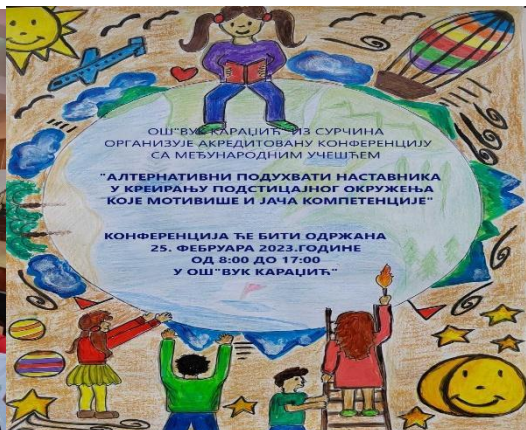

ЗБОРНИК
КОНФЕРЕНЦИЈЕ СА МЕЂУНАРОДНИМ
УЧЕШЋЕМ –
„АЛТЕРНАТИВНИ ПОДУХВАТИ НАСТАВНИКА
У КРЕИРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА
КОЈЕ МОТИВИШЕ И ЈАЧА КОМПЕТЕНЦИЈЕ“

ЗБОРНИК

КОНФЕРЕНЦИЈЕ ЗА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ – „АЛТЕРНАТИВНИ ПОДУХВАТИ НАСТАВНИКА У КРЕИРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА КОЈЕ МОТИВИШЕ И ЈАЧА КОМПЕТЕНЦИЈЕ“

УРЕДНИЧКИ ОДБОР КОНФЕРЕНЦИЈЕ:

Директор ОШ „Вук Караџић“ – др Катарина Диклић

Јелена Марковић- педагошки саветник

др Невенка Пјевач-вероучитељ

др Љиљана Живковић , др Драгомир Сандо, Барбара Ивковић -самостални педагошки саветник, Марина Максић професор биологије, Сања Колешан професор разредне наставе.

НАСЛОВ ЗБОРНИКА КОНФЕРЕНЦИЈЕ: „АЛТЕРНАТИВНИ ПОДУХВАТИ НАСТАВНИКА У КРЕИРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА КОЈЕ МОТИВИШЕ И ЈАЧА КОМПЕТЕНЦИЈЕ“

УРЕДНИЦИ ЗБОРНИКА: др Катарина Диклић, Јелена Марковић, Милена Станојевић, Ана Јовановић, Слађана Радановић, Бранислава Чича.

Пријем и одабир радова: Јелена Марковић, преглед и лекторисање радова: Милена Станојевић, Ана Јовановић, превод и лекторисање резимеа Бранислава Чича, припрема зборника Слађана Радановић .

Слике на словне стране зборника су приватна архива ОШ „ Вук Караџић“ Сурчин
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=5953720817998277&set=pcb.5953735531330139>
<https://oskaradzicsurcin.nasaskola.rs/strana/481/Konferencija-sa-medjunarodnim-ucemcem-pod-naslovom-Alternativni-poduhvati-nastavnika-u-kreiranju-podsticajnog-okruzenja-koje-motivime-i-jaca-kompe>

САДРЖАЈ:

ПРЕДГОВОР	7
проф. др Љиљана Живковић, мср Ивана Ђорђевић СПЕЦИФИЧНОСТ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЕ НАСТАВЕ У ИЗМЕЊЕНОМ ОКРУЖЕЊУ	9
Протојереј ставрофор др Драгомир Сандо ИНТРИНЗИЧКЕ И ЕКСТРИНЗИЧКЕ ПОБУДЕ КАО МОТИВАЦИЈА У (ВЕРСКОЈ) НАСТАВИ	18
Милена Васић, Барбара Ивковић, Марко Михајловић РАЗВИЈАЊЕ МЕЂУПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА КРОЗ ОБОГАЋЕН ЈЕДНОСМЕНСКИ РАД..	26
Аница Трнинић ШКОЛСКА БИБЛИОТЕКА - ТРАГАЊЕ ЗА ЗНАЊЕМ	34
Сања Карацић МОТИВАЦИЈА ЗА УЧЕЊЕ	42
др Катарина Диклић, Милијана Јовановић, др Сара Станић МОТИВАЦИЈА КАО ПОКРЕТАЧ	48
Јелена Мишић МЕДЕНА РАДИОНИЦА	56
Јелена Ћосо, Ана Степановић РАДИОНИЦА: МЕРЕЊЕ ДУЖИНЕ	59
др Невенка Пјевач, Николина Маркош РАДИОНИЦА: МУЗИКА У ФУНКЦИЈИ ВЕРСКЕ НАСТАВЕ (ЈЕДНО СВЕДОЧАНСТВО У ВРЕМЕНУ)	65
Љиљана Воденичаревић РАДИОНИЦА: ПУТ У СРЕДИШТЕ ЗЕМЉЕ	68
Мерима Јовановић РАДИОНИЦА: СТРИП - ПУТУЈУЋА МОТИВАЦИЈА КРОЗ НАСТАВНЕ ПРЕДМЕТЕ	72
Славица Лазић, Бранка Пераловић НАСТАВНИК КАО МОТИВАЦИОНИ ФАКТОР У ОБРАЗОВАЊУ БУДУЋИХ ЗДРАВСТВЕНИХ ПРОФЕСИОНАЛАЦА	75
Vaniya Manevski MOTIVACIJA V DRUGEM TRILETJU OSNOVNE ŠOLE	82
mag. Anita Mirjanić POUK ZGODOVINE: TIPI POUČEVANJA, KI SPODBUJAJO KOMPETENCE 21. STOLETJA	89
Никола Ерцег ВЕРСКА НАСТАВА И МОТИВАЦИОНО КРЕАТИВНИ ПРИСТУПИ У САВРЕМЕНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ	94
Mitja Gomboc, prof. šp. vzg IZBIRNOST, FLEKSIBILNOST KOT MOTIVACIJA V RAZŠIRJENEM PROGRAMU	104

Petra Smej, mag. prof. ink. ped.

SODELOVANJE ROMSKE SKUPNOSTI Z OŠ FRANCETA PREŠERNA ČRENŠOVCI IN VRTCEM
ČRENŠOVCI KOT MOTIVACIJSKI DEJAVNIK V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM PROCESU 111

Andreja Dobnikar KAKO MOTIVIRATI OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI ZA ŠOLSKO DELO IN
TEŽAVE, S KATERIMI SE JE POTREBNO SPOPRIJETI PRI DELU Z NJIMI 118

Barbara Cerkovnik MOTIVIRANJE UČENCEV K OBLIKOVANJU IN SPREJEMANJU STALIŠČ IN
VREDNOT ZA BOLJŠI JUTRI 125

Перица Димковски МОТИВАЦИЈА НА УЧЕНИКОТ ВО УЧЕЊЕ, НА БИЛО КОЈ НАЧИН ВО
УЧИЛИШТЕ И ВОН УЧИЛИШТЕ ПО КОРОНА 135

Марија Тодоровић, Нада Тепавчевић, Биљана Товчевић
НАУКА У ПРАКСИ 140

Renata Gabor RAP – PRILOŽNOST ZA INOVATIVNE NAČINE POUČEVANJA 146

Татјана Чубрило, Јелена Бабић
МИСЛИМ СВОЈОМ ГЛАВОМ И СВЕТ БОЈИМ У ПЛАВО(ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ЗНАЧАЈНИХ ДАТУМА
ТОКОМ ОНЛАЈН НАСТАВЕ)..... 153

Смиљанић Драгана НАСТАВНИК И РОДИТЕЉ - ПАРТНЕРИ У КРЕИРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ
ОКРУЖЕЊА ЗА МОТИВАЦИЈУ ДЕТЕТА 160

др Марија Славковић, мр Мирела Стијовић
ПОДРШКА РОДИТЕЉИМА ДЕЦЕ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ И ДЕЦЕ ТИПИЧНЕ ПОПУЛАЦИЈЕ
КРОЗ ЕДУКАТИВНЕ ИНТЕРАКТИВНЕ РАДИОНИЦЕ 166

Barbara Kavčnik Rogelj S POZITIVNO ENERGIJO DO PRAVIH REZULTATOV 176

Љиљана Цвијетић У ТРАГАЊУ ЗА ЗНАЊЕМ 183

Александра Савановић
МОТИВИСАЊЕ УЧЕНИКА КРОЗ ХРИШЋАНСКЕ ВРЛИНЕ И ПОДВИГ 189

Др Невенка Пјевач СВЕТОСАВСКА ПРОСВЕТА – БОГОЧОВЕЧАНСКА ПРОСВЕТА СРПСКОГ
СТИЛА И ИСКУСТВА (По Светом Авви Јустину Ћелијском)..... 194

Милица Миленковић НАСТАВНА СРЕДСТВА КАО ФАКТОР МОТИВАЦИЈЕ УЧЕНИКА 202

Karmen Penko
МОТИВАЦИЈА МЛАЈШИХ РЕВСЕВ В ОТРОШКЕМ РЕВСКОМ ЗВОРУ 208

Ана Николић, Наташа Мандић, Мирјана Калуђеровић
МУЗИКА И КРЕАТИВНИ ПОКРЕТ У ФУНКЦИЈИ ОБРАЗОВАЊА НЕВЕРБАЛНИХ УЧЕНИКА..... 216

Јелена Марковић, Сања Колешан
ЈАЧАЊЕ КОМПЕТЕНЦИЈА УЧЕНИКА КРОЗ ЈАВНЕ НАСТУПЕ У ВАННАСТАВНИМ
АКТИВНОСТИМА 223

Павле Павловић, Драгана Мишић
УЧЕНИЦИ У ИСТОРИЈСКИМ УЛОГАМА – У ПРОЈЕКТУ ДВОРСКА КАНЦЕЛАРИЈА 230

Marjeta Leskovec

ELEMENTI GLEDALIŠKE IMPROVIZACIJE KOT MOTIVACIJA PRI POUKU 239

Златко Нинковић КРЕАТИВНОСТ НАСТАВНИКА У ТРЕНИНГ ЦЕНТРУ У КИНИ У ПРИПРЕМИ И РЕАЛИЗАЦИЈИ ЧАСА КОЈИ МОТИВИШЕ УЧЕНИКЕ..... 245

Љиљана Цветковић НАЧИНИ ЗА ПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ ЕМОТИВНИХ ПРЕПРЕКА РАДИ ПОДИЗАЊА МОТИВАЦИЈЕ ЗА УЧЕЊЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА КОД УЧЕНИКА ПРВОГ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ 251

Sajma Šabanović PODSTICAЈNO OKRUŽENJE I IZAZOVI OBRAZOVANJA U NOVOJ SREDINI- MOJE ISKUSTVO IZ KINE 258

Andreja Mudronja

МОТИВАЦИЈА V ПРВЕМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШОЛЕ..... 265

Мерима Јовановић СТРИП - ПУТУЈУЋА МОТИВАЦИЈА КРОЗ НАСТАВНЕ ПРЕДМЕТЕ 274

ПРЕДГОВОР

У периоду који је за нама сведочили смо бројним изазовима, као уосталом и све школе у Србији. Корона вирус је допринео да се прилагодимо онлајн настави, али сам процес извођења наставе и васпитни процес нису изгубили квалитет. Наставници су и поред свих изазова радили на свом стручном усавршавању како у школи тако и ван школе узимајући учешће на међународним симпозијумима и конференцијама у земљи и иностранству.

Изазов са којим смо се најчешће суочавали је пад мотивације код ученика. Са циљем да превазиђемо тај изазов и унапредимо наставни процес и олакшамо ученицима а и себи креирали смо бројне угледне часове и радионице.

Школа је због својих успеха, награда и наставних и ваннаставних активности, добила 2021.године Светосавску награду. Стицањем овог престижног признања осећали смо обавезу да наставимо даље са усавршавањем и унапређивањем наставног процеса.

Организовали смо конференцију у нашој школи и позвали све заинтересоване да нам се придруже. Желели смо да разменимо искуства са колегама из других школа. Да практично покажемо како то ми радимо и да сазнамо на који начин остале колеге мотивишу своје ученике да уче и напредују у јачању компетенција.

Тема конференције: Алтернативни подухвати наставника у креирању подстицајног окружења које мотивише и јача компетенције.

Циљ: Оспособљавање наставника за самостално планирање, организовање и креирање угледних часова, радионица, истраживања и пројеката који мотивишу ученике да уче, међусобно сарађују и унапређују своје компетенције.

Исходи: Наставници ће бити у стању да самостално осмисле, испланирају, организују и реализују часове, радионице, истраживања и пројекте који ће мотивисати ученике. Наставници ће и сами бити инспирисани.

Скуп је био намењен : Наставницима разредне наставе;

Наставницима предметне наставе у основној школи;

Наставницима предметне наставе у гимназији;

Наставницима општеобразовних предмета у стручним школама;

Наставницима изборних програма;

Стручним сарадницима у основној школи;

Стручним сарадницима у гимназијама и средњим стручним школама;

Директорима /помоћницима директора.

Пријавило се 120 учесника, 77 из других школа и 43 из наше школе. Од 77 учесника 24 је из школа у региону: Македонија, Црна Гора, Република Српска, Словенија.

Одржано 4 пленарних предавања, 6 радионица и 18 предавања по сесијама

Мотивација и подстицајно окружење су било присутни током читаве конференције. Закључак овог узбудљивог и интересантног скупа је најлепше формулисао Др. Драго Сандо, који је рекао да, наставни час представља 45 минута умног и духовног рада,

то интелектуално општење и додир душа. Уколико се наставни планови поклапају са интересовањима ученика и њиховим способностима мотивација долази сама. Али ако се то не догоди у првих 8 минута часа онда је потребно предузимати алтернативне подухвате који ће покренути мотивацију. На основу евалиација, учесници конференције су одличним оценама оценили организацију скупа и теме које су реализоване, као и формални и неформални део конференције. Било је много предлога за теме неких будућих конференција што говори о томе да је и ова конференција мотивисала све присутне на њој.

Др Катарина Диклић и Јелена Марковић.

СПЕЦИФИЧНОСТ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЕ НАСТАВЕ У ИЗМЕЊЕНОМ ОКРУЖЕЊУ

проф. др Љиљана Живковић*, ljiljana.zivkovic@gef.bg.ac.rs
мср Ивана Ђорђевић¹*, ivana.djordjevic@gef.bg.ac.rs

* Универзитет у Београду – Географски факултет, Студентски трг 3/III, Београд,
Србија

Сажетак: У условима општих промена у савременом приступу образовању, драстично се мења средина за учење. Настава на даљину променила је улоге наставника и ученика. Један од изазова са којима су се наставници сусрели јесте и коришћење савремене информационо-комуникационе технологије и организовање наставе на даљину. Циљ рада је могућност организације, реализације и евалуације интердисциплинарне наставе у измењеним околностима. У раду се разматрају специфичности угледних часова у којима ученици уче кооперативно, без директног учешћа наставника, иако су они присутни и координирају процесом наставе. На тај начин ученици развијају међупредметне компетенције као што су дигитална, вештина сарадње и живот у демократском друштву, комуникација, рад са подацима и естетска компетенција. Резултати рада указују да постоје одређене сличности, али и разлике када је у питању примена интердисциплинарне наставе у учионици и током учења на даљину. На основу добијених резултата дефинисани су фактори који доприносе креирању подстицајног окружења за учење.

Кључне речи: интердисциплинарна настава, настава на даљину, угледни часови, међупредметне компетенције, подстицајно окружење за учење

SPECIFICITY IMPLEMENTATION OF INTERDISCIPLINARY TEACHING IN A CHANGED ENVIRONMENT

Ljiljana Živković*, Ph.D., ljiljana.zivkovic@gef.bg.ac.rs
Ivana Đorđević*, M.Sc., ivana.djordjevic@gef.bg.ac.rs

* University in Belgrade - Faculty of Geography, Studentski trg 3/III, Belgrade, Serbia

Summary: In the conditions of general changes in the modern approach to education, the learning environment is changing drastically. Distance learning has changed the roles of teachers and students. One of the challenges faced by teachers is the use of modern information and

¹ Аутор за кореспонденцију: Ивана Ђорђевић, Универзитет у Београду – Географски факултет, Београд; Студентски трг 3/III, Београд; e-mail: ivana.djordjevic@gef.bg.ac.rs

communication technology and the organization of distance learning. The aim of the paper is the possibility of organization, realization and evaluation of interdisciplinary teaching in a changed environment. The paper discusses the specifics of respectable classes in which students learn cooperatively, without the direct participation of teachers, although they are present and coordinate the teaching process. In this way, students develop competences such as digital, cooperation and life in a democratic society, communication, working with data and aesthetic competence. The results of the paper indicate that there are certain similarities, but also differences when it comes to the application of interdisciplinary teaching in the classroom and during distance learning. Based on the obtained results, the factors that contribute to the creation of a stimulating learning environment were defined.

Keywords: interdisciplinary teaching, distance learning, respectable classes, competences, stimulating learning environment

Увод

Интердисциплинарно учење и разумевање света представљају основу развоја интелектуалних способности ученика неопходних за интеграцију различитих садржаја који се изучавају у школи (Soare, 2017). Интердисциплинарне способности се изражавају у оспособљености ученика да имају јасне циљеве у процесу учења, да буду оснажени за развој интелектуалних и практичних вештина, информисани о знањима из различитих дисциплина и одговорни за своје понашање (Huber-Hutchings, 2004). Савремене тенденције у образовању и потреба за остваривањем холистичког принципа у раду са ученицима, пред наставнике постављају захтев за успостављањем корелације између образовних садржаја различитих наставних предмета (Popeska, Jovanova-Mitkovska, 2016), односно захтев за остваривањем целовитости наставе.

Интердисциплинарна настава се заснива на обједињавању активности и садржаја који су у међусобној корелацији, како би се омогућило стицање функционалних знања (Спасић, Стошић, 2016) из више наставних предмета (Адамов и сар., 2014, Радојичић, Лукић 2011, Спремић, 2007) у јединствену целину (Новковић, Цветковић, 2017). Хоризонтална корелација остварује се повезивањем садржаја два или више предмета који се истовремено изучавају, док вертикална корелација подразумева интегрисање садржаја у оквиру истог предмета, али у различитим фазама наставног процеса (Живковић, Јовановић, Рудић, 2015). Када се ради о интердисциплинарним везама, најзначајније су (Вилотијевић, Вилотијевић, 2016): непосредне везе (садржај из једног предмета се заснива на знању садржаја из другог предмета), истраживачке међудисциплинарне непосредне везе (општи истраживачки проблем се проучава са аспекта различитих дисциплина), ментално посредоване везе (кроз различите наставне предмете формирају се исте вештине и способности, као што су анализа и дедукција, систематично мишљење, сналажење у простору) и посредовано примењене везе (појмови усвојени у оквиру једног предмета се примењују у проучавању садржаја другог предмета).

На основу интердисциплинарних веза остварују се различити нивои интегративности (Јовановић, Кочић, 2017) где је први и основни ниво најзаступљенији у основношколској пракси, а подразумева обраду сличних или истих садржаја у различитим наставним предметима, без могућности да се знања из тих предмета повежу. Други ниво интеграције се односи на могућност стицања увида у знања из различитих дисциплина, али је одговорност за интегрисање тих знања на самом ученику. Трећи ниво интеграције подразумева укључивање и наставника и ученика у процес интеграције по узору на предавања тима стручњака. Последњи, четврти ниво интеграције је ниво у коме се остварује права, суштинска интеграција тако што и наставници и ученици својим активностима стварају нову целину, састављену од интердисциплинарних знања и вештина (Спремић, 2007). Полазна основа у интердисциплинарној настави јесте прелазак са наставе у којој наставник има улогу преносиоца знања на наставу у оквиру које наставник постаје координатор, медијатор и посредник усмерен на повезивање знања и вештина из различитих дисциплина (Soare, 2017), односно водич у процесу стварања интегралних знања (Yang, 2013).

Интердисциплинарна настава је динамичнија, садржај се проблематизује, посматра и проучава као целина и међусобно повезује (Здравковић, 2016, Здравковић, 2017). Захваљујући учењу заснованом на повезивању садржаја, односно на остваривању интеграције између садржаја учења, ученици увиђају значај онога што уче (Fink, 2003). Интердисциплинарна настава такође захтева активног ученика (Петрић, 2016) који ће решавати проблеме, постављати питања и долазити до одговора. На тај начин, ученици се подстичу на проналажење нових решења истовременим проучавањем више различитих предмета чиме се обезбеђује целовитост у приступу проучавања. Иако интердисциплинарна настава доприноси трајнијим знањима проучаваних садржаја, она није само усмерена на когнитивне аспекте учениковог развоја, већ нагласак ставља и на друштвени, естетски и емоционални развој чиме се подржава његова целовитост (Буљубашић, Кузмановић, 2007). Интердисциплинарна настава значајна је и због могућности примене различитих наставних метода, облика рада и средстава који доприносе ангажовању ученика, чиме се постиже остваривање захтева активног учења и подстицање самосталности ученика (Прушевић, Садовић, 2017).

Интердисциплинарна настава у пракси - превазилажење физичке баријере у условима пандемије

Заједничка карактеристика наставе на даљину је раздвајање наставника и ученика током наставе, а комуникација између њих се одвија уз помоћ различитих информационо--комуникационих технологија. Постоје две методе преношења знања на даљину, синхрони и асинхрони (Matijašević, Carić, Škorić, 2021). Током синхроне наставе ученици и наставник су присутни истовремено. Такав метод је сличан учењу у учионици јер се наставни процес одвија у реалном времену, али путем информационо-комуникационих технологија. Током асинхроне наставе ученици самостално одлучују када ће обрадити одређени материјал. За то користе електронску пошту, веб странице, гугл учионицу, едмодо, зум платформу, тимс и друге ИКТ алате. Брзим развојем нових технологија и светске мреже отвара се све више могућности за овакве облике образовања. Бернс (2011) разликује modele образовања на даљину према технологији коју наставник користи за комуникацију са учеником: модел дописивања (штампани текстови), аудио модел (аудио техника, радио), телевизијски модели (системи за видео конференције, телевизија), мултимедијални модели засновани на рачунарској технологији (интерактивни видео записи, интерактивна мултимедија), модели засновани на веб-у (онлајн курсеви, онлајн конференције, виртуелни часови), модели засновани на мобилној технологији (паметни телефони, таблети, е-читачи).

Позитивна страна образовања на даљину је несметано извођење процеса учења упркос удаљености у простору и времену. За комуникацију се може користити разноврсна технологија која омогућава приступ и отвореност различитих образовних ресурса (Schleicher, 2020). Брегар и сарадници (2020) наглашавају већу флексибилност у времену, месту, темпу и садржају образовања, доступнији приступ садржајима из различитих извора, прилагођавање учења индивидуалним потребама ученика, развој нових вештина и усавршавање способности. У образовању на даљину технолошка подршка је интегрално и систематски интегрисана у све елементе образовног процеса. Уграђена је у педагошке и административне материјале за подршку у учењу који омогућавају да се процес учења одвија уз физичку раздвојеност наставника и ученика.

Реализација интердисциплинарне наставе у основној школи захтева специфичан дидактичко-организациони контекст којим се стварају реални услови успешног планирања, програмирања и реализовања различитих модела и нивоа интеграције. Као важан предуслов за ефикасну реализацију интердисциплинарне наставе на даљину издвајају се наставници који својим дидактичко-методичким компетенцијама преузимају значајно измењене улоге. Осим компетенција наставника и припремања ученика за учешће у наставним активностима, важна претпоставка квалитета и ефикасности интердисциплинарне наставе свакако је тимски рад и рационално коришћење времена (Минић, В., Јовановић, М, 2020). Уколико се интердисциплинаран приступ примењује на нивоу једног одељења, утолико је једноставније прилагођавање распореда часова, али ако се спроводи на нивоу разреда, то

захтева одступања од устаљеног распореда часова и укључивање већег броја наставника. Када се успостави прилагођени распоред часова, онда формирани тим наставника или више тимова на нивоу школе, планира, припрема и реализује истраживачке и пројектне активности на одређену тему. Пре одабира конкретне теме кроз коју ће се различити наставни садржаји интегрисати, приступа се детаљној анализи програмских садржаја изабраних наставних предмета. На овај начин унапређује се квалитет наставног процеса, јер се ученици више активирају и укључују у конкретне радне задатке, не занемарујући њихова претходна искуства из свих интегрисаних предмета (Живковић, Јовановић, Ђорђевић, Голубовић, 2017).

Епидемиолшка ситуација током 2020. године наметнула је поделу ученика на две групе. Док је једна група ученика наставу похађала непосредно у школи, друга група је пратила наставу на даљину. У основној школи „Филип Филиповић“ у Београду досетили су се како да превазиђу ову баријеру. Ученици 82 одељења организовали су виртуелно дружење на часовима енглеског језика и географије размењујући туристичке брошуре. На тај начин су превазишли епидемиолошке баријере, суочили се са бројним изазовима, али и реализовали све дефинисане циљеве.

Током две недеље наставници енглеског језика и географије реализовали су угледне часове и тиме извршили корелацију између енглеског језика и географије на тему „Виртуелно путовање кроз Енглеску и Србију – превазилажење физичке баријере у условима пандемије“. Циљ угледних часова био је да ученици уче кооперативно, без директног учешћа наставника, иако су они били присутни и пратили су процес наставе. На тај начин ученици су развили међупредметне компетенције као што су дигитална, вештина сарадње и живот у демократском друштву, комуникација, рад са подацима и естетска компетенција.

Имајући у виду да су ученици из епидемиолошких разлога подељени на две групе, група А је имала задатак да истражи туристичке знаменитости Србије, док је група Б добила задатак да проучи туристичке потенцијале Енглеске. Обе групе су се састојале од 11 ученика, а сваки ученик је према сопственим интересовањима одабрао по једну туристичку атракцију и тако су обрађене, како природне, тако и антропогене туристичке вредности. Алат за израду презентације био је PowerPoint. Наставници су континуирано пратили рад сваког ученика и по потреби давали одређене смернице. Ученици су били у обавези да користе слике, текст, аудио и видео запис. Такође су добили и критеријуме за израду презентације. Критеријуми су подразумевали да максималан број слајдова буде пет, на слајдовима нагласак треба да буде на квалитету, а не на квантитету, са јасним и концизним реченицама. Ученицима је сугерисан пажљив одабир слика, филмова или анимација. Излагање треба да буде јасно и са разумевањем.

На самом крају, како би се проверила усвојеност садржаја, ученици су дефинисали једно, а највише два питања која су била у складу са презентацијом. Ученици су заједно анализирали податке о Енглеској и Србији, међусобно су постављали питања и доносили

закључке на аргументован, систематичан и логичан начин. Сврха њихових питања, од којих је касније креиран мини квиз, била је ефикасније разумевање садржаја и развијање когнитивних вештина и способности. Након што је сваки члан групе појединачно припремио презентацију, наставници су их објединили и тако су добијене две брошуре – једну за Енглеску и другу за Србију. У првој брошури нашле су се туристичке знаменитости Енглеске (Биг Бен, Стоунхенџ, Бен Невис, Оксфорд, Кембриџ, Евротунел, Лондонски мост, Тауер бриџ, река Темза, Лондонско око). Друга брошура обухватила је природне и антропогене вредности Србије. Ученици су припремили презентацију, видео запис и брошуру на тему Фрушке Горе, Копаоника, Проклетија. Обрађивали су реке Црноморског слива, са посебним освртом на Ђердапску клисуру. Виртуелно су посетили манастир Жичу и релаксирани се у бањама Србије. Обишли су Ресавску пећину и сазнали на који начин су настале фигуре у Ђавољој вароши. На самом крају путовања, са зидина Смедеревске тврђаве, уживали су у погледу на Дунав.

Наведене активности су реализоване на четири школска часа. На једном часу енглеског језика и једном часу географије снимљени су видео материјали, а на преостала два часа су емитовани. Група А снимала је видео материјал сачињен од претходно креираних PowerPoint презентација користећи програм Camtasia. Одабрани програм омогућио је, не само визуелно приказивање презентације, већ и видео приказ ученика приликом презентовања. Тако је створен ефекат телевизијске емисије са неколицином младих водитеља који гледаоце воде кроз Енглеску и Србију. Тиме је постигнут крајњи циљ, а то је превазилажење физичке баријере па су се ученици истог одељења, иако подељени на две групе, окупили и виртуелно се дружили.

На часовима је симулирана биоскопска пројекција са ученицима у главним улогама, а уместо биоскопског платна, коришћена је интерактивна табла. Емитовани видео изазвао је бројне позитивне реакције које су ученике подстакле на дискусију и међусобну размену информација. На крају су обе групе учествовале у квизу који је имао различите типове и нивое питања. На основу квица, ученици су сазнали да је Биг Бен вероватно најпознатији сат на свету, а Стоунхенџ мистериозни праисторијски мегалитски споменик који се налази на листи Светске баштине. На западу Шкотске лоцирали су Бен Невис, највиши планински врх Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске и „посетили“ престижне универзитете богате историје Оксфорд и Кембриџ. Сазнали су да је Евротунел, један од највећих грађевинских подухвата новијег доба, заправо тунел испод Ламанша који повезује Велику Британију и Француску. Направили су разлику између Лондонског моста и Тауер бриџа које туристи често поистовећују и научили су да је Лондонски мост познат по историјском значају, а Тауер бриџ је атрактиван због своја два торња и зоном за шетњу. Закључили су да река Темза која, иако најпознатија, није најдужа река Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске. Посебан доживљај представља Лондонско око, познати карусел којим возња траје 30 минута при чему се може уживати у предивном погледу на цео Лондон из стаклених кабина. Лоцирали су „Небеску столицу Србије“ и

посетили „Вражје насеље“. Прошли су кроз „Гвоздену капију Дунава“ и боравили на једној од две острвске планине у Војводини. Релаксирали су се у бањи која се налази на највећој надморској висини у Србији и обишли манастире у околини. Победник је она група која је имала више тачних одговора, што је код ученика пробудило такмичарски дух и жељу за надметањем. Цео овај процес шире гледано представља вршњачко подучавање јер су ученици и у улози предавача и у улози евалуатора. Група А оцењивала је групу Б и обрнуто. Ученици су на овај начин прошли кроз читав процес кроз који наставници пролазе на дневном нивоу – од припреме, преко реализације до евалуације.

Кроз изабрану активност ученици су се оснажили за међусобно уважавање, неговање здравих односа и формирање позитивног мишљења према другачијем идентитету и култури. Научили су да буду толерантни према различитим погледима, ставовима и мишљењима. Развили су интеркултуралну осетљивост, како би освестили стереотипе и предрасуде које су можда имали о одређеној групи људи, као и карактеристикама њихове културе. Наведена активност подстакла је ученике да испоље своју оригиналност, креативност, радозналост, отвореност, емпатију, критичко мишљење, али и да боље упознају себе и своју културу.

Закључак

У време када је све доступно велика је одговорност подстаћи креативност и мисаоно размишљање код ученика. Наставници треба да искажу своју маштовитост, активирају што више ученика и учине наставу иновативном, а стечена знања применљивим. Рад од куће може бити креативан за ученике, али наставници треба да буду информисани о нивоу знања ученика. Оцењивање је један од задатака наставника и током наставе на даљину. У измењеним околностима требало је наћи најбоље решење за оцењивање. Већина наставника се одлучила да оцењивање буде на начин као и током редовне наставе. Ученици су тако добијали осећај да се настава враћа у редовне околности, а неким ученицима је то давало и сигурност. Било је и наставника који су се одлучили за онлајн оцењивање. Још један изазов са којим су се наставници суочили јесте могућност реализације интердисциплинарне наставе током учења на даљину. Комуникација између наставника и ученика подразумевала је способност коришћења информационо--комуникационих технологија кроз примену различитих облика и метода рада, као и наставних стратегија у циљу успешне реализације наставе.

Литература

- Адамов и сар. (2014). *Мултидисциплинарни ученички пројекти - пример интегрисања садржаја у оквиру теме „Здрава исхрана“*. У: Цвјетичанин, С. (ур.). Минипројекти у настави интегрисаних природних наука и математике 2. Сомбор: Педагошки факултет.
- Буљубашић-Кузмановић, В. (2007). Студентска просудба учинковитости интегративног учења. *Одгојне знаности*, 9(2). Осијек: Филозофски факултет.
- Burns, M. (2011). *Distance Education for Teacher Training: Modes, Models, and Methods*. Washington, DC: Education Development Center, Inc.
- Вилотијевић, М., Вилотијевић, Н. (2016). *Модел развјајуће наставе I*. Београд: Учитељски факултет.
- Живковић, Љ., Јовановић, С., Ђорђевић, И., Голубовић, Н. (2017). Интердисциплинарни приступ наставним садржајима географије у основној школи. *Гласник Српског географског друштва* 97 (1), 137-158.
- Здравковић, В. (2016). Интегративни приступ почетној музичкој настави у основној школи. *Годишњак Педагошког факултета у Врању* 8(2). Врање: Педагошки факултет.
- Здравковић, В. (2017). Ставови учитеља и студената о интегративном приступу као фактору успешне музичке наставе у основној школи. *Годишњак Педагошког факултета у Врању* 8(1). Врање: Педагошки факултет.
- Fink, D. (2003). *Creating Significant Learning Experiences. An Integrated Approach to Designing College Courses*. San Francisco: CA Jossey-Bass.
- Huber, H., Huber, T., Hutchings, P. (2004). *Integrative learning. Mapping the Terrain*. Washington DC: Association of American Colleges and Universities.
- Jovanović, M., Kovčić, V. (2017). Contemporary Society Challenges of Integrative Teaching. *Sinteze*, 1. Kruševac: Akademija vaspitačko-medicinskih strukovnih studija.
- Matijašević, J., Caric, M., Škorić, S. (2021). Online nastava u visokom obrazovanju – prednosti, nedostaci i izazovi. *Zbornik radova sa XXVII skupa Trendovi razvoja „On-line nastava na Univerzitetima“*, 165-168.
- Минић, В., Јовановић, М. (2020). Интегративна настава у савременој основној школи. *Баштина* (50), 373-385.
- Новковић-Цветковић, Б. (2017). Иновативни модели рада у настави у функцији унапређивања наставног процеса. *Годишњак педагошког факултета у Врању*, 8(1). Врање: Педагошки факултет.
- Petrić, M. (2016). Integrativna nastava gramatike u mlađim razredima osnovne škole. *Zbornik radova Učiteljskog fakulteta*, 10. Призрен-Лепосавић: Учитељски факултет.
- Popeska B., Jovanova-Mitkovska, S. (2016). Integration and Correlation Concepts in Physical Education. *Research in Kinesiology*, 44 (2), 262-269.
- Прушевић-Садовић, Ф. (2017). *Интегративни приступ садржајима учења и поучавања*. Тузла: Филозофски факултет.
- Радојичић-Лукић, Ж. (2011). *Образовна технологија 4. Интегративна настава у савременом образовном процесу*. Београд: Савез учитеља Републике Србије.
- Schleicher, A. (2020). *The impact of covid-19 on education*. OECD.
- Soare, E. (2017). Integrative Learning Pathways in Competence Based Curriculum. *The European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, 1-6.
- Спасић-Стошић, А. (2016). Улога школске библиотеке у реализацији интегративне наставе у основној школи. *Годишњак Педагошког факултета у Врању* 7. Врање: Педагошки факултет.

Спремић, А. (2007). Интегративна настава. *Образовна технологија (1-2)*. Београд: Учитељски факултет.

Yang, S. (2013). The Development of Interdisciplinary Thinking in the New Postmodern Education. *Forum on Public Policy*, 1-17.

ИНТРИНЗИЧКЕ И ЕКСТРИНЗИЧКЕ ПОБУДЕ КАО МОТИВАЦИЈА У (ВЕРСКОЈ) НАСТАВИ

Протојереј ставрофор др Драгомир Сандо²

Универзитет у Београду, Православни богословски факултет, Београд

Резиме: Превасходност овог наслова је да укаже на дефиниције, значај, присуство и добру последиичност интризичке и екстринзичке мотивације у свакој врсти наставе, па и верске наставе. Жели се указати на њено „жариште“, тражећи узроке без којих нема експлозивности, макар различитог интензитета, и њене неопходности у новим сазнањима која се стављају пред ученика. Мотивација ових изворишта подразумева све остале наставне елементе: школске просторе, ваннаставне просторе, у верској настави сакралне објекте и предмете, а посебно мотивацију коју ће наставници препознавати и својим карактеристикама стављати их пред ученика. Он ће, наставник, бити тај који ће увек морати да има на уму да је мотивација, било унутрашњег, било спољног интензитета, незаобилазна у савладавању предстојећих задатака, нарочито што се тиче квалитета и екстензитета наставе.

Кључне речи: Интризичност, екстринзичност, мотивација, наставник, настава, ученик

INTRINSIC AND EXTRINSIC EXPERIENCE AS A MOTIVATION IN RELIGIOUS INSTRUCTIONS

The purpose of this thesis is to expose definitions, significance, presence and good effect of intrinsic and extrinsic motivation in each type of teaching, especially a religious one; to point to its “Sitz im Leben”, looking for causes without which there is no explosive, at least a different intensity, and its necessity in acquiring new knowledge that is placed before the student. Motivation of these sources implies all other teaching elements: school spaces, extra-curricular spaces, primarily a church sacral one, and especially the motivation that the (religious) teacher recognizes and puts on his characteristics in front of the student. He will, the teacher, be the one who will always have to bear in mind that the motivation, whether intrinsic or extrinsic, is indispensable in overcoming the upcoming tasks, especially in terms of quality.

Key words: Intrinsic, extrinsic, motivation, teacher, teaching, student.

Савремена настава и њена искушења

² Драгомир Сандо, недавно пензионисани ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду, е-адреса: dragsando@yahoo.com

Савремена настава у свим дидактичким облицима, и поред најсавременијих метода у школским учионицама, доживљава неку врсту кризе. Мање-више, то се односи на обе врсте наставе: разредну и предметну. Анализом прилика дошло се до становишта да су и неки „релаксирајући“ школски предмети постали „мора“ за ученике. Нестало је исконске жеље, мотивације, хтења и много тога још међу ученицима, за разлику од ранијих школских генерација. Пошто проблем није дискурсиван и безазлен, то нас упућује на потребу удубљивања у истинске разлоге такве опште појаве међу најмлађим делом друштва, средине и нација, како код нас, тако у ширем, глобалном окружењу.

Није редак случај да се дојучерашња школска настава назива традиционалном, превазиђеном, старомодном и надмашеном. О томе нам више говори педагошка футурологија која тврди да нови приступ у настави има своје спремне предлоге који су већ негде у примени и показују видне резултате (Бојанин, 2016, стр.26). Као први и основни разлог за стереотипност у настави наводи се чињеница да у школском раду, посебно на релацији наставник - ученик понестаје мотивације за рад и да не постоји довољна комуникација у настави која уноси неопходну живост и свежину у учионичким просторима. У тим приликама губи се концентрација која порађа непажњу код ученика, а тиме опада њихово интересовање и могућност за рад и учење. Активност деце школског узраста у понудама какве им нуде савремене поруке кроз технологију, видео и аудио помоћна наставна средства и одређене врсте забаве, сигурно их држи у другим тензијама и динамичком опредељењу, тако да класично извођење наставе и време које проводе у школи - до ваннаставног времена никако се не може подвести у компатибилну раван.

Опште је прихваћено да је учење у свим облицима један сложен интелектуално-духовни процес, који захтева ред, рад, упорност, систематичност, преданост и друго, тако да и квалитет учења зависи од низа условљености, али и од мотивације која постаје моторна енергија у савладавању препрека. Занимљиво је било мишљење једног педагога који тврди да уколико као учитељ нисте успели да мотивишете децу у разреду у првих осам минута, не морате ништа више ни покушавати; сматрајте да ће и преостали део наставне јединице, такође, бити неуспешан.

У класичном приступу методској јединици имали смо прилику да видимо њену поделу на уводни део, излагање новог градива и обнову произнетог. Временски периоди такве наставне јединице предочени су и предложени према тадашњим схватањима, потребама и захтевима. Међутим, по новијим схватањима, наставна јединица се дели у неколико целина: мотивација ученика, рекапитулација претходног градива, произношење новог, потом обнова која може бити разноврсна, као и само излагање градива, вежбање, понављање градива, рекапитулација реченога, проверавање и покушај примене у пракси ако је градиво „опипљивије“.

За нас је важно, с обзиром на тему интересовања, да се на прагу нове наставне јединице помиње незаобилазна мотивација у настави. За такав час би Соломон Језерски као о доживљају написао: „Час – то је општење умова, додиривање душа, то је - четрдесет пет минута интелектуалног и емоционалног напора. И још нема таквог средства које би омогућило да се испитују, утврде, фиксирају сви резултати многостраног утицаја на ученике (Вилотијевић, 2001).“ *Лексикон образовних термина* у свом садржају посвећује

простора мотивацији, њеном значењу и појму, али исто тако обрађује и појам мотивације за школско учење. У наставку, док се бави енциклопедијским системом, овде се обрађује мотивација као постигнуће или мотивација успеха, тумачењем схватања мотивационог уверења ученика и, на крају, мотивационим обрасцима (Лексикон, 2014, стр. 440).

Као једну од формулација мотивације могли бисмо узети да је она: напредовање ученика у процесу учења које зависи од његове мотивисаности, способности, радних навика, истрајности, снаге воље и низа других особина личности. На све то утичу степен аспирације, потребе, задаци којих се прихвата, разлози за учење, време које му се посвећује и, не и на крају, начин учења (Каменов, 2012, стр. 60).

Савремени педагози и дидактичари подразумевају под мотивацијом теоријски конструкт који објашњава унутрашњу усмереност човековог бића ка одређеном правцу и интензитет у истрајавању квалитета општег напретка понашања, посебно у настави. Мотив представља хипотетички конструкт којим се објашњава зашто људи раде то што раде и за стицањем вишег и значајнијег од представљених и замишљених циљева. Они представљају релативно уопштене потребе или жеље које људима дају снагу или енергију да започну сврховите активности. У контексту учења, концепт ученичке мотивације се користи за објашњење у ком својству ученици улажу своју пажњу и напоре ка одређеним правцима, који могу, али не морају, бити пожељни, по мишљењу њихових учитеља, ако се првенствено ради о ученицима. Ученичка мотивација подразумева субјективност искуства учитеља, нарочито у оним сегментима који су повезани са ученичком вољом, да се ангажују у активном учењу и са разлозима за то као и са стицањем најкориснијих знања, добрих навика и племенитих вештина. Мотивација за учење односи се, пре свега, на квалитет учења когнитивне природе у активностима учења, а тек на другом месту су интензитет труда који се улаже и временска артикулација коју проведе у труду и раду. Савремени педагози помињу почетну иницијативу као жељу да се ученичка мотивација увек доведе до максимума, разуме се, колико је могуће, и придода њиховој укупној потенцијално-природној мотивацији. Слично жељи, и ненаставној, да се дође до максимума успешног постигнућа у оној мери у којој се може постићи резултат у учењу подражавањем, побуђивањем, расположивим наставним средствима, наградама итд.

Међутим, на првом месту се мора водити рачуна о појединачним могућностима ученика-слушаоца коме се указује пажња. Давно је Јан Амос Коменски у својој *Великој дидактици* наговестио потребу за систематичношћу у настави. И дан-данас је она прикладна за нашу пажњу. Лоше би било да се на ученике ставља неадекватан терет, јер би их довело до непотребне анксиозности. Стога је препорука да се слободним давањем и узимањем - оних који дају и оних који узимају - развије склоност која унапређује целосност живота. Појава жеље и труда у раду полако прераста у њену реализацијску димензију. Овде се не престаје с динамичким упињањем „ка бољем напредовању“, по речима Светога Максима Исповедника.

Појам интринзичке и екстринзичке мотивације

Као једну од понуђених могућности и подстрекача за бољи квалитет у настави навешћемо мотивацију кроз интринзички и екстринзички аспект и њене појмове и домене. Шта су и какве су поменуте интринзичке и екстринзичке могућности у настави? Појмови спољашње (extrinsic) и унутрашње (intrinsic) мотивације за учење настали су у склопу интересовања за квалитативне разлике у мотивацији ученика за учење које су у општој, као и у педагошкој пракси, препознате као значајне и другачије у односу на разлике у нивоу или квалитету мотивације за школске активности (Требјешанин, 2009, стр. 25). Интринзична мотивација је унутрашњег човековог порекла. То је оно што нас из дубини нашега бића наводи на прегалаштво и активност, било физичке, било духовне (психолошке) потребе. Ученици који су окренути овом начину мотивације, окренути су настави и учењу нових сазнања због своје личне жеље да сазнају, без посебне жеље да буду примећени, да буду награђени или да чезну за ласкањима. Они то раде због свог личног афинитета и жеље да се кроз посебан осећај љубави и задовољства отварају према непознатој. На тај начин осећају посебно интересовање, имају квалитетнији однос према постављеним или самопостављеним задацима и лепше уче, а тиме и напредују, јер се лакше, брже и трајније памти оно што им се предаје или то узимају као лични изазов, савладавају чињенице, лакше досежу до жељених циљева, а тиме и успех не изостаје. Интринзичка мотивација се испољава као висок степен дубоке усредсређености на оно што стоји као задатак пред одређеном особом. Када је у питању настава, подразумева се спонтаност која уводи ученика у одговарајућу активност. Она, поред позитивне емоционалне вредности, укључује и дубље нивое информација које трагају за што делотворнијим стратегијама учења, а из тога произлази смислено, повезано и применљиво знање чија је трајност велика. Тако, због смислености, дубљих доживљаја и применљивости овакво знање повећава вредност учења уопште, и за самог ученика, а тиме и његов квалитет и мотивацију.

Оваквим размишљањима можемо закључити да је ова врсте наставе најшира по интринзичком схватању. Све што се излаже, учи и доживљава везано је за много дубље оквире вековног искуства у просвети. Ако се настава одвија у школском простору, што је и најчешћи облик наставе, умешношћу доброг наставника резултати се могу постићи на разноврсне начине, тим пре ако је сама учионица попут кабинета који поседује многа наставна средства којима ће се демонстрирати (у методичком смислу) поменута врста наставе. Или, пак, ако се настава изводи у ваннаставним просторима, онда се она мора добро осмислити. На тај начин ће се покушати учврстити човекова природна унутрашња и кохезивна сила у покушавају да се развију оне духовне снаге које су скривене у човеку (Зјенковски, 2002, стр. 79).

Научне теорије којима се савремена наука бави, указују на различите мотиве исходишта интринзичке мотивације. Од њих ћемо поменути најранију која показује да је унутрашња мотивација нека врста нагона произашлог из потреба нервног система, за разлику од оних који произлазе из потреба других ткива у организму као што су нпр. глад или жеђ. Једни су указивали на експлораторни (истраживачки) нагон, други на нагон активности, трећи на нагон манипулације, затим на сензорни нагон, нагон визуелног истраживања или на осећај који буди нашу провокативност. Без обзира на ранг дефиниције и њен узрок, сви се слажу

да је одређени оптимални ниво когнитивног несклада информација неопходан за одржавање нормалног и функционалног стања када је реч у биолошким узроцима унутрашње мотивације (Лексикон, стр. 835).

Екстринзички приступ учењу је све оно што на ученика утиче из спољашњег света: спољашњи догађаји, процене, радни услови, радна средина, организација рада, култура, околина, награђивање и друго. Оно што је карактеристично за овај облик мотивације јесте да је увек прати одређена награда. У неком сагледавању профила мотивације, рећи ћемо да то у неку руку и није лоше, јер имамо оцењивање и друге градације квалитетног рада у настави. Али, с друге стране поставља се питање везано за сав наставни процес, и да ли се ова наставна димензија тиче искључиво разлога због утакмице која се поједностављује: оцена или награда? Ако је заиста тако, онда се прилике компликују. Због тога се подразумева да је овакво учење површно кроз које се као мотивациони систем лако одустаје од задатака и активног учења. Долази се до слабијих резултата, површног памћења, што порађа несигурност ако је у питању овај вид и облик рада. Али да није све тако једнострано и једноставно, покажемо кратким закључком да је најбоље ако се ове две врсте мотивације прожимају и допуњују.

Могући приступи питању унутрашње и спољне мотивације

Да бисмо се, колико је то могуће, оријентисали у применљивој пракси, потребно је да препознајемо материју која је као основни задатак пред нама, као и да добро познајемо ученика. Наиме, начин оцењивања учениковог труда присутан је и обавезујући без обзира на то колико били за или против оцењивања. Уосталом, ту лежи, за многе, и основни осећај за мотивацију. Краткорочним мерењем, екстринзички циљ је усмерен на освајање добрих оцена, подразумевајући најискренији однос према циљу наставе и са евентуалним могућностима учешћа у другим наставним и ваннаставним активностима у школским наградама, наградама од стране родитеља, како материјалне врсте, тако и сваке друге награде. Дугорочне награде подразумевају услове за стицање статуса почев од стипендија, одређених привилегија, функција мањих или већих, пријем на факултете, квалификацију за боља радна места итд. за разлику од циљева учења који су усредсређени на награде које подразумевају успешну резултативност.

Иако су на први поглед овакви модели екстринзичких циљева нижи, већина дидактичара сматра да они помажу ученику при улагању труда и неопходне истрајности у циљу стицања резултата, и они корелирају са другим чиниоцима површинских приступа настави. Уосталом, познато научно име Лин и његови сарадници уочили су да су најуспешнији били ученици и студенти који су комбиновали високе нивое интринзичке мотивације са средњим нивоима екстринзичке мотивације. Ова анализа је изостала код средњошколаца, па и ученика основних школа, јер би се примењивала као могућност само на извођаче саме наставе (Требјешанин, стр. 46).

Поред поменуте унутрашње и спољне мотивације, приступ овој значајној теми не дозвољава да се чак таксативно поброје сви остали разлози за мотивацију у настави. Ипак ћемо покушати бар додирнути се оних најважнијих момената за успешну наставу. Пре

свега, не треба занемарити школске просторе, при чему првенствено мислимо на ђачке учионице. Треба имати на уму да је врло важно да се ученицима обезбеди поуздан школски простор - учионица, у којој ће се осећати угодно. Често се могу демонстрирати разне изложбе с мотивима везаним за предмет или за неки прикладан јубилеј.

Ипак, наставник својим односом према школској настави и применом вреднота у учионици може постати најмоћније мотивационо средство. Прво, тако што ће добро познавати предметну материју, предавати је са ентузијазмом и љубављу и усмеравати се ка интризичким наградама за учење. Друго, што ће тражити од ученика оно што су спремни да постигну учењем, подстичући их на изазове, разумне циљеве и помажући им у томе. Треће, подржаваће ученике у настави, али и емоционално, да се задаци решавају са самопоуздањем и без анксиозности. Неће нас изненадити што ће ученици за своје омиљеније учитеље казати да брину о њима, помажу им да буду успешни у учењу, поучавају их занимљивим стварима, јасно објашњавају садржаје, пријатни су, љубазни и праведни, а и да немају миљенике, не понижавају их, не гледају с висине на ученике када погреше или траже помоћ, не вичу на њих, нити реагују пренаглашено на њихове мање несташлуке. Ученици се такође изјашњавају како желе да наставници имају и спроводе јасне стандарде понашања. Они ово виде не само као део обавеза наставника, већ и као доказ да је наставнику стало до њих (Брофи, 2015, стр. 54). Ако се са ученицима комуницира на ауторитативан начин, они ће то добро схватити и препознати као особину која задовољава њихове потребе и помаже им да постигну заједничке циљеве уместо да им се наређује са диктаторском наглашеношћу.

Закључак

Све ово, мада површно назначено, подразумева личност наставника пре и изнад свега као покретача сваког успеха у настави, у дидактичком троуглу где је намењено место наставнику као носиоцу просветног процеса, који мора да има на уму све важне чињенице. Из овог разлога и његове личне особине морају бити видне. Почетак успешности се слаже са карактеристикама наставника које их чине омиљеним лицима: ведрина карактера, љубазност, емоционална зрелост, искреност, љубав према свему што је у педагошком смислу пред њим, знање... Ученици ће лако препознати да су њихови учитељи посвећени њима, да их воле, саосећају с њима и реагују на њихове потребе, да осете да је наставнику стало до њихових резултата. Пријатни су, љубазни и правични, и немају своје унапред фабриковане планове, не вичу на њих, нити реагују пренаглашено на њихове узгредне несташлуке. Треба да упознају своје ученике, да их достојанствено ословљавају, поздрављају и посвећују им одређено време као личностима вредних поштовања. Морају се отворити према ученицима, попут разговора о њиховом пореклу, о неким њиховим личним искуствима, интересовању и мишљењу. Имају се усмерити на помоћ ученицима, а не на претње. Ауторитарни наставници (треба их разликовати од ауторитативних) не труде се много око појашњавања предвиђеног градива ученицима, а од њих очекују да буду беспоговорно послушни.

Насупрот њима, ауторитативни наставници објашњавају разлоге за своје захтеве и помажу деци у свим приликама. Таква комуникативност показује важност наставничке непосредности која поспешује блискост са ученицима. Невербална непосредност укључује контакт очима, осмехивање, позитивне гестове, промену боје гласа, кретање по учионици, нагињање тела напред и опуштен телесни став. Ту је и његов осећај за очигледност наставе, личне примере, благе и умесне досетке, шале, употребу заменице „ми“ и „наш“ у говору, обраћање ученицима по имену. Ако наставник користи непосредно понашање, биће „ближи“ ученицима, и они ће се више интересовати за предмет, повећаће се њихова жеља да промишљају при учењу и извршавају своје задатке. Наставник ће креирати на часу средину у којој се свако осећа вредним и значајним и у којој се учење остварује сарадничким напорима наставник - ученик. Пажњу ће усмерити на циљеве учења и повећати могућност да ученици добију најбоље резултате, али не у смислу слепих обављања задатака и добијања одређених оцена. То ће их охрабрити да преузму одговорност за сопствено учење тако што ће активно постављати циљеве, настојати да контролишу разумевање, истрајавати у својим напорима да превазиђу недоумице и процењују све што је научено. Остваривањем кохерентних програма у настави пратећи искључиво уџбенике, неће се много постићи ако их не прате, бар делом, ова уочавања. Зато је потребно, и поред најбољих уџбеничких садржаја, много других активности, попут пратећих приручника и приручног материјала, а при том, да се свему улије „живот“. Уз све уважавање уџбеничке грађе, треба је користити као један од многих потенцијалних ресурса за планирање и остваривање наставног плана и програма. Није неопходно да се уџбеник доживљава као искључиви наставни програм, јер на тај начин наставник се ограничава и спутава, као и његови ученици.

Стога је у праву Брофи који тврди да је учење забавно и узбудљиво, интересно и динамично онда када се наставни програм добро примењује и подудара са ученичким интересовањем и способностима. Исто тако је важно да наставник (учитељ, педагог) животно произноси ново градиво и када наглашава практичну активност и могућност примењивости произнетог, односно кад поучава правоваљаним задацима, на прави начин, јер ће тада мотивација доћи сама по себи. Ако ли је супротно и ако ученицима није пријатно при учењу, нешто није у реду с нашим програмом рада, и свака следећа активност тог интензитета и интересовања биће напорна и неуспешна (Брофи, 13).

ЛИТЕРАТУРА

Бојанин, С., (2016). *Тајна школе*, Одбор за верску наставу АЕМ, Београд.

Брофи, Џере, (2015). *Како мотивисати ученике да уче*, Клио.

Вилотијевић, М. (2001). *Наставни час – појам, трајање, етапе, типологија, структурни модели, Методичка пракса, часопис за наставу и учење*, 3-4, Београд.

Зјенковски, В. (2002). *Проблеми васпитања у светлу хришћанске антропологије*, Бримо, Београд.

Лексикон образовних термина, (2014). Учитељски факултет Београд.

Каменов, Е.(2012). *Методика наставе веронауке*, ПБФ-ПКИ, Београд.

Требјешанин, Б. (2009). *Мотивација за учење*, Учитељски факултет Београд.

РАЗВИЈАЊЕ МЕЂУПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА КРОЗ ОБОГАЋЕН ЈЕДНОСМЕНСКИ РАД

Аутори:

Милена Васић

Барбара Ивковић

Марко Михајловић

Основна школа „Јован Шербановић“ Крепољин

jovanserbanovic@gmail.com

РЕЗИМЕ

Потреба за разматрањем могућности развијања међупредметних компетенција кроз активности обogaћеног једносменског рада појавила се током рада ауторског тима – Барбара Ивковић, Марко Михајловић и Милена Васић на изради Приручника за рад школа у оквиру пројекта *Обогаћени једносменски рад*. Обогаћени једносменски рад подразумева понуду квалитетно осмишљених, аутентичних и разноврсних садржаја и активности које ученици похађају по завршетку наставе, у складу са својим исказаним интересовањима и потребама, а без финансијске партиципације родитеља. Активности обogaћеног једносменског рада организују се кроз интегративни приступ, излазе из оквира наставних предмета и подразумевају међупредметно повезивање и тиме представљају идеалан контекст за пружање додатне образовно-васпитне подршке ученицима, а посебно за развој међупредметних компетенција. У овом раду покушали смо да представимо на који начин овакав облик рада директно утиче на развој међупредметних компетенција, а самим тим и на подизање квалитета образовно-васпитног процеса. Представили смо начин на који се пројекат *Обогаћени једносменски рад* реализује, који су бенефити овог пројекта, шта су досадашњи утисци из угла колега, ученика и родитеља, а шта даље можемо урадити за унапређење овог пројекта, а самим тим и за унапређење развоја међупредметних компетенција.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Обогаћени једносменски рад, међупредметне компетенције, пројекат, активности, приручник

SUMMARY

The need to consider the possibility of developing cross-curricular competencies through activities of enriched one-shift work appeared during the work of the author team - Barbara Ivković, Marko Mihajlović and Milena Vasić on the development of the Manual for the work of schools within the project *Enriched single-shift work*. Enriched one-shift work means offering well-designed, authentic and diverse content and activities that students attend after class, in accordance with their expressed interests and needs, without financial participation from parents. The activities of enriched one-shift work are organized through an integrative approach, they go beyond the scope of teaching subjects and imply inter-subject connection and thus represent an ideal context for providing additional educational support to students, especially for the development of inter-subject competences. In this paper, we tried to present how this form of work directly affects the

development of cross-curricular competencies, and thus the quality of the educational process. We presented the way in which the project Enriched single-shift work is implemented, what are the benefits of this project, what are the previous impressions of colleagues, students and parents, and what we can do next to improve this project, and therefore to improve the development of cross-curricular competencies.

KEY WORDS: Enriched single-shift work, cross-curricular competencies, project, activities, manual

УВОД

Потреба за разматрањем могућности развијања међупредметних компетенција кроз активности обogaћеног једносменског рада појавила се током рада ауторског тима – Барбара Ивковић, Марко Михајловић и Милена Васић на изради Приручника за рад школа у оквиру пројекта *Обogaћени једносменски рад*. Након одржаног састанка школа, учесница пројекта на територији Школске управе Пожаревац (25.12.2019. године у ОШ "Јован Шербановић" Крепољин), када су школе презентовале своје активности и продукте настале у оквиру пројекта, аутори су развили идеју о настанку Приручника којим су желели да прикажу начине реализације пројекта и моделе активности обogaћеног једносменског рада десет школа са територије наведене школске управе у циљу размене искустава и пружања подршке новим школама које се пројекту прикључују. У Приручнику се разматрају основне поставке и карактеристике обogaћеног једносменског рада, добити за ученике, родитеље и школу, примери добре праксе школа кроз представљање различитих активности обogaћеног једносменског рада, резултати испитивања ставова школских тимова и родитеља о реализацији пројекта, начини вођења евиденције о активностима и предлози за унапређивање пројекта у будућности.

Пројекат *Обogaћени једносменски рад* започело је тадашње Министарство просвете, науке и технолошког развоја школске 2018/19. године, а од 2020/21. године реализован је и у основним и у средњим школама које наставу реализују у једној смени, како би користиле школски простор у поподневним сатима и понудиле активности и садржаје ученицима за квалитетно коришћење слободног времена, подршку у учењу и унапређивање компетенција ученика. Обogaћен једносменски рад подразумева понуду квалитетно осмишљених, аутентичних и разноврсних садржаја и активности које ученици похађају по завршетку наставе, у складу са својим исказаним интересовањима и потребама, а без финансијске партиципације родитеља. Ове активности могу бити научно--истраживачке и спортске активности, културно-уметнички, здравствени, еколошки програми, активности усмерене на развој предузетништва, радионице посвећене развоју комуникацијских вештина, критичког мишљења, подршка у учењу... Током досадашње реализације реализоване су непосредно, али и у онлајн формату, укључивале су и ученике са потребом за додатном образовном подршком и развијале функционална знања и вештине ученика, те отуда имају и инклузивну димензију.

Активности обogaћеног једносменског рада организују се кроз интегративни приступ, излазе из оквира наставних предмета и подразумевају међупредметно повезивање и тиме представљају идеалан контекст за пружање додатне образовно-васпитне подршке ученицима, а посебно за развој међупредметних компетенција. У организацији активности примењују се активне методе учења - кооперативно учење, тимски рад, решавање проблема,

истраживање, пројектно учење... Учење се одвија у подстицајном окружењу, често у природи, школском дворишту, посебно адаптираном простору. Циљеви активности усмерени су на развијање потенцијала и радних навика, вештина тимског рада, комуникације и сарадње, на подстицање мотивације за учење и унапређивање учења, развијање самопоуздања, освешћивање професионалних интересовања, омогућавање квалитетно организованог слободног времена. Тако, имајући у виду постављене циљеве, методе и облике организације активности, окружење за учење и знања, вештине и вредности које ученици кроз активности развијају, међупредметне компетенције представљају и полазиште и исходиште обogaћеног једносменског рада.

Кроз аутентичне образовно-васпитне активности које школе програмирају у складу са потребама својих ученика отварају се могућности за развој естетичке компетенције, одговорног односа према здрављу и околини, компетенције за учење, комуникацију и сарадњу, дигиталне компетенције, рада са подацима и других. Пратећи своја интересовања, способности и склоности у избору активности кроз тесно успостављену везу са потребама локалне заједнице, ученици развијају своје идеје, постављају себи циљеве и упознају различите начине за њихово остваривање, учествују у пројектима, промовишу и пласирају своје продукте, производе, услуге, чиме се и професионално усмеравају и развијају предузетничке компетенције. На пример, кроз активности рачуноводственог и финансијског пословања или израде различитих занатских производа ученици се обучавају да попуњавају обрасце, састављају финансијске извештаје, упознају основе пословања предузећа, учествују у процесу производње, презентују своје производе, при чему развијају компетенције - предузимљивост и оријентација ка предузетништву, рад са информацијама и подацима, компетенције за учење, комуникацију, сарадњу, естетичку компетенцију, одговорно учешће у демократском друштву. Кроз еколошке и спортске активности ученици развијају компетенције – одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу, компетенцију за учење, компетенцију за сарадњу, решавање проблема. О конкретним примерима добре праксе развијања међупредметних компетенција кроз обogaћени једносменски рад биће речи у даљем тексту.

У Приручнику су приказани и резултати испитивања ставова о обogaћеном једносменском раду школских тимова и ученичких родитеља десет школа укључених у пројекат школске 2019/20. године са територије Школске управе Пожаревац. Иако је узорак мали и селектован из првих школа укључених у пројекат, може се закључити да сви анкетирани препознају кључне добити од пројекта за ученике – подршку ученицима у развоју и учењу, развој компетенција и повећање мотивације за учење. Међу предностима обogaћеног једносменског рада, запослени посебно истичу – примену знања у реалним животним ситуацијама и развој унутрашње мотивације за учење, услед изостајања оцењивања. Највећи проценат анкетираних запослених у школама (96,5%) процењује да се међупредметне компетенције у потпуности и већој мери користе за планирање активности и да се највише развијају компетенције за комуникацију, сарадњу, одговоран однос према здрављу, одговоран однос према околини и компетенција за учење, док се у нешто мањој мери развијају дигитална компетенција, предузимљивост и оријентација ка предузетништву. Анкетирани родитељи још увек немају довољно поверења у учење ван учионице и класичне наставе и још увек учење поистовећују са усвајањем академских знања. Међутим, они увиђају да начин рада у оквиру обogaћеног једносменског рада омогућава ученицима да упознају своја интересовања и способности, јер имају прилику да се опробају у активностима које им нису доступне у оквиру редовне наставе.

Може се закључити да и школски тимови који реализују активности, као и родитељи ученика препознају да међупредметне компетенције представљају и полазиште (основ за планирање) и исходиште активности обогаћеног једносменског рада.

ОБОГАЋЕНИ ЈЕДНОСМЕНСКИ РАД НА ТЕРИТОРИЈИ ШУ ПОЖАРЕВАЦ

Током школске 2019/20. године у тадашњи пилот-пројекат *Обогаћени једносменски рад* на територији Школске управе Пожаревац укључено је десет основних школа у Браничевском и Подунавском округу, у сеоским и градским школама, матичним школама и подручним одељењима. У оквиру овог пројекта реализован је читав спектар различитих активности, како за млађи, тако и за старији узраст ученика. Ради илустрације, осврнућемо се овде на неке од њих које су специфичне:

- Организован је Дан стреличарства - ученици старијих разреда су имали прилику да опробају своје вештине, док су ученици млађих разреда били посматрачи, богатали своја сазнања о овом спорту;
- Баштованство - узгајање лековитог биља у школским вртовима, сакупљање семена биљака, брање и сушење лековитих и зачинских биљака, сађење резница и младица декоративних биљака, формирање цветних леја у школском дворишту.
- Од њиве до трпезе - едукативно и маштовито је приказан настанак производа: од њиве, зрна пшенице, па све до трпезе, прављења пекарских капа, певања песме „Пекар“ и изложбе самосталних ученичких радова. Ученици су на овај начин открили своје таленте и пробудили креативност, оживели машту и смисао за сарадњу.
- Моја школа, моја позорница - основна идеја је да ученици разумеју значај драмских уметности и да активно учествују у креативним задацима. Циљ је био да уз помоћ плеса развију моторичке вештине и испољавање емоција, да, користећи своју машту, дочарају различите задате ситуације, као и да правилно држе тело, свесни положаја свог тела у различитим околностима и имају способност гимнастичког прилагођавања. Такође један од циљева био је да ученици умеју да своју трему и страх од наступа сведу на минимум, да међусобно сарађују, износе идеје и предлоге. Као продукт ове активности реализовано је више приредби, представа, скичева.
- Веште руке моје - активност је конципирана као извесни продужетак програма наставе и учења предмета Свет око нас и Природе и друштва са циљем продубљивања знања о природи и природним појавама, али на један другачији начин, кроз обиље експеримената, игре и неисцрпне дечје маште и радозналости. Кроз различите занимљиве активности учесници су добили одговоре на ШТА, КАКО и ЗАШТО се све у природи дешава.

У ОШ "Јован Шербановић" Крепољин 25. децембра 2019. године реализован је сусрет свих школа укључених у пројекат током 2019/20. године, уз присуство просветних саветика ШУ Пожаревац. Циљ овог сусрета био је унапређивање квалитета планирања и организовања активности обогаћеног једносменског рада презентовањем примера добре праксе, разменом искустава и хоризонталним учењем међу школама. Том приликом школски тимови представили су активности и примере добре праксе реализоване током пројекта путем презентација и излагањем ученичких продуката. Овај сусрет омогућио је и сагледавање могућности унапређивања обогаћеног једносменског рада.

Школске 2020/21. године у пројекат је укључено нових десет школа у Браничевском и Подунавском округу, међу којима и две средње школе. Специфичности другог полугодишта школске 2019/20. године и целе школске 2020/21. године условљене пандемијом вируса ковид 19 и епидемиолошким мерама одразиле су се и на начин реализације активности пројекта у школама које су већ биле обухваћене пројектом и у новим школама прикљученим пројекту, али се и надовезивао на још израженију потребу ученика за подршком у учењу.

ОБОГАЋЕНИ ЈЕДНОСМЕНСКИ РАД И РАЗВОЈ МЕЂУПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА

Разноврсне активности које се реализују у оквиру Обогаћеног једносменског рада излазе из оквира наставних предмета, те подразумевају међупредметно повезивање и интегрисано учење и тиме представљају идеалан контекст за пружање додатне образовно--васпитне подршке у учењу и развоју ученика, а посебно за развој међупредметних компетенција.

Неки примери активности у оквиру овог пројекта које су организовале школе омогућавају нам увид у начине развијања међупредметних компетенција кроз овај пројекат. Овом приликом ћемо истаћи неке од њих, као неке од примера добре праксе кроз које се јасно види на који начин кроз ове активности долази до развоја међупредметних компетенција и предузетништва.

Кроз активност *Рачуноводство и финансијско пословање*, ученици ОШ „Други шумадијски одред“ из Марковца обучавају се да правилно попуњавају обрасце, састављају финансијске извештаје, упознају се са врстама трошкова, разликују дуговања и потраживања, упознају основе пословања предузећа. Кроз наведене активности обогаћеног једносменског рада, али и ученичке задруге, ученици развијају компетенције - предузетништво, рад са информацијама и подацима, компетенцију за учење, комуникацију, сарадњу, одговорно учешће у демократском друштву.

Активност израде сапуна у ОШ "Јован Шербановић" у Рановцу је активност у оквиру које ученици са наставницима учествују у процесу производње сапуна, креирају кутије и пакују сапуне, презентују своје производе на школским и међушколским манифестацијама, у другим школама и предшколској установи, доприноси развоју компетенције за учење, комуникације, сарадње, одговорног односа према здрављу, предузимљивости и оријентацији ка предузетништву. Посебну вредност има инклузивни карактер ове активности јер су активно укључени и ученици са потребом за додатном образовном подршком.

Еколошка радионица, активност обогаћеног једносменског рада, али и ученичке задруге у ОШ „Јован Шербановић“ Крепољин, омогућава ученицима да упознају гљиве и биљке и учествују у манифестацијама које промовишу гљиве и биљке Хомоља и здраву храну, уче како се прави компост, упознају птице, праве и постављају хранилице и кућице за птице, саде лековите биљке. Кроз наведене практичне активности ученици развијају компетенције – одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу, предузимљивост и оријентацију ка предузетништву, унапређују компетенцију за учење, комуникацију, сарадњу, одговорно учешће у демократском друштву.

Средња школа „Младост“ из Петровца на Млави кроз активност *Олимпијски зид*, у оквиру кога су ученици и професори сарађивали са локалном заједницом – Дирекцијом за омладину и спорт, уредила је зид испред физкултурне сале. У овом пројекту школа је препознала шансу да пружи додатну подршку ученицима у формирању здравих стилова живота, одговорном односу према природном окружењу и његовој заштити, организацији и креативном провођењу слободног времена. Кроз интегрисани приступ и корелацију садржаја из физичког и здравственог васпитања, енглеског језика, историје, српског језика и књижевности и информатике, ученицима је омогућено да развијају и компетенцију за учење, дигиталну компетенцију, компетенцију за комуникацију, компетенцију за живот у демократском друштву, естетичку компетенцију и компетенцију за рад са подацима и информацијама.

Обогаћени једносменски рад дакле, кроз наведене и многе друге активности које се реализују, омогућава израду и пласирање ученичких производа, продуката или услуга, па и развој финансијске писмености, што подстиче унапређивање предузетничке компетенције. И управо у овом сегменту долази до међусобног преплитања са активностима ученичке задруге, које и саме по себи у великој мери доприносе развоју међупредметних компетенција, што је чињеница коју не можемо занемарити.

Школама које имају ученичке задруге пружа се могућност да активности обогаћеног једносменског рада планирају и у оквиру задруга, те на тај начин могу и подржати добре праксе ученичког задругарства или их интегрисати у активности у оквиру пројекта (пример - ОШ „Други шумадијски одред“ Марковац). С друге стране, увођење овог пројекта подстакло је школе да оснивају ученичке задруге, препознавши да ученичке продукте могу пласирати кроз задруге, (пример – ОШ "Јован Шербановић" Крепољин). Финансијска добит која се остварује кроз производњу или пружање услуга није примарна ни у ученичком задругарству, ни у активностима обогаћеног једносменског рада, али се ученици кроз ове активности финансијски описмењују, развијају вештине препознавања прилика и њиховог претварања у подухвате, препознају партнере у локалној заједници, развијају одговорност за рад, успех или неуспех. Кључно је да обе активности кроз развој међупредметних компетенција значајно подижу ниво образовно-васпитног рада у школама у којима се реализују.

ЗАКЉУЧАК

ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ ОБОГАЋЕНОГ ЈЕДНОСМЕНСКОГ РАДА

У претходном делу овог рада могли сте да се упознате са примерима добре праксе и оствареним позитивним ефектима обогаћеног једносменског рада. Међутим, како кроз приказане праксе школа у реализацији активности, тако и кроз резултате анкетања наставника и родитеља, као и приликом сусрета школских тимова и размени искустава на састанку школа - учесника пројекта, испливали су и изазови са којима се школски тимови суочавају. На основу идентификованих изазова, покушали смо да дефинишемо неке предлоге за унапређивање квалитета обогаћеног једносменског рада и то на нивоу школе, локалне заједнице и на нивоу Министарства просвете, науке и технолошког развоја:

Ниво школе

- Неопходно је да школски тимови јасно дефинишу шта је обогаћени једносменски рад и на састанцима стручних органа школе и плановима и програмима рада истакну

разлику између обогаћеног једносменског рада и осталих, већ постојећих облика подршке ученицима - допунска и додатна настава, ваннаставне активности, продужени боравак и сл., односно да активности ОЈР не представљају једноставан продужетак редовне наставе. У планирању активности, неопходно је активирати креативне капацитете школских актера и пружати ученицима подршку у развоју оних знања, вештина и вредности које редовна настава и остали облици образовно-васпитног рада недовољно дотичу.

- Обогаћени једносменски рад је прилика да школа активира своје ресурсе, планира активности у складу са својим специфичностима и даље развија своју аутономију, па оне не треба нужно да личе на активности других школа;
- Препорука је и да школски тимови у циљу одрживости пројекта, размишљају сваке школске године о иновирању активности, како не би упали у колотечину и пуко отаљавање реализације активности, што је потенцијална претња у пројекту;
- Како се може очекивати да исти ученици похађају исту активност током више школских година, док ће други ученици похађати различите понуђене активности током више година, неопходно је планирати садржаје и активности обогаћеног једносменског рада уз комбиновање линеарног, концентричног и спиралног система садржаја;
- Важно је унапређивати начине промоције активности и продуката ученика, информисати и укључити родитеље као партнере у реализацију програма, чиме ће се подстаћи мотивација и родитеља и ученика и превазићи отпори који почивају на уверењу да су ученици сувише оптерећени увођењем обогаћеног једносменског рада у школе.
- Обогаћени једносменски рад треба да буде предмет самовредновања у школи, што је основ за квалитетније даље планирање активности.

Ниво локалне заједнице

- Потребна подршка школама од стране локалних заједница не треба само да се своди на финансијску подршку (иако овај сегмент не желимо да занемаримо, јер је неопходан), већ и на промовисање ових школа са становишта омогућавања ученицима да квалитетно и бесплатно проводе своје слободно време;
- Школама је веома важна и подршка локалне заједнице у обезбеђивању расположивих просторних услова (шанса за активирање неискоришћених простора, али и простора који су препознатљиви локалном становништву и посећени, а погодни за ученичке активности);
- Локална заједница у обогаћеном једносменском раду треба да препозна модел опстанка малих сеоских школа и издвојених одељења и да га подстиче;
- Локална заједница може искористити потенцијал обогаћеног једносменског рада и ученичких задруга за проширивање своје понуде и потенцијала за развој, посебно шансе за образовни туризам;
- Локална заједница кроз подршку обогаћеном једносменском раду помаже професионални развој деце и младих и може их усмеравати у складу са потребама сопственог тржишта;

Ниво МПНТР

- Системска и континуирана подршка школама у реализацији обогаћеног једносменског рада пресудна је за опстанак пројекта, па је неопходно одржавати

почетни ентузијазам и подржавати школе које успешно реализују пројекат, али и школе које теже одолевају изазовима - финансијски, у складу са потребама школа, ученика и родитеља, али и промовисати ове школе кроз постојеће механизме промоције установа, подстицати укључивање нових школа.;

- Школама треба омогућити и ангажовање спољашњих сарадника - родитеља, експерата који могу унапредити квалитет реализације активности обогаћеног једносменског рада;
- Пожељно је и подстицати хоризонтално учење школа, обавезне сусрете на крају школске године и различите облике повезивања и размене искустава школа, формирање Мреже школа и сл.;
- Школама је потребна посебна подршка у реализацији активности Обогаћеног једносменског рада у условима пандемије и реализације онлајн активности - модели, препоруке, како се пројекат у овим условима не би „изгубио“ или претворио само у додатну подршку ученицима у редовној настави (што се у претходној школској години показало као ризик);
- Системска подршка пројекту и школама које реализују пројекат свакако треба да нађе место и у спољашњем вредновању рада школа, кроз вредновање различитих области квалитета рада школа.

ШКОЛСКА БИБЛИОТЕКА - ТРАГАЊЕ ЗА ЗНАЊЕМ

Аница Трнинић, ОШ „Вук Караџић“, anicatrnic@gmail.com

Сажетак

У школској библиотеци се реализују часови за ученике од првог до осмог разреда на којима се обрађују различите теме везане за обраду литературе из различитих области за децу основношколског узраста, теме везане за историју развоја књиге и писма и медијске писмености. Библиотека је централно место културних збивања у школи. Ту се реализују књижевни сусрети, одржавају се предавања из различитих области, организују се школске приредбе. У библиотеци ученици раде реферате, тематске паное, учествују у дискусији о прочитаним књигама, а понекада пишу и препоруке прочитаних књига за своје вршњаке. Ученици се ту припремају за такмичење „Читалачка значка“ које организује библиотека „Свети Сава“ из Земуна. У библиотеци се обележава Календар важних дана као што су: Дан писмености, Дечја недеља, Међународни дан матерњег језика, Светски дан поезије, Међународни дан дечје књиге... Обележавају се и годишњице из живота познатих писаца, уметника и научника.

Кључне речи: бајке, љубавне песме, ученици, знање

Summary

In the school library, classes are held for students from the first to the eighth grade, which deal with various topics related to literature for primary school students, topics related to the history of the development of books and letters, and media literacy.

The library is the center of all cultural events in the school. Literary meetings, lectures from various fields, and school events are all organized in the school library. Also, students make reports, thematic panels, participate in discussions about the books they have read, and sometimes they also write recommendations for the books they have read for their peers.

Students there prepare for the "Reader's Badge", a competition organized by the "St. Sava" library from Zemun. The library celebrates the Calendar of important days such as: Literacy Day, Children's Week, International Mother Language Day, World Poetry Day, International Children's Book Day. Anniversaries from the lives of famous writers, artists and scientists are also celebrated.

Key words: fairy tales, love songs, students, knowledge

Увод

Школска библиотека није само просторија где се чувају књиге, часописи, сликовнице и остала грађа, она је превасходно место које је намењено ученицима, наставницима и свима запосленим у школи, да у њу сврате кад год пожелe да нешто сазнају, науче, подсети се нечега или провере своје знање. Ту се ученици оспособљавају за самостално учење и образовање које им је неопходно током целог живота. Нема бољег места за развијање и неговање навике читања.

Обрада бајки

Бајке су приче са којима се деца врло рано упознају. Нема детета коме пре поласка у школу нису прочитали или испричали барем једну бајку: мама, тата, бака или дека. Тако да су деца, већ пре поласка у школу, чула за појам бајке. Бајке су приче пуне измишљених догађаја и нестварних ликова. У бајкама је све могуће: да биљке и животиње причају, да постоје људи који их разумеју, да вештица претвори девојку у жабу, а јунака у коња, да се роди дете величине биберовог зрна, да се аждајина снага крије у врапцу. Догађаји и доживљаји у бајкама су приказани веома сликовито, због чега их многи радо читају.

Кад су Анштајна питали како да учинимо децу интелигентнијом, његов одговор је био једноставан и мудар: „Ако желите да вам деца буду интелигентна, читајте им бајке. Ако желите да буду још интелигентнија, читајте им још више бајки“. Из ових реченица очигледно је јасан значај и вредност читања и замишљања. Изузетно је важно обезбедити деци услове у којима ће читати и у којима ће им бити читано, у којима ће замишљати, маштати и разумевати свет око себе и свет у себи. А бајке су први кораци на том путу.

Са ученицима другог разреда сам обрађивала бајке. На једном часу сам са њима читала и анализирали следеће бајке: *Аждаја и царев син*, *Девојчица са шибицама* и *Кућица у шуми*.

Ученици су добили упутства и истраживачке задатке о прочитаним бајкама за наредни час: Изузев ових бајки које смо читали на часу, да ли сте чули за још неку бајку?

Како бајка почиње?

Какви су ликови у бајци?

Ко јунацима бајке помаже, а ко одмаже?

Како главни јунак бајке савладава препреке ?

Ко се у бајци понаша добро, а ко лоше?

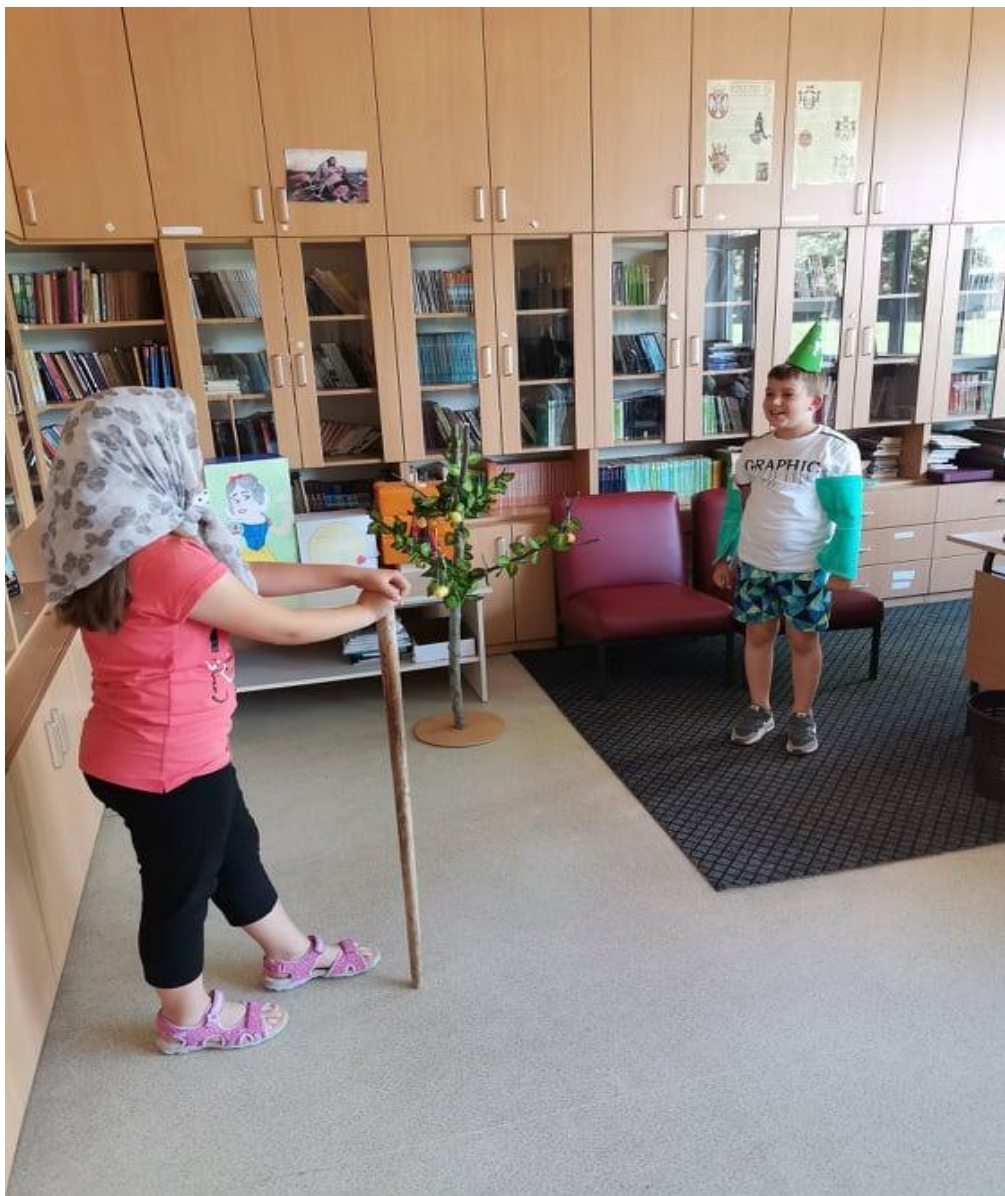
Која су натприродна бића у бајци?

Који догађаји су у бајци измишљени?

Како се бајка завршава?

Анализирајући бајке ученици су истакли: да све бајке почињу слично, имају добре и лоше јунаке, имају неке измишљене догађаје, имају натприродна бића која помажу или одмажу јунацима бајки и све се бајке завршавају срећно, изузев Андерсенове бајке *Девојчица са шибицама*. По хришћанском тумачењу, иако је ова бајка има тужна крај, ипак је девојчица

нашла спас и последњи сјај у наручју своје баке горе на небу где нема ни хладноће, ни страха, ни глади. Спасење душе је изнад спасења тела, што је и представљено у овој бајци. Одговарајући на постављена питања ученици су обрадили, припремили и представили те бајке кроз драмски облик, онако како су их разумели и доживели. Позорница је била школска библиотека, а публика ученици и наставници.

Аждаја и царев син

Девојчица са шибицама

Српске народне љубавне песама

Са ученицима шестог разреда сам обрађивала лирске народне љубавне песме.

Ученици су добили задатак да прочитају неколико лирских народних песама (минимум три песме).

Наше народне лирске песме имају велику тематску и стилску разноликост. Све области народног живота, све радње и сви послови које је наш народ у прошлост обављао изражени су и опевани у овим песмама, али су опевана и унутрашња стања. Оно што се дешава у унутрашњем животу појединца повезано је и преплетено са спољним светом. Наше народне љубавне песме обрађују посебна љубавна осећања: наду, чежњу, стрепњу, патњу, бол, растанак, лепоту, али и мржњу. У њима су опеване различите ситуације: сусрети, састанци, растанци, ишчекивања, сметње других и савладавање одређених препрека које стоје на путу онима који се воле. Гете је био одушевљен нашим народним љубавним песмама и рекао је за њих: „оне су духовите и шаљиво-љупке; умешне изјаве љубави, с једне или обе стране, заљубљени су довољно паметни и смели да савлађују препреке како би дошли до жељеног поседа; док се бол због коначног расанка ублажава надом на састанак с оне стране гроба.“³

Ученици су бирали песму за анализу, а затим су добили питања на која су одговарали.

Којој врсти песма припада?

Шта је тема песме?

Који су мотиви природе у песми?

Да ли се у прочитаној песми помиње нека биљка (врста дрвета, цвећа или воћа)?

О којим осећањима пева песма?

У којем стиху је песма испевана?

Које су најчешће заступљене стилске фигуре у прочитаним песмама?

Ово су песме које су ученици најчешће читали:

- *Српска дјевојка*

- *Девојка јунаку прстен повраћала*

- *Ој, девојко, душо моја*

- *Љубавни растанак*

- *Жалосни растанак*

- *Штоно ми се Травник запалио*

- *Гора гори, а бисер говори*

У песми *Српска дјевојка* лепота девојке Милице је тако сликовито описана да ју је тешко обичном посматрачу сагледати. Њене дуге трепавице прекриле су јој бело лице и румене јагодице. Колико је лепа, толико је и смерна и скромна. Нико јој очи не може видети јер јој је увек поглед оборен. Док игра у колу са другим девојкама, а нагло се време промени, па из ведре неба засијају муње све девојке погледају горе, само Миличин поглед остаје

³ Историја српске књижевности, Јован Деретић, стр. 343.

прикован за земљу. Нико и ништа не може да је поколеба, нити да је збуни. Милица је симбол српске девојке: лепе, скромне, постојане и достојанствене.

У песми *Ој, девојко, душо моја* љубавни дијалог воде момак и девојка. Чежња и сензуалност извиру из сваког стиха. Он је пита:

„Ој девојко, душо моја,
Чим миришу њедра твоја?
Или дуњом, ил' неранцом,
Или смиљем, ил' босиљем?“⁴

А она одговара „душом девојачком“. Љубав је потреба, снага, смисао девојачког живота, без ње се не може.

Песма *Љубавни растанак* приказан је разговор двоје љубавника. Они су, заправо, два цвета „плави зумбул и зелена када“. Одрасли су заједно у „бостану“, а онда је дошло до растанка. „Плави зумбул оде на Дољане.

Оста када у бостану сама.“⁵

У овој песми је исказана туга због растанка која је толико велика и снажна да се не може описати речима, јер тих речи нема, чак и да је небо постало лист хартије, а море „црн мурећеп“(мастило). Растанак је исказан на посредан начин кроз слике дав цвета.

У песми *Жалосни растанак* на необичан начин приказана је патња због растанка двоје младих чија је љубав толико јака, да девојка каже да се њено срце топи за драгим као грудва снега у недрима. На изглед, једноставна тема растанак оних који се воле, али то је вечна тема и увек је болна. У овој песми је показана патња девојке, јер њено срце тако брзо вене колико се брзо топи грудва снега у недрима, а знамо да је у недрима највећа температура и да се ту грудва снега најбрже топи.

Песма *Девојка јунаку прстен повраћала* пева о сукоб породица, односно, младићева породица не прихвата девојку свога сина, уобичајена тема са наших простора. Девојка се повлачи, враћа прстен који јој је драги поклонили, али не може избрисати своје емоције. Њена је патња је велика јер не може бити са оним кога воли, и који њу воли, због других и зато она каже:

„ја босиљак сејем, мени пелин ниче“

Ој пелен', пеленче, моје горко цвеће!

Тобом ће се моји свати накитити

Кад ме стану тужну до гроба носити.“⁶

Најснажније су оне љубавне песме које говоре о лепоти. У песми *Штоно ми се Травник запалио* девојка је оком запалила град кроз „срчали-пенџер“. Толика је снага девојачке лепоте истакнута у овим стиховима, да има моћ да запали цео град. У песми *Гора гори, а бисер говори* описана је нестварна лепота младића. Момак је толико леп да је лепши од

⁴ Српске народне лирске песме, приредио Драган Лакићевић, стр.93.

⁵ Српске народне лирске песме, приредио Драган Лакићевић, стр. 117.

⁶ Српске народне песме, приредио Драган Лакићевић, стр. 120.

сваке девојке, али за његово битисање, ипак му је потребна девојка. Његова лепота, ма колика да је, сама по себи, нема животни смисао без споја са девијачким срцем.

У нашим народним љубавним песмама често је одређено и место љубавних састанака. Најчешће су ти састанци у природи, у башти, на ливади, под дрветом. Љубавне песме обично прате мотиви из природе: соко, голубица, ружа, рузмарин, смиље, јоргован, пелин, наранџа, јабука... Сви они имају симболично значење.

Други април, дан дечје књиге

Међународни дан дечје књиге се прославља са циљем да се истакне потреба за читањем и промовисањем дечје књижевности. Читање је важно за учење, за савладавање градива из било ког предмета, за одрастање и сазревање сваког детета .

Ове године смо обележили овај међународни дан тако што смо по групама организовали ученике од првог до осмог разреда да раде према својим жељама и склоностима. Ученици су били организовани у четири групе. Једна група ученика је илустровала омиљене књиге, од тих радова су урађени изложбени панои у холу школе. Друга група ученика је рецитовала стихова познатих дечјих песника са посебним акцентом на поезији Душана Радовића, јер се 2022. године навршило 100 година од његовог рођења. Колики је значај Душана Радовића као песника, афористичара, писца прича, радијских и телевизијских сценарија и хуморески познато је свима који су на овим просторима одрастали. Верујем да не постоји ниједно школско дете које није чуло за барем једну његову песму. А најчешће, већ у првом разреду на часу ликовне културе цртају „страшног лава“ и „ плавог зеца“, а на часу музичке културе певају стихове песме *Све што расте и треба да расте*. Верујем да већина одраслих зна барем један његов афоризам, барем једну његову догодовштину из збирке духовитих прича *Женски разговори*; макар ми који смо живели и расли уз његово чувено *Добро јутро, Београде*.

Трећа група ученика је драматизовала текст *Хвалисаве оцене* Меланије Римар. Овај духовити текст представља карактеризацију ученика и њиховог односа према раду, школи, дружењу и последицама које из такве атмосфере произилазе. Сваки ученик је могао да се пронађе у овом тексту. Текст је изведен на школској позорници. Извођењем су били задовољни и учесници и публика.

Четврта група ученика је писала поруке о очувању српског језика и ћирилице. Познато нам је колико је наш језик преплављен страним речима и изразима, тако да неке наше речи потпуно нестају из употребе, а познато нам је и колико је данас ћирилица угрожена у свакодневној комуникацији. Све се ређе пише ћирилицом. У урбаним срединама она неприметно нестаје. А знамо, колико је важно чувати свој језик и своје писмо. Ко су најбољи чувари језика и писма, ако не школе.

Закључак

Место где „живе књиге“ увек тражи посетиоце, а и више поштовања од овога које му је наметнуто у савременим околностима, у којима лебди мисао да су библиотеке застареле и

превазиђене. Нису оне ни застареле ни превазиђене, оне прате савремене токове, а главни задатак им је повезивање и примена знања и вештина у образовању и свакодневном животу.

Литература:

„Српске народне бајке и приче“ главни и одговорни уредник Јово Нинковић, ЈРЈ, Београд, 2012. год.

„Андерсенове бајке“ Ханс Кристијан Андерсен, Прима, Горњи Милановац, 2008. год.

„Трнова ружица“ Браћа Грим, Школска књига, Нови Сад, 2007. год.

„Српске народне лирске песме“ приредио Драган Лакићевић, Bookland, Београд, 2006. год

„Историја српске књижевности“ Јован Деретић, Просвета, Београд, 2002. год.

МОТИВАЦИЈА ЗА УЧЕЊЕ

Сања Карацић
Локална самоуправа
ГО Сурчин
Емаил:

sanja.karadzic@surcin.rs

Марина Ђорђевић
ОШ. "Вук Карацић" Сурчин
Емаил: djordjevicmarina2211@gmail.com

Милан Луковић
Директор ОШ. " 22. Октобар "
Сурчин
milanlukovic1513@gmail.com

РЕЗИМЕ

Мотивација заузима посебно место данас у школи и у учењу. У данашње време поред напретка технологије, потребно је што више радити на мотивацији код деце.

Као педагог у школи, који анализира, прати сваки дечији напредак и рад, сведок сам великих промена код деце. Деца данас имају много мање интересовање за књигу али су зато много више заинтересовани за нове модерне технологије и бавећи се том технологијом, деца губе мотивацију.

Кључне речи:

- мотивација,
- учење
- школа

SUMMARY

This paper will consider motivation as a pedagogical phenomenon. It is known how important motivation is in life, and it is no less important in learning. Also, a student who is motivated achieves better results in learning. Schools undertake many activities to motivate students to learn. In addition to considering motivation from a pedagogical point of view, all the activities of GO Surčin, which it implements in cooperation with educational institutions, will be shown.

Key words:

- motivation
- learning

- school

УВОД

Овај рад ће разматрати мотивацију као педагошки феномен. Познато је колико је мотивација важна у животу, исто тако није ништа мање битна за учење.

Такође, ученик који је мотивисан постиже боље резултате у учењу. Школе предузимају многе активности како би мотивисале ученике за учење.

Поред разматрања мотивације са педагошког становишта, биће приказане све активности ГО Сурчин, које она реализује у сарадњи и са Образовно-васпитним установама.

Шта су мотиви и мотивација

Мотивација је процес који покреће, усмерава и одржава понашање ка одређеном циљу. Мотив (лат. *move* покретање) јесте порив (побуда, стимулус) који покреће и усмерава понашање ка одређеном циљу и одржава његово трајање и интензитет. Без мотива, понашање би било хаотично (дезорганизовано). Када се упитамо зашто се људи понашају на одређене начине зашто се воле и пазе или пак мрзе и убијају - тада размишљамо о њиховим мотивима. Није увек лако открити мотиве или разлоге понашања зато што иза одређеног понашања често стоји више мотива, а они могу бити несвесни. Када особа не зна због чега се понаша на одређен начин и/или шта тиме постиже рецимо, не зна зашто има фобију - тада је реч о несвесној мотивацији.

Потребе, нагони, жеље, тежње, намере, инстинкти.

Потреба је мањак или вишак нечега што ремети нормално функционисање организма. Могу бити биолошке (урођене, органске, физиолошке) и психолошке. У биолошке спадају потребе за кисеоником, храном, водом, спавањем, сексом, пражњењем, регулацијом температуре, избегавањем бола. Међу психолошким су потреба за љубављу, пажњом, постигнућем, самопоштовањем, припадањем итд. Изрази мотив и потреба често се користе као синоними зато што потреба ствара покретачку енергију.⁷

Свесна и несвесна мотивација имају значајну улогу у обликовању људског понашања, што чини разумевање мотивације кључним за разумевање људског понашања.

⁷ Биљана Милојевић Апостоловић, Психологија уџбеник за други разред гимназије, Нови Логос, стр. 119

Мотивација за учење

Мотивација за учење спада у основне психолошке факторе успешног учења. Међутим, ако погледамо историјски, видећемо да се у свим периодима њој није придавао исти значај као данас. У доба у коме је владала теорија формалне дисциплине сматрало се да мотивација уопште нема значаја за успешно учење. По том схватању мислило се да је важно да ученици што напорније уче и да ће тако до успеха доћи без обзира да ли су они мотивисани.

У школи и настави као један од најзначајнијих проблема поставља се: како мотивисати ученике за учење? Ово је посебно важно зато што је утврђено да ученици иако су способни за учење, ако нису мотивисани, не раде, не уче довољно и, наравно, не постижу успех у учењу, поготову не успех који одговара њиховим способностима. Дешава се да ученик, који је дуже времена био слаб у учењу, одједном почиње да се интересује за рад, почиње да учи, те се његов успех нагло поправља. Наставник, који је до тада можда сматрао да тај ученик није способан за његов предмет, изненађен је и пита се шта се то збило. Уствари, ученика је нешто заинтересовало, мотивација му је порасла, почео је да учи и резултати су се из основа променили.⁸

Мотивација је важна за успешно учење. Иако се у прошлости није придавао исти значај мотивацији као данас, данас се препознаје да је мотивација важна за постизање успеха у учењу. Сведоци смо да у школи и на настави, један од најзначајнијих проблема је како мотивисати ученике за учење јер је утврђено да ученици, иако су способни за учење, ако нису мотивисани, не постижу успех који одговара њиховим способностима. Међутим, кад ученик постане мотивисан, то може довести до значајног побољшања у учењу и постизању успеха. Стога се препоручује да се ученицима пружи адекватна подршка и подстицај како би се повећала њихова мотивација за учење

У разматрању мотивационе вредности потреба, посматраних са становишта учења и образовања, корисно је поменути концепт интринстичке и екстринстичке мотивације. Неки аутори (М. Цикзсентмихалуи, 1982) учење које је интринстички мотивисано означавају као аутотеличко (аутотелиц) учење које се обавља из властитог задовољства. Појединцу је циљ учења сам процес учења. Промене које се дешавају под утицајем процеса учења су највећа награда за појединца. Насупрот аутотеличком је егзотеличко учење (екотелиц) које је усмеравано спољним циљем. У таквом процесу учења, особе се више интересују за награду него за сам процес учења. Интринстичка мотивација је пут ка личном напредовању, ка приближавању стању среће. Срећа не зависи само од непостојања бола, већ и од осећања да

⁸ Др Лидија Вучић, 1991 Педагошка психологија (VI допуњено издање), Центар за примењену психологију Друштва психолога Србије, Београд, стр. 74

појединац напредује и мења се до приближно замишљеног степена. Ауторова је теза да се учењем долази до среће (оп. цит., п. 170).⁹

У школама је шефовско управљање најважнији разлог што тако мало ученика има висококвалитетна признања или похађа наставу за напредне ученике. Док превладавају руководитељи-шефови, мало је изгледа како ћемо икад повећати тај мален број, јер присталице шефовског управљања не разумију једну од најпопуларнијих ријечи у управљању: мотивацију. Руководитељи-шефови чврсто су увјерени како се људи могу мотивирати извана: не схваћају да сва мотивација искључиво долази изнутра.¹⁰

Из ове теорије видимо да школско руководство може бити један од главних разлога зашто мали број ученика постиже високе оцене. Доминација у школама ствара препреке за разумевање мотивације као једне од кључних речи у руковођењу. Наставници често верују да се мотивација може постићи споља, али је заправо неопходно схватити да она долази изнутра. Зато је важно упознати теорију контроле и мотивације и применити стратегије које ће стимулисати интринзичну мотивацију ученика и унапредити квалитет образовног система.

ГРАДСКА ОПШТИНА СУРЧИН И ЊЕНА УЛОГА

Градска општина Сурчин, нарочито одељење за друштвене делатности континуирано сарађује у организацији и реализацији великог броја и врста активности. Распон тих активности креће се од самог додељивања финансијских средстава до заједничке организације и реализације: културних, спортских, хуманитарних, забавних, едукативних ио других манифестација.

Веома често је и награђивање, похваљивање и даривање ученика. У овој школи то почиње већ од првог разреда- Сам пријем првака и њихових родитеља, осим добродошлице од стране школе, активно учешће увек узима и ГО Сурчин. Највише руководство општине, укључујући председника, поздравља будуће ђаке-првачиће, а након тога им уручује пригодне поклоне.

⁹ Др Душан Савићевић, 1989, Концепција образовних потреба у андрагогији, Завод за уџбенике и наставна средства – Београд, Институт за педагошка истраживања – Београд, Катедра за андрагогију филозофског факултета – Београд, стр. 79-80

¹⁰ Вилијам Гласер, 1998, Квалитетна школа Школа без присиле, Едуца Загреб, стр. 49

Исти случај је и са свим најуспешнијим ученицима на такмичењима. То исто ради и са ученицима – генерације и ученицима добитницима Вукове награде, Међутим, ГО Сурчин води рачуна да што чешће и масовније укључи и остале ученике. Неретко се организују представе, хуманитарне пригодне и позоришне представе како би сва деца могла да учествују у њима.

Манифестација „Дечија недеља“ се традиционално одржава у месецу октобру, у циљу скретања пажње јавности на децу и младе, на њихове потребе и права у породици, друштву и локалној заједници, право да одрастају у што бољим условима, на једнаке шансе за развој и остварење свих својих потенцијала. Осим тога важан фактор мотивације су и велика финансијска средства која ГО Сурчин издваја за опремање и модернизацију рада школе.

Закључак

У овом раду смо видели да мотивација има изузетну важност у учењу те да ученици који су мотивисани постижу боље резултате. Раније се мотивација није сматрала једнако важном као данас, а у школском контексту поставља се питање како мотивисати ученике за учење. Рад такође разматра концепте интристичке и екстристичке мотивације, где се интристичка мотивација односи на унутрашње задовољство процесом учења, а екстристичка мотивација на мотивацију изван саме активности учења, попут вањских награда. У раду су представљене разне активности које се примењују у школама како би се мотивисали ученици за учење, а наглашене су активности ГО Сурчин у сарадњи с образовно-васпитним установама.

Градској општини Сурчин припада важна улога у организацији и реализацији различитих активности, као што су културне, спортске, хуманитарне, забавне и едукативне манифестације, а посебно у даривању и награђивању ученика у школама на том подручју. Општина се труди да укључи што више ученика у ове активности а самим тим јача се сарадња школе и локалне самоуправе .

ОШ „Вук Караџић“ се труди а то ће радити и у будућности, да разноврсношћу квалитетом садржаја у настави и ваннаставним активностима што боље мотивише ученике.

Литература:

- Биљана Милојевић Апостоловић, Психологија уџбеник за други разред гимназије, Нови Логос, стр. 119
- Др Лидија Вучић, 1991 Педагошка психологија (VI допуњено издање), Центар за примењену психологију Друштва психолога Србије, Београд, стр. 74
- Др Душан Савићевић, 1989, Концепција образовних потреба у андрагогији, Завод за уџбенике и наставна средства – Београд, Институт за педагошка истраживања – Београд, Катедра за андрагогију филозофског факултета – Београд, стр. 79-80
- Вилијам Гласер, 1998, Квалитетна школа Школа без присиле, Едуца Загреб, стр. 49

МОТИВАЦИЈА КАО ПОКРЕТАЧ

1. аутор: Др Катарина Диклић, Основна школа “Вук Караџић” Сурчин; katarinadiklic@gmail.com
2. аутор: Милијана Јовановић, Основна школа “Вук Караџић” Сурчин; jovanovic.milijana92@gmail.com
3. аутор: Др Сара Станић, Академија струковних студија Шумадија, Одсек Аранђеловац; sara.stanic.zemun@gmail.com

РЕЗИМЕ

У овом раду биће приказан значај мотивације у школској средини, њене битне функције за значај и успех ученика. Објашњавају се различити теоријски концепти мотивације. Наставници су приказани као кључни фактор у јачању мотивације ученика. Представљени су добри примери мотивације у Основној школи "Вук Караџић" у Сурчину, кроз различите врсте активности.

Кључне речи: мотивација, учење, психологија

SUMMARY

This research will show the importance of motivation in the school environment, its essential functions for the importance and success of students. Various theoretical motivation concepts are explained. Teachers are shown as a key factor in strengthening student motivation. Through different types of activities, good examples of motivation were presented at the elementary school "Vuk Karadžić" in Surčin.

Key words: motivation, learning, psychology

МОТИВАЦИЈА КАО ПОКРЕТАЧ

УВОД

Скоро да нема сегмента у животу човека где се не би могла разматрати мотивација. И то не само по сегментима већ и по временским интервалима. Мотивација има много, за разне сврхе. У овом раду углавном ће се разматрати мотивација која се односи на учење и активности које се реализују од локалне самоуправе па до учioniце.

Ново време носи нове проблеме и потешкоће око мотивације за учење и наставу. Ученици су све више окренути мобилним телефонима и друштвеним мрежама, а наставници све више оптерећени увођењем „новина преко ноћи“. И то нису једини проблеми и потешкоће. Све то доводи до пада мотивације за учење и рад. Зато је данас умеће мотивисати ученике да уче.

1. МОТИВАЦИЈА КАО ПСИХОЛОШКИ ПОЈАМ

Мотивација игра кључну улогу у успеху и развоју сваког појединца у школској средини, где се стичу знања и вештине за живот. Мотивација помаже ученицима да остваре своје

потенцијале и успешно заврше школовање. Значај мотивације у школском окружењу је велики, а разумевање мотивације као психолошког појма важно је за успешно образовање. Улога мотивације у процесу учења и развоја ученика одавно је препозната у психологији и многи аутори су се бавили овим темама.

Кад се говори о мотивацији, па и мотивацији за учење разликују се два квалитативно различита облика, врсте мотивације: унутрашња или интринзичка и спољашња или екстринзичка мотивација. Унутрашња или интринзичка мотивација подразумева да ученик учи без неког спољашњег разлога. Спољашња мотивација се назива и инсентивном мотивацијом. Инсентиви или подстицаји се примењују да би субјекти били мотивисани за одређену активност, учење или рад. У школи се врло често примењују различити подстицаји да би се ученици боље мотивисали за учење. Мађутим, треба имати на уму да они не делују једнако на све ученике, на неке од њих јаче делује један подстицај, а на неке други. Пожељно би било да наставници, а такође и родитељи, тако упознају децу да за свако појединачно дете знају који подстицаји на њега делују јаче или слабије, позитивно или негативно, и да то своје знање примене у поступцима са децом.¹¹

Мотивација је важан чинилац који утиче на понашање и поступање људи. Од суштинске важности је то како је ми разумемо и на који начин користимо њене технике, како би себе подстакли на постизање бољих резултата а који су значајни за успех и задовољство у животу. Она није увек иста и може се мењати у зависности од ситуације и окружења. У школи има значајну улогу јер утиче на успех ученика и успешно образовање. Тема мотивације у процесу учења и развоја ученика одавно је позната у психологији и њоме су се бавили бројни аутори.

Олпортово (Г. Аллпорт) схватање о функционалној аутономији мотива. По томе схватању највећи је број мотива код људи научен и они имају само историјску везу са првобитним изворима. Ту се истиче богатство и разноврсност људске мотивације, која се стално умножава, чиме се и сама личност обогаћује. Ту се посебно истичу унутрашњи мотиви учења и унутрашња мотивираност за учење - што је од непроцјењиве вриједности за школско учење и наставну праксу.¹²

Брунер (Ј. Брунер 1962) се нарочито залаже да се процес школског учења заснује на активним методама рада, као што су учење путем открића и други хеуристички поступци, јер су такве активности под утицајем унутрашње мотивације. Из тих разлога он сматра да је комплетан процес школског учења могуће поставити као серију истраживања, где ученици истражују и уче путем открића.

Брунер (1967) сматра да је проблем "жеља за учењем" такав проблем којим се може управљати ако се настава буде организовала као акт открића, као серија истраживања, у којој је ученик активан судионик у стицању знања. Према Брунеровом мишљењу, постоје

¹¹ Др Лидија Вучић, 1991 Педагошка психологија (VI допуњено издање), Центар за примењену психологију Друштва психолога Србије, Београд, стр. 74

¹² Петар Стојаковић, 2008, Педагошка психологија 1, Универзитетска уџбеник-друго прерађено и допуњено издање, Филозофски факзитет, Бања Лука, стр. 310.

четири таква мотива, које треба развијати: - мотив радозналости; други је мотив компетентности; трећи је мотив идентификације; четврти мотив је мотив узајамног деловања (кооперације).¹³

Мотивација се, према Фројду, заснива на задовољавању несвесних инстинктивних импулсе (Фројд, 1915а). Инстинкти потичу из организма и достижу свесни ум, где врше притисак, што је заправо њихов захтев за задовољењем. Циљ сваке инстинктивне потребе јесте смањење овог притиска. Објекат инстинкта јесте подстицај који инстинкту омогућава да оствари свој циљ.¹⁴

Мотив Постигнућа

Реч је о тежњи ка успеху у раду, личним и друштвеним односима и постизању неког савршенства. За продубљена знања о овом мотиву данас највише дугујемо психолозима МекКлеланду и Еткинсону (МцЦлелланд, Аткинсон, Цларк, & Лоњелл, 1953). Највећи број истраживања овог мотива користи се једном пројективном техником, ТАТ (Тест тематске аперцепције). Особе са израженијим мотивом постигнућа обично ће бирати одговоре који говоре о томе да би живот без рада био непријатан. Особе са јаким мотивом постигнућа су амбициозне, уживају у такмичењу и истрајне су у савладавању неког проблема. Оне су такође склоне да одгоде непосредно задовољство да би себи обезбедиле будућа (већа) задовољства.¹⁵

Афилијативни мотив

У многим ситуацијама доживљавамо снажну потребу да се дружимо са пријатељима и познаницима. Тада је у нама активан мотив за удруживањем или афилијацијом. Али, трагајући за друштвом појединац задовољава не само афилијативни мотив него и разне друге, као што су потреба за престижом, влашћу или неки економски мотив. Понекад потреба за удруживањем постаје надмоћна, толико надмоћна да се може говорити о патолошкој потреби за удруживањем. Шахтер (Schachter, 1959) је указао на могућност да јака потреба за удруживањем може бити повезана са тренутном стрепњом, анксиозношћу. Његова истраживања показују да појединци код којих је изазвана јака анксиозност имају јачу жељу да проводе време са другим људима него особе које нису анксиозне. Изгледа да већи интензитет афилијативног мотива код врло анксиозне особе није нека уопштена потреба за друштвом других (како је тврдила психоаналитичарка Карен Хорнај). Јако анксиозна особа жели првенствено да буде у друштву појединаца који се и сами налазе у сличном положају. Шахтер тврди да невољник не воли никакву другу врсту дружења осим

¹³ Петар Стојаковић, 2008, Педагошка психологија 1, Универзитетска уџбеник-друго прерађено и допуњено издање, Филозофски факзитет, Бања Лука, стр. 312-314.

¹⁴ Ламберт Декерс, 2021, Мотивација, Психополис стр. 64.

¹⁵ Љубомир Жиропађа, 2009, Увод у психологију друго допуњено издање, Чигоја штампа, Београд, стр. 196-197.

оне са другим невољником: задовољавање потребе за дружењем изазване анксиозношћу захтева присуство других који су у сличној ситуацији.¹⁶

Хијерархија мотива

Најпознатију хијерархију мотива урадио је психолог Абрахам Маслоу (А. Маслоу). Он је хијерархију мотива (ранговање мотива по важности) замислио као једну пирамиду. У основи или бази те пирамиде (на дну) стоје биолошке потребе. То значи да ако се биолошки мотиви (глад, жед, итд.) јаве заједно са другима они ће добити првенство и морају се први задовољити па тек после долазе остале биолошке потребе (топлота, свјетлост, физичка активност). На следећем нивоу, тј. на другој степеници налази потреба за сигурношћу која се јавља код свих људских бића. Ова потреба подразумева личну сигурност и заштиту од страха и неизвесности. Потреба за припадањем и љубављу (афективном везаношћу) су важне потребе сваког људског бића и оне се односе на присне везе и наклоност међу људима. То је осјећање да се припада групи вршњака, породици, школи и широкој друштвеној заједници. Потреба за поштовањем најчешће подразумева жељу за успјехом и постигнућем што води осјећању компетентности и самопоуздању, независношћу и повјерењем у себе и своје способности. Потреба за самоактуализацијом као највиша у хијерархији потреба стоји на врху пирамиде и подразумева да су све претходне потребе задовољене. То значи да појединац не може остварити потребу за самоактуализацијом ако претходна потреба за поштовањем није задовољена и тако редом све до дна.¹⁷

Бихеивиористичко објашњење мотивације истиче значај појмова као што су: поткрепљење, награда, казна, укор, моделовање понашања итд. Хуманистичка интерпретација мотивације као супротна бихеивиоризму и психоанализи истиче значај личних фактора у мотивационим процесима: слобода личног избора, самоодређење, тежња ка реализацији својих потенцијала или самоактуализација како би то казао Маслоу (А. Маслоу). Когнитивне теорије мотивације су такође настале као антитеза бихеивиоризма и бихеивиористичкој интерпретацији учења и понашања. Когнитивисти вјерују да је наше учење и понашање више подстакнуто нашим начинима опажања и мишљења, а не само наградама и казнама.¹⁸

Значај мотивације у школском окружењу

Мотивација је кључна за успех ученика у школи. Мотивисани ученици имаће боље резултате, док ће се они без мотивације често осећати несигурним и незаинтересованим за рад. Стога, наставници и учитељи уз коришћење различитих стратешких приступа за мотивацију ученика имају важан задатак да код њих створе позитивне ставове према учењу.

¹⁶ Љубомир Жиропађа, 2009, Увод у психологију друго допуњено издање, Чигоја штампа, Београд, стр. 200

¹⁷ Петар Стојаковић, 2008, Педагошка психологија 1, Универзитетска уџбеник-друго прерађено и допуњено издање, Филозофски факзитет, Бања Лука, стр. 322-323.

¹⁸ Петар Стојаковић, 2008, Педагошка психологија 1, Универзитетска уџбеник-друго прерађено и допуњено издање, Филозофски факзитет, Бања Лука, стр. 325-326.

Сталним радом на повећању мотивације ученици би имали већу укљученост у настави, самим тим и боље резултате, што даље води ка већем задовољству у извршавању школских задатака. Ово се може постићи прилагођавањем мотивационих приступа индивидуалним потребама и интересима сваког ученика, коришћењем техника као што су такмичење и сарадња може помоћи ученицима да се заинтересују за предмет. Такође коришћењем индивидуалне подршке у смислу разговора са ученицима о њиховим тежњама и интересима, одељењске стрешине могу креирати индивидуалне планове који укључују учење о занимљивим темама за ученике. На овај начин ученици добијају додатну мотивацију али и осећај испуњености, што свакако у многоме доприноси у стварању подстицајног и позитивног школског окружења. Оно што неизмерно мотивише ученике је и награда, па сходно с тим учитељи могу за успешно савладан неки део градива поделити ученицима бецеве, дипломе и сл. Међутим, оно што је од изузетне важности за ученике је добијање подршке од својих родитеља и других чланова породице, као и од својих пријатеља. Подршка и похвала, као подстицајно сретство има велику улогу како од наставника и учитеља, тако и од околне заједнице и може довести до повећане мотивације у ученика. Од велике важности за мотивацију је и обезбеђивање квалитетног и инклузивног школског окружења. Ово подразумева унапређивање позитивне атмосфере за учење, као и спровођење мера за борбу против дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у школи.

2. АКТИВНОСТИ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ „ВУК КАРАЦИЋ“ СУРЧИН КОЈЕ ИМАЈУ ЗА ЦИЉ МОТИВАЦИЈУ

2.1 Подаци о школи:

Основна школа „Вук Караџић“ у Сурчину има 908 ученика и 75 запослених. Од ове школске године има 35 одељења. По оцени екстерних евалуатора, припада успешнијим школама и оцењена је највишом оценом – 4. Добитник је Светосавске награде у 2022. години. Учествоје у међународним пројектима, међународној стручној размени и организатор је стручне конференције са међународним учешћем. Постиге запажене резултате на такмичењима и завршном испиту.

Школа има добру сарадњу са локалном самоуправном и свим релевантним чиниоцима за живот и рад школе; од Министарства просвете па до школа на подручју општине Сурчин. Успешна је сарадња запослених унутар школе па се организују многобројне активности како би се мотивисали ученици али и њихови родитељи и остали сарадници.

Активности се односе на организацију и реализацију наставних часова, ваннаставних активности и активности ван школе. Због великог броја активности у редовној настави, издвојићу само део онога што сматрам специфичним.

2.2 Угледни и огледни часови

Традиционално се планира да сваки наставник одржи огледни и угледни час и да присуствује на часовима који одржавају његове колеге. Угледне часове држе наставници ментори и по правилу сваке године има по неколико приправника којима се држе овакви часови, а они након тога планирају и реализују часове који се разликују у односу на традиционалну наставу. Ове часове не држе само ментори већ и остали наставници. Припремају их и изводе на начин да послуже као пример другима. Поред угледних, одржавају се и огледни часови. Они имају иновативни карактер. Наставници обавештавају остале колеге и ПП службу о одржавању оваквих часова истицањем обавештења на видним местима или на вибер. Посебно су занимљиви овакви часови у чијој реализацији учествују родитељи. У њиховој припреми најчешће учествује по неколико наставника. Тако да је заступљена интерактивност и интердисциплинарност. По правилу, сваки овакав час, био огледни или угледни код самог планирања треба да садржи елемент “мотивација”. Угледни и огледни часови су само део наставе на којима се ученици могу веома добро мотивисати. Без обзира коју врсту наставе разматрали кроз фактор мотивације, важно је ученику доделити улогу субјекта, а не објекта.

2.3 Ваннаставне активности

Ове активности имају значајну улогу посебно у области васпитног рада школе. Сведоци смо веома ослабљене васпитне улоге у школи. И не само у школи већ и у породици. Запосленост родитеља и мањак слободног времена, све чешћи разводи и лоши бракови и многи други проблеми ослабили су васпитну функцију породице. Ваннаставне активности у овој школи организоване су најчешће кроз рад секција. Годишњим планом рада школе предвиђен је рад 36 секција, Дечјег савеза, Црвеног крста и Ученичког парламента. Кроз разноврсност и бројност секција, настојимо да ученицима омогућимо откривање, задовољавање и развијање посебних интересовања, способности и склоности сваког појединца.

2.4 Остале, специфичне активности

Чајанка

Већ традиционално, један дан у седмици одржава се чајанка. На њој су присутни наставници, ученици, сарадници школе, пензионери и родитељи. Поред дружења и испијања чаја, чајанка има едукативни карактер. Учесници чајанке доносе чајеве из разних земаља, спремају их на разне начине, а уз то повезују биологију, географију, историју и друге садржаје. Специфична је била чајанка коју је организовала амбасада НР Кине и демонстрирала нам традиционално припремање чаја.

2.5 Манифестације моде

Ових догађања је било више и посвећене су одређеним приликама. У њима су учествовали заједнички: ученици, наставници, родитељи и сарадници. Тако су имале и назив: „С мајкама у бајкама, Тате и кравате...“.

2.6 Међународна размена

Под овом разменом је: размена научног искуства, учешћа у заједничким пројектима, размена ученика и стручно усавршавање. Традиционално имамо сарадњу са школама из Словеније, Црне Горе и Хрватске. Сваке године та се сарадња шири тако да се ове године реализује и са Македонијом и Босном и херцеговином.

2.7 Учесће у пројектима

Школа сваке године учествује у регионалном пројекту о саобраћају, међународном пројекту „Еко-школа“, „Школа без насиља“, а намеравамо се укључити и у „Ерасмус“. Ово су само неке од издвојених активности карактеристичних за нашу школу. Поред њих је много других које се спроводе у континуитету или повремено.

Закључак

Мотивација у школском окружењу има важну улогу у постизању успеха и развоја. Да би се створило подстицајно и мотивационо окружење за учење, као и остварење дугорочних резултата ученика, морају бити укључени сви учесници, као што су школски систем, наставници, родитељи. Мотивација значајно утиче на понашање и поступање људи, сазнали смо како различите теорије проучавају различите аспекте мотивације. Такође, коришћењем различитих стратегија и стварањем позитивне атмосфере, наставници ће допринети мотивацији што ће даље ићи ка остварењу бољих резултата, већег учешћа у настави и већег задовољства ученика. Школа је добила Светосавску награду и учествује у међународним пројектима. Организују се многе активности за ученике, као и чајанке где се сусрећу наставници, ученици, родитељи, сарадници школе и пензионери. Ученици у овој школи учествују у многим активностима, као што су спортски турнири, културне манифестације и друге занимљиве активности. Наведени примери школе потврђују да мотивација и позитивна атмосфера играју кључну улогу у успеху и развоју ученика у школском окружењу.

Литература:

Др Лидија Вучић, 1991 Педагошка психологија (VI допуњено издање), Центар за примењену психологију Друштва психолога Србије, Београд, стр. 74

Петар Стојаковић, 2008, Педагошка психологија 1, Универзитетска уџбеник-друго прерађено и допуњено издање, Филозофски факзитет, Бања Лука, стр. 310.

Петар Стојаковић, 2008, Педагошка психологија 1, Универзитетска уџбеник-друго прерађено и допуњено издање, Филозофски факзитет, Бања Лука, стр. 312-314.

Ламберт Декерс, 2021, Мотивација, Психополис стр. 64.

Љубомир Жиропађа, 2009, Увод у психологију друго допуњено издање, Чигоја штампа, Београд, стр. 196-197.

Љубомир Жиропађа, 2009, Увод у психологију друго допуњено издање, Чигоја штампа, Београд, стр. 200

Петар Стојаковић, 2008, Педагошка психологија 1, Универзитетска уџбеник-друго прерађено и допуњено издање, Филозофски факзитет, Бања Лука, стр. 322-323.

Петар Стојаковић, 2008, Педагошка психологија 1, Универзитетска уџбеник-друго прерађено и допуњено издање, Филозофски факзитет, Бања Лука, стр. 325-326.

Извештај о остварењу годишњег плана рада ОШ “Вук Караџић” – Сурчин за школску 2021/2022. годину

Годишњи план рада школе ОШ “Вук Караџић” – Сурчин за школску 2021/2022. годину

МЕДЕНА РАДИОНИЦА

Аутор :Јелена Мишић

Сажетак: Приликом рада у продуженом боравку, наставник нарочито води рачуна, и то: о васпитању и образовању ученика, предузимању превентивних мера ради очувања здравља ученика, помагању у учењу и раду, подстицању ученика на самостални рад и стицање радних навика, развоју социјалних и комуникацијских вештина, аналитичко- истраживачком раду за потребе вредновања квалитета рада, сарадњи са родитељима, сарадњи са локалном заједницом, сарадњи са установама културе, као и са свим другим релевантним установама које се индиректно или директно укључују у рад школе. Познато је да су деца креативци и да уз позитиван подстицај могу и желе да искажу своје потенцијале. Треба их мотивисати нечим њима блиским и тако придобити њихову пажњу. Аспект времена које није ограничен часом и формом као у настави, даје индивидуалну слободу у раду којом могу да се унесу многе креативне идеје. Стил учења је јединствен и другачији за свако дете. Неко лакше усваја кроз цртање (тактилни типови), нека деца лакше уче док слушају информације (аудитивни типови), док неко лакше усваја кад нешто види, сликовно (визуелни типови). Није важно само шта и колико ће научити већ и како ће учити, тј. на који начин ће узети учешће у том процесу. Игра свакако представља најприроднији, основни и најзначајнији вид активности сваког детета. То је пут којим деца упознају свет у ком живе и који су позвани да промене. Игра је основ и развијања и испољавања свих димензија добробити детета.

У овој радионици, која је један од видова креативног изражавања ученика, биће приказано како кроз игру ученици развијају креативност, фину моторику, естетику и стичу нове вештине које могу бити примењиве у многим областима.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: креативна радионица, слобода, мотивација, развој, игра, срећа, живот.

Summary: When working in an extended stay at school, the teacher especially takes care of: the upbringing and education of students, taking preventive measures to preserve the health of students, assisting in learning and work, encouraging students to work independently and acquire work habits, developing social and communication skills, analytical-research work for the purposes of evaluating the quality of work, cooperation with parents, cooperation with the local community, cooperation with cultural institutions as well as with all other relevant institutions that are directly or indirectly involved in the work of the school. It is known that children are creative and that with positive encouragement they can express all their potential.

They should be motivated by something close to them and in that way gain their attention. The aspect of time, which is not limited by class and form as in classes, gives individual freedom in work, which can introduce many creative ideas. The learning style is unique and different for every child. Some children learn more easily through drawing (tactile types), some children learn more

easily while only listening to the information (auditory types), while some learn more easily when they see something, pictorially (visual types).

It is not only important what and how much they will learn, but also how they will learn, i.e. how they will take part in that process. The game certainly represents the most natural, basic and most important type of activity of every child. It is the way in which children get to know the world they live in and which they are expected to change. Play is the basis for the development and expression of all dimensions of a child's well-being.

In this workshop, which is one of the forms of creative expression of students, it will be shown how through play, students develop creativity, fine motor skills, aesthetics and acquire new skills that can be applied in many areas.

KEY WORDS: creative workshop, freedom, motivation, development, game, happiness, life

Тип наставе	Продужени боравак
Школа	ОШ „ Вук Караџић“, Сурчин
Наставник/ ца	Јелена Мишић
Разред	Први и други
Назив радионице	Медена радионица
Циљ радионице	Развијање креативности, фине моторике, естетике и стицање нових вештина цртања и писања
Исходи	Ученик ће по завршетку радионице моћи да: - Разликује здраве слаткише од кондиторских производа - Наведете састојке за прављење медањака - Направи јестиве боје - Научене вештине цртања примени на нови начин

Облици рада	Фронтални, групни и индивидуални
Облици рада	Монолошко-дијалошка, илустративно-демонстративна, практичан рад
Наставна средства	Медењаци, јестиве боје, целофан
Корелација	Ликовна култура
Ток радионице	
Уводни део	Игра упознавања: Вођа радионице приказује игру асоцијације. Учесници се представљају и отварају поља.
Средишњи део	Учесници се деле по групама и по задатим темама осликавају медењаке.
Завршни део	Изложба урађених модела, анализа рада група и конзумирање медењака. По изласку са радионице сваки учесник добија упакован медењак са логом школе домаћина конференције.

РАДИОНИЦА: МЕРЕЊЕ ДУЖИНЕ

Аутор: Јелена Ћосо, професор разредне наставе, Основна школа „Вук Караџић“, Сурчин

mail: jelenacoso@gmail.com

Асистент: Ана Степановић, професор разредне наставе, Основна школа „Вук Караџић“, Сурчин

РЕЗИМЕ

Срећа је трајно задовољство и мотив да сваки дан у учионици буде занимљив, другачији и интересантнији. Корисним и осмишљеним садржајима испуњава своје часове, водећи рачуна о потребама и приоритетима ученика, њиховим афинитетима и жељама, усклађује их и свој рад базира на развоју компетенција за целоживотно учење, одговоран однос према околини и демократском друштву.

Искуство од 32 године у раду са децом јој је омогућило да сагледа све изазове, да процени своје мане и своје јаке стране. Ентузијазам и позитивна енергија је још увек нису напустили, јер осмех на лицима њених ђака и искрена љубав, која се ничим не може сакрити са дечијег лица, њена су покретачка снага и њена крила. Верује да се срећа, где год да живимо и у којим год да смо околностима, налази у нашем срцу. Никакво благо на свету не може заменити искрену љубав детета, нити се може купити љубав коју та мала створења пружају. Различитим приступима наставним јединицама и могућностима ученика, обрађује наставне садржаје на занимљив и креативан начин, који децу подстиче да радо учествују у свим активностима на часу и уче са разумевањем.

Радионице које често реализује прилика су за ученике да размишљају о себи, о односима с другима око себе, о својим особинама и поступцима, да доживљавају и увежбавају бројне ситуације са којима се сусрећу у свакодневном животу. У том процесу открива разне људске особине, вредности и вештине које су темељ за добар живот и сарадњу са другима.

Сарадња, креативност, самоконтрола, емпатија, толеранција, оптимизам, поштење и захвалност сматра кључним социјалним и емоционалним особинама. На јачању истих заснива свој рад.

Циљ ове радионице су „производи“ који настају активним учествовањем, применом стечених знања о јединицама за мерење дужине, слободном разменом мишљења, осећања, доживљаја, подршком и разумевањем, истраживањем, правилима која важе за све и добром атмосфером. У радионици су сви активни, сви доприносе и учествују – нема посматрача и пасивних учесника.

КЉУЧНЕ РЕЧИ : љубав, трајно знање, интеракција, слобода, срећа, игра, креативност.

SUMMARY

Happiness is a permanent satisfaction and a motif to make every day in the classroom interesting, different and engaging. The author fills her classes with useful and designed contents, takes care of the needs and priorities of students, their affinities and wishes and adjusts them. Her work is democratically based on the development of competences for lifelong learning and responsibility towards the environment and a democratic society.

Her experience of 32 years in educating children allowed her to see all the challenges, to evaluate her flaws and her strengths. Enthusiasm and positive energy have not left her yet, because the smile on her students' faces and sincere love, which cannot be hidden from the children's faces, is her driving force and her wings. She believes that happiness, wherever we live and whatever circumstances surround us, is found in our hearts. No treasure in the world can replace the sincere love of a child, nor can a person buy the love these children can give.

With different approaches to teaching units and students' abilities, she teaches in an interesting and creative way, which encourages children to gladly participate in all activities in class and learn with understanding.

The workshops that she often performs are an opportunity for students to think about themselves, about their relationships with others around them, about their characteristics and actions, to experience and practice numerous situations that they encounter in everyday life. In that process, she discovers various human qualities, values and skills that are the foundation of a good life and relations with others.

She considers teamwork, creativity, self-control, empathy, tolerance, optimism, honesty and gratitude to be the key of social and emotional traits. She bases her work on strengthening children she works with.

The goal of this workshop are "products" that are created by active participation, application of acquired knowledge about units for measuring length, free exchange of opinions, feelings, experiences, support and understanding, research, positive atmosphere and rules that apply to everyone. In the workshop, everyone is active, everyone contributes and participates - there are no observers and passive participants.

KEY WORDS: love, permanent knowledge, interaction, freedom, happiness, creativity, playfulness

Предмет	Математика
----------------	------------

Школа	ОШ „ Вук Караџић“, Сурчин
Наставник	Јелена Ћосо
Разред	други
Назив радионице	Мерење дужине
Циљ радионице	Оспособљавање ученика да мере дужину, читавају је, упоређују и примењују
Исходи	Ученик ће на завршетку радионице моћи да: · Активно користи мерне инструменте · Правилно записује измерене дужине · Развија умеће мерења и изражава резултате мерења · Уочава однос између мерних јединица m, dm, cm · Развија способност мишљења, пажње, логичког закључивања и памћења · Подстиче тачност, уредност, прецизност и колегијалност у раду
Облик рада	Фронтални, групни, индивидуални

Методе рада	Дијалошка, демонстративна, текстуална, илустративна, практичан рад
Наставна средства	Рачунар, пројектор (тв), припремљену хамери, припремљен наставни листић, крпјачки (или неки други метар), лењир, предмети за мерење
Корелација	Српски језик, Ликовна култура, Свет око нас, Музичка култура, Грађанско васпитање

ТОК РАДИОНИЦЕ

Уводни део	· Интерпретација резултата истраживачког рада који су ученици радили за домаћи задатак (Ђаци су по групама вршили мерења димензија различитих кућица кућних љубимаца). · Фронтално упоређивање резултата мерења
-------------------	--

Главни део	· Обновити научене јединице за мерење дужине и њихове односе · Мерење димензија кућице за пса, припремљене на хамеру и претварање већих јединица мере у мање и обрнуто. · Понављање знања о дужи · Прелазак на индивидуално мерење дужина дужи и кројење одела за пса на припремљеном наставном листићу. Повезати се са наученим занимањима људи и песмом „Болесник на три спрата“, а резултате мерења проверити фронтално. · Прећи на групни облик рада (Деца у групама врше мерења и проналазе решења за постављени задатак). · Групе су хомогене, различитих способности. Зато су захреви на 3 нивоа тежине и прилагођени свакој групи.Задаци су : - Изврши мерење и пронађи одело да обучеш дечака; -По задатим мерама нацртај дечаковој мајци хаљину, дизајнирај је, исеци и обуци маму. - По задатим мерама мери, цртај, прати упутства за савијање, дизајнирај и направи новчаник у који ће дечак и мајка моћи да ставе новац који им је потребан да купе храну за свог кућног љубимца.
Завршни део	Фронтално приказивање производа свих група.
Литература	· Ковач-Церовић Тинде, Росандић Ружица, Попадић Драган, 2005. „Учионица добре воље- радионице за основце“, Београд, Група Мост · Рајовић Ранко, 2018. „Како стимулисати развој интелигенције кроз игру“, Нови Сад, Смарт продукција

	· Будалф Стив, 2009. „, Тајна срећне деце“, Нови Сад, Прометеј
--	---

РАДИОНИЦА: МУЗИКА У ФУНКЦИЈИ ВЕРСКЕ НАСТАВЕ (ЈЕДНО СВЕДОЧАНСТВО У ВРЕМЕНУ)

Аутор: др Невенка Пјевач, наставник верске наставе, Основна школа „Вук Караџић“, Сурчин

mail: nevenka.pjevac@gmail.com

Асистент: Николина Маркош, наставник верске наставе, Основна школа „Вук Караџић“, Сурчин

РЕЗИМЕ

Искуства вероучитеља у реализацији верске наставе у последње две деценије од када је верска настава „враћена“ у школе, указују да употреба музике у огромној мери утиче стварањем позитивне атмосфере на часу, подстиче интересовања ученика и посебно их мотивише да се активно укључе у све токове црквеног живота, развијајући дате им таленте и омогућавајући да они у њима узрастају. Кроз лични пример од времена када верска настава још није била укључена у наставне токове, показује се, кроз лично сведочење вероучитеља др Невенке Пјевач, а у току четврт века, како је музика утицала на животни и развојни пут деце која су похађала верску наставу на часовима у основној школи, као и при Храму Светог Великомученика Георгија на Новом Београду. Циљ ове радионице је да покаже како семе посејано у душе деце пре свега вољом Божјом, трудом вероучитеља као и њиховим личним ангажовањем, вољом и развијањем датих им способности, узраста до мере њиховог активног бављења музиком, а све под окриљем Цркве и њиховим живљењем у вери и развијањем и других активности и склоности. У том смислу сачињена је и презентација, песмарица најпопуларнијих песама, које ће се на радионици учити, а организовано је и живо представљање некадашње деце са верске наставе, који чине музичку групу „Светосавско звонце“ и који се данас баве музиком, али и хуманитарним радом. Они су само мали део деце која су данас узрасла у Христу и својој вери православној, а која сведоче колико је, захваљујући верској настави, музика утицала на њихове животе.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: верска настава, музика, мотивација, креативност, таленти

SUMMARY:

The experiences of religious teachers in the implementation of religious teaching in the last two decades since religious teaching was "returned" to schools, indicate that the use of music has a huge impact by creating a positive atmosphere in the class, stimulates students' interests and especially motivates them to be actively involved in all aspects of church life, developing the talents given to them and enabling them to grow. Through a personal example from a time when religious teaching was not yet included in the school teaching, it is shown through the personal testimony of a religious teacher dr Nevenka Pjevac, and over the course of a quarter of a century, how music influenced the life and development of children who attended religious teaching in

elementary school classes, as well as at the Church of the Holy Great Martyr George in New Belgrade. The goal of this workshop is to show how the seeds sown in the souls of children primarily by the will of God, the efforts of religious teachers as well as their personal engagement, will and development of the abilities given to them, age to the extent of their active pursuit of music, all under the auspices of the Church and their living in faith and by developing other activities and inclinations. In this sense, a presentation was made, a songbook of the most popular songs, which will be learned in the workshop, and a live presentation of former children from religious classes, who found the musical group "Svetosavsko zvonice" and who today are engaged in music, as well as humanitarian work, was organized. They are only a small part of the children who today have grown up in Christ and their Orthodox faith, and who testify how much, thanks to religious teaching, music has influenced their lives.

KEY WORDS: religious teaching, music, motivation, creativity, talents

Предмет	Православни катихизис (Верска настава)
Школа	ОШ „Вук Караџић“, Сурчин
Наставник/ца	Др Невенка Пјевач, асистент Николина Маркош
Разред	Старији разреди, ђаци 5-8. разреда
Назив радионице	Музика у функцији верске наставе
Циљ радионице	Побољшавање квалитета наставног процеса веронауке и усвајање знања да музика обогаћује и оплеменењује душу ученика и да представља драгоцен извор у настави верске наставе.
Исходи	Ученик ће на завршетку радионице моћи да: ● разуме да је свет место човековог остварења; ● разуме да је свет место сусрета човека са другим човеком у разним областима живљења, па и преко музике; ● разуме да је свет место сусрета човека са Богом који даје да се остваре сви дати му таленти; ● схвати да може да се опусти и са радошћу долази на часове Верске наставе.

Облици рада	Фронтални, групни, индивидуални
Методе рада	Монолошко-дијалогска, илустративно-демонстративна, практичан рад.
Наставна средства	Рачунар, пројектор (тв), песмарица (са изабраним песмама), наступ певачке групе „Златно звонце“
Корелација	Музичка култура, Историја
Ток радионице	
Уводни део	● Презентација – „Музика у функцији верске наставе (Једно сведочење у времену)“ ● Наставник упознаје учеснике о свом личном сведочењу и употреби музике у функцији верске наставе
Средишњи део	● Наступ певачке групе „Златно звонце“ и њихово сведочење о значају музике у њиховом животном развоју. ● После наступа, присутним учесницима дели се Песмарица са изабраним песмама (Косовски циклус). ● Учесници се опредељују за песме које ће се на радионици научити. ● Добијају задатак да активно учествују у учењу изабраних песама.
Завршни део	Извођење научених песама у сарадњи са музичким саставом „Златно звонце“, као и организаторима радионице.
Литература	Народне песмарице https://www.youtube.com/playlist?list=PLda7RKIOaB8-3IIVp2euXVrZGaAzTJfTG

РАДИОНИЦА: ПУТ У СРЕДИШТЕ ЗЕМЉЕ

Аутор : Љиљана Воденичаревић, наставник географије, Основна школа „Вук Караџић“, Сурчин
mail: ljiljavod@gmail.com

РЕЗИМЕ

Савремена организација васпитно - образовног процеса подразумева активно учешће ученика у процесу учења. Учење треба да буде осмишљено тако да мотивише и подстиче ученике да стичу нова знања како би могли да истражују и боље упознају свет који их окружује. Поред креативне организације наставе, важно је и подстицање креативности код ученика.

Настава географије пружа велике могућности за подстицање мотивације и креативности код ученика, употребом визуелних и аудиовизуелних наставних средстава. Ова наставна средства имају функцију да замене природне услове у стицању географских знања и да реалност прикажу не у директној, већ измењеној форми.

Циљ ове радионице је да ученици гледањем кратког документарног филма и добијањем прецизних упутстава и објашњења од наставника, направе моделе унутрашње грађе Земље од различитих материјала. Модели представљају очигледна наставна средства и имају посебан значај у настави географије, јер је апстрактно мишљење ученика на том узрасту (пети разред) недовољно развијено. Израдом модела, ученици треба да схвате слојевиту грађу Земље, да разликују основне омотаче и њихове специфичне одлике.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: активно учење, мотивација, креативност, модели

SUMMARY

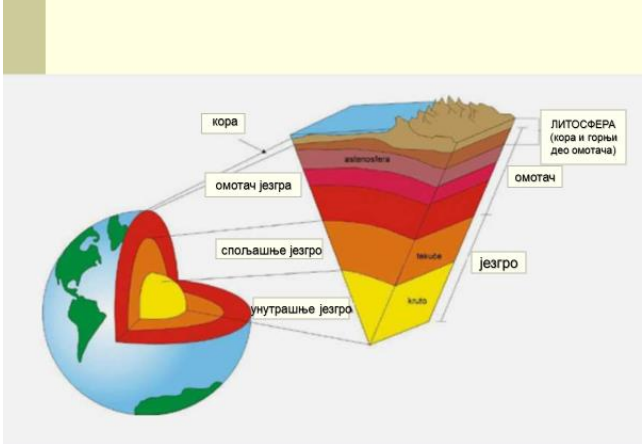
Contemporary organization of the educational process implies the active participation of students in the learning process. Learning should be designed to motivate and encourage students to acquire new knowledge so that they can explore and get to know the world around them better. It should be based on the development of knowledge and skills that will enable the student to apply the acquired knowledge in practice. At the same time, it is necessary to create a stimulating environment, where the ability and creativity of the students in solving the set tasks will stand out. The teaching of Geography provides great opportunity for encouraging motivation and creativity in students, by creating different workshops, and by using visual and audiovisual teaching aids. These teaching aids have the function of replacing natural conditions in the acquisition of geographical knowledge, but also to facilitate the acquisition of new learning material and help to understand cause-and-effect relationships.

The goal of this workshop is that students, by watching a short documentary film and receiving precise instructions and explanations from the teacher, can make models of the Earth's interior from different materials. Models represent obvious teaching aids and have a special importance in

teaching Geography, because the abstract thinking of students at that age (5th grade) is insufficiently developed. By creating a model, students are expected to be able to understand the layered structure of the Earth, distinguish the basic layers and their specific features.

KEY WORDS: active learning, motivation, creativity, models

Предмет	Географија
Школа	ОШ „Вук Караџић“, Сурчин
Наставник/ца	Љиљана Воденичаревић
Разред	пети разред
Назив радионице	Пут у средиште Земље
Циљ радионице	Усвајање знања о унутрашњој грађи Земље и основним одликама унутрашњих омотача.
Исходи	Ученик ће на завршетку радионице моћи да: ● разликује основне омотаче унутрашње грађе Земље; ● покаже их на направљеном моделу; ● наведе њихове основне одлике.
Облици рада	фронтални, групни, индивидуални
Методе рада	монолошко-дијалогска, илустративно-демонстративна, практичан рад
Наставна средства	рачунар, пројектор (тв), електронски уџбеник, различити материјали (пластелин, воће...)
Корелација	ликовна култура
Ток радионице	

Уводни део	• Наставник подстиче ученике да одговоре на питање: Зашто је човек боље истражио спољашње Земљине сфере и васиону, него унутрашњост Земље? • Пут у средиште Земље – наставник упознаје ученике са највећим бушотинама у Земљи које је човек успео да направи. • Наставник пушта кратак документарни филм „Грађа Земље“.
Средишњи део	На основу документарног филма и понуђене слике ученици одговарају на питања: • На основу чега сазнајемо о унутрашњој грађи Земље? • Који слојеви чине Земљину унутрашњост? • Колика је температура у Земљиним језгру? • Зашто је унутрашње језгро у чврстом стању? • Где се простире омотач Земљиног језгра и које су његове одлике? • Која је разлика између океанске и континенталне коре? Ученици се деле у 3 групе и добијају задатак да направе модел Земље и њене унутрашње грађе. Прва група то ради од пластелина, док друге две групе добијају јестиве материјале да направе модел Земље или прикажу различите слојеве њене унутрашње грађе.
Завршни део	Изложба урађених модела, анализа рада група, као и конзумирање јестивих модела.

Литература	https://www.glassrpske.com/lat/tehnologija/nauka/zapanjujuci-video-prikazuje-koliko-smo-duboko-prokopali-zemlju/247198 Марко Локсимовић: Географија – уџбеник пети разред основне школе. Београд: Нови Логос, 2021. Електронски уџбеник: Географија за 5. разред, Нови Логос
-------------------	---

РАДИОНИЦА: СТРИП - ПУТУЈУЋА МОТИВАЦИЈА КРОЗ НАСТАВНЕ ПРЕДМЕТЕ

Аутор : Мерима Јовановић, ППУ „Kindergarden ” Београд
mail: merimajovanovic.drinka@yahoo.com

Предмет	Ликовна култура
Школа	ОШ „Дринка Павловић“ Београд
Наставник/ца	Мерима Јовановић
Разред	први разред
Назив радионице	Стрип – путујућа мотивација кроз наставне предмете
Циљ радионице	стицање основних знања о стрипу, елементарно упознавање с техникама цртања стрипа, развијање критичког односа према стрипу, развијање љубави према вредностима израженим у делима свих облика уметности
Исходи	Ученик ће на завршетку радионице моћи да: - препозна, објасни и користи различите начине споразумевања; - протумачи и разуме поруку илустрације; - препозна стрип и усвоји елементарна знања технике стрипа; - протумачи визуелну поруку на прави начин и да се служи различитим знаковима у споразумевању; - да препозна и употребљава различите врсте линија; - усвоји основне појмове везане за цртање и биће у стању да црта на различитим подлогама и форматима папира користећи материјал и прибор у складу са инструкцијама.
Облици рада	фронтални, индивидуални

Методе рада	дијалогска, текстуална, илустративна, демонстративна, практичан рад
Наставна средства	стрипови, дрвене бојице, графитна оловка , гумица,
Корелација	свет око нас, српски језик, математика
Ток радионице	
Уводни део	Наставник показује ученицима различите стрипове. Тражи од њих да препознају какве су то приче. Ученици треба да уоче да је стрип прича у сликама кроз које се приказују јунаци и догађаји. Наставник објашњава да су у облачићима исписане речи и мисли ликова из стрипа. Заједно посматрају стрип из часописа „ Витез“. Ученици треба да уоче који облачић се разликује од осталих. Закључују да су у том облачићу исказана јака осећања. Различити облачићи представљају говор, шапат, мисли, узвике. Ученици набрајају стрипове које су сами читали или су им читали одрасли. Наводе главне ликове из тих стрипова. Закључују да већина јунака има карактеристичне костиме, попут Спајдермена. Ученици треба да замисле себе као јунаке стрипа. На белом папиру А4 формата графитном оловком цртају костим који би желели да носе, а касније могу костим обојити дрвеним бојицама.
Средишњи део	Ученици на основу задате теме „Наука ти може помоћи да створиш супер моћи“ прелазе на ликовни део стрипа. Тема их је „заголицила“, па су врло брзо кренули да маштају да буду у улози супер јунака и да имају супер моћи. На новом припремљеном листу А4 формата, већ су исцртана три кадра за стрип-каиш за сваког ученика . Ја волим да радим са три кадра, а касније постепено прелазимо и на 4, а временом и на таблу стрипа. Тада би требало радити на листу из блока који се савијањем дели на четири поља и цртају четири сличице или са више кадрова. Водимо разговор и уз моју помоћ закључују шта би требало да буде приказано на сличицама. Подсећам их да разговор и размишљања главних јунака можемо приказати у облачићима, али на овом часу ћемо то изоставити. Ја избегавам први пут да

	употребљавају текст или облачиће, јер ће временом када савладају Азбуку и писање, уз моју асистенцију попуњавати исте. Свако дете има свој приступ цртања лика, али пратим рад ученика и подстичем их да буду креативни. У току рада ученици могу да се ослањају и на разне примере децјих стрипова.
Завршни део	Извршили смо естетску анализу радова. Ученици смишљају како би се свако од њих звао када би био јунак из стрипа и које би моћи имао. Анализирамо да ли је тема успешно приказана у три сличице. Уочили сличности и разлике између стрипа и цртаног филма. Направили смо мини изложбу у одељењу
Литература	Церић, Х.. (2013). Скандал у облачићима – Како користити стрип на настави ?. Сарајево : Центар за напредне студије. Гачић Д. (1990). Стрип у школи – средство и циљ. Савремена методика наставе хрватског или српског језика . Милутин М., Гордана М. (2013). Ликовна култура 1. Уџбеник за први разред основне школе .Београд : Логос. Лука Новели .Архимед и његове ратне машине.Ружно паче. Лука Новели . Ајнштајн и временске машине. Ружно паче. Ана Паризи. Чаробни бројеви и звезде луталице. Први кораци у науци. Ружно паче http://vebciklopedija.zajednicaucenja.edu.rs/multimedija/strip ²http://www.hracion.org/wp-content/uploads/HRA-strip-web.pdf.

НАСТАВНИК КАО МОТИВАЦИОНИ ФАКТОР У ОБРАЗОВАЊУ БУДУЋИХ ЗДРАВСТВЕНИХ ПРОФЕСИОНАЛАЦА

Славица Лазих, Медицинска школа „Надежда Петровић“,
slavica.lazic@medicinskazemun.edu.rs

Бранка Пераловић, Медицинска школа “Надежда Петровић“,
branka.peralovic@medicinskazemun.edu.rs

Резиме

Мотивација и различити мотиви усмеравају организам ка одређеном циљу. У настави је битно да задате циљеве остваре и ученици и наставници. Заинтересовати сваког ученика за рад, у учионици и ван ње, изазовно је и због тога је мотивација наставника за подучавањем врло важна. Фактори који утичу на мотивацију ученика су заинтересованост наставника, квалитет и приступ у раду. Квалитетно образовање мотивише дете да мисли својом главом, а не да понавља оно што други кажу. За образовање здравствених професионалаца неопходно је поседовање теоријских знања, али и практичних вештина. Веома често, у пракси, може се приметити како је велики раскорак између онога што ученици знају теоријски и мануелних вештина које поседују.

Кључне речи: наставник, ученик, мотивација, пракса, здравствени професионалац

Summary

Organisms are set up towards a particular goal by motivation and other incentives. When it comes to education, setting and achieving goals is extremely important not only for students but for teachers as well. Making each and every student interested in learning in and out of the classroom is challenging. Therefore, a teacher's motivation for teaching plays a huge role in the process. Students' motivation is affected by a teacher's investment, quality and overall attitude to the job itself. Quality education motivates students to think independently, not just to repeat what they are told. Education of healthcare professionals is of high importance since they need to possess theoretical knowledge and its practical application. In practice it's not uncommon to notice that there is a huge gap between the theoretical and practical knowledge of students.

Key words: teacher, student, motivation, practice, healthcare professional

1. Мотивација као фактор успешног учења

У наставном процесу у којем се развијају знања, вештине и способности битна је мотивација оних који у њему учествују. Да би наставни процес био што успешнији, а наставни час занимљив једнака је важност свих учесника, и наставника и ученика. Мотивација у настави најчешће се наглашава код ученика, али она мора бити присутна и код наставника. Наставник који је сам мотивисан за рад успешније ће водити наставни процес и помоћи ученицима у што лакшем извршавању наставних задатака. Тиме мотивација наставника додатно мотивише ученике чији ће поглед на наставни процес бити позитивнији. У зависности од способности и интересовања ученика, наставници користе различите мотивационе технике у своме раду.

1.1. Теорије мотивације

Многе теорије мотивације, уз унутрашњу и спољашњу, помажу у бољем разумевању мотивације ученика приликом наставног процеса, те служе као помоћ и пример наставнику приликом мотивисања ученика. Када ученик открије позитивне аспекте учења и почне проширивати своје досадашње знање, то га мотивише да и даље настави с учењем. Остварени успех у једном наставном предмету ученику ће бити подстицај да тежи што бољем успеху и у осталим предметима. Уз помоћ наставника као мотиватора, тај успех ће се све више умножавати. Постоје различите теорије мотивација које наставници могу користити како би боље разумели понашање ученика и створили подстицајне услове за рад и учење. Код оних ученика чије основне потребе нису задовољене, теже се јавља самосталност у раду и спремност за прихватање критике. Наставници понекад прерано подстичу ученике на самосталност и одговорност, а да пре тога ученици и не задовоље основне потребе (Визек Видовић и др., 2003).

1.2. Појам мотивације

Мотивација је реч латинског порекла, долази од латинске речи *movere* што значи кретање, а то би значило да на мотивацију гледамо као на покретач различитих активности (Чоркало Бирушки, 2009).

Мотивација је заправо охрабривање некога да учини нешто за шта нема довољно одлучности или да започне или да заврши (Јакшић, 2003). Међу мотивима се могу наћи све оне наше потребе, намере, тежње, жеље, сви они импулси и подстицаји, пориви и слично (Јакшић, 2003).

С обзиром на то да је учење процес којим усвајамо знања, вештине, стратегије, уверења, ставове и понашања, мотивација нам је кључна у процесу учења; стога су учење и мотивација у тесној вези.

„Мотивација представља активност којом ћемо ученике заинтересовати за даљи рад, активирати их, пробудити њихову знатижељу и створити оптималну атмосферу за даље учење.“ (Матијевић и Радовановић, 2011, 73).

1.3. Успех и неуспех у учењу

Концепт научене беспомоћности односи се на прихватање неуспеха. То је стање у којем је појединац слабо мотивисан, те због тога има осећај смањеног самопоуздања. Због тога је пасиван и не чини ништа јер верује да нема контролу над ситуацијом. Овај појам се често повезује са ученицима који имају тешкоће у учењу, па често доживљавају неуспех и крену да сумњају у сопствене способности, те стога школски неуспех доживљавају као нешто на шта не могу да утичу. Због таквог доживљаја такви ученици често одустају чим се суоче са неком потешкоћом (Визек Видаковић и др., 2003). Да би дошло до промена у схватањима, ставовима, уверењима, потребне су унутрашње побуде, тј унутрашњи или чак спољашњи покретачи који одређују смер, интензитет и трајање учења, а то све чини мотивацију. Најчешћи мотиви учења код ученика наших школа су добијање високих оцена, па тек онда стицање знања. Знајући потребе ученика, много је лакше организовати активности које ће довести до задовољења тих потреба, а помажући ученицима да задовоље своје потребе, стиче се мотивација која је предуслов успеха (Брлас, 2007).

Мотивација у учењу јавља се због жеље за постигнућем, због очекивања одређене врсте успеха или ради избегавања неуспеха. Када мотивација за учењем ослаби, ученика треба додатно мотивисати да промишља о циљевима које жели да оствари и осећајима које му учење пружа (Гргин, 2004).

1.4. Наставник као мотиватор

Наставник је „особа којој друштво и просветне власти признају да је квалификована за образовање и васпитање деце, омладине и одраслих. Квалификације за овај посао стичу се завршавањем одговарајућих школа за припремање наставника. Наставник остварује друштвене циљеве и задатке васпитања, пружајући ученицима теоријска и практична знања и умења, формирајући код њих правилан поглед на свет, развијајући њихов карактер и црте личности као и друштвену активност. Он делује не само у правцу постизања одређених резултата у раду и учењу, већ и у подстицању бројних позитивних особина, својстава и облика понашања својих ученика“ (Поткоњак, Шимлеша, 1989: 103).

Гледано уопштено, наставник подстиче унутрашњу мотивацију када истиче значај знања, учења с разумевањем и усавршавања сопствених капацитета и који настоји да

ученицима помогне у овладавању знањем и у развоју способности и вештина. Такав наставник охрабрује постављањем питања и пружа прилику ученицима да недовољно успешан рад поправе, а грешке схвате као проблем који треба решити, а не као пораз.

Пожељно је да наставник школске садржаје повезује с реалним животом и тако повећа мотивацију за учење.

„Мотивисани ученик је заинтересован, знатижељан, активан, одушевљен, упоран и не одустаје када наиђе на тешкоће, већ мисли на даље школовање. Задовољан је што учи и што зна више од других.“ (Јакшић, 2003, 11).

Из перспективе развоја унутрашње мотивације за учење, у литератури се као посебно значајно истиче наставничко креирање позитивне климе усмерене на учење са разумевањем, улагању напора, подстицању отворених питања и проблема у настави и личном усавршавању, као и климе која подржава ученикову аутономију. Треба рећи да сваки од ових чинилаца укључује неке посебне елементе значајне за ученичку мотивацију, какви су инструктивна и емоционална подршка, мотивациони дискурс, однос према грешкама ученика у току учења, систем наставничког вредновања и истицања (Требјешанин, 2009).

Квалитетно образовање мотивише дете да мисли својом главом, а не да понавља оно што други кажу. Дете развија критичко мишљење само ако се његове идеје уважавају и цене, ако самостално критички промишља и слободно износи сопствено мишљење.

2. Кроз теорију и праксу до здравствених професионалаца

Здравство у Србији умногоме зависи од образовања и мотивисаности медицинских сестара. Да бисмо се придружили сестринству Европе и ишли у корак са модерним стандардима, неопходно је свакодневно остваривање континуиране едукације и истраживања у овој области.

Највећи проценат запослених медицинских сестара-техничара (90%) има завршену средњу медицинску школу, а 10% вишу или високу. По европском стандарду, у здравственим установама би требало да буде запослено 30% кадрова са вишом или високом школом.

У Медицинској школи „Надежда Петровић“ сваке године образовни профил медицинска сестра–техничар у просеку заврши око 120 ученика.

Ученици у току 4 године, кроз модуларну наставу из различитих предмета, стичу теоријска знања и практичне вештине. Однос општеобразовних и стручних предмета је 52:48, од чега је 26% наставни садржај из Здравствене неге. Поставља се питање, да ли ученици показују бољу мотивисаност у условима модуларне наставе или би им претходни вид наставе омогућио постизање бољих резултата.

У нашој школи учимо да је сестринство посао у којем, осим знања и вештина, медицинске сестре-техничари морају имати и трећу димензију - вештину хуманости.

2.1. Наставник као мотиватор ученика у првом и другом разреду

Искуства наших наставника упућују на факторе који негативно утичу на мотивацију ученика у првом и другом разреду: упис у школу која није била прва жеља ученика, велики број нових и стручних предмета који подразумевају учење стручне терминологије, велики број ученика у одељењима која имају и ученика који је поновио разред, а који додатно негативно утиче на мотивацију других.

У другом разреду, ученици кроз блок наставу, која се остварује у наставним базама, имају први непосредни контакт са болесником. Они тада показују осећај несигурности због недовољно развијених мануелних вештина и због недостатка теоријског знања. Улога наставника је да припреми ученика за вежбање у наставним базама тако што ће им предочити могуће разлике у реалном животу. Најчешће у пракси не постоји склад између теоријских знања која ученици добијају у школи и реалних услова у болницама, клиникама, наставним базама. Да би мотивисао ученике, наставник мора да поседује особине које ће ученицима пружити осећај сигурности. Треба да охрабрује ученике, да буде стрпљив и толерантан, доследан у захтевима и да подстиче емпатију према болесном човеку.

2.2. Наставник као мотиватор ученика у трећем и четвртном разреду

Велики проблем у трећем и четвртном разреду представља „преоптерећеност“ ученика који два до три пута недељно, пре подне бораве у различитим наставним базама, а после подне на теоријској настави у школи (у просеку 10 до 12 наставних часова). Поред тога, ученици добијају нове стручне предмете. Ученицима завршеног разреда и четвртог разреда се школска година завршава раније и потребно је да полажу матурски испит који се састоји из три дела.

3. Од старта до циља - здравственог професионалца

Образовање медицинских сестара-техничара почиње у школи, од најједноставнијих поступака у првој години до високо софистицираних процедура у четвртој години. Медицинска сестра мора бити емоционално зрела и стабилна особа, како би могла разумети и носити се са људским патњама, хитним стањима, здравственим проблемима и етичким недоумицама. Мора бити брижна, спремна да прихвати одговорност, самостална, али и сарадљива са другим професијама у здравству. Свом послу треба да приступа са много љубави, како би пацијентима пружила неопходну помоћ и подршку у њиховом оздрављењу. Сестринство је позив који укључује бригу за здравље човековог тела и душе. За успешност медицинских сестара свих образовних профила неопходна је континуирана сарадња медицинске школе и наставне базе, јер се у пракси показало да су носиоци сестринске

професије управо медицинске сестре са завршеном средњом медицинском школом (три или четири године).

Настава организована кроз теорију и праксу омогућава наставнику да наставне садржаје прилагођава како истовремено већем броју ученика, тако и појединачном ученику кроз индивидуални приступ. У току индивидуалног рада, наставник има бољи и прецизнији увид у рад ученика, лакше може да обавља корекције у његовом раду, да га додатно мотивише, индивидуално, али и на нивоу групе.

Наставник који је сам високо мотивисан за рад биће најбољи мотиватор својим ученицима. Уз стална усавршавања и рад на знању и вештинама због којих наставник постаје самоуверенији, али и компетентнији, битно је пре свега имати позитиван став и подстицајну радну средину и колеге. Похвале и признања за добро обављен посао такође утичу на мотивацију сваког наставника. Када наставник у учионици и наставној бази створи однос поверења и подршке, настаје подстицајна и опуштена клима у којој су ученици спремни на рад, те тај исти рад цене и поштују. Највећа мотивација и сатисфакција коју наставник може добити је задовољство на лицима својих ученика који након стицања дипломе постану прави здравствени професионалци.

ЛИТЕРАТУРА

- Брлас, С. (2007). Мотивација за школовањем у средњој школи (резултати истраживања). *Живот и школа*, LIII (18), 48-54. Доступно на: <https://hrcak.srce.hr/20971>
- Визек Видовић, В. и сур. (2003). Психологија образовања. Загреб: ИЕП: ВЕРН.
- Гргин, Т. (2004). Едукацијска психологија. Јастребарско: Наклада Слап.
- Јакшић, Ј. (2003). Мотивација. Психопедагошки приступ. *Катехеза*, 25 (1), 5-16. Доступно на: <https://hrcak.srce.hr/113877>
- Мандић, С. (1989). Мотивација за школски успјех. Загреб: Школске новине.
- Матијевић, М., Радовановић, Д. (2011). Настава усмјерена на ученика. Загреб: Школске новине
- Поткоњак, Н., Шимлеша, П., ур. (1989): Педагошка енциклопедија. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Требјешанин, Б. (2009). Мотивација за учење. Београд: Учитељски факултет.
- Чоркало Бирушки, Д. (2009). Примијењена психологија: питања и одговори. Загреб: Школска књига.

MOTIVACIJA V DRUGEM TRILETJU OSNOVNE ŠOLE

Vaniya Manevski

Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani, Šolska ulica 15, Brezovica

vaniya.manevski@os-brezovica.si

POVZETEK

Pomembno vlogo v motivacijskem procesu igra odnos med učiteljem in učencem, zato je potrebno ustvarjati tople, sočutne in spoštljive odnose, ki temeljijo na zaupanju. Učitelj mora učencu s svojim verbalnim in neverbalnim vedenjem sporočiti, da je ne glede na učni uspeh in ocene zanj pomemben, edinstven in neponovljiv. Učitelj delo načrtuje tako, da je zanimivo, zabavno, ravno prav zahtevno in dinamično, da vključuje čim več zaznavnih kanalov ter z aktivnim vključevanjem učencev v načrtovanje, izvedbo in analizo. Zavedno in nezavedno prenaša učitelj poleg znanja tudi svoje vedenjske vzorce, odnos od življenja, odnos do samega sebe, soljudi, zato je delo na sebi neizogibno.

KLJUČNE BESEDE: motivacija, učitelj, odnosi, pozitivna samopodoba, pouk

REZIME

Odnos između nastavnika i učenika igra važnu ulogu u motivacijskom procesu, zato je neophodno stvarati tople, saosećajne odnose, pune poštovanja i zasnovane na poverenju. Nastavnik svojim verbalnim i neverbalnim ponašanjem mora da saopšti učeniku da je, bez obzira na akademski uspeh i ocene, za njega važan, jedinstven i neponovljiv. Nastavnik planira rad na način da bude zanimljiv, zabavan, dovoljno izazovan i dinamičan, da uključi što više perceptivnih kanala i uz aktivno uključivanje učenika u planiranje, realizaciju i analizu. Svesno i nesvesno, pored znanja, nastavnik prenosi svoje obrasce ponašanja, svoj odnos prema životu, odnos prema sebi i bližnjima, zato je rad na sebi neophodan.

KLJUČNE REČI: motivacija, nastavnik, odnosi, pozitivna slika o sebi, nastava

SUMMARY

The relationship between a teacher and a student plays an important role in the motivational process so it is necessary to create warm, compassionate and respectful relationships based on trust. The teacher must communicate to the student through his verbal and non-verbal behavior that (regardless of academic success and grades) he is important, unique and unrepeatable. The teacher plans the work in a way that is interesting, fun, challenging and dynamic, that it includes as many perceptual channels as possible and with the active involvement of the students in planning, implementation and analysis. Consciously and unconsciously, in addition to knowledge, the teacher transmits his behavioral patterns, his attitude towards life, his attitude towards himself and fellow human beings, so work on himself is inevitable.

KEY WORDS: motivation, teacher, relationships, positive self-image, lessons

UVOD

Dobra šola pripravi otroka na življenje. Življenje je zabava in je boj, je gibanje in je mirovanje, je dihanje in valovanje. Pomembno je, da vsakodnevno skrbimo za razvoj pozitivne samopodobe in pozitivne klime v razredu ter iščemo ravnovesje med naporom in sprostitvijo, med uspehi in neuspehi, šolskimi zahtevami in otrokovimi potrebami.

Šola oziroma razred je prostor v katerem otrok raste in se razvija, za to pa so nujno potrebni dobro počutje, sproščenost, pozitivna naravnost in medsebojno zaupanje. Moje glavno merilo uspešnosti niso šolske ocene, pač pa ugotovitev ali otrok pride v šolo in odide iz šole z nasmehom. V šoli učenci preživijo pol dneva, zato veliko pozornosti namenjam njihovim potrebam in spoznanju, da nenehno sedenje obremenjuje zdravje (fizično, mentalno in emocionalno) in otroka postavlja v pasiven položaj. Prav tako učence aktivno vključujem v izvedbo pouka, k postavljanju ciljev, iskanju kreativnih idej in rešitev tako na učnem, kot tudi na vzgojnem področju.

1. NOTRANJA IN ZUNANJA MOTIVACIJA V 2. TRILETJU

Kobal Grum in Musek (2009) motivacijo utemeljujeta kot psihološki proces, ki se nanaša na usmerjeno vedenje in z njim povezana čustva, misli, stališča, pojmovanja, prepričanja in druge psihične vsebine. Vzroki motivacije so lahko notranji ali zunanji. Notranji vzroki so lahko fiziološki procesi, potrebe, goni, cilji, vrednote, zamisli itd., zunanji pa dražljaji, pobude, pritiski, situacije, kulturno in socialno okolje itd. Glavne sestavine motiviranega vedenja so: povečano delovanje energije, vztrajnost, moč in učinkovitost vedenja, usmerjenost k cilju, spreminjanje vedenja. Motivacija je zelo dinamičen pojav, je torej proces, ne pa neko obstoječe stanje.

Učna motivacija v obliki različnih motivacijskih sestavin – to so na primer interesi, atribucije, samopodoba, cilji, zunanje spodbude, vrednote – energetizira učni proces tako, da ga najprej aktivira, nato pa usmerja do zaključka učne naloge oziroma cilja. Vedenjski izraz motivacije, ki je ob tem razviden iz učenčevega razmišljanja, čustvovanja in ravnanja, pa imenujemo učna motiviranost. Motivacija se vedno dogaja v učencu, učenec je osrednji vir lastnega motivacijskega delovanja; učencu torej nikakor ne moremo »dati« motivacije, saj je ta v bistvu »že v njem«. Drži pa, da z različnimi motivacijskimi spodbudami to »motivacijo« lahko negujemo, dodatno utrdimo, spodbujamo, ali pa, nasprotno, celo prispevamo k njenemu upadu. Pravimo, da učence s poučevanjem motiviramo (prispevamo k motiviranosti) ali demotiviramo (prispevamo k demotiviranosti) za učenje.« (Juriševič, 2009, str. 44).

2. DEJAVNIKI RAZVOJA MOTIVACIJE V 2. TRILETJU

2.1. ODNOS Z UČENCI IN RAZREDNA KLIMA

Ključno vlogo v motivacijskem procesu igra odnos med učiteljem in učencem. Kot učiteljica sem zgled učencem in sočasno so učenci moje ogledalo in moji veliki učitelji. Drug drugemu smo darilo. Čeprav imam več izkušenj in znanja, so učenci, ki jih poučujem in vzgajam veliko bolj napredni – oni so nosilci prihodnosti, česar se nenehno zavedam, zato budno opazujem kaj potrebujejo in na kakšen način potrebujejo.

Ker je razred večdimenzionalna struktura, si vedno vzamem dovolj časa, da vsakega učenca spoznam, ga začutim in v mislih napravim okviren načrt h katerim ciljem bova stremela. Tako vsak trenutek vem, kaj želim s svojim vedenjem doseči, kakšne so moje namere in cilji. Opazujem pa tudi odnose med učenci in jih usmerjam z zabavnimi komentarji, predlogi, pogovori. Trudim se, da je moj odnos do učencev vedno iskren in spoštljiv, da to kar govorim tudi živim, da sem kolikor se da pravična in odzivna za potrebe posameznega učenca.

Kadar učenec prestopi mejo, naredi napako, prekrši kakšno pravilo, izhajam iz dejstva, da je pred mano otrok, ki dela napake, da bi se naučil kaj je prav in kako se rešuje izzive oziroma kako se najprimerneje odzove na različne dražljaje. To povem frontalno, da slišijo vsi učenci in da uzavestijo, da zaradi napačnega vedenja niso slabi, pač pa so dobili informacijo kako je (oziroma ni) prav. Posledično se ustvari čustveno varno in spodbudno okolje v katerem je dovoljeno delati napake. V komunikaciji se skoraj vedno držim načela, da »se hvali javno, graja pa na štiri oči«.

Z učenci se veliko pogovarjamo, iščemo rešitve za izzive. Kadar nam čas ne dopušča, učenci napišejo sporočilo in ga odložijo v duplinico debela na katerem sedi sovica. Pripisejo tudi ali je sporočilo javno ali zasebno.

Pomembno se mi zdi tudi spodbujanje pripadnosti določeni skupini/šoli/razredu (himna šole, razredni časopis, razredni koledar, šolski radio), vključenost učencev in učiteljev v dogajanje (prireditve, bralne noči, kino večer, šolski vrt, skrb za okolico) ter spodbujanje skrbi za sočloveka in naravo (učna pomoč sošolcu, dobrodelne prireditve, zbiralne akcije).

Ključnega pomena za dobro klimo in odnose je tudi urejeno okolje/razred, ki ima prvine osebnega (izdelki učencev, dekoracija, posebni predmeti) ter prijeten in spodbuden začetek dneva. Naša rediteljka že zjutraj pozdravita sošolce in prebereta misel z motivacijskega koledarčka, v prednovoletnem času pripravimo adventni koledar z aktivnostmi, ob sveči preberemo odlomek iz knjige, v pomladnem času pa dan začnemo z gibanjem na prostem in mislimi hvaležnosti.

2.1.1. LJUBEZEN, ČUTENJE, SOČUTJE (pedagoški eros)

Povsem odveč se mi zdi strah, da bi se učitelj sprostil pred učenci, jim pokazal svojo naklonjenost, jim namenil prijazno besedo, spodbudo ali jih potrepljal, stisnil. Menim, da se je potrebno vsakega otroka dnevno dotakniti, saj je morda ta dan to edini dotik odrasle osebe (zaposlenost, bolezen, odsotnost staršev).

Ko učenec vstopi v razred, mu s pozdravom, tonom glasu in obrazno mimiko pokažem, da sem ga vesela, če sem blizu, ga tudi pobožam, potrepljam ali objamem. Zelo rada se pošalim ali kaj zaigram, najraje pa navodila ali sporočila učencem podam v rimah, to jih navdušuje.

Med poukom opazujem učenca, njegovo vedenje, obrazno mimiko, položaj telesa, barvo glasu, skušam začutiti njegovo telesno počutje, razpoloženje, razumevanje snovi. Poiščem tudi načine, tehnike in kanale po katerih učencu predam znanje, da ga le-ta najlažje sprejme.

2.1.2. UPOŠTEVANJE POTREB UČENCA IN ODDELKA

Čeprav je v šoli dobro poskrbljeno za osnovne fizične potrebe (urejen prostor, primerna svetloba, toplota, oprema, pijača, hrana, odmori), včasih (v osredotočenosti na učno snov) pozabimo na otrokovo potrebo po gibanju, po igranju in po izražanju.

Šolske aktivnosti načrtujem tako, da so kratke, intenzivne in prilagojene potrebam učencev, tako ohranjam pozornost in motivacijo za delo. Isto snov vsako leto podam na različen način, po ustreznem zaznavnem kanalu ter čas obravnave in utrjevanja prilagodim potrebam učencev. Učence vključujem v načrtovanje in aktivno soustvarjanje učnega procesa ter tudi analizo usvojenega. Poudarek je na predstavitvi tehnik učenja in utrjevanja, tako učenci dobijo vpogled v svoj učni stil in usvojijo veščine samostojnega učenja pri posameznih predmetih.

Med šolskimi aktivnostmi opazujem učence, kako se vedejo, odzivajo in ko začutim, da niso več zbrani, prekinem z dejavnostjo in naredim krajši gibalni ali glasbeni premor. Ko energija zakroži po telesu in se učenci aktivno izrazijo, so spet pripravljeni na intenzivno delo. Med gibalnimi odmori izvajamo:

- plesne igre;
- petje pesmi, bansov;
- dihalne vaje: dihalna kavica, štirikotnik, pranajama, ...;
- masaža in samomasaža v masažnem kotičku s pripomočki (maseurčki, peresa, poldragi kamni), vodena masaža v dvojce ali v krogu z zgodbo;
- stresamo telo - vaja »Moker kužek« s to vajo v 90. sekundah sprostijo vse napetosti in čustva;
- vaje za moč v igri;
- vodeno gibalno potovanje;
- vodena meditacija ali vizualizacija;
- vaje za pozornost in koordinacijo;
- vodene gibalne igre vezane na obravnavano učno snov;
- gibalno-socialne igre.

Predpisane odmore med urami vedno upoštevam, po potrebi jih tudi malo podaljšam. Kadar je možno, učno uro ali vsaj del učne ure izvedem na prostem.

Primeri ur:

- MAT: Za obravnavo nove snovi vedno uporabim zgodbico z zabavno ali aktualno vsebino, ki si jo otrok priključuje, ko utrjuje snov.
- SLJ: Domače branje: učenci nadgradijo prebrano tako, da vezano na vsebino pripravijo lov na skriti zaklad na prostem, sobo pobega ali ustvarjalne delavnice.
Utrjevanje pesmi: Učenci so uredili masažni salon s tremi masažnimi sobami, recepcijo in čakalnico, z receptorjema in varnostnikom. Učenci, ki so čakali na vrsto, so v čakalnici ponavljali pesem.
- NIT: Opazovanje plasti zemlje v bližnji okolici in nabiranje prsti za analizo in primerjavo ter ugotavljanje vrst prsti.
- DRU: Sprehod po bližnji okolici in spoznavanje reliefnih oblik (vizualno, besedno), utrjevanje preko gibalne igre, v kateri določimo simbole za posamezno reliefno obliko in učenci s telesno držo prikažejo simbol (vizualno, gibalno, besedno).
Prometna vzgoja: udeležence v prometu in prometne znake smo narisali na kamenčke. Z izžrebanimi kamenčki se postavi prometni poligon in se učenci igrajo ali napišejo zgodbico.
- GUM: Pesmi nadgrajujemo in prepevamo na igrišču. Učenci menjajo vloge pevcev, ritmičnih spremljevalcev, dirigenta, koreografa ali se ob petju pesmi ustvarjalno in spontano gibljejo.
- GOSP: Veliko problemskih nalog, primerov iz vsakdanjega življenja in ročnih spretnosti npr. načrtovanje potovanja, predstavitev izdelka, demonstracije/uprizoritve skrbi za zdravje po poglavjih, šivanje, pletenje, tkanje.
- LUM: Pred izdelavo slike smo šli nabrat različne jesenske liste in smo potem s pomočjo obrisovanja oblik in poustvarjanja/mešanja barv ustvarili sliko jesenskega listja.

Med samostojnim delom imajo učenci vedno možnost dejavnost prekiniti in si vzeti krajši individualni gibalni odmor. Vstanejo in lahko v zadnjem delu razreda tiho, da nikogar ne motijo, naredijo:

- poljubno število počepov, sklec ipd.;
- vajo za moč Deska;
- vajo za moč Stol ob steni.

V razredu imamo na voljo tudi pet gibalnih mizic ob katerih se stoji in z nogo lahko premikamo gibljivo prečko. Učenci »močnejšega športnega duha« in učenci z odkrenljivo pozornostjo pa imajo na voljo tudi tek po stopnišču v pritličje in nazaj.

2.1.3. GRAJENJE POZITIVNE SAMOPODOBE

Znanje matematike, slovenščine in ostalih predmetov, dobre ocene ter učni uspeh so zagotovo osnova za dobro učno samopodobo. Odkrivanje in razvijanje otrokovih močnih področij/spretnosti oz. sposobnosti, razvoj njegovih individualnih fizičnih, socialnih in emocionalnih spretnosti, poznavanje sebe ter povezava s samim seboj, pa so potrebni za oblikovanje pozitivne samopodobe in oblikovanje samostojne kreativne osebnosti, ki bo kos večini življenjskih izzivov.

Najbolj močno motivacijsko sredstvo je iskrena in vsakodnevna pohvala za opravljeno delo, izkazano vedenje na podlagi katere otrok lahko ovrednoti svoj trud in dobi motivacijo za nov napredek.

2.1.4. ODNOS S STARŠI

Starši zelo vplivajo s svojim mišljenjem in delovanjem na otroka, zato je ključnega pomena, da s starši vzpostavimo pozitiven in spoštljiv odnos. Ko se starši obrnejo name, nikoli ne zavzamem obrambne drže, ampak se odprem z mislijo, da prihajajo po pomoč, pojasnilo in prisluhnem. Ker se počutijo slišane, vedno najdemo skupni jezik in neko rešitev in vzpostavimo zaupen odnos.

V stiku s starši otroka vedno pohvalim in iskreno povem kje so še področja, ki potrebujejo našo pozornost ter ponudim možne rešitve. Starše sproti obveščam o otrokovem napredku ter o vzgojni in učni problematiki (če je prisotna).

2.2. ODNOS DO DELA, UČITELJEVA NOTRANJA MOTIVACIJA IN ZAINTERESIRANOST ZA SNOV

Pomembno se mi zdi, da živim in čutim, kar govorim oziroma učim, saj tako prenašam na učence navdušenje in zanimanje za snov, ki jo podajam. V ta namen se o snovi vedno dobro podučim, raziščem in poiščem zanimive podatke, s katerimi lahko učenca pritegnem.

Raziskujem tudi meni manj znana področja, kjer je interes učencev: ogledam si kakšen športni dogodek, televizijsko oddajo Exatlon, da lažje vzpostavimo komunikacijo in tudi snov včasih navežem na aktualne teme. Poleg dela na sebi se tudi dodatno izobražujem, posodabljam in dopolnjujem priprave in sproti prilagajam potrebam učencev in šolskega sistema.

2.3. ODNOS DO SEBE, DELO NA SEBI, SPREMLJANJE NAPREDKA

Zavedno in nezavedno prenašam poleg znanja tudi svoje vedenjske vzorce, odnos od življenja, odnos do samega sebe, soljudi oz. vseh živih bitij in narave. Zato pazim, da skrbim zase (fizično, čustveno, mentalno), se opazujem in analiziram, razvijam pozitiven pogled na življenje in v vsaki

osebi ali situaciji iščem znanje, prepoznave, pazim, da ne prevzemam vloge nemočne žrtve, pač pa iščem rešitve, prilagoditve.

Če učitelj pozna svoje življenjsko poslanstvo in svoja močna področja, se v svoji koži bolj ali manj dobro počuti ter ima zavedanje, da ima tudi vsak otrok svoje naloge v življenju (in v skladu s tem tudi vse potrebne sposobnosti, ki presegajo okvire trenutno veljavnih šolskih predmetov), je manj možnosti, da spregleda pravo vrednost vsakega otroka, njegovo poslanstvo. Trudim se, da sistematično krepim otrokova močna področja kolikor je le mogoče, ga spodbujam in oblikujem učno okolje tako, da vsaj včasih otrok lahko zasije v svojem potencialu.

Predpogoj pa je bil spoznati in začutiti sebe, spuščati stare vzorce in omejitve, družbena sporočila, ter odkrivati načine in tehnike kako biti dovolj ljubeča, da lahko sebi in drugim dopustim napake in nepopolnosti, drugačnosti. Ta znanja in vsebine vpletam tudi v pouk, pogovore, v interesno dejavnost.

Viri in literatura

- Kobal Grum, D. in Musek, J. (2009). *Perspektive motivacije*. Ljubljana: Znanstvena založba FF
- Juriševič, M. (2009). Motivacija za učenje kot pedagoški izziv: kaj, kako, kdaj in zakaj? *Razredni pouk*, 11 (1), 44–49.

POUK ZGODOVINE: TIPI POUČEVANJA, KI SPODBUJAJO KOMPETENCE 21. STOLETJA

mag. Anita Mirjanić, Osnovna šola Gradec, Litija, Slovenija

Summary

History lessons should not just be a frontal presentation of facts, which students often describe as very boring and monotonous. Teachers must be involved in lifelong learning, because the world is constantly changing and the teacher is always a learner. In order for a teacher to be able to teach about competence, he must be competent himself. When we talk about the skills and competences of the 21st century, it is first necessary to address the teacher himself and educate him.

The article presents an example of good practice. The case study teaching method shows that even in history lessons we can strengthen different types of competences for the 21st century.

Sažetak

Časovi istorije ne bi trebalo da budu samo frontalni prikaz činjenica, koje učenici često opisuju kao veoma dosadne. Nastavnici moraju biti uključeni u doživotno učenje, jer se svet stalno menja i nastavnik je uvek učenik. Da bi nastavnik mogao da predaje o kompetenciji, mora i sam da bude kompetentan. Kada govorimo o veštinama i kompetencijama 21. veka, potrebno je prvo obratiti se samom nastavniku i obrazovati ga.

Članak predstavlja primer dobre prakse. Metoda *case study* pokazuje da čak i na časovima istorije možemo ojačati različite vrste kompetencija za 21. vek.

Kompetenca je posameznikova lastnost, ki bi jo lahko označili kot delovno inteligenco. Sestavljena je iz celote posameznikovega znanja, spretnosti, prepričanj, izkušenj, motivacije, pričakovanj, vrednot, ciljev itd. Je glavna razlikovalna lastnost, ki posamezniku odpira nove in nove priložnosti za aktivno, ustvarjalno delovanje (Žnidaršič, 2020).

Obenem gre za vse sposobnosti in zmožnosti, ki so potrebne, da lahko nekdo v organizaciji učinkovito in uspešno opravi določeno delo, nalogo ali vlogo (Kohont in Svetlik, 2005, str. 51).

Ali osnovno šolstvo spodbuja in krepi kompetence in na kakšen način? Najprej pogledjmo, katere kompetence uvrščamo med kompetence 21. stoletja?

Poročilo raziskave Svetovnega gospodarskega foruma 2016, »Future of Jobs« govori o tem, da smo pred četrto industrijsko revolucijo, kar od bodoče generacije zahteva proaktivno prilagajanje in vse življenjsko učenje (World Economic Forum, 2016).

Med najpomembnejše kompetence spadajo: reševanje konfliktov, kritično in ustvarjalno razmišljanje, aktivno državljanstvo, čustvena inteligenca in empatičnost, ekološke kompetence ... (prav tam).

V nadaljevanju bomo predstavili tipe poučevanja pri pouku zgodovine glede na spodbujanje kompetenc pri učencih.

Navajamo tipe poučevanja pri pouku zgodovine, ki pri učencih krepijo različne veščine in kompetence: poučevanje s študijo primera, raziskovalno učenje, celostno učenje, Pro et Contra, aktualizacija ...;

V nadaljevanju bomo predstavili študijo primera kot primer dobre prakse, kako lahko pri pouku spodbujamo različne kompetence za 21. stoletje.

Poučevanje s študijo primera pri pouku zgodovine

Kompetence in veščine, ki jih spodbuja poučevanje s študijo primera: analiziranje, digitalne veščine, odgovornost, izkustveno učenje, komunikacijske veščine, kompetence reševanja problemov, empatičnost, ...;

Kakšna je vloga učitelja? Učitelj izbere študijo primera, vodi in nudi učencem pomoč pri sistematičnem delu. Na koncu izvede še evalvacijo dela.

Kakšna je vloga učencev? Sodeluje lahko več učencev, ob tem dobi vsak svojo vlogo in naloge ter navodila za delo.

Kako načrtujemo izvedbo ure pri pouku zgodovine?

Prvi korak

Razmislek o veščinah, ki jih učitelj (o)krepiti. Učitelj izbere eno ali več kompetenc, katere bo zasledoval.

Učitelj, na podlagi učnih ciljev, izvede izbor ustrezne zgodovinske teme oziroma vsebine.

Drugi korak

Učitelj pripravi ustrezne zgodovinske vire glede na cilje v učnem načrtu in glede na izbor kompetenc. Pri tem naj pusti učencem raziskovalni prostor.

Učitelj naj vključi tudi medpredmetno povezovanje.

Tretji korak

Sledi izbor metod in oblik dela. Poudarek naj bo na aktivnem delu učencev in na vlogi učitelja kot moderatorja. Učitelj pri tem obvezno vključi učenčevo predhodno znanje in izkušnje.

Primer učne ure, zgodovina 8. razred

Kot primer smo izbrali temo iz 8. razreda osnovne šole. Učenci pogosto pokažejo odpor ali nelagodje do zgodovine Slovencev. Večkrat se jim zdi nezanimiva in dolgočasna. Izbrali smo naslednjo temo: **krepitev narodne zavesti Slovencev v 19. stoletju.**

Učni cilj katerega zasledujemo je: učenci utemeljijo prizadevanje za uveljavitev slovenskih nacionalnih zahtev – od kulturnega do političnega gibanja in nastanka strank.

Medpredmetna povezava: slovenščina in državljanska in domovinska vzgoja ter etika.

Učitelj učencem predstavi študijo primera:

Dr. Janez Bleiweis, "Zdravnik za ljudi in živali", borec za narodovo omiko in prebujenje, najbolj priljubljeni človek druge polovice 19. stoletja pri nas.

Kompetence katere zasledujemo in želimo okrepiti so sledeče: izkustveno znanje, digitalne veščine, javno nastopanje, analiziranje podatkov, timsko delo, vrednotenje, multiperspektivnost, aktivno državljanstvo in še druge.

Učitelj predstavi uvodno motivacijo za učence – skupaj si ogledajo krajši posnetek o življenju dr. Janeza Bleiweisa: <https://www.rtv slo.si/kultura/film-in-tv/narodni-buditelj-in-oce-naroda-janez-bleiweis/544270>

Učitelj učencem predstavi glavne cilje študije primera in vodilna vprašanja. Pri tem ima neprestano v mislih kompetence, katere bo vzpodbujal.

Vodilna vprašanja, ki učencem pomagajo pri raziskovanju Janeza Bleiweisa in kompetence katere vzpodbujamo.

Kratek opis življenjske poti Janeza Bleiweisa (sistematično delo, analiziranje, izkustveno znanje).

Janez Bleiweis kot politik (aktivno državljanstvo, izkustveno znanje, aktualiziranje).

Janez Bleiweis kot urednik, kakšen pomen so imele Kmetijske in rokodelske novice za kmete in obrtnike v predmarčnem obdobju? (vrednotenje, analiziranje, raziskovanje, izkustveno znanje).

Zakaj Janezu Bleiweisu pravimo tudi oče naroda in narodni buditelj? (aktivno državljanstvo, medpredmetno povezovanje, aktualiziranje).

Kako je Bleiweis vplival na narodno zavest Slovencev? (aktivno državljanstvo, aktualiziranje).

Kakšen odnos sta imela Janez Bleiweis in France Prešeren? Odnos liberalno-demokratskega tabora do Bleiweisa. (medpredmetno povezovanje, izkustveno znanje, vrednotenje).

Kakšno poznavanje Bleiweisa imajo danes Slovenci? Ali poznaš še kakšno slovensko osebnost, ki bi jo lahko primerjal z delovanjem Bleiweisa? (vrednotenje, aktualiziranje, aktivno državljanstvo).

Kakšna je narodna zavest Slovencev danes? (aktivno državljanstvo, aktualiziranje).

Predstavi nekaj zanimivih člankov iz Kmetijskih in rokodelskih novic. Komu so bili članki v prvi vrsti najbolj namenjeni in zakaj? (analiziranje, vrednotenje, medpredmetno povezovanje).

Vsa zgoraj navedena vprašanja spodbujajo digitalne veščine, multiperspektivnost, analiziranje podatkov in timsko delo.

Učitelj učencem da navodilo naj pripravijo govorni nastop o dr. Janezu Bleiweisu in pripravijo krajši videoposnetek s slikovnim gradivom, ki ga nato predstavijo sošolcem. Učitelj lahko ob soglasju staršev predstavitev posname. Posnetek lahko služi kot pomoč pri evalvaciji dela.

Po predstavitvi sledi evalvacija dela, ki jo učitelj opravi skupaj z učenci. Učitelj si pri tem lahko pomaga z vnaprej pripravljenim obrazcem. Pri tem naj učitelj zasleduje naslednje:

- ali so učenci dosegli vsebinske cilje?
- katere veščine so učenci krepili?
- učenci naj učitelju poročajo o tem, kateri del izvedbe študije primera je bil najtežji in zakaj?
- kako so se učenci počutili in kaj so se pri tem naučili?

- Učitelj spodbuja učence k samorefleksiji. Učenci naj razmislijo o tem, katera so njihova močna področja in katera šibka.
- ali jim takšno delo ustreza in zakaj? Kako so razdelili delo? Kaj jim je vzelo največ časa?
- kako je potekalo načrtovanje? Kako je potekalo medpredmetno povezovanje?

V evalvacijo se lahko vključijo tudi preostali učenci v razredu.

Študija primera je ena izmed metod, ki učitelju pri pouku zgodovine lahko pomaga pri krepitvi različnih kompetenc za 21. stoletje. Šolstvo ne sme biti okostenel sistem, ki ne sledi sodobnim smernicam. Harari v svoji zadnji knjigi *21 nasvetov za 21. stoletje* trdi, da se bomo ljudje v prihodnosti zaradi sprememb, ki nas čakajo, soočali z drugo vrsto grožnje: grožnjo irelevantnosti (Harari, 2021). Ob tem poudari, da je razvijanje kompetenc in veščin nujno vpeljati že v zgodnji dobi šolanja (prav tam).

Kompetence je potrebno razvijati sistematično in kontinuirano, kar pa je povezano s prenovo izobraževalnih programov po celotni vertikali. Kaj lahko trenutno vidimo na področju šolstva? V procesu posodobitve sistema vzgoje in izobraževanja na področju razvijanja kompetenc učencev in strokovnih delavcev so na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport vzeli za izhodišče ključne kompetence za vseživljenjsko učenje, kot jih opredeljujeta Svet EU in evropski parlament¹⁹, pa tudi kompetence 21. stoletja. Ključne kompetence so po naravi prečne in med seboj neločljivo povezane²⁰.

Pouk zgodovine ne sme biti le frontalno navajanje dejstev, ki ga učenci pogosto krat označujejo kot zelo dolgočasno in suhoparno. Učitelji morajo biti vključeni v vseživljenjsko učenje, saj se svet nepretrgoma spreminja in učitelj je vedno učeči se. Da bi učitelj lahko poučeval o kompetencah, mora biti sam kompetenten. Ko govorimo o veščinah in o kompetencah 21. stoletja, je najprej potrebno nagovoriti samega učitelja in ga izobraževati²¹.

Viri:

Harari, Y. N. (2022). *21 nasvetov za 21. stoletje* (2. izd.). Mladinska knjiga.

Kohont, A. in Svetlik, I. (2005). Uvajanje in uporaba kompetenc, v Pezdirc, M. S. (ur.) *Kompetence v kadrovske praksi*. Zbirka Pri. Ljubljana: GV Izobraževanje, str. 50–73.

Priporočilo Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2018). *Uradni list Evropske Unije*. Dostopno prek: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=NL).

¹⁹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=NL)

²⁰ Čeprav sta kompetenca in veščina pogosto uporabljena kot sinonima, je v definicijo kompetence v skladu z evropskim priporočilom vgrajeno, da ta vsebuje znanje, spretnosti in odnosne naravnosti (Priporočilo Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2018)).

²¹ Namenoma uporabljena nedovršna oblika, saj gre za nedokončani proces.

World Economic Forum (2016) *The Future of Jobs: Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution*. Davos: World Economic Forum, 20-23 January, 2016.

Žnidaršič (2020). *Vseživljenjsko učenje bo ključna kompetenca 21. stoletja*. Revija Menager, št. 46.

ВЕРСКА НАСТАВА И МОТИВАЦИОНО КРЕАТИВНИ ПРИСТУПИ У САВРЕМЕНОМ ОБРАЗОВАЊУ И ВАСПИТАЊУ

Никола Ерцег

ОШ „Бранко Радичевић“ Батајница

nikolaerceg92@gmail.com

Апстракт: Институције као што су породица, школа и Црква одувек су биле централни стубови васпитно-образовног процеса које су имале важну улогу у развоју појединца, друштва, народа и нација. Као што је важан физички, емоционални и ментални развој појединца, важан је и духовни развој. Верска настава је један од сегмената који учествују у духовном развоју појединца, при чему је њен основни циљ да пружи православни поглед на свет и живот, као и да пружи могућност развоја појединца у комплетну личност изучавањем духовних аспеката живота и развоја личности. Поред информисања о православном погледу на живот, верска настава има задатак и да укаже да живот са Христом и у Христу не подразумева само труд око информисања, већ и позивање и подстицање на учествовање у црквеном литургијском животу. У уводном делу рада представљен је кратак преглед успостављања верске наставе у васпитно-

образовни процес са кратким прегледом структуре овог рада. Други део рада децидније анализира историјске моменте инволвирања верске наставе у школски систем са опструисањима са којима се сусретала, трећи део рада представља примере реализације верске наставе из личне праксе, затим у закључним разматрањима рада представљена је кратка анализа целокупних запажања у овом раду.

Кључне речи: верска настава, духовни развој, мотивација, савремено васпитање и образовање.

Religion Classes and Motivational Creative Approaches to Contemporary Upbringing and Education

Summary: Institutions such as family, school and Church have always been the central columns of the upbringing and educational process with their important role in the development of individuals, societies, peoples and nations. The physical, emotional and mental development of individuals is as important as the spiritual development. Religion classes are one of segments which participate in the spiritual development of individuals, with their essential aim to provide an orthodox point of view to the world and life as well as to provide an opportunity to develop into complete personalities by studying some spiritual aspects of life and personality development. Beside providing the information about the orthodox point of view to life, the religion classes have a task to show that the life with Christ and in Christ does not only include the effort to be informed but the call and encouragement to participate in the liturgical life. The introductory part of the paper gives a brief review of establishing the religion classes within the upbringing and educational process along with a brief review of the paper's structure. The second part of the paper more

decisively analyses some historical moments of the religion classes along with the obstructions they have faced, the third part of the paper shows some examples of the executed religion classes from the personal experience while the conclusions of the paper provide a short analysis of all the foundings of this paper.

Key words: religion classes, spiritual development, motivation, contemporary upbringing and education.

Увод

„Човек је један део живота ђак, али је вечити војник, те да би ходио путем Истине и Живота, војник претходно као ђак мора да има чврсте темеље. Верска настава је један од предуслова добрих војника који ходе путем Истине и Живота“.

Анализирајући време Југославије и њен период пре рата приметно је постојање верске наставе у основним и средњим школама у оквиру редовног наставног процеса под називом Веронаука и хришћанска наука (Педагошки речник, 1967, стр.124). У урбаним срединама за вероучитеље углавном су бирани свештеници или свршени богослови и теолози, а у руралним подручјима верску наставу изводили су првобитно учитељи, а после свештеници (Педагошки речник, 1967, стр.124). Тај период био је претпериод мрачног раздобља за верску наставу, а тадашњи вероучитељи као да су то предосећали. Након Другог светског рата наступа мрачно раздобље за верску наставу, при чему је кључни моменат стварање Устава из 1946. године којим је регулативно формулисан однос државе и Цркве, што је за последицу имало стопирање веронауке у школском систему. Одлуке које су донесе су да верска настава у државним школама не буде више део наставног програма, затим да ученици државних школа који желе да уче веронауку могу да је изучавају, али факултативно уз договор са вероучитељем, такође, вероучитељи остају државни чиновници, а њихово ангажовање врши се на предлог црквених власти, као и да материјалне издатке за потребе верске наставе треба да сnose родитељи чија су деца заинтересована за веронауку (Радић, 2003). До 1952. године верска настава је све више опструисана, да би након тог периода званично била дозвољена само у црквама.²² У том периоду наступило је мрачно раздобље за верску наставу, где је у потпуности потиснута из школског институционалног система, али је остала под окриљем вечне институције Цркве Христове, где је чекала свој повратак кад ће поново угледати светло дана. Претходно поменути период важан је да би се лакше разумеле могућности реализације верске наставе, као и период који

²²Занимљива је чињеница да је богословско учење на вишим инстанцама као што су богословије и факултети, успевало да опстаје и да се избори упркос духу тог времена, тако на пример: „Са радом наставља Богословски факултет у саставу Београдског универзитета, али под условом да Црква преузме материјалну бригу о факултету, иако је била у тешком материјалном положају. Призренска богословија обновљена је 1947. године, а Богословија Светог Саве у манастиру Раковица 1949. године. Затим 1964. године отворена је Богословија Светог Арсенија у Сремским Карловцима. Такође, отворена је и двогодишња Богословија у манастиру Крки 1966. године, а од 1967. године отворена је Монашка школа у манастиру Острог. Године 1986. почео је са радом Богословски факултет у Либертвилу, а од 1990. при Богословском факултету у Београду основан је Богословски институт.“ (Пузовић, П., Српска православна црква од 1941. до данас, http://www.iskon.co.yu/6/puzovic_c.html).

је уследио од деведесетих година. Управо време од деведесетих година сведочи повратак верске наставе у формално образовање, али се при том и даље наставља борба за њен статус у наставном процесу. У првом делу рада представљен је кратак преглед успостављања верске наставе у васпитно-образовни процес под тешким друштвеним околностима од деведесетих година. Други део рада анализира примере реализације верске наставе из личне праксе са закључним разматрањима.

Инволвирање верске наставе у савремени васпитно образовни процес

Од деведесетих година двадесетог века догађа се повратак верске наставе у васпитно-образовни процес основних и средњих школа. У том периоду друштвених промена догађају се и промене у сфери образовања, при чему је од стране Савеза педагошких друштава Србије 1992. године организован симпозијум на тему „Религија и школа“ (Качарић, 2014). На том симпозијуму анализиран је однос религије и васпитања, при чему је провејавала мисао да су религијски садржаји потребни у наставном процесу, али да буду општеобразовни, а не конфесионално одређени. У том периоду заинтересованост за верску наставу све више добија на значају па је 1997. године у Подгорици од стране Министарства просвете и Министарства вера одржан округли сто на којем је у закључним разматрањима сумирана потреба за враћањем веронауке у наставни процес (Качарић, 2014). Године које су уследиле после званичног разматрања доносиле су бројне аргументе који су реafirмисали питање верске наставе у основним и средњим школама под окриљем анализирања циљева и задатака васпитања и образовања. Друштвене промене од 2000. године у Србији покренуле су и промене у сфери веронауке. Српска православна црква заступала је став да конфесионална веронаука треба да се инволвира у државне школе, односно у систем формалног образовања, а децидно образложење изнео је тадашњи министар вера Богољуб Шијаковић, између осталог позивајући се на права призната међународним конвенцијама као што су право на образовање, право на вероисповедање и права родитеља да васпитају своју децу у складу са својим верским уверењима (Алексов, 2004).²³ Залагање и труд уродили су плодом, па је другог новембра 2001. године у Основној школи „Краљ Петар Први Карађорђевић“ одржан први свечани час верске наставе на којем је предавач био тадашњи патријарх Павле. Формално правном регулативом и свечаним увођењем верске наставе у основно и средњошколско образовање евидентно је било да је верска настава конфесионално одређена, па су самим тим

²³ Уредбу о организовању и остваривању верске наставе – алтернативног предмета у основној и средњој школи, Влада Републике Србије је донела на основу члана 90. Тачка 2. Устава Републике Србије, а у вези са Законом о основној школи (Службени гласник РС, бр. 50/92, 53/93, 67/93 и 48/94) и Законом о средњој школи (Службени гласник РС, бр. 50/92, 53/93, 67/93 и 48/94 и 24/96), 24. јула 2001. године и иста Уредба је објављена у „Службеном гласнику РС“, бр. 46/2001. Након њеног доношења верска настава се у школама појавила септембра школске 2001/2002. године.

елиминисане све полемике о њеном статусу као опште образовном предмету. У складу са Уредбом о организовању и остваривању верске наставе 2001. године донет је и Правилник о наставном плану и програму предмета верска настава за први разред основне школе, као и Правилник о врсти стручне спреме наставника верске наставе и критеријуми за оцењивање ученика који похађа верску наставу (Алексов, 2004). На основу донетих Правилника циљеви верске наставе су да ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот, да им се омогући слободно неговање верског и културног идентитета, као и да слободно усвајају духовне вредности Цркве којој припадају. У делу „Црква и друштво“ професор Биговић истицао је да верска настава треба да подразумева прожимање дидактичко – методичког плурализма, при чему је неопходно користити различите наставне методе и облике рада, уметничке комуникације (која подразумева иконе, црквено певање, архитектуру храма) и личног примера и комуникације (Биговић, 2000). Професор Биговић (2000) такође истиче да у васпитно-образовном процесу код васпитаника треба ангажовати и активирати све психичке и духовне предиспозиције: перцепцију, мишљење, концентрацију, самопосматрање, радозналост, емоције, машту, а наставни процес треба да се показује као радост, игра, комуникација, озбиљан рад и подвиг (стр.113). Квалитет сваке наставе умногоме зависи од предавача који је реализује, и „најбоље осмишљени програми нису успешни у пракси на „терену“ ако их реализују наставници који нису адекватно припремљени за свој позив, који немају одговарајућа знања и вештине неопходне за рад са ученицима, који немају неопходне личне карактеристике као што су љубав према свом позиву, ентузијазам и мотивација за сталним усавршавањем у професији“ (Шевкушић, 2011, стр.70). Резултати досадашњих истраживања квалитета верске наставе у школама у Србији указали су на то да један број ученика и родитеља има примедбе на реализацију верске наставе у погледу њене организације и услова рада, наставних метода и самог наставника (Шевкушић, 2011). Размишљајући о верској настави и учитељствовању у чијој се улози и сам налазимо, морамо имати у виду да велики образовни систем какав је наш данас са својим предностима, приликама и манама има и интензитет проблема и недостатака које можемо само решавати у договору и заједничком богословљу. Верска настава има своје одговорно место у васпитно-образовном систему и у заједници, јер представља јеванђелски пут у педагошком развијању личности, стога је неопходно да се обрати пажња на позивање да ученици учествују у Истини, а не само да се о Њој информишу. Круна сваке мисионарске проповеди је Литургија, при чему сваког часа верске наставе ученици треба да се позову на живо учешће у црквеном животу и на целовит пут богопознања, а то је управо она Еванђелска максима „Дођи и види“ (Јн 1, 46), јер живот са Христом и у Христу не подразумева само труд око информисања, већ позивање и подстицање на учествовање у светим тајнама.

Креативне наставне методе у реализацији верске наставе – примери из личне праксе

Квалитет одржаног часа и добри резултати уложеног времена у реализацију часа зависе од припреме наставника, квалитетног избора наставних метода, мотивације и љубави уложене у сам процес рада. Да би се успоставио интерактивни однос између наставника, ученика и наставних садржаја неопходно је да се сагледају услови у којима се час реализује, као и узраст ученика који присуствују часу. У складу са тим бирају се и наставне методе и приступи за квалитетнију и занимљивију реализацију часа. Избор квалитетне реализације часа и наставне методе зависи од постављеног циља часа, садржаја градива и узраста ученика. Есенцијална подела метода је на: вербално-текстуалне методе (монолог, дијалог, објашњавање, дискусија дебата, читање, писање); илустративно-демонстративне методе (илустрација, графикони, модели, метода демонстрације); лабораторијско-експерименталне методе (вежбе, експеримент, практичан рад). Сваки предмет има своју посебност како у наставном садржају, тако и у реализацији, па тако и верска настава као наставни предмет. Циљ верске наставе је да посведочи садржај вере, као и да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних вредности Цркве и религијске заједнице којој припадају. Њени задаци су да код ученика развије однос према Богу, као и отвореност према ближњима, да развија способност ка размишљању о коначном смислу постојања човека и света, о људској слободи, о животу у заједници, о односу са природом која нас окружује, о одговорности према другима, о односу са верским заједницама и културама другачијим од сопствене, као и да изгради свест и уверење да живот има вечни смисао. Размишљајући о циљевима и задацима верске наставе кроз свој рад, верску наставу сам реализовао држећи се обавезних методолошких оквира, али ослушкујући и потребе и жеље ученика. У складу с тим навешћу неколико занимљивих примера који су се истакли кроз личну реализацију часова верске наставе.

Пример 1.

У склопу Духовне академије 2019. године у част и спомен Свете и Преподобне Параскеве, ученици веронауке су извели пригодан програм у част и спомен ове Светитељке у Храму Свете и Преподобне Параскеве у Сурчину и присуствовали навечерју празника Свете Петке, која је и заштитница храма у Сурчину. Програм се састојао из више делова: драмски комади, рецитације, наступа црквено – дечијег хора и кратких исказа о животопису Свете и Преподобне мајке Параскеве. Учествовањем у овој духовној академији ученици су показали љубав према овој светитељки, али и своје знање како теоријско тако и духовно и спремност за труд и рад на пољу верске наставе. На овај начин показала се жеља за тимским радом, заједничком организацијом и заједничким подвигом који је немерљив печат и траг на пољу верске наставе.

Пример 2.

Подстицање ученика за разна такмичења је занимљива метода која мотивише многе аспекте човјекове личности. Управо децембра 2019. године у свечаној сали Основне школе „Вук Караџић“ у Сурчину одржано је Општинско такмичење ученика Веронауке из беседништва на тему „Ја хоћу да личим на себе, Мирослав Антић.“²⁴ Путем овог такмичења ученици су представили спој знања и практичног рада, при чему се највише истакла практична активност ученика, теоријско знање, говорне вештине, психофизичка спремност и способност јавног наступа. Путем ове активности окупили су се не само ђаци, већ и наставници, представници локалних организација и јавни актери који су својим несебичним доприносом употпунили ову активност. На основу солидарности провејао је тимски рад који је кроз многе креативне сегменте употпунио овакав начин мотивисања ученика на додатне активности у процесу образовања и васпитања.

Пример 3.

Реализујући бројне часове размишљао сам како да ученицима буде што занимљивија верска настава, те да часове веронауке носе са собом заувек у срцу. Један од часова верске наставе био је реализован тако што смо имали излет у фрушкогорске манастире Гргетег, Велику Ремету и Крушедол. Том приликом ученици су се упознали са историјом српских светиња на Фрушкој гори и историјом и значајем породице Бранковић и поклонили су се и целивали мошти Светог владике Максима, Светог Стефана и Јована и Свете мати Ангелине. Такође, поклонили су се и целивали копију иконе Пресвете Богородице Тројеручице и чудотворну икону Богородице Великореметске. Путем овакве реализације часа ученици су имали прилику да се воде управо оном Еванђелском максимом „Дођи и види“ (Јн 1,46), те да осете божанску благодат поклањајући се светињама и да се духовно васпитавају од самих светитеља. У манастиру Велика Ремета домаћин и игуман архимандрит Стефан потрудио се да ова посета фрушкогорској Светињи буде испуњена веома лепим утисцима, духовним разговорима и богатом духовном литературом.

Пример 4.

Још један од многобројних занимљивих часова који издвајам реализован је у корелацији са предметом Грађанско васпитање на тему: „У здравом телу здрав дух“. Час су припремали ученици трећег разреда уз презентације и припремљене светоотачке поуке о посту, као и квиз о духовном и телесном здрављу. Поред ученика часу су присуствовали директор школе, педагог и психолог, као и велики број наставног особља. На овај начин успели смо да различите предмете ујединимо и да афирмишемо на заједничко учешће и ђаке и ученике и да разне аргументе и размишљања усмеримо ка истом циљу, а то је да је подједнако важно и физичко и духовно здравље, те да је и једно и друго у корелацији.

Пример 5.

Такође, занимљив јавни час забележен је 2022. године под називом „У сусрет Божићу“ у „Основној школи „Бранко Радичевић“ и Цркви Светих Кирила и Методија у Бусијама. Огледни час је забележила Телевизија Храм и емитовала га као прилог 08. 1.2022.

²⁴Више о томе погледати на следећем линку:

<http://www.eparhija-sremska.rs/novosti/opstinsko-takmicenje-ucenika-veronauke-iz-besednistva-u-surcinu/>

године, други дан по Божићу.²⁵ Методологија часа подразумевала је вишедневну припрему ђака, који су имали задатак да припреме рецитације о Божићу, затим да постављају питања о традицији и обичајима за Божић, као и да интерактивно учествују у осмишљавању тог часа. Приликом реализације часа обезбеђени су и мотиви најрадоснијег православног празника бадњак, погача, пшеница и пригодни поклони за ђаке. На тај начин ђаци су мотивисани да дају свој допринос у виду личног стваралаштва тако што су из срца писали реч Божију и славили рођење Христа и ту радост поделили су не само са својим другарима са којима деле школске клупе, већ и са ширим аудиторијумом. На том часу ујединили смо школску и духовну учионицу нашу свету Цркву, па смо један део часа одржали у школи, а други у Цркви. Самим тим послали смо не само радост, већ и поруку уједињеног и солидарног колектива, поштовању духовних вредности и креативности, али и трудољубивости. На овом примеру најзаступљенија је вербално–текстуална метода и метода демонстрације.

Пример 6.

Чињеница да се ОШ „Бранко Радичевић“ у Бусијама налази одмах поред Цркве Светих Кирила и Методија пружила ми је могућност да бројне часове реализујем управо у храму. Пример радосног хрљења Господу најлепше сведочи она Јеванђелска : „Пустите децу и не браните им да долазе к мени, јер таквих је Царство небеско“, при чему су управо ове речи посведочене много пута на часовима верске наставе, јер се већина часова одржава управо у Храму Светих Кирила и Методија. Том приликом ученици често имају прилику да бораве у овом храму за време Литургије, као и осталих богослужења и то у време редовног часа. На тај начин ученици осећају живу духовну заједницу и узимају учешће у светим тајнама Цркве.

Пример 7.

Овогодишњи сусрет најрадоснијем хришћанском празнику Божићу употпунили су такође, ученици верске наставе, управо у Храму Светих Кирила и Методија у Бусијама. Радост Божића пробудила је у њима потребу да припреме приказивање Јеванђелског описа Рођења Христовог кроз драматизацију текста алудирајући на околности догађаја Христовог рођења.²⁶ Целокупан приказ употпунили су музичким делом, разним анимацијама и илустрацијама којима су обогатили садржај целокупне вечери.

Претходно издвојени примери су показатељи да верску наставу можемо организовати на разне методолошке начине прожимајући управо претходно поменуте методе, где на основу разних монолога, дијалога, дискусија, разних илустрација и метода демонстрација путем практичног рада сваки час можемо обогатити пригодним садржајима. Управо прожимајући вербално–текстуалне методе, илустративно–демонстративне методе и експерименталне

²⁵Више о томе погледати на следећем линку:

<https://www.eparhija-sremska.rs/novosti/verska-nastava-u-sluzbi-crkve-i-skole/>
<https://www.youtube.com/watch?v=KvLY1qybsFY&feature=youtu.be>

²⁶Више о томе погледати на следећем линку:

<https://www.instagram.com/p/CnFkCehrmY/?igshid=MDJmNzVkMjY=>

методе на сваком часу и наставник и ученик може да пружи свој максимум у васпитно-образовном процесу. Стога, у реализацији часа не треба да се држимо само оквира школске учионице или устаљених методолошких оквира, јер тамо где се спутава слобода спутава се и креативност методологије. То управо подразумева оно о чему је говорио професор Биговић (2000) да је неопходно да се у верској настави прожима дидактичко-методички плурализам који управо подразумева разне инструменте организације и реализације верске наставе, а који укључују иконе, црквено певање, архитектуру храма, драмске способности и љубав према богословљу да би сваки час био употпуњен и испуњен. Илустративно демонстративна метода највише је заступљена када ученици припремају програме за божићне и васкршње празнике, при чему управо такве илустрације у њима буде машту, знање, трудољубивост, креативност и оно најважније радост у души, а управо та радост је и слављене Господа на земљи. Сваким одласком у Храм ученици имају прилику да осете духовну учионицу са свом својом пуноћом, где осим архитектуре храма осете и благодат Духа Светога, а та благодат је немерљиво училиште људских душа. Ту управо провејава устаљена вербално-текстуална метода и илустративно-демонстративна метода, али слободно могу да кажем и божанска метода, при чему се вероучитељ повуче у страну и води се мишљу Павла Евдокима који каже: „Треба се уклонити и оставити да говори Христос“, стога, сваки час верске наставе треба да се крунише у Цркви кроз свете тајне. Размишљајући у домену рационализма и емпиризма, слободно можемо да кажемо да је једно добити информацију о Православљу, а друго је осетити живот у Христу у заједници верујућих. Познато је да је и у првим вековима црквене историје остало забележено да је онај ко је хтео да постане члан Цркве првобитно требало да проведе одређено време у заједници верних, управо да би живео и искуствено осетио живот у Цркви, стога свака мисија треба да извире из свете Литургије и да води ка светој Литургији и литургијском сабрању, јер на тај начин се остварује суштина и пуноћа православне мисије. У складу с тим својим ђацима увек наглашавам да је час верске наставе сваке недеље у време Литургије, где сви заједно поновимо и научимо оно најважније, а то је живот са Христом у Христу и кроз Христа. Од постанка света па до данас свакодневни живот се непрестано мењао и мења се, али оно што је остало непромењено јесте пут Истине и Живот и управо та непромењеност, та сталност, та истиност дата нам је као благослов и путоказ ка Божијој вечности. Дакле, веронаука је неисцрпна тема и широко поље за учење и делање од формалних институција ка божанским инстанцама, зато је важно унапредити статус веронауке, осавременити је наставним методама, подстакнути сарадњу Цркве и школе, унапредити уџбенике, као и подстицати ученике да буду активни учесници богослужбеног живота. Претходне наводе употпуњујем следећом мишљу, а то је да је „верска настава за малог човека пут до Богочовека, где сваки пастир треба управо малим душама да приступи богонадахнуто, јер никада не знамо кога подучавамо, можда будућег светитеља, можда душу која ће се спасити кроз Свете тајне Цркве или душу кроз коју ће се спасити други (породица, пријатељи, комшије)“.

Закључак

„Идите, дакле и научите све народе, крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа, учећи их да држе све што сам вам заповедио; И ево Ја сам са вама у све дане до свршетка века“ (Мт.28,19-20).

На основу житија и учења Светих Отаца видимо да је свако време имало своје бreme, али и прилику за спасење и делање по учењу Божјем. Стога, учимо се свакодневно науци Божјој, у свим временима, на свим местима, међу свим народима, јер само тако можемо сви заједно бити једно, а то је да будемо народ Божији. Поље које припада формалном образовању, а у којем стасавају душе на путу вечне Истине и Живота јесте поље верске наставе, а на том пољу Господ нам је дао прилику да дењу душу поучимо о Богу, да јој укажемо на вечност испуњену Љубављу и да јој укажемо на смернице за свакодневну борбу у овоземаљском животу. Као наставни предмет у школском систему Републике Србије верска настава постоји већ две деценије путем које се деца поучавају богословљу и неисцрпној тајни нашег постојања и спасења. У том контексту, циљеви верске наставе су да се на основу предложених методских јединица изложе садржаји православне вере, да се ученицима пружи целовит поглед на свет из перспективе православља, те да им се омогући усвајање духовних вредности вероисповести којој припадају, као и да им се омогући неговање духовног идентитета. Највиши циљ вероучитељске теорије и праксе јесте неговање човекове личности и трајних вредности које утичу на опстанак и развој друштва, заједнице и породице. Дакле, катихете имају врло одговоран задатак и пред Богом и пред Црквом, као и пред школом, заједницом, друштвом и колективом у којем обитавају и делају. Наше бreme није благо, али је благословено јер га има ко носити, а то је наш Господ Исус Христос, који и поучава: „Где су двоје или троје сабрани у име моје, онде сам и ја међу њима“ (Мат. 18,20). Дакле, уз уску координацију школског система и Цркве, неизоставно је да катихете изнедре добре резултате. У овом времену и у сваком времену будимо они који бирају пут Христа, јер само тим путем можемо да пронађемо смисао нашег постојања и да одговоримо свим изазовима и искушењима и сетимо се речи Светог Атанасија Великог да је наше да служимо Богу, а не времену. И то је управо она непресушна и устаљена методологија верске наставе која у заједници са Христом даје најбоље резултате. То, наравно, не подразумева одстрањивање осталих метода рада које су званично признате од школског система, већ напротив њиховим прожимањем и унапређивањем неизоставни су добри резултати, а то смо управо показали и неколицином примера које смо навели у раду. На крају још једном истичемо да се учимо спасоносној азбуци и нека нам свако слово буде мелем за душу и подстрек у свим данима нашег живота. Присетимо се и богонадахнутих и мудрих речи Светог владике Николаја Српског: „Ђаче учениче, шта то учиш? Сва твоја учевина на смрт ми мирише, зато те видим тужна и очајна. Где ти је наука о Животу и о Животодавцу? Ко ти је дао очи помоћу којих твоја душа гледа, ко ти је дао уши, помоћу којих душа твоја гледа, ко ти је дао уши помоћу којих твоја душа чује, ко ти је дао разум помоћу кога учиш? Ако ти хартија коју читаш каже да ти је природа дала и вид и слух и разум, ти упитај хартију и хартијаше, а од кога природа позајми да мени да? Сине човечји,

зар ти срце не гори као од огња кад се помене име Творца и Оца твога? Умири срце своје, прво га умири, па загледај у њега као у мирно језеро, потом га послушни и, најзад, прими науку његову. Тако ћеш познати Творца и Зајмодавца природе, тако ћеш осетити присуство Живота и славу Животодавца и учевина твоја неће бити мирис смрти но мирис живота, а туга и очајање твоје окренуће се на радост и клицање“.

Литература

- Алексов, Б.(2004). Веронаука у Србији. Ниш: Свен.
- Биговић, Р. (2000). Црква и друштво. Београд: Бјелајац Бранко.
- Качарић, Н. (2014). Српска православна верска настава у Србији – Историјат и перспективе. вол.4, бр.2, стр.49-64. УДК: 37.014.523 преузето са: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/2217-7337/2014/2217-73371402049K.pdf>
- Пузовић, П. (2014). Прилози за историју Српске православне цркве. ПБФ:Београд.
- Пузовић, П.(2014), Српска православна црква од 1941. до данас, http://www.iskon.co.yu/6/puzovic_c.html
- Педагошки речник.(1967). Београд: Институт за педагошка истраживања и просвету.
- Радић, Р.(2003). Држава, СПЦ и Римокатоличка црква од 1945. до половине шездесетих година, Религијски дијалог, драма разумевања. Београд:Досије
- Свети Владика Николај Велимировић, Духовне поуке. <https://www.pravoslavna-srbija.com/biblioteka/sveti-vladika-nikolaj-duhovne-pouke/24/>
- Шевкушић, С. (2011): „Профил вероучитеља који предају у београдским школама: резултати истраживања”, Вероучитељ у школи. Београд: Православни богословски факултет.
- Свето Писмо Нови Завет. Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве. Београд, 1998.
- Преузето са:
Методe у настави: <http://psh-skola.edu.rs/wp-content/uploads/2017/02/METODE-U-NASTAVI-i-kako-odrzati-dobar-cas.pdf>
- Преузето са:
Општинско такмичење ученика веронауке из беседништва у Сурчину <http://www.eparhija-sremska.rs/novosti/opstinsko-takmicenje-ucenika-veronauke-iz-besednistva-u-surcinu/>
- Преузето са:
Верска настава у служби Цркве и школе <https://www.eparhija-sremska.rs/novosti/verska-nastava-u-sluzbi-crkve-i-skole/>

<https://www.youtube.com/watch?v=KvLY1qybsFY&feature=youtu>

IZBIRNOST, FLEKSIBILNOST KOT MOTIVACIJA V RAZŠIRJENEM PROGRAMU

Mitja Gomboc, prof. šp. vzg., Osnovna šola Franceta Prešerna Črenšovci,
mitja.gomboc@guest.arnes.si

Povzetek

Namen prispevka je predstaviti delo v slovenskem nacionalnem poskusu na področju vzgoje in izobraževanja, to je Razširjeni program, in na vplivu načel izbirnosti in fleksibilnosti, kot temeljnih načel RaP-a, na motiviranost učencev za šolsko delo. Izpostavljene so dejavnosti, ki so zanimive za učence in pozitivno delujejo na njihovo učno motivacijo. Zadnji del prispevka je namenjen primeru dobre prakse organizacije in izvedbe Razširjenega programa, ki na OŠ Franceta Prešerna Črenšovci poteka peto leto.

Ključne besede: razširjeni program, motivacija, izbirnost, fleksibilnost, šola.

Summary

The purpose of this article is to present the specific work in the experimental project Extended program and how to additionally motivate students with optionality and a flexible method of work at the same time. Factors that significantly influence pupils' motivation in the educational process are presented. Activities that are interesting for the pupils have a positive effect on his learning motivation. Therefore pupils participate with greater enthusiasm in the contents of the extended program, which takes place before, during and after the compulsory part of the lesson. In the last part of the article there is an example of good practice with the good organization of the Extended Program at our school, Franceta Prešerna Črenšovci.

Key words: Extended program, motivation, optionality, flexibility, school.

1 Uvod

Na Osnovni šoli Franceta Prešerna Črenšovci že peto leto sodelujemo v nacionalnem poskusu Razširjeni program (v nadaljevanju RaP). V Republiki Sloveniji je bilo na vseh treh nosilnih področjih prvo leto vanj vključenih 19 osnovnih šol, med njimi tudi naša. Še nekaj drugih osnovnih šol je bilo vanj vključenih le na enem ali dveh področjih nosilnih področjih. Obsega »nekdanje« podaljšano bivanje, jutranje varstvo, dodatni pouk, dopolnilni pouk, pouk neobveznih izbirnih predmetov in interesne dejavnosti. Vanj se učenci vključujejo prostovoljno. Gre za poskus, ki se s šolskim letom 2022/23 zaključuje. V prihodnosti naj bi bil RaP obvezen in posplošen na vse slovenske OŠ.

2 Kaj je razširjen program – RaP

RaP temelji na veljavnem Zakonu o osnovi šoli predmetniku in izhodiščih, opredeljenih v nacionalnih dokumentih in projektih (Predmetnik osnovne šole, 2014). Gre za izvedbo različnih organizacijskih oblik vzgojno-izobraževalnih dejavnosti, ki dopolnjujejo in bogatijo obvezni program osnovne šole in prispevajo h kakovostni izrabi prostega časa učencev. Šola načrtuje izvajanje RaP tako, da zagotovi organizacijsko, vsebinsko in didaktično raznoliko ponudbo vzgojno-izobraževalnih dejavnosti, ki omogočajo skladen in celovit razvoj učencev. Dejavnosti so organizirane fleksibilno, bodisi enakomerno skozi vse šolsko leto bodisi v strnjenih časovnih obdobjih, ki lahko trajajo različno dolgo (Zavod republike Slovenije za šolstvo, 2018).

2.1 Namen, cilji, načela in vsebina RaP

Temeljni namen RaP je vsem učenkam in učencem omogočiti zdrav in celostni razvoj, ki sledi njihovim individualnim zmožnostim, interesom, talentom in potrebam. Omogoča poglobljeno spoznavanje učencev in prispeva k medsebojnemu sodelovanju, razvijanju kakovostnih odnosov med strokovnimi delavci in učenci, kar pomembno pripomore k večji motiviranosti obojih za doseganje ciljev osnovnošolskega programa v šoli (Zavod republike Slovenije za šolstvo, 2018).

Z RaP šola: dosega cilje obveznega programa osnovne šole ter lastne in specifične cilje RaP-a, obogati pouk, omogoča večjo izbirnost, razvijanje ustvarjalnosti in inovativnosti učencev, uresničuje večje možnosti za udejanjanje načela individualizacije, omogoča razvijanje različnih učenčevih interesov, spretnosti, znanja, učnih in delovnih navad, spodbuja kakovostno preživljanja prostega časa ter zdravega načina življenja učencev.

Pomemben vidik RaP je njegova inkluzivna naravnost - vsem učencem omogoča vključenost v dejavnosti na različnih področjih, s čimer prispeva k sprejemanju različnosti, zadovoljevanju različnih interesov in spodbujanju odličnosti in osebne angažiranosti vsake učenke in učenca (Zavod republike Slovenije za šolstvo, 2018).

Vsebine in dejavnosti RaP osnovne šole so povezane v celoto in nadgrajene s cilji, načeli in izhodišči in je razdeljen na tri nosilna področja:

Gibanje in zdravje za dobro psihično in fizično počutje - cilji tega področja so, da učenci ozaveščajo pomen telesnega in duševnega zdravja za dobro počutje in kakovostno življenje, da izgrajujejo razumevanje pomena vsakodnevnega gibanja, uravnotežene prehrane, zdravega in varnega okolja, sprostitve in počitka. Se aktivno vključujejo v različne gibalne dejavnosti, oblikujejo pozitiven odnos do gibanja, hrane in prehranjevanja, okolja, samega sebe in drugih.

Kultura in tradicija - cilji tega področja so, da učenci pridobivajo znanja in oblikujejo pozitiven odnos do nacionalne, evropske in svetovne kulturno-umetniške dediščine. Razvijajo doživljajske sposobnosti, ročne spretnosti, estetske izkušnje, interese, predstave, domišljijo, ustvarjalnost in inovativnost ter krepijo strategijo o učenju jezikov in (med)jezikovno vest.

Vsebine iz življenja in dela osnovne šole - cilji tretjega področja so, da učenci razvijajo samostojno in sodelovalno učenje, se izražajo skozi igro, ter odpravljajo vrzeli v znanju in poglobljajo že pridobljeno znanje. Krepijo znanja za raziskovalno delo, šolska tekmovanja ter odkrivajo in razvijajo osebne interesi in talente.

Načela, ki opredeljujejo RaP in predstavljajo temeljno usmeritev za profesionalno vzgojno-izobraževalno delo, so: načelo avtonomije in odgovornosti, načelo povezovanja, sodelovanja in timskega dela, načelo uresničevanje potreb, interesov učenca in enakih možnosti, načelo formativnega spremljanja in samoregulacije, načelo ustvarjalnosti, inovativnosti in podjetnosti, načelo strokovne usposobljenosti, načelo odprtosti, fleksibilnosti in izbirnosti (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2018).

Načelo odprtosti, fleksibilnosti in izbirnosti šola uresničuje skozi organizacijsko, vsebinsko in didaktično-metodično odprto ter raznoliko ponudbo vzgojno-izobraževalnih dejavnosti. Le-te so organizirane fleksibilno - enakomerno skozi vse šolsko leto ali strnjeno v posameznih časovnih obdobjih, ki trajajo pol šolskega leta, tri mesece manj, s tem da med dejavnostmi učenci lahko med šolskim letom fleksibilno prehajajo, razen v primerih, kjer je vnaprej določeno, da izbira dejavnosti pogojuje celoletni obisk. Učencem se zagotovi svobodna izbira dejavnosti, usklajena z njihovimi potrebami, interesi, talenti in področji nadarjenosti.

2.2 Vpliv izbirnosti, fleksibilnosti in motivacije na učenje in učno uspešnost

Izbirnost je ena izmed metod prilagajanja organizacije pouka ter učnih vsebin individualnim sposobnostim, potrebam, interesom in željam učencem, s čemer povečamo motivacijo učencev za njihovo boljšo vključenost, aktivnost pri pouku.

Fleksibilnost v šolstvu pomeni učencem in učiteljem prilagojen, spremenljiv predmetnik šole. Izvajanje vsebin se deli na dve ali več obdobj. V enem obdobju se zmanjša število dejavnosti oz.

predmetov, poveča se pa število ur dejavnosti, ki ostanejo. Posledično se zmanjša število dejavnosti oz. predmetov na dan (F. Nolimal, 2006 str 2.).

Motivacija je ključni dejavnik učnega procesa: le motivirani učenci učenje začnejo, se učijo (sprasujejo, poslušajo, sodelujejo, preizkušajo, berejo, razmišljajo, primerjajo, doživljajo, vrednotijo, ustvarjajo ...) in pri učenju vztrajajo, vse dokler ne končajo učnih nalog ali ne dosežejo učnih zastavljenih ciljev (M. Juriševič, 2012).

3 Organizacija dela na OŠ Franceta Prešerna Črenšovci v projektu Razširjeni program 2022/2023

V okviru uresničevanja ciljev koncepta RaP šola omogoča učencem kakovostno preživljanje prostega časa, dopolnjevanje znanja obveznega programa osnovne šole, zagotavlja vsakodnevno gibanje in spodbuja raznolike ustvarjalne dejavnosti. Poseben poudarek je na izvajanju obveznega prvega tujega jezika v prvem razredu in obveznega drugega tujega jezika v sedmem, osmem in devetem razredu.

Dejavnosti RaP na šoli potekajo pred, med in po pouku z namenom, da učencem zagotovi izvajanje dejavnosti, ki bodo v interesu učencev, ki bodo razvijale spretnosti in kompetence vseživljenjskega učenja in dela. Ima pomembno dodano vrednost k obveznemu programu in veliko moč avtonomije pri organizaciji in izvajanju le-tega. Učitelji, ki izvajajo dejavnosti, so poiskali različne in zelo zanimive ideje s svojega predmetnega področja, ki jih izvajajo na različne načine, ki so učencem blizu, zadovoljujejo njihove interese, krepijo njihova močna ter dopolnjujejo šibka področja.

Tim za razširjeni program sestaja na rednih srečanjih, načrtuje, koordinira in evalvira izvedbo poskusa na šoli. Člani se udeležujejo delovnih srečanj v okviru poskusa, ki jih pripravlja Zavod za šolstvo RS, in pripravlja predstavitve. Naloga tima je tudi priprava strokovnih obiskov koordinatorjev poskusa in hospitacij. V RaP-u sodeluje 24 učiteljev.

Dejavnosti potekajo v vseh treh vsebinskih sklopih. Pri pripravi in ponudbi le-teh izhajamo iz želja in potreb učencev, želja staršev, obveznega programa šole in potreb šolske skupnosti. Pred začetkom šolskega leta pripravimo brošure, v katerih so predstavljene izbirne aktivnosti in dejavnosti, s pomočjo katerih učenci prostovoljno izbirajo dejavnosti in oddajo prijavo nanje. V akcijskem načrtu sledimo dvema temeljnima prioritetama:

- razvoju učenja in poučevanja ter razvoju prečnih veščin v okviru RaP po načelih formativnega spremljanja;
- razvoju duševnega in telesnega zdravja za kakovostno sobivanje.

Akcijski načrt RaP-a povezujemo z načrtom razvojne naloge v okviru razvijanja varnega in spodbudnega učnega okolja. To pomeni, da v dejavnosti RaP-a vključujemo cilje, ki zagotavljajo omenjeno področje.

Dejavnosti, ki potekajo v okviru RaP-a na šoli, so:

a) Sklop gibanje in zdravje: ABC gibanje, Aktivni odmor, Jutranje gibalnice, Ustvarjalnice in igralnice, Jutranji Prešerko, Klub zdravošolcev, Nemške urice, Razmigaj telo, Šolska športna tekmovanja, Šport, Športamo, Varno na kolesu, Z gibanjem do zdravja, Zdrav življenjski slog;

b) Sklop kultura in tradicija: Angleščina 2–6, Angleščina Plus, Angleške ustvarjalne urice, Glasbeni muzikalčki, Kam vodijo poti?, Let's speak English 5, Let's speak English 4, Likovne ustvarjalnice, Mini-maksi gledališče, Moje korenine, Mojstri šivanja in vezanja, Ozvočimo prireditve, Pesem nas družijo, Pomagam in prilagajam ter usmerjam, Pravljična dežela, Raziskujem svojo okolico, Romski ples, Skupaj rajamo, Sozvočja glasov, Šprehajmo, Ustvarjalne rokice, Vesela nemščina, Zaigramo skupaj;

c) Sklop vsebine iz življenja in dela osnovne šole: Bralna značka, Cankarjeva značka, Gradim znanje, Gradimo svoje znanje, Jezikovalnica, Kocka na kocko igrača, Kockica na kockico igrača, Kritično razmišljam in debatiram, Logika in razvedrilna matematika, Male sive celice, Matematični problemi, Matematko, Otroške ljudske igre, Pomoč 1 na 1, Potujem–raziskujem, Poučno ustvarjalne delavnice, Računalniški mojster, Razmigaj možgane, Razmigaj roke, Rišem, barvam in ustvarjam, Skupaj zmoremo več, Šolski otroški parlament, Učim se naravoslovje, Učim se učiti, Učimo se skupaj, Vadim za več, Vadim za znanje, Vaja dela mojstra, Z igro do znanja, Z želvico v svet, Zabavno učenje, Zdravko, Zmorem znam.

V sklopu RaP-a potekajo naslednje oblike poučevanja tujega jezika:

- v 1. razredu se izvaja prvi tuji jezik (ANG in NEM),
- v 4. razredu se izvaja drugi tuji jezik v RaP-u (ANG in NEM),
- v 5. razredu se izvaja drugi tuji jezik v RaP-u (ANG in NEM),
- v 6. razredu se izvaja drugi tuji jezik v RaP-u (ANG in NEM),
- v 7., 8. in 9. razredu se izvaja obvezni drugi tuji jezik (NEM).

Učitelji tujega jezika izvajajo ob tem še priprave na tekmovanja, priprave na tujejezično bralno značko, natečaje...

3.1 Športne dejavnosti v RaP-u

Dejavnosti, ki si spadajo v sklop gibanje in zdravje za dobro psihično in fizično počutje pod mojim vodenjem v šolskem letu 2022/2023 so:

- Jutranji Prešerko

Vsebina: Učenci bodo ugotavljali svoja gibalna predznanja, oblikovali kriteriji in sodelovali pri načrtovanju svojega dela. Spoznavali in preizkušali bodo praktične in teoretične gibalne vsebine.

Svoje gibalne in teoretične veščine bodo tudi urili, utrjevali ter o njih razpravljali. To bodo dosegali z jutranjo vadbo, jutranjim raztezanjem za boljše počutje in boljšo produktivnost v šoli, z gibanjem za dobro počutje in sprostitev, spoznavanju različnih športov, korektivno vadbo, z igrami z žogo, plesnimi igrami, naravnimi oblikami gibanja, jogo.

Cilj: ozaveščanje pomena telesnega in duševnega zdravja, izgrajujejo pomen vsakodnevnega gibanja, uravnotežene prehrane, zdravega in varnega okolja, sprostitev in počitka. Oblikujejo pozitiven odnos do gibanja, hrane in prehranjevanja, okolja, samega sebe in drugih, razvijajo pozitivna stališča, navade in ravnanja.

Prostor: Telovadnica in zunanja šolska igrišča.

- Aktivni odmor

Vsebina: Učenci spoznavajo in utrjujejo različne športne vsebine v sproščenem okolju, ter tako razvijajo gibanje za dobro počutje, umiritev in sprostitev. Izvajali bodo igre z žogo, sprehode, raztezno vodeno vadbo in umiritev telesa, korektivno vadbo, jogo, ples, nordijsko hojo, elementarne igre.

Cilj: Razvijanje otrokovih osnovnih motoričnih sposobnosti preko različnih iger (usmerjenih, delno usmerjenih ali prostih), ter ozaveščanje pomena telesnega in duševnega zdravja za dobro počutje in kakovostno življenje.

Prostor: Telovadnica in zunanja šolska igrišča.

- Šolska športna tekmovanja

Vsebina: Učenci bodo nadgrajevali svoje gibalno znanje z praktičnimi in teoretičnimi vsebinami in se pripravljali na različna športna tekmovanja (atletika, rokomet, nogomet, košarka, strelstvo, odbojka). Tako bodo nadgradili pomen telesnega in duševnega zdravja za dobro psihično-fizično počutje.

Cilj: Spoznajo in razvijajo različne športe, ter nadgradijo osnovne znanje v različnih športnih disciplinah, ter se aktivno vključuje v različne gibalne dejavnosti. Izgradijo razumevanje pomena vsakodnevnega gibanja, uravnotežene prehrane, varnega okolja, sprostitev in počitka. Pridobivajo znanja o preventivnem ravnanju v skrbi za zdravje in varnost.

Prostor: Telovadnica in zunanja šolska igrišča.

Slika 1: Jutranji Prešerko

Slika 2: Aktivni odmor

4 Zaključek

Z izbirnostjo in fleksibilnostjo pomembno vplivamo na dvig motivacije učencev za delo na višjem nivoju. Poskus RaP je model, kjer to lahko uresničimo, vendar je predpogoj za to dobro načrtovanje, dobra organizacija, predvsem pa tudi usklajenost vseh zaposlenih.

Ugotavljamo, da je pomemben dejavnik uspešne in učinkovite izvedbe RaP-a nenazadnje tudi miselni preskok strokovnih delavcev - nov, drugačen pogled na vzgojno-izobraževalni proces in vlogo učenca v njem. Učitelj ima v programu velik manevrski prostor za izgradnjo kakovostnih vsebin z dejavnostmi, ki učenca pritegnejo in dodatno motivirajo; učitelj je učencem tudi vzor, hkrati pa njegov usmerjevalec pri prepoznavanju in uresničevanju njegovih močnih in šibkih področjih oziroma vir spodbud na poti k celostnemu učenčevemu razvoju.

5 Viri in literatura

Juriševič, M. (2012). Motiviranje učencev v šoli.

Nolimal, F. (2006). Metodološki načrt poskusa.

Predmetnik osnovne šole. (2014), sprejet na 162. seji SSSI, dne 13. 2. 2014.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (2018). Kulikuralni dokument Razširjeni program za osnovne šole.

SODELOVANJE ROMSKE SKUPNOSTI Z OŠ FRANCETA PREŠERNA ČRENŠOVCI IN VRTCEM ČRENŠOVCI KOT MOTIVACIJSKI DEJAVNIK V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM PROCESU

Petra Smej, mag. prof. ink. ped., OŠ Franceta Prešerna Črenšovci,
petra.smej@guest.arnes.si

Povzetek

Dobro in plodno sodelovanje romske skupnosti z OŠ Franceta Prešerna Črenšovci in Vrtcem Črenšovci predstavlja pomemben dejavnik v vzgojno-izobraževalnem procesu, saj so vsi vključeni deležniki motivirani za delo in morebitne spremembe ter s svojim delovanjem koristno učinkujejo na celotno družbo. Poznavanje dokumentov, ki urejajo položaj romske skupnosti, ter aktivnosti šole in vrtca delujejo motivacijsko. Otroci in učenci v procesu izobraževanja pridobijo pomembna znanja in izkušnje za spoznavanje drugih kultur. Pridobivanje zaupanja in ohranjanje vzajemnega sodelovanja je korak h krepitvi odnosov, spoštovanju in aktivnem delovanju romske in Neromske skupnosti.

Ključne besede: vrtec, šola, aktivnosti, Romi, Kamenci, motivacija.

Rezime

Dobro i konstruktivno saradjivanje romske zajednice sa osnovnom školom France Prešeren Črenšovci i vrtićem Črenšovci predstavlja važan faktor u obrazovnom procesu, naravno, uključeni su svi akteri motivisani za rad i vazne promene koji svojim radom doprinose korisne rezultate za celu kompaniju. Poznavanje dokumeta, koje uređuju položaj romska društva i brojne aktivnosti škole i vrtića deluju motivaciono. Deca i učenici u procesu obrazovanja, dobijaju važna znanja i iskustva, koje nude priliku za upoznavanje drugih kultura i to je blagotvoran učinak (efekat) za sve. Dobiti poverenje i održavati visok nivo uzajamnog rada je korak jačanja odnosa, postovanja i aktivno uključivanje svih.

Ključne reči: vrtić, škola, aktivnosti, Romi, Kamenci, motivacija

Summary

Good and fruitful cooperation of the Roma community with the Franceta Prešerna Črenšovci Primary School and the Črenšovci Kindergarten is an important factor in the educational process, as all participants involved are motivated to work and make possible changes, and to contribute a beneficial effect on the entire society with their actions. Knowledge of the documents that regulate

the situation of the Roma community, as well as the activities of the school and kindergarten, have a motivating effect. In the process of education, children and students acquire important knowledge and experience for getting to know other cultures. Gaining trust and maintaining mutual cooperation is a step towards strengthening relations, respect and active functioning of the Roma and non-Roma communities.

Keywords: kindergarten, school, activities, Roma, Kamenci, motivation.

1 Predstavitev naselja Kamenci

V severovzhodnem delu Slovenije živi poleg madžarske manjšine tudi romska skupnost. Naselje Kamenci je del Občine Črenšovci, ki leži na pol poti med Lendavo in Mursko Soboto. Naselje ima 132 prebivalcev, od tega približno 50 otrok. Kamence s svojim aktivnim delom in prostorom, kjer se srečajo preteklost, prihodnost in sedanjost, imenujemo »STIČIŠČE (romsko »SOROTIJME«), ki pripomore k sožitju in boljši prihodnosti. V Kamencih se nahaja prvi romski muzej v Sloveniji, v katerem skozi zgodovino in razstavljene predmete popotnika popeljejo v čas tradicionalnega življenja Romov. Preživljanje Romov je v preteklosti temeljilo predvsem na obrti, kot so vedeževanje, glasba in ples (Sardelič, 2012).

2 Dokumenti, ki urejajo položaj Romov v Sloveniji

Da bi dobro razumeli pravice in življenje Romov, je pomembno poznavanje različnih dokumentov, ki urejajo njihov položaj v Republiki Sloveniji.

Temeljni pravni dokument, ki ureja položaj Romov v Republiki Sloveniji, je **Ustava Republike Slovenije**. 65. člen ustave navaja, da položaj in posebne pravice živeče romske skupnosti v Sloveniji ureja zakon (Ustava Republike Slovenije, 1991).

Zakon o romski skupnosti predstavlja posebne pravice na področjih, ki so zagotovljene romski skupnosti na vzgojno-izobraževalnem, kulturnem, bivanjskem področju, na področju zaposlovanja ter ohranjanja jezika. V zakonu je opredeljena sestava predstavnikov romske skupnosti na lokalni in državni ravni, opredeljeno je tudi financiranje (Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji, 2007).

Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030 (skrajšano NPUR 2021–2030) tako kot predhodni ukrepi stremi k izboljšanju položaja romske skupnosti na socialnem in ekonomskem področju, dvigu socialne vključenosti romske populacije ter opolnomočenju in krepitvi pri udeležbi pripadnikov romske skupnosti za izboljšanje položaja in doseganje vključenosti, ki bo polna in enakovredna v slovenski družbi v obdobju od 2021–2030 (Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030, 2021).

Področni in horizontalni cilji, ki pripomorejo k dolgoročnemu in strateškemu cilju so (Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030, 2021, str. 10):

- večja vključenost romskih predšolskih otrok v vrtec;
- uspešen zaključek osnovnošolskega izobraževanja za čim več romskih učencev;
- vključevanje Romov v nadaljnje izobraževanje in s pridobljenim znanjem ter izkušnjami posledično uspešno vključevanje na delovni trg;
- spodbujanje Romov pri zaposlovanju (tudi socialno ogrožene in ranljive skupine);
- spodbujanje Romov in drugih socialno ogroženih ter ranljivih skupin za pripravljenost vstopiti na trg dela;
- izboljšanje socialne vključenosti Romov v družbeno dogajanje;
- boljša dostopnost socialnovarstvenih storitev in programov za Rome;
- prizadevanja za odpravo škodljivih praks, kar zajema bege mladoletnikov, prisilne poroke in ozaveščanje o tem, kaj prinaša tovrsten način ter ukrepi pristojnih organov;
- izboljšanje zdravstvenega stanja pripadnikov romske skupnosti;
- izboljšanje bivanjskih razmer Romov in zagotavljanje dostopa do osnovnih življenjskih dobrin ter zagotavljanje enakopravnega razvoja romske skupnosti;
- krepitev ukrepov stanovanjskih politik;
- spodbujanje aktivne vključenosti Romov na kulturnem in socialnem področju, ki so v skladu z romsko kulturo in njihovimi potrebami;
- izboljšanje varnostne problematike v romskih naseljih ter okolici;
- boljša ozaveščenost javnosti o diskriminaciji Romov in negativnih učinkih diskriminacije;
- izboljšanje pripravljenosti Romov za sodelovanje;
- skupno reševanje problematike v okolju, kjer živijo Romi, in spodbujanje lokalnega razvoja v okolju;
- čim boljše uresničevanje nacionalnih ukrepov in udejanjanje ukrepov v praksi in
- izboljšanje zmogljivosti pristojnih služb ter zagotavljanje ustreznih pogojev romske skupnosti.

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (Krek in Metljak, 2011) zajema celotno populacijo od vrtea do izobraževanja odraslih, poudarja pomen izobraževanja in vseživljenjskega učenja za vse. Vseživljenjsko učenje je načelo, ki ima izjemno pomembno vlogo v vzgojno-izobraževalnem sistemu in predstavlja temelj družbene strategije v državi, saj proces učenja poteka tekom celotnega življenja v različnih okoljih in na različne načine, ki posamezniku in skupnosti pomagajo pri razvijanju in napredku. Bela knjiga razlaga tudi poznavanje kulture lastnega naroda, izključeno ni niti ohranjanje narodne zavesti in spoznavanje drugih kultur ter pomen inkluzije in integracije. Še posebej je poudarek na socialno ogroženih. Izpostavljeno je dejstvo, da posameznik svoje osnovno znanje lahko pozneje samo nadgrajuje (Krek in Metljak, 2011).

Osmo poročilo Vlade Republike Slovenije o položaju romske skupnosti v Sloveniji (2021) daje ključne poudarke letu 2020, predvsem poteku priprave NPUR 2021–2030, financiranju

romske skupnosti, vplivu covid-19 na romske prebivalce in uresničevanju obveznosti na podlagi ZRomS-1 v letu 2020 (Osmo poročilo Vlade Republike Slovenije o položaju romske skupnosti v Sloveniji, 2021).

3 Sodelovanje romske skupnosti z vrtcem in šolo

OŠ Franceta Prešerna Črenšovci in Vrtec Črenšovci sodelujeta z romskim naseljem že zelo dolgo. Poleg tega da otroci in učenci obiskujejo vrtec in šolo v Črenšovcih, zaposleni šole in vrtca za otroke, učence, starše in druge prebivalce naselja Kamenci pogosto pripravljajo razne delavnice, predavanja in druge dogodke. Sodelovanje poteka tako v romskem naselju kot v prostorih šole ali vrtca.

Skozi različne projekte (UVRVI, OBJEM, KULKO, Dvig socialnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti, Večnamenski romski centri kot inovativna učna okolja), individualne načrte strokovnih delavcev, letnega delovnega načrta zavoda in vizije zavoda pri delu z otroki, učenci in starši iz romskega naselja Kamenci in manjšega romskega naselja Trnje sledimo naslednjim ciljem:

- ozavestiti doživljanje vrtca in šole kot okolja, v katerem so enake možnosti za vključevanje v dejavnosti in vsakdanje življenje;
- možnost spoznavanja slovenskega in romskega jezika;
- sprejemanje drugačnosti in razlik med ljudmi, različnosti kultur ter hkrati priznavanje enakovrednosti vseh;
- romski otroci in učenci razvijajo jezikovno zmožnost ob vsakodnevnih dejavnostih in v različnih socialnih situacijah;
- dvig kulturnega kapitala romskih otrok in učencev.

V šolskem letu 2022/23 OŠ Franceta Prešerna Črenšovci obiskuje 25 učencev, 16 otrok pa vrtec pri osnovni šoli. V zavodu so zaposlene tri romske pomočnice, dve za polni delovni čas v šoli in ena za polovični delovni čas v vrtcu. Dve romski pomočnici imata srednješolsko izobrazbo, ena pa visokošolsko. Romska pomočnica v vrtcu prihaja iz romskega naselja Kamenci, kar pomembno vpliva na kakovost komunikacije med šolo, vrtcem in romskim naseljem.

Na začetku šolskega leta se večina zaposlenih udeleži srečanja v romskem naselju (še posebej učitelji prvega VIO), kjer skupaj z lokalno skupnostjo, predstavniki policije in CSD-ja predstavimo načrt sodelovanja v novem šolskem letu ter izmenjamo pričakovanja.

Med šolskim letom v šoli ali vrtcu organiziramo različne delavnice, kamor povabimo romske starše, da skupaj s svojim otrokom kakovostno preživijo prosti čas, hkrati pa tudi na neformalen način spremljajo napredek svojih otrok. Romske otroke, učence in starše vključujemo tudi v vse ostale dejavnosti vrtca in šole, določene z letnim načrtom zavoda.

V preteklosti je bilo v vrtcu organizirano delo z romskimi otroki v popoldanskem času. Delo z njimi je oteževalo nerazumevanje jezika, pomanjkanje vztrajnosti (pri igri) in nereden obisk. Sicer pa so bile nasploh njihove življenjske razmere izredno bile slabe. Svoj delež je k vsemu z odklonilnim odnosom prispevalo tudi okolje. Leta 2004 je bila za štiri ure zaposlena vzgojiteljica, ki se je v posebnem oddelku ukvarjala samo z otroki Romi. Kasneje se je zaposlil tudi romski mentor. Danes so otroci Romi enakovredno z ostalimi otroki vključeni v dnevne programe, kar se je izkazalo za uspešno in učinkovito prakso. S prisotnostjo romske pomočnice v vrtcu se je dvignil obisk romskih otrok v vrtcu, prav tako se starši pogosteje udeležujejo srečanj in dogodkov. Omenjeno pomembno vpliva na dobro sodelovanje, motivacijo in zaupanje romskih staršev v vrtec in (kasneje) tudi v šolo.

Prvi stik s starši novincev vzpostavimo v vrtcu običajno ob vpisu, meseca marca. V preteklosti smo vpis opravili v romskem naselju, v večnamenskem centru, danes pa starši na vpis prihajajo v prostore vrtca. Pogosto se je dogajalo, da so bili dokumenti, ki so jih starši ob vpisu morali posredovati vrtcu nepravilno ali pomanjkljivo izpolnjeni. Starši besedila (v knjižnem jeziku) niso razumeli, zanje je bilo vsebinsko prezahtevno, zato so se obračali po pomoč pri izpolnjevanju. Težave so imeli predvsem starejši starši, manj pomoči so potrebovali mlajši. Z namenom približanja romski populaciji, še posebej staršem, medsebojnega razumevanja in dostopnosti, smo osnovne dokumente, ki jih potrebujejo za potrebe vrtca, prilagodili v t. i. lahko branje, npr. vpisni list ipd. Prilagojeni dokumenti so uporabni tudi za druge starše s podobnimi težavami.

4 Dejavnosti šole in vrtca, ki pomembno vplivajo na sodelovanje z romskim naseljem

- Vsakoletni obiski romskega naselja otrok najstarejših oddelkov vrtca in prvega triletja šole;
- miklavževanje v romskem naselju na pobudo romskega svetnika;
- dramatizacija ob prihodu Božička v romskem naselju;
- šolska romska plesna skupina;
- izdaja zbirke zgodb učencev Zabavne zgodbe ali Lek šukareder paramijski (16 zgodbic je prevedenih v romski jezik);
- izvedba 40-urnega tečaja romščine za strokovne delavke vrtca;
- vključevanje romskih pomočnic;
- objava člankov o dogodkih in aktivnostih v časopisu Projektne novine (izhajal pod okriljem Romskega akademskega kluba);
- obeležitev svetovnega dneva Romov;
- božično-novoletne delavnice v šoli;
- pravljичne ure in lutkovne predstave v romskem naselju Kamenci;
- športno popoldne na šolskem igrišču;
- kolesarjenje otrok in staršev v romsko naselje;

- nastop romskega ansambla Gitano band (člana sta tudi starša učencev) na dogodkih v vrtcu in šoli (praznovanje prvega jesenskega dne, slovo minimaturantov);
- nastop otrok in učencev na prireditvah, ki potekajo v romskem naselju (otvoritev nogometnega igrišča);
- predstavitev aktivnosti v TV-oddaji SO VAKERES (Kaj govoriš?) na RTV SLO
- starejši učenci Romi berejo pravljice vrtčevskim otrokom;
- postavitev knjižne hiške v romskem naselju;
- romski kotiček na šolskem hodniku;
- obisk šolske knjižnice, ureditev knjižne police z romsko literaturo, možnost izposoje knjig v romščini v šolski in vrtčevski knjižnici;
- uporaba romsko-slovenskih in slovensko-romskih slovarjev ter druge strokovne literature;
- izobešeni plakati, zapisi koledarja, števil, nekaterih besed v oddelkih, kjer so otroci in učenci Romi;
- nudenje učne pomoči učiteljev v romskem naselju v popoldanskem času.

Slika 1: Božično-novoletne delavnice

Slika 2: Srečanje v večnamenskem centru v naselju Kamenci

5 Zaključek

Namen dobrega sodelovanja med romskim naseljem Kamenci in Zavodom OŠ Franceta Prešerna Črenšovci je vzpostavitev in krepitev vezi med vsemi deležniki – predstavitev dela v vrtcu in šoli, spoznavanje družinskega okolja, izgradnja medsebojnega zaupanja med starši in strokovnimi delavci, spodbujanje staršev k rednemu vpisu otrok v vrtec ter rednemu obiskovanju vrtca in nato tudi rednemu obiskovanju šole s strani učencev.

Praksa kaže, da je zaupanje romskih staršev do ustanove eden najpomembnejših temeljev medsebojnega sodelovanja.

Vključevanje vrtca in šole v širši prostor pomeni odprtost in pripravljenost za dialog, da poleg lastne kulture, tradicije in navad, sprejmemo in znamo živeti z drugimi, v našem primeru z romsko kulturo. Romi živijo med nami že dolgo in najlepše je videti, kako otroci, ne glede na kulturo, barvo kože, jezik ... med seboj komunicirajo, se igrajo, objemajo. Vse to mladi predstavlja temelj skupnega bivanja, spoštovanja, sprejemanja drugačnosti, ki se z leti le še krepi.

Razvijanje občutka pripadnosti ter preplet znanja in izkušenj, ki temeljijo na demokratičnih načelih in človekovih in otrokovih pravicah, povezovati z vsakodnevno prakso predstavlja pomemben doprinos k motivacijskemu delovanju za poglobljanje povezovanja romske skupnosti in vzgojno-izobraževalne ustanove (vrtca in/ali šole).

6 Viri

- Krek, J. in Metljak, M. (ur). (2011). Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030. (2021). Pridobljeno s <https://www.gov.si/novice/2021-12-28-vlada-je-sprejela-nacionalni-program-ukrepov-za-rome-za-obdobje-20212030/>
- Osmo poročilo Vlade Republike Slovenije o položaju romske skupnosti v Sloveniji. (2021). Pridobljeno s https://www.google.com/search?q=Osmo+poro%C4%8Dilo+Vlade+Republike+Slovenije+o+polo%C5%BEaju+romske+skupnosti+v+Sloveniji&rlz=1C1GGRV_enSI812SI812&oq=Osmo+poro%C4%8Dilo+Vlade+Republike+Slovenije+o+polo%C5%BEaju+romske+skupnosti+v+Sloveniji&aqs=chrome..69i57.318j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
- Sardelič, A. (2012). Drom. Občina Črenšovci: Tilia print.
- Ustava Republike Slovenije /URS/ (1991). Uradni list RS, št. 33 (23. 12. 1991). Pridobljeno s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>
- Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji /ZRomS-1/. (2007). Uradni list RS, št. 33 (30. 3. 2007). Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4965>

KAKO MOTIVIRATI OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI ZA ŠOLSKO DELO IN TEŽAVE, S KATERIMI SE JE POTREBNO SPOPRIJETI PRI DELU Z NJIMI

Andreja Dobnikar,

Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani, Slovenija, adobnikar@yahoo.com

Povzetek

V prispevku predstavljam pot učenke osnovne šole skozi del vzgojno-izobraževalnega procesa, njeno vsakodnevno stisko, ki jo je doživljala v stiku s sošolci, učitelji in ostalimi delavci šole, ter vlogo svetovalne službe in učiteljev.

Učencem z Aspergerjevim sindromom se velikokrat zdi, da so sami na svetu, zato se zaprejo vase in trpijo. Prepričani so, da jih okolica ne razume, zato življenje občutijo kot bolečino. Če je stiska prevelika, se pogosto zatečejo v preizkušanje meja staršev, učiteljev ... V resnici pa je to le klic na pomoč nemočnega otroka v stiski.

Učitelji si zato pogostokrat zastavimo vprašanje, kako takim otrokom pomagati.

Ključne besede: Aspergerjev sindrom, dolgotrajno bolan otrok, vloga strokovnih delavcev, stiska, posnemanje sošolcev, preizkušanje meja

Summary

The article will present the path of a pupil with Asperger's syndrome through primary school and her daily distress, how this pupil felt when dealing with other pupils, teachers and other school personnel. It will also describe the role of the teachers and of the school counseling services.

Pupils with Asperger's syndrome often feel that they are alone in this world, which is why they live in their own world and suffer in silence. They are convinced that people around them do not understand them. They feel that life is painful. If the distress becomes too great, they often resort to testing the boundaries. In truth it is just a cry for help from a helpless child who needs our help.

That is why teachers often ask themselves how to help them.

Key words: Asperger's syndrome, long-term sick children, the role of professionals, distress, imitating classmates, testing boundaries

1 Uvod

Delo z otroki in najstniki s posebnimi potrebami je silno zahtevno, v času šolanja se morajo ti učenci spoprijemati s hudimi težavami. Prikazujem težaven razvoj učenke, ki so ji strokovnjaki v tretjem razredu osnovne šole odkrili Aspergerjev sindrom, zato spada v kategorijo učencev s posebnimi potrebami. Učence s to avtistično motnjo sistemsko označijo za dolgotrajno bolne otroke. V večini primerov jim omogočijo pet ur dodatne strokovne pomoči pri posameznih predmetih, kar pa seveda ne zadošča za ustrezen otrokov socialni in čustveni razvoj.

Kot predmetna učiteljica se vsako leto znova srečujem z učenci z Aspergerjevim sindromom in ugotavljam, da je njihova čustvena stiska ob prehodu na predmetno stopnjo izredno velika. Kljub intenzivnemu prizadevanju učiteljev in sošolcev se ti učenci velikokrat čustveno izolirajo od okolice. Njihov obstoječi in znani svet se jim lahko v trenutku sesuje, vse jim postane tuje in nesprejemljivo. Ne čutijo več topline in varnosti. Znajdejo se v njim nevarnem in tujem svetu, poleg tega pa bijejo tudi notranji boj s hormoni, ki ne razumejo njihove stiske. Prizadevajo si biti čim bolj podobni sošolcem, a jim to kljub natančnemu posnemanju vzorcev vrstnikov ne uspe, zato se njihova stiska še poveča in postane nepremagljiva. Občutek osamljenosti v njih povzroča silno trpljenje in življenje sprejemajo kot samo bolečino.

Kako pomagati tem otrokom, je vprašanje, ki si ga učitelji vsakodnevno zastavljamo. Upamo sicer na sistemske rešitve, vendar ne obstajajo.

2 Otroci s posebnimi potrebami – problem ali izziv?

Šola je kot vzgojno-izobraževalna institucija ustanova, kjer se srečujejo otroci z različnimi težavami, vsi pa imajo temeljno pravico do šolanja in sprejetosti.

Tudi otroci z Aspergerjevim sindromom bi se morali v šoli počutiti zaželeni in sprejeti, a žal ni vedno tako.

Učenci z motnjami v socialnem in čustvenem razvoju dojemajo svet drugače kot večina ljudi, zato se jim običajni ljudje zdijo čudni in nerazumljivi. Ne morejo razumeti, zakaj v pogovoru nismo popolnoma iskreni, zakaj se naše misli ne skladajo z izrečenimi besedami. Sprašujejo se, čemu se tako radi poslužujemo opazk, ki ničesar ne pomenijo, zakaj se dolgočasimo, izgubljammo potrpljenje, če nam kdo predstavlja na stotine zanimivih dejstev o voznih redih, pripoveduje o številkah, vrezanih na drogovih uličnih svetilk, o različnih vrstah korenja ali o gibanju planetov. Ne dojamejo, kako lahko prenašamo neznosno zmešnjavo občutkov svetlobe, zvoka, vonja, dotika in okusa, ne da bi zakričali; zakaj nam je mar za družbeno hierarhijo – se ne obnašamo do vseh enako; zakaj so naši čustveni odnosi tako komplicirani; zakaj pošiljamo in sprejemamo toliko signalov in kako jih sploh razvozlammo.

Skratka, naše vedenje je zanje popolnoma nelogično.

Tony Attwood, Aspergerjev sindrom, Priročnik za starše in strokovne delavce, Megaton d. o. o. , Ljubljana 2007, str. IX.

Tako kot si učitelji zastavljamo vprašanje, kako posebnim učencem pomagati, si oni vsakodnevno zastavijo tisoč vprašanj o nas. Problem je v tem, da so zaznamovani učenci v manjšini. Njihov način razmišljanja je vreden občudovanja, a jih velikokrat pripelje v konfliktno situacijo s sošolci in učitelji. Zanimivo je, da se večinoma ne morejo in hkrati tudi nočejo spremeniti. Dejstvo pa je, da vsekakor potrebujejo pomoč pri prilagajanju svetu, v katerem živijo. Starši, sorodniki in učitelji moramo razumeti in poznati njihovo dojemanje sveta, saj je to ključnega pomena za uspešno in ustvarjalno sodelovanje.

Delo z učenci z Aspergerjevim sindromom je drugačno in predvsem zahtevnejše kot običajno delo z učenci. Učitelji smo vsakodnevno izpostavljeni novim spoznanjem in izzivom. Vsak posameznik se najprej vpraša, kaj ta sindrom pomeni, kateri so njegovi tipični znaki.

Prvo definicijo je postavil dunajski pediater Hans Asperger že pred več kot 60 leti. Identificiral je ponavljajoče vzorce obnašanja in sposobnosti, ki so se pojavljali predvsem pri fantih, vključevali pa so nezmožnost vživljanja v čustva drugih, majhno sposobnost sklepanja prijateljstev, enostranske pogovore, posebna zanimanja ter nerodno gibanje. Res pa je, da je bila njegova definicija potrjena šele po letu 1990.

Od devetdesetih let dalje prevladuje mnenje, da je Aspergerjev sindrom varianta avtizma in pervazivna razvojna motnja, ki vpliva na razvoj široke vrste spretnosti. Velja za eno od podskupin v avtističnem spektru in ima svoj diagnostični kriterij. Otroci s tovrstno motnjo ne razumejo telesne govorice in na glas razlagajo svoja opazanja, ki so sicer resnična, a starše mnogokrat spravijo v zadrego. Med čakanjem v vrsti za sladoled je najstnik npr. glasno komentiral postavo ženske na začetku vrste: »Kako je debela!« Ko ga je mati potihem opozorila, da se takih stvari ne govori, je na glas odgovoril: »Če pa je res debela!« Najstnik ob prvi izjavi ni opazil, da je spravil mater v zadrego, niti ni opazil, kako sta delovali obe izjavi na žensko močnejše postave. Ni razumel, zakaj ne bi smel na glas povedati resnice.

Ljudje smo naravnani tako, da sočloveka pogosto ocenimo po njegovem izgledu, vedenju in načinu govorjenja. Otroci z Aspergerjevim sindromom se od ostalih otrok ne ločijo po fizičnem izgledu, ampak po nenavadnem socialnem vedenju in drugačnih govornih sposobnostih. Ne zmorejo sodelovanja z vrstniki in če jih k temu silimo, lahko postanejo panični. Radi se pogovarjajo z odraslimi, ki se jim zdijo mnogo zanimivejši, ker imajo več znanja in so do pomanjkanja njihovih socialnih sposobnosti mnogo bolj tolerantni. Veliko problemov imajo z razumevanjem ter

upoštevanjem misli in čustev druge osebe. Ne zavedajo se, da njihova pripomba lahko drugega užali ali spravi v zadrego in da bi opravičilo pripomoglo k izboljšanju počutja prizadetega. Velikokrat se tudi zatečejo v svoj domišljijjski svet, še posebej kadar resničnega sveta ne razumejo ali pa ta ne razume njih. Zelo občutljivi so na določene zvoke ali načine dotika, medtem ko so za nizko stopnjo bolečine dokaj neobčutljivi. Otroci z Aspergerjevim sindromom lahko zelo mirno prenašajo bolečino, ki bi se drugim zdela neznosna. V vročih poletnih dneh velikokrat nosijo topla oblačila ali pa vztrajajo pri nošenju poletnih oblačil tudi v mrzlem zimskem času. Delujejo, kot da imajo pokvarjen termostat.²

Zanimivo je, da je razmerje med fanti in deklicami, ki dobijo diagnozo Aspergerjev sindrom, 4 : 1. Dečki imajo ponavadi bolj izražene socialne pomanjkljivosti in so bolj nagnjeni k motečemu ali agresivnemu vedenju. Deklice pa so uspešnejše pri kopiranju socialnega vedenja. Med puberteto se pri njih spremeni običajni temelj prijateljstva. Skupno igro z igračami in domišljijjskimi igrami zamenja pogovor, ki sloni na izkustvih, medosebnih odnosih in čustvih. Pogosto pride tudi do problema obvladovanja ljubezenskega razvoja, saj so jim pogovori sprejemljivi, fizična intimnost pa jih zbega in jim je odvratna. Ta dekleta si obupno želijo biti vključena v družbo, zadovoljiti in ugoditi drugim, svojih notranjih čustev pa v javnosti ne morejo pokazati. Se pa zelo zgodaj naučijo socialnih veščin in s tem velikokrat zakrijejo svoje težave, čeprav pri njih vsak socialni stik lahko sproži strah. Ne vedo, kako začeti, vzdrževati in končati aktivnost ali pogovor. Šola postane socialno minsko polje; v vsakem trenutku lahko stopijo na napačno točko. Naravne spremembe dnevnih rutin in pričakovanj lahko povzročijo veliko strahu in stresa, medtem ko so lahko nekatera čutna zaznavanja neznosna.³

Lorna Wing je v svojem članku (1981) omenila visok odstotek depresije ali motnje čustvovanja pri najstnikih z Aspergerjevim sindromom. Obstaja pa tudi nevarnost samomora. V zgodnjem otroštvu je otrok manj zaskrbljen zaradi svoje drugačnosti. Njegovo življenje se vrti okrog njegove družine in učiteljev. Med odraščanjem se začne bolj zanimati za druženje z drugimi in vedno bolj se zaveda svojih težav. Med drugim se začne zavedati, da je izključen in zasmehovan kljub svojim intelektualnim sposobnostim. To je najpogostejši vzrok depresije motenih otrok. Želijo si biti enaki drugim, želijo imeti prijatelje, vendar ne vedo, kako.

V večini primerov se pojavijo klasični znaki depresije vključno z jasnimi spremembami razpoloženja, apetita, spalnih navad, pojavijo pa se tudi misli o samomoru in poskusi samomora. V tem primeru je nujno poiskati pomoč pedopsihiatra.

Zdravljenje sestoji iz konvencionalnih zdravil in mesečnih obiskov pri strokovnjaku, a to žal ne zadošča. Otroci bi morali imeti zagotovljene programe, ki se spopadajo s samimi vzroki depresije, s slabimi socialnimi veščinami, pomanjkanjem prijateljev in neuspehom v šoli ali pri delu.

Otroci postanejo zelo občutljivi v času hormonskih sprememb in povečanega stresa zaradi odraščanja. Medtem ko se ostali najstniki osredotočajo na ljubezenske težave in preverjajo meje, si najstniki z Aspergerjevim sindromom še vedno želijo enostavnih prijateljstev in dobrih ocen. Zaradi tega jih velikokrat zasmehujejo s »piflarji«. To pa jih boli.

² Tony Attwood, Aspergerjev sindrom, Priročnik za starše in strokovne delavce, Megaton d. o. o., Ljubljana 2007, str. 116.

³ Tony Attwood, Aspergerjev sindrom, Priročnik za starše in strokovne delavce, Megaton d. o. o., Ljubljana 2007, str. 131.

2.1 Lena, učenka z Aspergerjevim sindromom

Lena je bila vseskozi drugačna. Ob rojstvu ni dihala, zato so jo oživljali. Že kot dojenčica nikoli ni spala, ampak je z zanimanjem opazovala okolico. Najbolje se je počutila, če so jo nosili naokrog in ji razkazovali različne stvari. Ni marala dotikov in ni kazala kakega zanimanja za očesni stik. Tudi obiskov ni marala. Shodila je šele pri letu in pol. Njena hoja je bila dolgo okorna in nerodna. Nespretna je bila pri igrah z žogo. Vezalk ni marala, zato še danes nima niti enih čevljev z vezalkami.

Njen najljubši obrok je bila goveja juha z zdrobovimi cmoki. Jedla jo je za zajtrk, kosilo in večerjo. Sledilo je obdobje kuhanega graha. Obsedena je bila z dinozavri in kamni. Kamne je zbirala ob vsaki priložnosti, tudi na pokopališčih. Zbira jih še sedaj. Pri štirih letih je poznala vse dinozavre in vedela o njih več, kot je prikazano v enciklopedijah. Zgodbe o dinozavrih so jo tako navduševale, da je hotela tudi sama postati dinozaver. Mamo je prosila za pustni kostum dinozavra in ga je oblekla vsak dan, dokler ga ni prerasla. Brati se je učila sama, pri petih letih je že samostojno brala velike in kmalu tudi male črke. Obisk knjižnice je bil obvezen dogodek posameznega tedna.

Navduševala se je tudi nad vlaki. Ure in ure je sedela pred televizorjem in gledala angleške vlake. Nato je vzela papir in barvice ter risala vlake, dokler ni zaspala. Izkazalo se je, da je talentirana umetnica in da ima smisel za risanje.

Vrtca ni marala. Ko so prihajali ponjo, so jo vedno znova našli zatopljeno v branje v kotu igralnice. V vrtcu so se prvič pojavili obrazni tiki, nenamerni krči obraznih mišic, hitro mežikanje in grizenje ustnice.

V šoli ni bilo nič drugače. Starši so prosili za odlog šolanja, ker so vedeli, da njihov otrok ni pripravljen na šolo. Po testiranju sposobnosti so strokovnjaki sicer zagotavljali, da bo lahko sledila

učnemu procesu, vendar ni bilo tako. Začele so se kopičiti težave. Lena se zjutraj ni mogla zbuditi, zato jo je morala mati spečo prinesiti v šolo in jo položiti na blazino v učilnici. Ponavadi je prespala prvo uro. Ni in ni se navadila na šolski ritem. Vse je bilo zanjo preglasno in ni imela več svojega knjižnega kotička. Učiteljice so se pritoževale, da jih ignorira, da se jim skriva pod mizo in da vse ure riše.

Ker so bili pritiski vedno večji, so starši v drugem razredu zaprosili za strokovno mnenje in diagnozo. Potrjeno je bilo, da ima Lena Aspergerjev sindrom. V tretjem razredu je prejela odločbo z definirano motnjo: dolgotrajno bolan otrok. V šoli se stvari kljub odločbi niso spremenile. Učitelji niso želeli ali niso znali pomagati. Najhuje je bilo na začetku vsakega šolskega leta, ker prehodi v naslednji razred k novemu učitelju niso bili ozaveščeni in so Leni predstavljali nepremagljivo oviro.

Prave težave so se začele šele v šestem razredu, ko se je bilo treba znajti vsako uro znova. Lena je bila izgubljena kljub IP-ju, ki ga je pripravila razredničarka skupaj s svetovalno službo. V šoli ni bila srečna, ni mogla razumeti, zakaj učitelje moti njeno risanje in zakaj ne sprejemajo njenih izjav. Zaradi prevelike odkritosrčnosti je prihajala v konflikt z učitelji, ti pa so jo običajno napotili k šolski svetovalni službi, kjer pa ni bila deležna razumevanja in ustrezne pomoči.

Prijateljice so se od Lene začele postopoma oddaljevati, ker so jo še vedno zanimali kamni in knjige, same pa bi se raje pogovarjale o fantih. Deklica je bila izgubljena in sama, tavalala je v temi in upala, da se bodo prijateljice vrnile, a se žal niso. Prepad med njo in vrstnicami je bil vedno večji. Začela se je zavedati svoje drugačnosti, tiki so bili vedno pogostejši. Izgubo prijateljic je poenotila s svojim izgledom. Prepričana je bila, da so za vse težave krivi njeni kodri. Postala je obsedena z ravnanjem las. Zdelo se ji je, da je nihče ne razume. Tudi najboljša prijateljica se je oddaljila od nje, Lena je bila namreč naporna, prijateljice si je vedno bolj lastila.

V sedmem razredu je Lena dobila razredničarko, ki je razumela njeno drugačnost in cenila njeno likovno nadarjenost. Prvič v življenju je z veseljem obiskovala šolo, a tudi to žal ni trajalo dolgo. V osmem razredu so tri sošolke postale ljubosumne nanjo, zavidale so ji naklonjenost učiteljice in so si jo privoščile s spletnim nadlegovanjem. Pritisk je bil za najstnico prevelik. Začela se je rezati in misliti na samomor. Zdelo se ji je, da zanjo ni prostora na tem nerazumnem svetu. Nadlegovanje se je stopnjevalo in privedlo do hospitalizacije. Ob pregledu na psihiatriji Pediatrične klinike Ljubljana so se štirje zdravniki odločili, da je ne morejo sprejeti, ker je prenevarna sama sebi in drugim. Z reševalnim avtomobilom so jo odpeljali v Psihiatrično kliniko Ljubljana. Takrat se je začel boj staršev in učiteljev, da bi otroka rešili iz povsem neprimerne ustanove, v kateri je med drugim dovoljeno tudi kajenje. Pot je bila dolga in trpka. Lena je preživljala težko obdobje, njen svet se je sesul. Osnovno šolo je po dolgi bitki s sistemom končala v bolnišnični šoli. Počasi se je nekako našla. Še vedno ima veliko težav, a poskuša posnemati vzorce sošolk. Tudi v srednji šoli je težko. Nekateri profesorji razumejo njeno drugačnost, večina pa ne. Verjamem, da je težko razumeti otroke z Aspergerjevim sindromom, toda še težje je tem otrokom razumeti nas, odrasle, ki ne razumemo njihovih stisk.

3 Zaključek

Ljudje sprejemamo vseživljenjsko učenje, učitelji še posebej, najbolj ob stiku z učenci s posebnimi potrebami, med katerimi so tudi otroci z Aspergerjevim sindromom. Prikazala sem trnovo pot učenke Lene, izpostavila njeno stisko, ki jo je doživljala v stiku s sošolci, učitelji in šolsko svetovalno službo. Učenci, zaznamovani z motnjo v razvoju, učitelju lahko predstavljajo problem pri načrtovanju organizacije dela in izpeljavi zastavljenih ciljev, hkrati pa so velik izziv za večino strokovnih delavcev; hvaležnost otrok za trud in pomoč pa je neizmerna, čeprav tega ne pokažejo z besedami oz. dejanji. Naučijo nas videti neizrečeno in nenapisano. Naučijo nas, da moramo ceniti tudi drugačnost in sprejeti posameznika takega, kot je. To nas dolgoročno naredi močnejše in nas zasebno in poklicno izpopolni in nadgradi, da jim znamo pomagati in da prepoznamo njihovo stisko.

4 Viri in literatura

Alenka Klemenc: Kako je biti jaz? DZS Janeza Levca, Ljubljana 2012.

Tony Attwood: Aspergerjev sindrom, priročnik za starše in strokovne delavce, Megaton, Ljubljana 2007.

Lorna Wing: Aspergers Syndrome, A clinical account, psychological Medicine 11.

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/PP_navodila_AM_NIS.pdf

MOTIVIRANJE UČENCEV K OBLIKOVANJU IN SPREJEMANJU STALIŠČ IN VREDNOT ZA BOLJŠI JUTRI

Barbara Cerkovnik, Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani, barbara.cerkovnik@os-brezovica.si

Povzetek:

Zaradi epidemije koronavirusa in vojne v Ukrajini smo priča velikim družbenim, ekonomskim in zdravstvenim spremembam, ki bodo imele vpliv tudi na proces vzgoje in izobraževanja. Poleg epidemije koronavirusa in tesnobe povezane vojnimi razmerami danes grožnja mladim predstavlja tudi onesnaženost planeta. Avtorica v prvem delu predstavi izkušnje, ko je sodelovala pri projektu za trajnostno mobilnost. Med obema negativnima pojavoma, epidemijo in onesnaženostjo, poskuša potegniti določene vzporednice, saj se oba nanašata na probleme celotnega planeta. V drugem delu predstavi dejavnosti ozaveščanja učencev na šoli o pomenu miru. Povzema in citira tudi pronicljivega misleca današnjega časa, izraelskega zgodovinarja Y. N. Hararija. Pravi, da bi morali pri današnjem šolarju razvijati predvsem kritično mišljenje, kreativnost, kooperativnost in komunikacijo, namesto da mu ponujamo vse več novih podatkov.

Ključne besede: motivacija, mir, trajnostna mobilnost, okoljska onesnaženost

Summary:

We can see some big social, economical and health issues, caused by COVID-19 epidemic, that will influence the educational process. Next to the COVID-19 epidemic and the anxiety caused by the global war circumstances, the younger generation is also endangered by the pollution of the planet Earth. In the first part the experiences from the project on sustainable mobility are represented. These two issues are both global, so the author is trying to find out some similarities of both issues. In the second part of this article the pupils' school activities conceiving peace awareness are represented and insightful up-to-date thinker Y. N. Harari is also cited and re-caped in this article. He says that today critical thinking, creativity, cooperativeness and communication are the characteristics that have to be learned by a pupil nowadays instead of absorbing more and more new data.

Keywords: motivation, peace, sustainable mobility, pollution

Rezime:

Usled epidemije korona virusa i rata u Ukrajini, svedoci smo velikih društvenih, ekonomskih i zdravstvenih promena, koje će uticati i na obrazovni proces. Pored epidemije korona virusa i anksioznosti u vezi sa ratnim uslovima, mladima danas pretila je i zagađenje planete. U prvom delu autorka iznosi svoja iskustva kada je učestvovala u projektu održavanja mobilnosti. On pokušava da povuče određene paralele između dve negativne pojave, epidemije i zagađenja, budući da se obe odnose na probleme cele planete. U drugom delu predstavlja aktivnosti na podizanju svesti

učenika u školi o značaju mira. On takođe sažima i citira jednog pronicljivog mislioca našeg vremena, izraelskog istoričara I. N. Hararija. Kaže da kod današnjeg školarca treba razvijati kritičko mišljenje, kreativnost, saradnju i komunikaciju, umesto da mu nudimo sve više novih informacija.

Ključne reči: motivacija, mir, održivnje mobilnost, zagađenje životne sredine

1. Uvod

Načini učenja oziroma pridobivanja informacij, ki so pomembne za naš osebni razvoj in delovanje v družbi, so različni in se skozi različna zgodovinska obdobja spreminjajo.

Če je bilo v pradavnini pomembno za preživetje predvsem to, da so se sinovi od očetov naučili izdelovati preprosta orodja in orožja, v srednjem veku pa kako na poljih pridelati čim več hrane, da ne bi bili lačni, ob čemer se za povečevanje količine pridelka niso zmenili, je danes povsem drugače. Dandanes smo vsi obsedeni z načini pridobivanja znanja in veščin, ki bi nam omogočila čim več tehničnih in intelektualnih spretnosti za doseg poklicev, ki ustrezajo trenutnemu potrošniškemu načinu življenja. Kljub temu, da nas narava že dodobra opozarja in prosi, naj bomo prizanesljivejši do nje, se ljudje težko odrečemo potrošniškemu načinu mišljenja in življenja in smo pri tem nekritično potratni. Ali kot pravi Harari (2017, str. 9): »Vse do danes smo verjeli, da nam je dano živeti v miru in blaginji, bistveno je, da imamo kot posamezniki dovolj svobode, saj liberalizem še vedno postavlja osebne svoboščine nad vse in še vedno verjame trdno verjame v volivce in potrošnike«. Opozarja tudi na to, »da je danes človeštvo sredi velikih sprememb, kakršnih še ni doživelo – vse naše zgodbe se sesedajo, nove zgodbe, ki bi jih zamenjale, pa še ni. Kako lahko sebe in svoje otroke pripravimo na svet, v katerem se dogajajo najkorenitejše spremembe v zgodovini in ki je ovit v radikalne negotovosti?« (2018, 293).

Vilijem Ščuka o današnjem šolarju pravi, da se le – ta "v letih zorenja resnično zanima za lastno življenje in vztrajno išče pot do sebe. Odrasli pa kar vztrajamo, naj išče pot do znanja. Ne zavedamo se, da je za življenjsko in delovno uspešnost to premalo in da bo v bodoče treba tržiti tudi osebnost, ne le strokovnost. Naloga nas staršev, učiteljev in drugih pomembnih odraslih naj bi bila učenca vzpodbuditi, da razvije svojo osebnost in življenjski slog, ki naj bi bil skladen z njegovimi osebnostnimi značilnostmi in zahtevami okolja. Šolar porabi veliko ur za učenje matematike, jezikov in naravoslovne in družboslovne predmete, morda nekaj ur namenja vzgojnim vsebinam in niti ene same ure učenju zavesti o sebi. Vprašati bi se torej morali, kako naj ob takem šolanju postane osebnost?" (2007, 14 – 15).

Premalo pozornosti namenjamo tudi temam, ki so za zdrav psihofizični in socialni razvoj naših otrok in njihove prihodnosti še kako pomembne. Te pa so ozaveščanje učencev glede lastnih potreb in potreb drugih ljudi, strpen odnos do ranljivih skupin, odnos do zdravja, narave, živih bitij na

splošno, trajnostna naravnost ter poznavanje oblik pravnih ureditev, zakonodaje in zakonodajnih teles pri nas in po svetu, in nenazadnje kritičen odnos do vojne in oboroževanja v svetu nasploh. Harari (2018, 296-297) se sprašuje: »Kaj bi torej morali poučevati? Številni pedagoški strokovnjaki pravijo, da bi se morale šole posvetiti poučevanju »štirih K – jev« - kritičnega mišljenja, komuniciranja, kooperativnosti in kreativnosti. Širše gledano bi se morale šole manj posvečati tehničnim spretnostim in bolj poudarjati splošne življenjske spretnosti. Najpomembnejše bodo sposobnosti spoprijemanja s spremembami, sposobnostjo učenja novih stvari in sposobnost ohranjanja duševnega ravnovesja v neznanih razmerah. Če boste leta 2050 hoteli dohajati svet, boste morali razvijati nove ideje in izdelke, predvsem pa se boste morali znova in znova prilagajati«.

2. Projekt trajnostne mobilnosti *Gremo peš s kokoško rozi* na OŠ Brezovica pri Ljubljani

Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani je bila v letih 2019-2021 vključena v vzgojno-izobraževalni projekt z naslovom »Gremo peš s kokoško Rozi,« ki ga je organiziralo Ministrstvo za infrastrukturo s ciljem ozaveščati učence o pomenu rabe trajnostne mobilnosti kot prispevek k zmanjšanju porabe škodljivih emisij za okolje. Njen cilj je zagotavljanje učinkovite in enakopravne dostopnosti za vse, pri čemer je poudarek na omejevanju uporabe osebnih motornih vozil in porabe energije ter na spodbujanje trajnostnih potovalnih načinov.

Z doseganjem ciljev trajnostne mobilnosti prispevamo k zmanjševanju izpustov toplogrednih plinov, čistejšemu zraku v mestih, večji kakovosti bivanja, javnemu zdravju in okoljski pravičnosti. Uveljavljanje načel trajnostne mobilnosti v mestih pospešuje tudi lokalno gospodarstvo. Ključne naloge države na področju trajnostne mobilnosti in prometne politike je celosten pristop pri načrtovanju prometa in mobilnosti, s katerim si prizadevamo rešiti izzive ne le države, temveč tudi regij in lokalnih skupnosti, ki so povezane s prometom in mobilnostjo, ter prispevati k njihovim ključnim razvojnim potencialom. Celostni pristop k načrtovanju trajnostne mobilnosti se med drugim usmerja v spodbujanje hoje, kolesarjenja, uporabe javnega prevoza in k drugim alternativnim oblikam trajnostne mobilnosti na račun omejevanja uporabe avtomobilov, posebej tistih na fosilna goriva.

Kot sodelujoči v projektu so mi bili dodeljeni šestošolci. Z učenci sem izvedla več delavnic s ciljem ozavestiti pomen trajne mobilnosti. Na prvi delavnici sem učencem obrazložila namen in pomen akcije kot prizadevanje vseh za ohranjanje oziroma izboljšanje zdravega okolja. Razložila sem jim, kaj pomeni trajnostna mobilnost. V splošnem to pomeni, da se vsak izmed nas na svoj način trudi prihajati v šolo na način, s katerim omogočamo omejevanje škodljivih izpustov motornih vozil v okolje. Primeri prihodov v šolo na način, da se izognemo dodatnemu onesnaževanju okolja so: pešačenje, vožnje s kolesom, rolko, skirojem, avtobusom in, v skrajnem primeru, če smo zares oddaljeni od šole in so za nas prejšnji načini neizvedljivi, z avtomobilom, to pa pod pogojem, da se nas v avtomobilu pelje več. Sicer lahko z daljšimi sprehodi in pohodi v popoldanskem času (v trajanju vsaj dveh ur) dodatno poskrbimo za svoje zdravje, kar je tudi eden

izmed ciljev projekta. Za svoje zdravje lahko poskrbimo tudi z daljšimi sprehodi in pohodi (v trajanju vsaj dveh ur) v popoldanskem času. Učencem sem razložila na kakšen način bomo prihode v šolo vpisovali na plakat, ki smo ga razobesili v razredu in kako bomo to na koncu ocenili. Razložila sem jim tudi načine nagrajevanja s kartami ter igro z njimi, ki bo sledila. Z učenci smo se obširno pogovarjali o vzrokih in posledicah onesnaževanje okolja ter o tem, kaj lahko sami storimo, da preprečimo okoljsko katastrofo.

Na drugi delavnici sem pripravila krajše »predavanje« na temo onesnaževanja okolja in trajnostne mobilnosti, s katerim sem učence poskušala vzpodbuditi k razmišljanju in razpravljanju kot tudi k iskanju rešitev za lasten prispevek k varovanju okolja s pomočjo trajnostne mobilnosti.

Onesnaževanje in druge obremenitve okolja so neizbežne posledice civilizacijskega razvoja ter vplivajo tako na okolje kot na zdravje in počutje ljudi. Kot okoljsko ozaveščena država si zato prizadevamo za vzdržen razvoj, pri čemer spodbujamo tehnološke izboljšave za zmanjšanje negativnih vplivov na okolje ter zakonsko omejujemo in nadzorujemo količine škodljivih izpustov. Varovanje okolja je del razvojnih izzivov človeštva. Življenjska okolja povsod po svetu so izpostavljena onesnaževanju tudi s čedalje kompleksnejšimi zmesmi različnih snovi. Ključni povzročitelji obremenjevanja okolja so človekove dejavnosti in prevladujoči vzorci potrošnje. Glavna pozornost pri varovanju okolja se tako preusmerja od omejevanja onesnaževanja k zagotavljanju trajnostnega razvoja (Ministrstvo za okolje in prostor – Direktorat za okolje).

Na tretji delavnici smo razvili zanimiv pogovor o onesnaženosti našega planeta in njegovih posledicah. Vsak dan smo priča pojavljanju vremenskih pojavov, ki jih v preteklosti nismo poznali. Prek medijev se seznanjamo s številnimi in obsežnimi požari zlasti v Kaliforniji, Avstraliji in drugih predelih našega planeta, soočamo se s sušami na enih predelih sveta in poplavami na drugih, vremenske ujme so pogostejše, bolj razdiralne in se pojavljajo tudi v tistih predelih, kjer jih prej niso poznali. Veliko nevarnost predstavljajo tudi porast temperatur na zemlji in taljenje ledenikov v Arktičnih predelih ter s tem povezano dvigovanje morske gladine, velika onesnaženost zraka v večjih mestih in še mnogo drugih negativnih pojavov. Vse to bo imelo negativne posledice, ki jih bomo občutili tako mi sami kot tudi generacije za nami. Zlasti zanimive so se nam zdele na spletu najdene fotografije, ki so prikazovale onesnaženost zraka v nekaterih večjih mestih pred pojavom in razglasitvijo epidemije koronavirusa in po njej. Po nekajmesečni zaustavitvi »življenja« se je ozračje očistilo, pojavi, ko so si živali utrle pot v čistejša in mirnejša mesta, pa so postali vsakodnevna.

Med pogovorom smo oblikovali razredni plakat, ki smo ga razobesili v učilnici (*Svet pred in po korona krizo ali Ko fotografije povedo vse*).

Slika1: Svet pred in po korona krizo ali Ko fotografije povedo vse

2.1 Evalvacija projektne naloge

Poudariti moram, da mi je delo v okviru projekta »Gremo peš v šolo s kokoško Rozi« predstavljal velik izziv, saj je bila moja naloga ozaveščanje učencev o problemih sodobne družbe v povezavi z onesnaževanjem našega planeta in njenimi posledicami, kot tudi vzpodbuditi pri učencih kritično mišljenje in oblikovanje takšnih stališč in vrednot, ki bodo omogočile uvajanje radikalnih sprememb pri skrbi za čistejšo in bolj zdravo okolje. Žal nam je epidemija koronavirusa onemogočila zaključiti projekt v šoli in smo ga v zadnjem delu morali izpeljati na daljavo. Ker je problem onesnaženosti našega planeta postal zelo resen in skrb vzbujačo, se mi zdi potrebno takšne in podobne projekte izvajati redno in kontinuirano. Morda ne bi bilo odveč niti razmišljati o tem, da bi v šolski predmetnik dodali predmet Varstvo okolja. Učenci so pri obravnavanih temah povezanih s to problematiko pokazali veliko mero radovednosti in bili angažirani pri podajanju predlogov in idej glede zmanjšanja porabe škodljivih virov energije. Učenci so tako izrazili tudi zaskrbljenost za svojo prihodnost in prihodnost bodočih rodov.

Da je bil projekt nadvse uspešen, dokazujejo rezultati o porastu števila učencev, ki so v tednu beleženja njihovih prihodov in odhodov v šolo prihajali na trajnostni način, in to kljub dnevnomu deževju. Pripravljeno gradivo za učence je bilo privlačno in simpatično, učenci so se razveselili tudi skromnih, a prisrčnih nagrad. Rada bi pohvalila in se zahvalila koordinatorkam OŠ Brezovica pri Ljubljani za skrbno in potrpežljivo vodenje in usmerjanje projekta. Tudi v času dela na daljavo, smo bili mentorji deležni njihovih vzpodbud.

Rada pa bi opozorila na še en vidik uporabe virov, ki imajo pri tovrstnem delu z mladimi velik pomen in močan vpliv. To so slikovna in videografska, ki so dovolj zgovorna, da v mladih puščajo močne čustvene sledi. In če je bilo obdobje korona krize za vse nas temna obdobje, nam je zapustila nekaj čudovitih pogledov (fotografij) na čista, brez smoga obdana mesta, čistejša reke in morja ter živali, ki se sproščeno gibljejo po mestnih ulicah in podobnih prizorih. In prav te fotografije in videoposnetki so lahko dovolj močna motivacijska opora za mlade, da izbirajo, v kakšnem svetu želijo živeti.

Sama vidim problem v političnih akterjih, ki so nezainteresirani za to, da bi se problematike, povezane z varstvom okolja, lotili temeljito, dosledno in bolj odgovorno. Vpliv »kapitala« na družbeno ekonomske in socialne odnose je še vedno premočan, zato bo potrebno mlade seznanjati o njihovi pravici, da živijo v zdravem okolju in jim naložiti dolžnost, da postanejo v skrbi za njihovo prihodnost bolj bojevit in politično angažirani. Projekt je bil skrbno in preudarno zasnovan in cilj – spodbuditi učence k trajnostni mobilnosti, je bil dosežen.

3. Projekt *Pozdrav ptic miru*

V šolskem letu 2020/2021 sem se kot učiteljica v Oddelku podaljšanega bivanja 2. razreda vključila v večletni nacionalni projekt »Pozdrav ptic miru«. Koordinator projekta je bil učiteljica iz OŠ Lava, ki je naše delo usmerjala in vodila. Splošni cilj projekta je bil *ozavestiti sodelujoče učence in učitelje, pa tudi ljudi v naši ožji in širši okolici, o pomenu miru. Glavni cilji projekta pa so bili:*

- *razvijanje socialnih veščin za strpno sobivanje in oblikovanje kulturnega dialoga,*
- *razvijanje državljskih kompetenc,*
- *aktivno vključevanje v spreminjanje družbenega življenja,*
- *spodbujanje pozitivnih misli in optimističnega ravnanja. S povezovanjem v širši lokalni skupnosti, po vsej Sloveniji z različnimi ustanovami, zavodi in podjetji doseči čim več ljudi.*

V mesecu septembru 2021 sem sklopu usmerjenega prostega časa v oddelku podaljšanega bivanja drugošolcev izvajala delavnice na temo »Pozdrav ptic miru«. Otroci so iz papirja izrezali bele golobčke, ki smo jih izobesili v šolski avli. Pogovarjali smo se o tem, kaj mir sploh pomeni: "Da je to čas brez vojne," "tišina v razredu," "psihofizično stanje brez jeze, strahu, žalosti..." Svoja razmišljanja so zapisali na srčke ter oblikovali plakat. Z delavnicami smo nadaljevali tudi v letu 2022. Žal nas dobre želje in misli o miru niso obvarovale pred kruto vojno v Ukrajini. To žalostno dejstvo pa nas je še bolj spodbudilo, tako da smo s pomočjo delavnic razvijali vrednote povezane s strpnostjo in miroljubnostjo. Drugošolčki so z mojo pomočjo izdelali »venčke miru«, jih opremili s pisemci, ki opozarjajo na pomen le-tega, naredili v šolski avli razstavo ter s tem opozorili na nesmiselnost vojne. Učencem in učiteljem smo obdarili s pisemci dobrih želja in misli o miru in

svobodi. Med pisemci je bilo pomešano ročno izdelano cvetje in knjižice z lepimi mislimi in pesmimi, ki so jih ustvarili drugošolci.

Slika 2: Knjižice s pesmimi posvečenimi miru

Naša želja je bila, da bi pripomogli širiti idejo o miru in se tako trudili izboljšati stanje v naši družbi tudi s sloganom iz pesmi našega velikega mladinskega pesnika in pisatelja Frana Milčinskega z naslovom *Prižgimo luč*, katerega verze te pesmi smo zapisali v pisemca in knjižice.

PRIŽGIMO LUČ!

LJUDJE, PRIŽGIMO LUČ! Naj luč na ceste sije!

Za otroke naše male:

ko njihov bo ta svet,

naj vrt jim bo, ne skale,

kot bil milijon je let.

PRIŽGIMO LUČ, LJUDJE! Naj luč na ceste sije!

LJUDJE, PRIŽGIMO LUČ! Naj luč na ceste sije!

Prižgimo jo vsi hkrati, po celem svetu hkrati,

da bodo – kdove odkod –

utrjeni soldati

domov spet našli pot.

PRIŽGIMO LUČ, LJUDJE! Po celem svetu hkrati!

Slika 3: Venčki in pisemca z željami po miru

4. Zaključek

Jutri morda ne bo več pomembno, kateri rasi ali narodu pripadamo, saj podnebne spremembe, jedrska grožnja, kibernetika varnost in elektronski mediji ne poznajo meja. Tudi epidemija koronavirusa se nič ne ozira, od kod prihajamo, niti ali smo bogati ali revni, bo pa seveda najbolj prizadela revne predele sveta. Prav zato, ker se te meje rušijo, moramo naše učence bolj aktivno vključiti v razpravo o prihodnosti naše vrste, vrste *homo sapiens*. Da bo učenec lahko uspešno prestopal vse ovire v življenju, ki bodo rezultat hitrih sprememb, mu moramo najprej omogočiti osebnostno rast. Šele ko bo vztrajno iskal in našel pot do sebe, mu bodo odprta tudi vrata na poti do znanja. Šole bodo v spopadanju s hitro rastočimi spremembami uspešnejše, če bodo uspele pri učencih razvijati kritično mišljenje, kreativnost, kooperativnost in komunikacijo ter veliko mero solidarnosti, strpnosti in prizadevanju za čistejšo okolje in mir. V bližnji prihodnosti nas bodo lahko usmerjali algoritmi in namesto nas odločali o tem, kdo smo in kaj bi morali vedeti o sebi. Učenci imajo vso pravico učiti se in kritično presojevati tudi o tem, kaj je za njih dobro in kaj ne, zato je naša dolžnost, da jih ob vsej navlaki podatkov in številnih izbirah tehnoloških pomagala posvarimo tudi o njihovih morebitnih nevarnostih. In mednje sodita nedvomno tudi grožnji pred ekološko in vojno katastrofo.

Slika 4: Venčki in pisemca z željami po miru

VIRI IN LITERATURA:

Harari, Y. N. (2017). *Homo deus, Kratka zgodovina prihodnosti*, Ljubljana, Mladinska knjiga. 9.

Harari, Y. N. (2018). *21 nasvetov za 21. stoletje*, Ljubljana, Mladinska knjiga. 293, 296-297.

Ščuka, V. (2007). *Šolar na poti do sebe, oblikovanje osebnosti. Priročnik za učitelje in starše*. Radovljica, Didakta. 14-15.

Ministrstvo za infrastrukturo RS – Direktorat za okolje. *Trajnostna mobilnost* (b.d.).
<https://www.gov.si/podrocja/promet-in-energetika/trajnostna-mobilnost/>

Ministrstvo za infrastrukturo RS – Direktorat za okolje. *Onesnaževanje okolja* (b.d.).
<https://www.gov.si/podrocja/okolje-in-prostor/okolje/onesnazenje-okolja/>

МОТИВАЦИЈА НА УЧЕНИКОТ ВО УЧЕЊЕ, НА БИЛО КОЈ НАЧИН ВО УЧИЛИШТЕ И ВОН УЧИЛИШТЕ ПО КОРОНА

Перица Димковски, ОШ „Вук Караџиќ“,
perica_dimkovski@hotmail.com

МОТИВАЦИЈА ЗА УЧЕЊЕ:

- Принципите на хуманистичка психологија се применуваат на училишното учење како:

Однесувањето на ученикот во училиштето (Неговиот успех) најчесто е резултат на неговото гледање на себе, т.е. какви перцепции има за неговите способности, желби и неговата личност во целина.

- Доколку таа лична перцепција на реалноста е многу различна од објективната состојба, тогаш се јавуваат проблеми во адаптацијата, кои можат да се манифестираат во различни пореметувања и тешкотии во училишното учење. Бидејќи секое учење ги вклучува вредносните ориентации на поединците, нивните интереси и емоции.

- Активност на личноста и целосна емоционална вклученост во процесот на учење. Таму се потенцираат мотивациските и когнитивните компоненти на учењето - кои доаѓаат до израз во активните облици на учење, како што се: учење преку откривање, учење преку проникливо решавање проблеми, самоучење, самопоучување итн.

- Мотивационите процедури во училишното учење можат да се класифицираат на две категории: надворешни и внатрешни.

- На почетокот на училиштето, децата имаат спонтанa склоност кон продуктивно и креативно размислување и силна желба за знаење.

- Почестата употреба на активни методи на работа и флексибилни стратегии за учење, што овозможува не само стекнување квалитетно знаење, туку поволно влијае и на севкупниот развој на личноста на ученикот, особено на неговиот интелектуален развој и способност за учење.

Ваквата активна положба на ученикот во процесот на создавање во учење му овозможува да се реализира себеси и своите способности; да ги задоволи неговите „его мотиви“, како што се желбата за самопотврдување и самопочит. Неможноста да се реализираат овие потреби може да формира постојана интелектуална инфериорност и недостаток на самодоверба кај учениците.

Инструкции од поопшт карактер

- Екстерните мотивациони процедури не го менуваат значително текот и начинот на процесот на учење.

- Важно е да не се остане само на нив, туку да се приспособат методите и стратегиите на учење за да овозможат трансформација од надворешната во внатрешна мотивација.

- Условите за таква трансформација се:

- Овозможете им на учениците што почесто да доживуваат успех и радост во работата, бидејќи тоа ќе создаде свои извори на засилување (т.н. самозајакнување);

- Да создаде услови во кои ученикот може да вежба самоконтрола и самооценување на својата работа и да е свесен за крајните цели кон кои се стреми;

- Дозволете им на учениците да направат мало истражување и на тој начин да ја задоволат својата љубопитност и активност во пребарување;

- Овозможете им на учениците да изберат модели и начини на учење што најмногу им одговараат да кореспондираат со нив;

- Да им се овозможи на учениците успешно да решаваат тешки проблеми и да уживаат во таквата работа.

Затоа, различните форми на истражување и креативно учење се активности кои се суштински мотивирани во добра мера.

- Секој треба да се залага во процесот на училишно учење кое треба да се заснова на активно работни методи, како учење со откривање и други хеуристички акции, бидејќи таквите активности се под влијание на внатрешната мотивација.

Комплетниот процес на училишно учење, може да се постави како серија на испитувања, каде што учениците истражуваат и учат преку откривање.

Конкретно, треба да се развијат четири мотиви

- 1) мотив на љубопитност,

- 2) мотив на компетентност

- 3) мотив на идентификација

- 4) мотив на взаемно дејствие

- Училиштето треба повеќе да ги користи групните форми на учење, каде семинарите и дискусиите играат важна улога.

- Учителите/Професор имаат поволно влијание врз развојот на когнитивните способности на детето делуваат во истражувачки процедури и активни методи на учење, каде што пребарувањето, љубопитноста и другите внатрешни мотиви за учење имаат предност пред рецептивното учење и надворешните влијанија.
- Мотивацијата и когнитивност (сознание) се два аспекти на истиот процес.
- Когнитивниот конфликт е основен двигател на когнитивниот развој
- Учител/Професор предлага стратегии за учење – родителите, воспитувачите и наставниците да му создаваат когнитивно-конфликтни ситуации на детето што е можно почесто, т.е. да му презентираат факти кои не се секогаш во согласност со неговите или со верувањата на другите.
- Внатрешно мотивирано однесување се заснова од нагон на љубопитност, која е предизвикана од различни карактеристики на надворешното опкружување, каде тоа се нарекува колатив, имено: новина, изненадување, промени, двосмисленост, недоследност, сложеност, контрадикторност итн.
- Училишното учење може да се подигне на повисоко и подобро ниво - на таков начин што би се планирале флексибилни стратегии за учење, кои би стимулирале љубопитност преку воведување на когнитивен конфликт.
- Когнитивниот конфликт ја зголемува напнатоста и љубопитното однесување.
- Мотивациони фактори на учениците и мотивациони фактори на наставниците
- Поаѓаме од претпоставката за најблиската врска помеѓу активните и повисоките форми на учење (учење концепти и принципи, учење преку решавање проблеми, учење преку откривање) со внатрешните мотиви за учење како што се: љубопитност, мотивација за постигнување, ниво на аспирација и други когнитивни потреби).
- Стекнување нови мотиви

Локус на контрола и училишни постигнувања

Локус на контрола - „местото“ каде што луѓето ја лоцираат одговорноста за своите успеси и неуспеси: внатре или надвор од себе.

Луѓе со внатрешен локус на контрола.

Луѓе со надворешен локус на контрола.

Мотивацијата е нешто што покренува, насочува, одржува и завршува одредено однесување. Внатрешна мотивација - мотивација доминирана од внатрешни состојби на личноста и

внатрешни потреби. Надворешна мотивација - кога правиме нешто за награда или пофалба, или да се избегне опомена или казна или поради друга причина надворешен фактор.

- Хуманистичкото толкување на мотивацијата ја нагласува важноста на личните фактори во мотивациони процеси: слобода на личен избор, самоопределување, стремеж да се реализира својот потенцијал или самоактуелизација. Човечкото однесување во најголема мера е резултат на свесни цели и намери.

- Когнитивни теории за мотивација - нашето учење и однесување се мотивирани од нашите начини на перцепција и размислување, а не само награди и казни. Ориентацијата кон иднината подразбира планирање одредени и посакувани активности, каде што когнитивните способности доаѓаат до израз, т.е. способност да се презентираат и замислуваат идни настани.

Теорија на атрибуција и мотивација за постигнување:

Искусувањето на нечии успеси и неуспеси во голема мера зависи од нашата личност, односно нашиот локус на контрола.

Така да најголемиот број фактори за кои учениците веруваат дека придонесуваат за нивниот успех или неуспех во учењето може да се класифицираат според три главни димензии:

а) внатрешен.....надворешен; (гордост, самодоверба, срам, вина...радост, благодарност, гнев и бес),

б) стабилен.....нестабилан;

в) можност.....неможност за контрола.

Секоја од овие три димензии силно влијае на тоа какви се нашите очекувања и како го гледаме нашето достигнување, односно силно влијаат на нашата севкупна мотивација.

- Луѓето со високо ниво на мотивација за достигнувања имаат тенденција да имаат внатрешен локус на контрола, додека луѓето со ниско ниво на мотивација за достигнувањето го припишуваат своето достигнување на надворешни фактори, односно имаат надворешен локус на контрола.

- Можно е да се обучат учениците да поставуваат пореални цели и да ја преземаат лична одговорност за успехот или неуспехот на нивната работа.

- Неуспесите имаат негативен ефект врз сликата за себе.

- Наставникот може да оцени колку ученикот напредувал во однос самиот со себе и да не го оценува својот резултат во споредба со другите ученици.

- Да се учат децата како да ги прифатат своите неуспеси и да не се чувствуваат помалку вредни поради тоа, туку да ги соберат своите сили за нови обиди.
- Современото образование треба да им помогне и на децата и на возрасните како успешно се бараат информации; како да се класифицираат фактите и идеите и како адекватно да ја проценуваат нивната вредност; како да усвојат ефективни техники за мислења и решавање проблеми и да ги развијат своите способности за учење до оптимална граница.
- За да успее во тоа, современото училиште треба сè повеќе да биде лабораторија за стекнување знаења „од прва рака“, односно преку процедури за истражување и верификација од самите ученици
- Затоа училишното учење треба сè повеќе да се померува од учење на факти кон учење за учења, со што младите ќе се оспособат за трајно учење и самообразование во текот на животот.

Мотивација: внатрешна (интринзичка) и надворешна (екстринзична)

Внатрешни мотиви:

1. Цел или намера да научи нешто;
2. Пријатност или непријатност;
3. Став кон материјалот;
4. Интерес и степен на аспирација

Надворешни мотиви:

1. Термин (Рок);
2. Познавање на резултатите;
3. Пофалби и Кудење;
4. Соработка и Такмичење (конкурвенција);
5. Успех и неуспех

НАУКА У ПРАКСИ

Марија Тодоровић, Нада Тепавчевић, Биљана Товчевић
ОШ“БРАНКО ПЕШИЋ, ЗЕМУН,

Резиме

Основну школу „Бранко Пешић“ похађају ученици старији од седам ипо година, као део програма за имплементацију огледа, који за циљ има унапређење основног образовања и васпитања. Поред овог образовно-васпитног процеса, школа реализује и функционално основно образовање одраслих за све полазнике старије од 15 година у циљу подизања општих, стручних и социјалних вештина ради повећања запослености, очувања посла, смањења сиромаштва и осигурања квалитета рада. Велики је број деце и полазника из осетљивих група, (деце са тешкоћама у учењу, деце из маргинализованих средина, деце миграната и избеглица). Школа је добила статус Ресурсног центра по решењу Министарства просвете, науке и технолошког развоја као нова организациона једница у образовном систему са циљем додатне подршке у инклузивном образовању. Један од већих проблема у комуникацији са ученицима је језичка баријера. Ова деца углавном немају помоћ, нити подршку у учењу у својим породицама. Због свега наведеног већина ученика нема континуитет у школовању па се јављају потешкоће у учењу и деца губе мотивацију за даље школовање. Сматрали смо да би многе теме ученици лакше и боље савладали кроз практични рад у школској радионици, нарочито када су у питању природне науке. Радионичарски тип наставе захтева много материјала за који је потребно издвојити новчана средства. Идеју за наставу у виду радионица је подржао директор школе. Средствима донатора и буџета школе је обезбеђен материјал који је потребан за школску радионицу. У школској радионици деца активно учествују у учењу кроз практичну наставу. Немају страх од незнања, постављају питања и међусобно сарађују. Кроз радионичарски вид наставе ученици лакше стичу знање, развијају логичко мишљење, комуникацију и повећавају мотивацију за учењем.

Кључне речи:

ШКОЛСКА РАДИОНИЦА

ПРАКТИЧНА НАСТАВА

САПУНИ

УЧЕНИЦИ

МОТИВАЦИЈА

Summary:

Primary school "Branko Pešić" is attended by students older than 7.5 years old, as part of the program for the implementation of the experiment, which aims to improve basic education and upbringing. In addition to this educational process, the school also implements functional basic

adult education for all students over the age of 15 in order to raise the general, professional and social skills of citizens in order to increase employment, preserve jobs, reduce poverty and ensure the quality of work. There is a large number of children and students from vulnerable groups (children with learning difficulties, children from marginalized communities, children of migrants and refugees). The school received the status of Resource Center by decision of the Ministry of Education, Science and Technological Development as a new organizational unit in the educational system with the aim of additional support in inclusive education. One of the major problems in communication with students is the language barrier. These children generally do not have help or support in learning in their families. Because of all of the above, the majority of students do not have continuity in their education, which causes learning difficulties and children lose motivation for further education. We thought that students would master many topics more easily and better through practical work in the school workshop, especially when it comes to natural sciences. The workshop type of teaching requires a lot of material for which financial resources need to be allocated. The idea for teaching in the form of workshops was supported by the school principal. Funds from donors and the school budget provided all the funds needed for the school workshop. In the school workshop, children actively participate in learning through practical teaching. They have no fear of ignorance, ask questions and cooperate with each other. Through the workshop type of teaching, students acquire knowledge more easily, develop logical thinking, and communication and increase their motivation for learning.

KEY WORDS:

SCHOOL WORKSHOP
PRACTICAL TEACHING
SOAPS
STUDENTS
MOTIVATION

Увод

Учење у школи подразумева стицање знања прописаног планом и програмом са утврђеним методама и оцењивањем. У савладавању материје ученици често имају потешкоће због чега им је потребна додатна помоћ. Зато је школска радионица место где наши ученици потешкоће из одређених области могу савладати на практичан начин. Радионичарски тип наставе подстиче ученике да активно учествују у процесу наставе, размењују информације, постављају питања, помажу једни другима, опажају промене и доносе закључке. Током часа се остварује стална интеракција, ученик-наставник и ученик-ученик. У практичној настави ученици усвајају ново знање, обнављају старо и повезују га са већ стеченим знањем. Оваквим учењем олакшано је савладавање потешкоћа у учењу и примена стеченог знања. Ученици воле овај вид наставе. Они на овај начин јачају комуникацију и мотивацију за учењем и школовањем. На часу се остварује корелација са осталим предметима: математиком, физиком, биологијом, српским језиком, (правописом – писање формула и симбола), историјом, предузетништвом. Са

наставницима српског језика, Маријом Тодоровић, ученици описују садржај практичног часа и усвајање нових појмова. Наставница историје, Биљана Товчевић упућује ученике како је развој науке утицао на развој производње и друштва уопште

Производња сапуна

У оквиру теме Биолошки важна органска једињења учи се порекло, хемијска и физичка својства биолошких једињења као и њихов значај. Сапонификација, односно процес добијања сапуна, је омиљена лекција јер је реализујемо у школској радионици. То је за ученике узбудљив и креативан час. У току процеса израде сапуна ученици на конкретним супстанцама запажају њихове физичке и хемијске особине, посматрају хемијску реакцију и виде добијање производа - сапуна.

За израду сапуна користимо различита уља, маслиново, кокосово, рицинуово, палмино. Такође користимо и глицеринску базу. За бојење сапуна сами правимо боје, сушењем и млевењем лаванде, невена, шаргарепе, поморанце, смиља, цвекле, нане и коприве при чему добијемо прах за бојење и арому. Зато су наши сапуни органски.

У Процесу производње сапуна активно учествују ученици у свим фазама производње сапуна. Они сами преузимају учешће према својим интересовањима.

Ученици учествују у:

припреми радног простора са лабораторијском опремом, хемикалијама и заштитном опремом;

израчунавању потребних количина масти, уља, соде и воде на основу хемијске реакције;

мерењу одговарајућих хемикалија и мерењу температуре;

сапонификацији;

креирању облика, боја и мириса сапуна користећи лаванду, невен, смиље и друге биљке;

паковању готових сапуна.

У радионици сапуна ученици повезују стечено знање са новим супстанцама. Они примењују своје знање на новим супстанцама. Ученици стичу знање о значају органских супстанци као и о штетности конзерванса, вештачких боја и мириса. Подижу свест о правилној употреби свих производа тј. о потреби коришћења декларација на производима које се односе на хемијски састав, начин употребе као и рок трајања.

Ученици у процесу прављења сапуна стичу вештине мерења, израчунавања, безбедности, прецизности, мануелне, креативне и естетске. Они се договарају, сарађују, помажу једни другима и тако развијају тимски дух, толеранцију и комуникацију.

Слике са радионице

Глицерински сапуни и сапуни од кокосовог уља

“Школски сапун”

Из школске радионице сапуни имају свој пут. Школски сапуни се налазе у излогу ученичких радова.

Сапуни су поклони наших ученика ученицима из других школа из наше земље или региона.

Школски сапуни су изложени на продајним и хуманитарним изложбама. Тада су наши ђаци у могућности да зараде новац и да обезбеде средства за нову производњу.

Ученици сапуне воле да фотографишу и да фотографије објављују на друштвеним мрежама.

Кроз ове активности ученици развијају предузетнички дух, комуникацију, социјализацију и јачају мотивацију за учење.

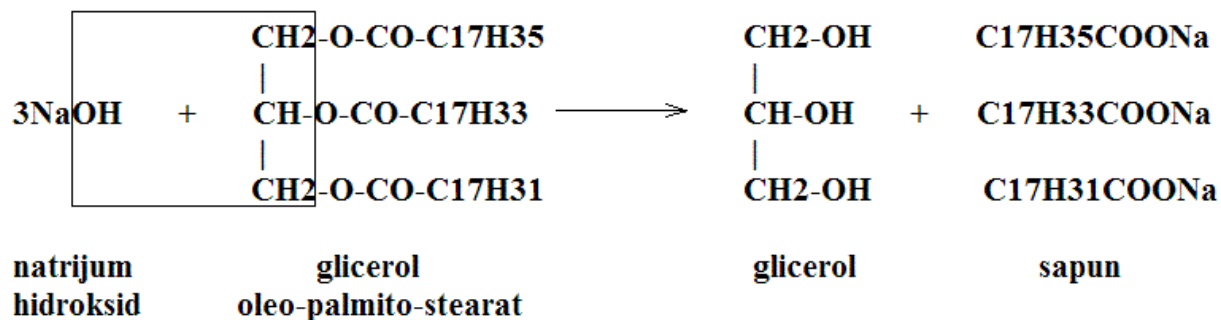
СА НОВОГОДИШЊЕГ БАЗАРА

Историја сапуна

Настанак сапуна везујемо за древне цивилизације. Сумери су кували пепео и биљну или животињску маст како би направили густу смесу која им је служила за чишћење. Рецептūra за сапуне нађена је на египатским папирусима из 1500. година пре нове ере. Та рецептūra слична је данашњој. Рецепт за сапуне у Европу донели су крсташи са Блиског истока у 11.веку . По тадашњој рецептuri сапун се правио од пепела, морске воде и маслиновог уља.

У данашње време сапун се прави у три фазе. Меша се одредена количина масти или уља са натријум-хидроксидом да се изврши сапонификација. Затим се додају боје и мириси, изливају се сапуни у калупе и суше.

САПЕНИФИКАЦИЈА

Slika 1.

“Хигијена је пола здравља”

Сапун је најјефтиније средство за одржавање хигијене. Одржавање личне хигијене је најбоља превенција за појаву заразних болести (прехладе, грипа, инфективне дијареје, заразне жутице, кожних болести, гљивичне инфекције, свраба). Инфекције се преносе прљавим рукама, зато прање руку сапуном, пре јела, после коришћења тоалета, кијања, брисања носа, контакта са животињама, коришћења јавног превоза, ће спречити преношење инфекција. Ове навике се стичу у детињству код куће и у школи.

Извори:

<https://www.znanje.org/knjige/animacije/i27anim/07iv07anim/07iv0703anim/07iv0703anim.htm>

<https://srednjeskole.edukacija.rs/zanimljivosti/istorija-sapuna>

RAP – PRILOŽNOST ZA INOVATIVNE NAČINE POUČEVANJA

Renata Gabor, OŠ Franceta Prešerna Črenšovci, renata.gabor@guest.arnes.si

Povzetek

Razširjeni program, v katerega smo kot poskusna šola med prvimi vstopili pred petimi leti, nam je učiteljem dal možnost, da v učenčev popoldanski čas po rednem pouku vnesemo najrazličnejše dejavnosti, s katerimi dajemo učencem možnosti, da si resnično izberejo dejavnosti, ki so po njihovem okusu in željah. Tri glavna področja – gibanje, kultura in delo šole – so nam omogočila, da je ponudba dejavnosti res pestra. Ob tem pa se je pojavila težava: kako učence vzpodbuditi, da si izberejo ravno tvojo dejavnost in tam tudi ostanejo? Tako sem se znašla v posebnem izzivu: kako motivirati mlajše učence prve triade, da se pridružijo mojima dvema dejavnostma: Glasbenim muzikalčkom in Angleškimi ustvarjalnim uricam. Odgovor – z inovativnim pristopi poučevanja.

Ključne besede: razširjeni program, izbirnost, motivacija, inovativnost, glasba, angleščina

Summary

The extended program, which we entered five years ago as an experimental school, gave us the teachers the opportunity to introduce a wide variety of activities to the pupils who stay after school in the afternoon time after regular classes. Pupils now have the opportunity to choose activities that are by their interest and wishes. Three main areas - sport, culture and school work – gave us an opportunity to offer a really varied range of activities. But there was a problem: how to encourage students to choose some activity and stay on it? So I found myself in a special challenge: how to motivate the younger pupils, aged six to eight, to join my two activities: Little musicians and English creative class. The answer – through innovative teaching approaches.

Key words: Extended program, optionality, motivation, innovation, music, English

1 Uvod

Kaj je motivacija? Motivacija je psihološki proces (Weiner, 1992), v obliki različnih motivacijskih sestavin – to so na primer interesi, atribucije, samopodoba, cilji, zunanje spodbude, vrednote – ki aktivira učni proces tako, da ga najprej bolj ali manj zavestno usmerja do zaključka učne naloge oz. učnega cilja (Juriševič, 2006).

Iz te teze sem potem tudi sama izhajala, da bi na čimbolj inovativen način motivirala učence, da se pridružijo in ostanejo v dejavnostih, ki jih vsako leto zadnjih nekaj let ponujam po pouku – najprej v Podaljšanem bivanju, nato v Razširjenem programu, ki nam je še bolj omogočil pestrost ponujenih dejavnosti. Vsako leto znova pa se učitelji najdemo pred izzivom, kako pritegniti k svoji dejavnosti čim več učencev, ki imajo vsako pristo popoldansko uro na voljo več dejavnosti in se včasih res težko odločijo, kam bi se vpisali. Po vseh teh letih poučevanja sem ugotovila, da je treba vedno znova in znova iskati nove ideje, da popestriš tako pouk kot popoldanske dejavnosti, kjer otroci iščejo sprostitev, nove ideje in načine dela, da jim ne postane dolgčas in odidejo stran.

V nadaljevanju bom predstavila dve svoji dejavnosti, v katerih vsako leto iščem vedno nove izzive in ideje za popestritev aktivnosti.

2 Glasbeni muzikalčki

V osnovnih šolah predvidoma delujeta dva pevski zbora – otroški (od prvega do petega razreda) in mladinski (od šestega do devetega razreda) pevski zbor. Prvi in drugi razred predvidoma še nimata dovolj razvitega glasu, da bi lahko otroški pevski zbor razvil enotno barvo glasu in bil dovolj uglasen. Z uvedbo razširjenega programa se nam je tako na šoli ponudila priložnost, da uvedemo mlajši otroški pevski zbor, v katerega bi vključili učence prvega in drugega razreda, ki glasbenega ustvarjanja še niso sposobni tako resno dojemati kot starejši učenci od tretjega razreda dalje.

Moje glasbeno področje je zelo močno, prav tako sem na tem področju tudi primerno izobražena – končana nižja glasbena šola, več kot dvajsetletno prepevanje v raznih zborih ter opravljen izpit za zborovodjo za razredno stopnjo – zato sem se odločila, da v Razširjenem programu, kjer je obstajala ta možnost, ponudim dejavnost Glasbeni muzikalčki, kjer bi z učenci prepevali pesmice, primerne za učence prvega in drugega razreda in glasbeno ustvarjali s preprostimi glasbili.

Vaje imamo enkrat na teden po 45 minut. Lažjih otroških pesmic, ki so primerne za mlajše učence, se naučimo relativno hitro. Kaj pa zdaj? Učenci, na dejavnosti jih imam okoli 20, so se začeli dolgočasiti, saj opevanje in ponavljanje pesmic – četudi smo se skoraj vsako uro naučili nove – ni ravno preveč zabavno ...

Tako sem bila letos postavljena pred dejstvo, da je treba dejavnost popestriti z inovativnejšimi pristopi, drugače bi tvegala, da bi učencem padla motivacija in ne bi več želeli obiskovati Glasbenih muzikalčkov, ki jih poučujem že tri leta.

Ena izmed idej za popestritev dogajanja so seveda nastopi na prireditvah. Ker pa jih na šoli ni veliko, največ tri v celem šolskem letu, sem se morala znajti drugače.

Naša šola ima to prednost, da smo združeni z vrtcem, ki ga imamo skoraj v isti stavbi – dve vrtčevski skupini sta prav v šoli, ostale pa v vrtcu, ki je prizidek šole, do katerega lahko pridemo v copatih.

Tako se mi je porodila ideja, da bi kot zbor obiskali vsej sedem vrtčevih skupin in jim popestrili Veseli december. Učencem se je ideja zdela odlična! Motivacija je narasla in cel mesec november in začetek decembra smo veselo vadili, da smo v drugi polovici meseca decembra vsak dan ponosni nastopali v vrtčevskih skupinah, kjer smo obiskali tudi veliko bratcev in sestic in vzgojiteljic, ki so jih učenci dobro poznali.

Ker se nam je zdela ideja tako zelo dobra, smo se odločili, da bomo po našem drugem uradnem nastopu na občinski proslavi 7. februarja stvar ponovili in imeli Spomladanske nastope v vrtcu. Komaj čakamo!

3 Angleške ustvarjalne urice

Poučevanje angleščine v zgodnjem otroškem obdobju je v zadnjih letih v Sloveniji doživelo precejšen razmah. Obvezno učenje prvega tujega jezika se je v osnovni šoli pomaknilo nazaj vse do prvega razreda. Otroci se tako s tujim jezikom večinoma srečajo že v prvem razredu, nekateri celo že v vrtu, saj so svoj razcvet doživele tudi tako imenovane angleške urice v vrtcih. To ni niti tako presenetljivo, saj mnogi znanstveniki zagovarjajo trditev, da so naši možgani najbolj dovzetni za učenje prav v obdobju od rojstva pa tja do šestega leta starosti. Takrat se možgani namreč najhitreje razvijajo in rastejo ter nam omogočajo, da si hitro in trajno zapomnimo večino stvari, ki se jih učimo.

To tezo so tako vzeli za svojo vsi, ki se ukvarjajo z zgodnjim poučevanjem tujih jezikov, pri nas v Sloveniji predvsem angleščine. Ena izmed takih izobraževalnih ustanov je franšiza Helen Doron, v kateri sem tudi sama poučevala. Tu se učenje začne že od 6 meseca naprej, vse učne ure pa potekajo od začetka v angleščini, podprte z didaktičnimi materiali – fotografijami, igračkami, modeli resničnih predmetov, risankami – vse povezano z angleškimi pesmicami, s katerimi se utrjuje besedišče.

Sama sem bila med izobraževanjem za učiteljico v franšizi Helen Doron Slovenija izredno pozitivno presenečena, naučila sem se veliko novega, predvsem pa, kako na inovativen, kreativen in vzpodbuden način poučevati angleščino.

Po tej izkušnji sem dobila priložnost poučevati angleščino v prvi triadi osnovne šole, kjer pouk poteka precej drugače kot v prej omenjeni franšizi. Kljub vsemu so mi nova znanja veliko pomagala pri pripravi in izvajanju klasičnega pouka angleščine v prvih treh razredih. Sama gradiva iz franšize je seveda prepovedano uporabljati, a vseeno sem lahko marsikatero idejo, ki sem jo dobila takrat, lahko vnesla v svoj pouk. Takrat sem mislila, da se kaj veliko novega o poučevanju angleščine ne morem več naučiti.

V jeseni 2019 pa sem se na povabilo Gimnazije Franca Miklošiča pridružila Erasmus + projektu GEM – Through gestures and music into the world of phonics. Vstopila sem v čisto nov svet zgodnjega poučevanja angleščine, ki mi je bil do takrat čisto neznan – poučevanje preko znakovnega jezika.

V projektu sem videla veliko priložnost nadgraditi svoje znanje in preko novega, inovativnega načina poučevanja učencem ponuditi drugačno, vzpodbudno učno okolje, ki jim je bilo do tedaj neznano.

3.1 Kako se je vse začelo

Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer se je v projekt vključila preko slovenke Mojce Polak – Williams, ki večinoma živi v Leedsu, mestu v Angliji. Mojca je tam spoznala Victorio Gilber, direktorico organizacije Tiny singers in se ji pridružila pri njenem delu. Kasneje se je z možem odcepila in odprla svojo organizacijo Language in your hands, ki ima sedež v Leedsu in se ukvarja z izvajanjem programov znakovnega sporazumevanja z dojenčki in malčki. Preko te organizacije je nastal tudi Erasmus + projekt Learn English through signs (LETs), kjer se otroci učijo angleščine preko pesmic in znakovnega jezika.

Erasmus + projekt GEM je nadaljevanje projekta LETs, kjer se prepevanje pesmic z znakovnim jezikom nadgrajuje s opismenjevanjem v angleščini. V projektu smo sodelovale učiteljice in vzgojiteljice iz Prekmurja in Prlekije, ki s(m)o ali že imele izkušnje z zgodnjim poučevanjem angleščine v vrtcu in šoli ali s(m)o se želele naučiti nekaj novega in predajati svoje znanje otrokom in učencem.

Namen projekta je izobraziti kader učiteljic in vzgojiteljic, ki bi na inovativen način ustvarile vzpodbudno učno okolje in v njem na čisto poseben, do sedaj nepoznan način učile angleščino v zgodnjem otroškem obdobju, tja do šestega leta starosti, oz. do tretjega razreda osnovne šole.

Vse se je začelo novembra 2019, ko smo se v okviru projekta podali na izobraževanje v Leeds. V štirih dneh so nam predstavili delovanje same šole Language in your hands, obiskali smo dva vrtca, enega privatnega in enega državnega, v katerem že poteka učenje angleščine preko znakovnega jezika tako pri otrocih, ki jim je angleščina materni jezik kot tudi pri otrocih priseljencev, ki jim je angleščina tuji jezik.

Dopoldne smo obiskovali vrtce in v praksi videli, kako zadeva poteka, popoldne pa nas je čakalo izobraževanje, kjer smo se prvič srečali z znakovnim jezikom. Preko znakov smo se učili pesmic, zgodbic, ki so zbrane v priročniku *Learning English through signs with Pixie and Jenkins, song booklet*, ki ga lahko najdete tudi na spletu (*Learning English through signs with Pixie and Jenkins, song booklet, b.d*), spoznali pa smo tudi zanimivega pomočnika, lutko z imenom Sam, ki nam je

pri poučevanju lahko v veliko pomoč in sta ga prav za ta namen dali izdelati Mojca in Victoria pri svojem projektu.

V svet znakovnega jezika sta nas vpeljali prav Mojca Polak Williams in Victoria, pomembno vlogo pa je prevzel tudi učitelj Saša Pergar iz Gimnazije Franca Miklošiča Ljutomer, ki na je poučil, na kakšen način bi naj najbolj pravilno uvajali učenje angleških črk in glasov angleškega jezika. Podučil nas je, da je trenutno aktualno poučevanje angleške abecede preko pesmic, kjer se učimo imena angleških črk, ne pa njihovo pravilno fonetično izgovorjavo, napačno, saj precej otežuje učenje branja v angleškem jeziku, ki je, kot vemo, precej zapleteno, saj se večinoma besed prebere precej drugače, kot so dejansko zapisane.

S temi novimi znanji smo se učiteljice in vzgojiteljice, ki sodelujemo pri projektu, ki še traja, vrnile domov v svoje delovno okolje in tam začele spreminjati klasičen pouk angleščine z novimi osvojenimi prijemi.

V pomoč so nam bila že pripravljena gradiva, priročnik *Learn English through signs*, pesmice, učne kartice in plakati, ki so bili že pripravljani.

Vso znanje, ki smo ga praktično uporabile, pa smo vsaka na svoj način tudi nadgradile in tako prispevale svoj delež k nadgradnji projekta.

3.2 Moje delo, izkušnje in prispevek k projektu

Nov pristop k zgodnjemu učenju angleščine me je zelo navdušil, zato sem se z veseljem lotila novih tehnik – učenje znakovnega jezika. Ker mi je zelo blizu tudi glasba, sem se hitro našla in usvojila angleške pesmice, ki sem jih podprla z znakovnim jezikom.

V šolskem letu 2019/2020 sem na naši šoli poučevala angleščino v prvem triletju osnovne šole v prvem razredu kot obvezni tuji jezik (na naši šoli smo vključeni v poskus, kjer uvajamo obvezni tuji jezik že v prvem razredu), angleščino v okviru RAP dejavnosti v drugem razredu, kjer so imeli učenci kot prvi tuji jezik nemščino ter obvezni prvi tuji jezik angleščino v tretjem razredu. V tem prvem šolskem letu sem se osredotočila predvsem na podajanje novega znanja, ki sem ga osvojila v Angliji. V prvem razredu sem v pouk angleščine vključila nove pesmice, preko katerih smo se učili prvih znakov znakovnega jezika. Učenci so bili sprva zelo presenečeni nad novo tehniko osvajanja učne snovi, vendar so jo kmalu z navdušenjem sprejeli. Pri učenju smo si pomagali tudi s karticami, na katerih so lahko prepoznali gesto – znak za določeno angleško besedo in zraven tudi narisano in zapisano predstavljeno besedo. Kartice so na voljo na spletni strani LETS in GEM.

Na podoben način sem snov podajala tudi v drugem razredu. V tretjem razredu pa so bili učenci že malo starejši, zato sem se pri njih odločila, da preizkusim predstavljeno metodo poučevanja fonetike, ki nam jo je predstavil profesor Saša Pergar, in sicer preko predstavljenih pesmic.

V mesecu februarju 2020 smo začetke svojega dela vse udeleženke predstavile tudi na seminarju v okviru GEM na gimnaziji Franca Miklošiča v Ljutomeru. Tam sem tudi sama predstavila svoje dotedanje učne ure. Za nagrado smo takrat vse udeleženke dobile že omenjeno zelo kvalitetno ročno lutko Sama, ki nam je bil predstavljen na izobraževanju v Leedsu, kar mi je bilo v veliko pomoč pri nadaljnjem delu v razredu.

V šolskem letu 2020/2021 nam je delo že pošteno otežila epidemija, tako da smo morali naš projekt malo prilagoditi. Na začetku tega šolskega leta smo se z našo mentorico Mojco Polak Williams odločili, da bomo nagradili svoje znanje in se še naprej izobraževali. Ker ni bilo možno v živo, smo delo nadaljevali preko video povezave, vsak drug torek. Mojca nam je pripravljala gradivo na različne teme, za katere smo same dale pobudo, tako da je oblikovala nove kartice z novimi izrazi, na vsakič naučila novo pesmico z znaki, ki smo jo lahko uporabile pri nadaljnjem izobraževanju. Me pa smo bile pozvane, da tudi same prispevamo svoj delež k podajanju nove snovi in tako so se rodile nove ideje.

Kot že omenjeno, mi je zelo blizu glasba. Naš načrt je bil, da vsaka udeleženka prispeva kak nov način podajanja nove učne snovi ali novega angleškega fonema (črke) in pripravi učno uro – lesson plan v angleščini. Sama sem se odločila, da za določen fonem, ki sem ga dobila za usvajanje, napišem angleško pesmico. Tako so nastale pesmi NAT THE CAT, NINA THE NANNY, TED AND HIS FRIENDS, nekaj pa jih je še v pripravi. Pesmice so že objavljene na spletni strani GEM (povezavo najdete med literaturo).

V vsaki pesmici je bilo potrebno uporabiti besede, ki se začnejo na določen fonem in se rimajo, tako da je bilo delo kar težko, vendar mi je kar dobro uspelo.

Spomladi 2021 sem tako uspešno izvedla nekaj učnih ur v takratnem prvem razredu, kjer sem med drugim poučevala RAP.

Vse uspešne učne ure in delo v šolskem letu 2020/2021 smo meseca junija 2021 udeleženke predstavile tudi v predstavitvenem seminarju GEM preko video povezave, kamor smo povabile svoje sodelavce, da bi jih navdušile nad svojim delom.

Dejavnost Angleške ustvarjalne urice imam zdaj vsako leto za prvo triado osnovne šole, tako da se mi vsako leto pridružijo novi učenci, prvošolčki, ki se vedno na novo spoznavajo z inovativnimi metodami dela. Starejši pa mi že pomagajo, da delo lažje teče, saj že kar veliko vedo.

4 Zaključek

Razširjeni program nam je v našo šolo prinesel kar nekaj pozitivnih stvari – učitelji smo dobili dodatne ure in s tem možnost, da ponudimo učencem res velik spekter najrazličnejših dejavnosti. Vsak je dober v nečem in jaz sem svoje poslanstvo našla v glasbi in poučevanju angleščine. Ob veliki ponudbi najrazličnejših dejavnosti pa se je pojavil izziv – kako motivirati učence, da se priključijo ravno tvoji dejavnosti? Učitelji smo se morali znajti in zelo potruditi, da smo z inovativnimi pristopi privabili učence k dejavnostim in jih tam tudi zadržali v naslednjih šolskih letih. Vsakoletno nadgrajevanje dela z novimi, inovativnimi pristopi in idejami, ki popestrijo delo, si zagotavljamo, da učenci uživajo, se učijo in rastejo z nami tudi po končanem rednem pouku, kjer se najde čas res za zelo pestro ponudbo. Upamo, da se bo projekt Razširjenega programa nadaljeval oziroma implementiral v učni načrt in nam tako omogočil, da učencem ponudimo čimbolj pester izbor dejavnosti, v katerih si bo lahko vsak našel nekaj zase.

Viri in literatura

Juriševič, M. (2012). Motiviranje učencev šoli.

Language in your hands. (b.d.) Pridobljeno s <https://www.languageinyourhands.com>

Learning English through signs with Pixie and Jenkins, song booklet. (b.d.) Pridobljeno s <http://www.lets-erasmusplus.com>

Through gestures and music into the world of phonics. (b.d.) Pridobljeno s <http://gem-erasmusplus.com>

МИСЛИМ СВОЈОМ ГЛАВОМ И СВЕТ БОЛИМ У ПЛАВО (ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ЗНАЧАЈНИХ ДАТУМА ТОКОМ ОНЛАЈН НАСТАВЕ)

Аутори: Татјана Чубрило - наставник историје, педагошки саветник,
„22. октобар”, Сурчин, мејл адреса: tacasubriloj@gmail.com
Јелена Бабић - наставник биологије, ОШ „22. октобар”, Сурчин,
адреса: jelenamaj@gmail.com

ОШ
мејл

Сажетак: Учење о заштити животне средине представља сложен и јединствен процес, који има за циљ стицање елементарних појмова и знања, развијање свести о очувању и заштити животне средине. Образовање о животној средини и јачање свести о обележавању важних датума на државном и светском нивоу део је процеса целоживотног учења. Овим видом образовања оспособљава се и наставник да код ученика развија функционално знање у складу са савременим образовним потребама кроз редовну наставу али и кроз ваннаставне активности.

Кључне речи: *образовање, очување и заштита животне средине, биодиверзитет, значајни датуми, онлајн настава.*

Summary: Learning about environmental protection is a complex and unique process, which aims to acquire basic concepts and knowledge, develop awareness of environmental preservation and protection. Environmental education and raising awareness of national and global milestones is part of the lifelong learning process. This type of education enables the teacher to develop functional knowledge in students in accordance with modern educational needs through regular classes and extracurricular activities.

Keywords: education, preservation and protection of the environment, biodiversity, significant dates, online teaching.

Увод

Човек је саставни део природе. Током свог еволутивног развоја, он је мењао своје природно окружење, многе врсте довео до истребљења, уништио природне ресурсе и тако довео у опасност опстанак људске врсте и читаве природе. Због свега овога, обарзовање о заштити животне средине добија на све већем значају.

Светски дан биодиверзитета одржава се сваког 22. маја, широм света. Уједињене нације прогласиле су 22. мај за Међународни дан биодиверзитета. У основним школама Србије, о заштити животне средине и биодиверзитету учи се кроз обавезни наставни предмет - биологију, али и кроз изборни предмет - чуваре природе.

1. Ангажованост ученика и наставника у традиционалној, савременој и онлајн настави и мотивација ученика

У данашње време све је мање деце која су мотивисана за рад. У многим школама је и даље заступљена традиционална настава, у којој ученик има пасивну улогу, а наставник презентује готове наставне садржаје и самостално обрађује наставне јединице. За разлику од традиционалне, у савременој школи наставник у васпитно-образовном раду стимулише унутрашњу мотивацију ученика истичући значај учења. Наставник и ученик заједно бирају стратегије, методе и поступке у настави, заједно планирају, реализују, прате и евалуирају заједничке исходе рада и постигнућа ученика.

Шта подразумева онлајн настава?

Онлајн настава подразумева адекватно коришћење дигиталних алата, апликација и платформи за онлајн учење с циљем постизања исхода учења. У онлајн настави неопходно је дати детаљна упутства за коришћење онлајн апликација.

Предности онлајн наставе:

- Флексибилност онлајн учења - наставници и ученици имају више контроле над процесом учења него што је случај у традиционалном образовању;
- Могућност коришћење различитих онлајн алата и апликација за учење и обраду наставних јединица, што наставне садржаје чини занимљивијим и повећава радозналост ученика;
- Другачија социјална динамика - због непостојања непосредног контакта између наставника и ученика, писана комуникација је најчешћи начин комуницирања;
- У овом случају, онлајн настава може повећати мотивацију и активност стидљивих ученика јер не постоји визуелни контакт и излагање који могу бити стресни за њих;
- Мотивација расте са интеракцијом и активношћу ученика, што даље доводи до лакшег учења и памћења, веће заинтересованости и задовољства процесом учења;

- Добијање повратне информације и ефикасна комуникација између ученика доприносе већој мотивацији.

Недостаци онлајн наставе:

- Велики проблем може бити мањак информатичке писмености, мањак доступности технологије код ученика, као и лоша интернет веза;
- Непостојање „живе” речи наставника;
- Осећај усамљености и изолације код ученика, што може смањити мотивацију ученика за даље учење;

Показатељи подстицајне климе за учење у настави могу бити:

- Међусобно поштовање;
- У процесу учења, ученици сарађују, уважавају се и једни другима помажу;
- Нема агресивног понашања између ученика, увреда и омаловажавања;
- Води се рачуна о свим ученицима, без давања предности и запостављања појединих ученика;
- Јасно су дефинисане обавезе ученика;
- Пријатна и опуштена атмосфера.

2. Чуvari природе као изборни предмет

О плану и програму наставе и учења оријентисаном на исходе

Садржаји програма изборног предмета чуvari природе поред основног теоријског приступа поседује и активан приступ усмерен ка практичној реализацији ван учионице и ка изради мини пројеката, што свакако доприноси мотивацији ученика.

Циљ учења је да ученици стекну знања, понашање, ставове и вредности који су потребни за очување и унапређење животне средине, биодиверзитета, природе и одрживог развоја.

Неки од најважнијих исхода предмета:

- Ученик може да направи разлику између одговорног и неодговорног односа према живим бићима у непосредном окружењу;
- Ученик уме да објасни појам биодиверзитет и зна који је његов значај;
- Ученик повезује значај очувања животне средине и биодиверзитета са бригом о сопственом и колективном здрављу;
- Ученик активно учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и биодиверзитета;

3. Обележавање Међународног дана биодиверзитета – „Мислим својом главом и свет бојим у плаво”

Како смо планирали, реализовали и оценили овај мини-пројекат:

3.1.Планирање (тема, циљ, активности...)

Циљеви:

- Развијање свести о значају копнених вода;
- Неговање одговорног односа према природи и њеним ресурсима;
- Међушколска сарадња;
- Јачање свести о важности обележавања државних празника и осталих важних датума на државном и светском нивоу;
- Развијање међупредметних компетенција;
- Оснаживање ученика за учешће у ваннаставним активностима;

Исходи:

Ученици ће бити у стању да:

- Наведу факторе загађивања воде и предвиђају последице њиховог дејства;
- Наведу зашто су водени екосистеми битни за опстанак планете;
- Наведу примере за заштиту вода у својој околини и активно учествују у чувању околине;
- Уоче значај сарадње за остваривање заједничких циљева;
- Изнесу своје мишљење о значају очувања водених екосистема, после погледаног видео материјала ученика;
- Користе ИКТ у сврху креирања едукативног материјала;

Међупредметне компетенције које смо развијали:

- Решавање проблема

Формулише објашњења и закључке на основу резултата до којих је дошао у раду, презентује их и дискутује са другим особама и преиспитује их у светлу добијених коментара. Стечена нова сазнања и вештине повезује у јединствену целину са претходним.

- Сарадња

Одговорно и савесно извршава заједничке активности стављајући интересе групе изнад сопствених.

Активно и конструктивно учествује у раду групе или пара.

- Дигитална компетенција

Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.

Уме да представи, организује и обликује одређене информације, користећи на ефикасан начин могућности ИКТ средства.

- Компетенција за учење

Има позитиван и одговоран однос према учењу.

Мотивисан је и оспособљен да самостално планира, организује, спроводи и вреднује учење; разликује битно од небитног, изражава и образлаже идеје.

Користи различите изворе информација и има критички однос према њима.

Примењује одговарајуће начине учења у складу са циљевима, садржајем, интересовањима, условима и временом.

Способан је да самостално и у сарадњи са другима истражује, открива и повезује нова знања; користи могућности ваншколског учења; негује и развија лична интересовања.

- Естетичка компетенција

Показује осетљивост за еко-културу и културу свакодневног живљења и има критички однос према употреби и злоупотреби природе.

- Комуникација

Изражава своје ставове, мишљења, осећања, на позитиван, конструктиван и аргументован начин.

- Одговоран однос према околини

Практикује активности које подстичу одрживост, на пример штедња воде и енергије, разврставање отпада, рециклажа; повезује значај тих активности за свој будући живот, живот заједнице, као и живот будућих генерација.

Уочава чиниоце и понашања који нарушавају природу и квалитет животне средине у широј околини и свакодневном животу;

Развија свест о положају човека у природи и његовој одговорности за стање животне средине и природе.

Спознаје везу између квалитета животне средине и квалитета свог живота и разуме да се његова добробит и добробит заједнице и друштва огледа и у квалитету и одрживости његове околине.

Активно се укључује у друштвене акције у школи и заједници које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и ка одрживом развоју.

Сагледава које активности (обрасци понашања), на личном нивоу, нивоу заједнице и глобалном нивоу, могу унапредити стање и квалитет животне средине и природе.

- Предузимљивост и оријентација ка предузетништву

Спреман је да учествује у самосталним и тимским пројектима; способан је да развије идеју, представи је, образложи и преговара у тиму о њеној реализацији; учествује у активностима са другима у оквиру своје тимске улоге.

Активности наставника и ученика

- Упознавање са темом;
- Избор наслова теме;
- Избор облика и метода рада;
- Подела задатака;
- Доношење правила током рада.

3.2.Реализација пројектних активности

Истраживање стања вода у околини;
Прављење фотографија и видео записа о водама;
Израда панона, макета и видео записа од прикупљеног материјала;
Учествовање у изради анкете за ученике.

3.3.Презентовање/промовисање пројекта

Постављање видео материјала и анкете на Гугл учионицу за све ученике школе;
Дискусија на Гугл учионици у оквиру часова биологије, Чуvara природе и историјске секције.

3.4.Евалуација и рефлексација о пројекту

Након погледаног видео материјала, спроведена је анкета путем Гугл упитника.
Анкетирано је 73 ученика узраста од 12 - 14. година. Постављено је 16 питања и ученици су одговорили на следећи начин:

1. Да ли у твојој околини постоји нека река? 98,6% испитаника одговорила је Да
2. Да ли сматраш да су реке и језера у Србији у добром стању? 58,9% испитаника одговорило је са Не, 41,1% са делимично.
3. Да ли си упознат са значењем термина климатске промене? 72,6% Да, 23,3% делимично, 4,1% Не .
4. По теби, шта највише проузрокује климатске промене? 75,3% Активност људи, 23,3% Природни процеси, 1,4% Не верује у климатске промене.
5. Да ли је наведена тврдња тачна? Биодиверзитет представља разноврсност живих бића на Земљи. 91,8 % Да, тачна је, 8,2 % Није тачна
6. Ког датума се обележава Светски дан заштите биодиверзитета? 90,4% испитаника зна да је то 22. маја, 9,6% испитаника је означило неки други датум.
7. Шта по твом мишљењу, највише загађује реке и језера? Понуђени одговори су били: индустријализација, отпадне воде и дивље депоније. 79,5% испитаника је навело да све горе наведено загађује реке и језера, док 8,2% сматра да су то дивље депоније, 5,5% отпадне воде, а 6,8% индустријализација.
8. Вода је извор живота. Она чини: 93,2% испитаника је одговорило да вода чини $\frac{2}{3}$ наше планете, 5,5% испитаника је одговорило да вода чини $\frac{1}{3}$ наше планете и 1,4 % испитаника да вода чини $\frac{1}{2}$ наше планете.
9. Вода је саставни део човековог тела. Колико процената има у телу одраслог човека? 71,2% испитаника је дало одговор да је тај проценат између 65% - 70%, 19,2% испитаника је одговорило да је то између 60% - 65% (тачан одговор), 9,6% испитаника је одговорило да је то између 50% - 55%.
10. Прва насеља настала су у долинама: 93,2% испитаника је дало одговор да је то у долинама река, док је 6,9% испитаника сматра да су настале поред језера и мора.
11. Да ли загађивање воде, ваздуха и земљишта утиче на здравље људи? 100% испитаника сматра да загађење утиче на здравље људи.

12. Која би била порука видеа ваших другара? 100% испитаника схватило је поруку видеа - да је воду као и животну средину потребно чувати, а не запустити
13. Након одгледаног филма о води, да ли се твоје мишљење о важности очувања животне средине променило? 78,1% анкетираних сматра да се променило мишљење о важности животне средине, да су научили нешто ново и сматрају да треба више разговарати на ову тему. 21,9% анкетираних сматра да ништа ново није сазнао, али да свако од нас треба да чува природу.
14. Да ли је овакав начин рада (онлајн) могао да вам пренесе поруку ваших другара? 84,9% испитаника дало је одговор Да, у потпуности, 12,3% Делимично и 2,7% испитаника одговорило је са Не.
15. По твом мишљењу, да ли се овакве теме могу обрађивати кроз мини пројекте путем онлајн наставе? 71,2% испитаника одговорило је са Да, 26 % са Делимично и 2,7% Не.
16. Да ли је овај начин представљања одређених тема лакши за учење од класичних часова? 55,6% испитаника одговорило је са Да, 36,1% са Делимично и 8,3% са Не.

Закључак

Ученици су показали велику жељу и мотивацију да и поред пандемије и онлајн наставе, активно учествују у пројекту. Развили су свест о значају и заштити копнених вода. Своја знања су поделили кроз видео запис са другим ученицима. Анкетирани ученици су показали висок степен сарадње и еколошке свести. Свакако да онлајн настава не може заменити непосредну наставу, али у ситуацијама када не постоји избор, ово може бити један од начина да се одређене наставне теме обраде, а да ученици остану мотивисани за рад. Пратећи иновације, наставници би требало да се окрену ка хибридној настави, јер је овај начин рада нешто што додатно мотивише и укључује и наставнике, али и саме ученике у процес учења. Ученици активно учествују, развијају тимски рад и критичко мишљење.

Извори и литература:

Закон о основном образовању и васпитању; 55/2013-3, 101/2017-11, 27/2018-3 (др.закон), 10/2019-3, 129/20121-8, 129/2012-9 (др.закон)
Службени гласник РС – Просветни гласник, бр. 15/18, 18/18, 3/19, 3/20 и 6/20
<https://zuov-katalog.rs/index.php?action=page/catalog/view&id=1345>
<https://razvionica.wixsite.com/smernice/celozivotno-ucenje>

НАСТАВНИК И РОДИТЕЉ - ПАРТНЕРИ У КРЕИРАЊУ ПОДСТИЦАЈНОГ ОКРУЖЕЊА ЗА МОТИВАЦИЈУ ДЕТЕТА

Смиљанић Драгана – родитељ , ОШ „Вук Караџић“ Сурчин

e-mail: smiljanici@live.com

Сажетак : Систем школства се није мењао пропорционално брзини и начину рада у школама. Развој технологије је са једне стране олакшао многе активности, а истовремено отуђио и направио јаз између породице и школе. У раду је дато виђење и став родитеља који је учесник радионица, заједничких пројеката, тематских вечери, у којима родитељи преузимају део обавеза и стварају мотивациону атмосферу за развој деце. На тај начин се јача повезаност и поверење на нивоу родитељ – ученик – наставник. Стварајући атмосферу која је саткана од подршке и сарадње, ствара се мотивационо окружење за развој деце које је подједнако важно свима.

Summary: The school system did not change in proportion to the speed and way of working in schools. The development of technology has made it easier for many activities, but at the same time alienated and created a gap between family and school. The paper presents the views and attitudes of parents who are participants in workshops, joint projects, themed evenings, in which parents take on part of their responsibilities and create a motivational atmosphere for children's development. In that way, the connection and trust at the parent-student-teacher level is strengthened. By creating an atmosphere of support and cooperation, a motivating environment is created for the development of children that is equally important for everyone.

Увод

Школа је детету друга кућа. Можемо рећи да дете у школи проводи више времена него код куће. У току једног дана је више у контакту са наставницима него са родитељима. Разлог томе су нове околности у којима родитељи раде. Промењено је радно време у односу на период када смо ми одрастали. Са друге стране је и константна борба за опстанак. Доласком новог светског поретка, родитељи раде и по неколико послова. Време које проводе са децом је ограничено и лошег квалитета. Сведоци смо, посебно последњих неколико година, да је чак и обавезан родитељски састанак могао да се одржи онлајн, као и сама настава. Све то заједно је довело до тога да је сам однос дете – школа – наставник – родитељ изузетно нарушен. Иако су модерне технологије у великој мери олакшале функционисање школе у доба пандемије, и у оном тренутку када се све вратило на старо, нажалост, многи су наставили у истом ритму. Тако је школа као институција почела да губи на значају у очима деце и родитеља. Деца је понекад доживљавају као место где морају ићи јер Закон то

налаже. Можда је и разлог што је само окружење у школи постало превише формално и по неком правилу где је све подређено форми, а не суштини. Поставља се питање, да ли би деца имала другачији однос према школи, настави и наставницима када би само окружење било приступачније и када би се на тренутак искорачило ван стандардних норми. Примери добрих пракси из света показују да је однос деце према школи директно повезан односом родитеља према истој. Уколико родитељ показује лош став према школи као институцији и наставницима, самим тим ће и дете усвојити тај став и понашати се у складу са тим.

Родитељ и његова улога у школи

Када би нам неко дао моћ да изменимо нешто у том ставу, шта бисмо урадили? Као родитељ сам први пут закорачила у школу пре 12 година и од тада сам учествовала у свим активностима које су захтевале подршку родитеља, почев од модних ревија, приредби за дане школе, промоцију школе у другим институцијама и сл. Сваки догађај је донео нека нова искуства, изазове, успехе, али и личну сатисфакцију. До тада сам школу, наставнике, децу и нас родитеље увек некако рангирала, посматрајући ко је коме подређен, а у ствари смо ми сви заједно једна платформа за развој наше деце и оплемењивање њих као будућих лекара, наставника, судија, занатлија, васпитача, научника... Да ли је важна улога родитеља у школи? Наравно! Када бисмо радили анализу ове тезе, могли бисмо је посматрати кроз вишеструке бенефите. Можемо да истакнемо неке од њих:

- социјализација;
- повезивање деце по вертикалним и хоризонталним нивоима;
- стварање добре радне атмосфере и осећаја припадности заједници;
- повећање одговорности;
- смањење насиља у школама;
- лична сатисфакција.

У припремању материјала за овај рад највише сам се ослањала на примере из праксе у којима сам посредно или непосредно учествовала.

Социјализација

Родитељ у настави може учествовати као асистент или посредник у неким пројектима на задату тему везано за било који предмет. У нижим разредима је то заступљено у већој мери, а у вишим разредима је директно повезано са креативношћу наставника приликом задавања

задатака. Улога родитеља и наставника у социјализацији деце је готово подједнака. Школа није само настава, већ и велики одмор. Уколико се родитељ укључи у било који сегмент наставе, даје детету пример да је учионица исто као и његова соба. Све што не би радио у својој дневној соби, не би требало да ради ни у школи. Зашто код куће не пишу по зидовима кад их нико не види. Исти тај осећај треба пренети и на њих. Из праксе могу пренети искуство из једне основне школе у Брезовици (Словенија) у којој на почетку школске године потписују Уговор родитељ, разредни старешина и директор школе. За све што дете уради у школи, родитељ је одговоран. Они су на тај начин направили осећај одговорности деце према инвентару школе. Можда је по мом мишљењу тај систем сувише крут и диктаторски, али ефекти су евидентни. Школски инвентар је као музејски експонат. Искрено верујем да све оно што ми покажемо деци, оставља траг у њиховом понашању. Узимајући у обзир и закон масе, ипак је васпитање и наш однос према школи пресудан. Правећи малу анкету међу родитељма из мог окружења, долазим сама до закључка да је однос деце према настави директно везан за однос родитеља и њиховог става. То значи да већина деце која имају лош став према настави и наставницима има родитеље од којих су наследили такав однос. Не постоји чаробни штапић који ће преко ноћи променити ставове родитеља, али ће њихов активан рад на неким пројектима бар делимично утицати на то. Није редак случај да на годишњицама матуре сви кажу како им је тај период школовања био најлепши, а тада нису у томе уживали. То је неки вид наслеђа који су и они наследили из својих породица. Није циљ променити нешто преко ноћи, већ систематски мењати свест родитеља и деце.

Повезивање деце по вертикалним и хоризонталним нивоима

Пројекти у којима се учествује са децом на истом месту окупљају родитеље и ученике свих одељења. Том приликом се деца упознају, сарађују и организују са људима који су окупљени са истим циљем. Резултати тога су била нова пријатељства; како родитеља тако и деце. Сећам се када ми се ћерка изгрлила са девојчицом која је 4 године старија од ње. На моје питање: „Ко је она?“ добила сам одговор да јој је то другарица из осмог разреда. Заједно су спремале неку изложбу, па ју је њена мама довезла кући. Оно што је мени највећа сатисфакција је што то пријатељство траје и данас јер су обе на истом факултету. Ширећи лични круг познаника и пријатеља, јача се самопоуздање и стварају нераскидиве везе. Уосталом, вршњачка подршка или још боље рећи вршњачка едукација даје право изобиље знања и сазнања које је немогуће занемарити. Из праксе је приметно да се и родитељи сличних афинитета међусобно повезују у заједничким пројектима јер имају лакшу међусобну комуникацију.

Стварање добре радне атмосфере и осећаја припадности заједници

Родитељи морају бити подршка и подстицај, а и мотиватори. Нисам поборник западњачких система, али неке добре праксе треба примењивати. Као што компаније имају тим билдинг, тако је учешће деце, родитеља и наставника као тим билдинг школе. Упознајући једни друге мимо редовних и крутих правила, мењају се ставови и предрасуде. Све то повезује и ствара добру радну атмосферу на часовима. Разговарајући са наставницима који су учествовали заједно са децом и родитељима у неким пројектима, долазимо до сазнања да су им управо такви пројекти олакшали комуникацију на редовним часовима. Са једне стране, наставници су, упознајући породицу, упознавали и окружење у којем је дете одрасло. На тај начин су изградили став и начин како да се односе према том детету. Схватили су зашто је то дете повучено или зашто је агресивно и бучно. Са друге стране, деца су наставнике упознавала не у оној форми која је ограничена на учионицу, већ и као обичне људе, нечије родитеље. Схватили су да су неки строги, али духовити или приватно веома занимљиви и свестрани. Наравно да им то није дозвољено на нормалним школским часовима. Такви добри односи се преносе на учионицу. Упознавањем наставника и деце ствара се блискији однос, веће поштовање и добра атмосфера за рад. Све то посредно доводи до осећаја припадности заједници што је, поготово нама као народу, изузетно блиско. Родитељ је основни узор свом детету и свако његово понашање је директан став детета. Оно одраста у модалитетима понашања из свог примарног окружења. Развијањем става да смо важни својој заједници, развиће и осећај припадности истој.

Повећање одговорности

Пројекти у којима сам лично учествовала су захтевали и одређену организациону структуру и логистику. Примењујући своје знање из посла којим се бавим, била сам задужена за израду структуре пројекта. Били смо подељени у тимове са јасним задацима, обавезама и одговорностима где је свако у оквиру свог тима поделио одговорности на поједине задатке. Могу слободно рећи да је све изгледало као мало предузеће где су деца, можда по први пут у животу, имала додир са предузетништвом, одговорностима, ауторитетом. Имали су увид у то где је неко погрешно у распореду задатака и испао као „најслабија карика“ у систему. Све научено су касније користили приликом израде задатака, групних радова и сл. Примењивали су искуства где су морали, од људи који су им је наметнути, направити тим. Одговорност у избору задатака које ће доделити свакоме од њих је подстицала код њих креативност. Родитељи су, свако према својим афинитетима, правили мали тим који је имао један задатак. Одговорност се огледа у делегирању ауторитета, распореду активности, организацији и ограничењима. Пројекти у којима учествују родитељи повезују циљ и

ограничена средства са којима се циљ треба реализовати. Условљени реалним околностима, деца постају активнија, креативнија и одговорнија.

Смањење насиља у школама

Ништа не може уништити људе као предрасуде о њима. Деца одрастају у епохи доминантности која је често повезана са материјалним статусом, припадности одређеним групама, професионалном успеху и сл. Свако ко припада маргиналној групи представља „мету“ за вршњачко насиље. Пример из праксе који ми је остао упамћен везан је за организацију пројекта под називом „Дани здраве хране“. Под здравом храном деца подразумевају све што се продаје у продавници истог назива иако се тамо налазе и бомбоне, слаткиши и разне друге ствари које никако не могу да се сврстају у ту групу. Тај дан су се сви заиста потрудили да буду креативни. Један дечак, често миран и повучен, био је увек на мети оних мало доминантнијих. Тај дан је он донео вероватно најбоље кифлице које је ико пробао и икебане од сезонског воћа. Сви су били одушевљени и то је управо био моменат који је изменио став свих према њему. Можда неко сматра да то није добар начин, али је добар пут да се нешто промени. Учешће у пројектима могу добити подједнако сви чланови породице, а исто тако сви могу остварити посредне или непосредне бенефите.

Лична сатисфакција

Често се неправедно занемарује лична сатисфакција као кључан моменат у активностима које директно повезују родитеље и наставнике у оквиру редовног школског програма. Родитељи своје учешће неосновано ограничавају само на рад Савета родитеља. Активирањем и подстицањем родитеља у ваншколским активностима подстиче се иновација у просветном садржају. То не значи да ће план и програм наставе бити нарушен на било који начин, него ће родитељи и деца добити на улози коју често могу и сами да изаберу. Постоје мерила која не могу да се изразе у било ком облику осим у личној сатисфакцији. Учећи на примерима добре праксе, повећава се креативност, како наставника тако и родитеља. Окружени таквим околностима, деци се постављају норме понашања које нису прописане неким правилником, већ личним осећајем који са собом носи трајније ефекте.

Закључак

Не постоји школски предмет у којем родитељ не може да учествује на било који начин. Као кључна фигура у одрастању, родитељ је истовремено узор, подршка и мотив за напредовање у сваком погледу. Учешће родитеља не треба да буде само подстакнуто одређеним проблемом – школском афером, непријатним догађајем и слично, већ треба бити обавезујуће у превентивном смислу. Савет родитеља и родитељски састанци не треба да буду једини контакт родитеља и школе. Различите тематске радионице су се показале као одлични примери из праксе, где сваки родитељ има обавезу учешћа у зависности од личних преференција. Истовремено, деца стварају осећај припадности једној другој заједници којој није примарна породица, него школа. На тај начин се јача повезаност и поверење на нивоу родитељ – ученик – наставник. Стварајући атмосферу која је саткана од подршке и сарадње, ствара се мотивационо окружење за развој деце које је подједнако важно свима.

ПОДРШКА РОДИТЕЉИМА ДЕЦЕ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ И ДЕЦЕ ТИПИЧНЕ ПОПУЛАЦИЈЕ КРОЗ ЕДУКАТИВНЕ ИНТЕРАКТИВНЕ РАДИОНИЦЕ

Др Марија Славковић, мр. Мирела Стијовић
ОШ „Сава Јовановић Сирогојно“, Земун
marijammd@gmail.com

Сажетак

Континуирана и осмишљена сарадња међу родитељима и просветним радницима треба да води ка успеху и напредовању сваког детета.

Основни циљ радионица јесте оснаживање родитеља да активно учествују у стимулацији развоја свог детета. Сваки вид сарадње треба да садржи предлог мера и активности које ће родитељи и просветни радници заједно предузимати како би превазишли постојеће проблеме у социјалном и академском развоју деце. Ове радионице су управо осмишљене на основу потреба на које су указали постојећи проблеми код деце која не успевају због лоше пажње и концентрације, вербалне флуентности, радне меморије и визуо-моторне контроле да постигну одређена академска постигнућа.

На радионицама су приказане теме из области развоја пажње, перцептивних и моторних способности кроз читав низ вежби које могу да се изводе у кућним условима. Могуће је прилагођавање и израда потребног прибора за извођење вежби употребом материјала које поседује свако домаћинство. Такође су приказане вежбе за стимулацију развоја математичких вештина и вештина писања. Програм вежби обухвата и читав низ игара кроз које се постепено улази у свет бројева и слова.

На основу спроведеног циклуса од пет радионица, евалуација од стране родитеља је показала да су презентоване радионице и понуђен материјал били изузетно драгоцени у раду са децом у кућним условима као вид додатне подршке родитеља деци, што се одразило и на њихов академски успех у школи.

Кључне речи: родитељи, деца са сметњама у развоју, деца типичне популације, просветни радници.

Summary

Continuous and well-designed cooperation between parents and educators should lead to the success and progress of every child.

The main goal of the workshops is to empower parents to actively participate in the stimulation of their children's development. Each type of cooperation should contain a proposal for measures and activities that parents and educators will undertake together in order to overcome existing problems

in the social and academic development of children. These workshops are precisely designed and are based on the needs indicated by existing problems in children who fail to acquire certain academic achievements due to poor attention and concentration, verbal fluency, working memory and visual - motor control.

At the workshops, topics from the field of attention development, perceptual and motor skills are presented through a whole series of exercises that can be performed at home. It is possible to adapt and make the necessary accessories for performing exercises using materials that every household owns. Exercises to stimulate the development of mathematical and writing skills are also shown. The exercise program also includes a whole series of games through which you gradually enter the world of numbers and letters.

Based on the conducted cycle of five workshops, the evaluation by parents showed that the presented workshops and the offered material were extremely valuable in working with children at home as a form of additional support from parents to children, which was reflected in their academic success at school.

Key words: parents, children with disabilities, children of the typical population, educators;

Увод

Родитељство је прва и најважнија школа живота. Затим на ред ред долазе вртић и школа. Темељи квалитетног школовања могу се остварити добром везом између родитеља и просветних радника. За разумевање односа између родитеља и просветних радника, у едукацији и социјализацији деце, важна су два модела. Први, који промовише Епистен, развија теорију модела која објашњава концепт партнерства и поделу одговорности просветних радника и родитеља, а који је до сада проверен и потврђен у великом броју земаља у свету. Иза другог модела стоје Шеридан и Кртоковил, где родитељи препуштају одговорност за едукацију своје деце школи, тачније просветним радницима. Присталице смо Епистеновог модела, који подразумева укључивање родитеља као битног партнера у раду са просветним наставницима, а све са циљем што бољег, бржег и задовољавајућег напретка њихове деце у социјалним и академским постигнућима. Дошли смо на идеју да организујемо и спроведемо пет интерактивних едукативних радионица за родитеље са темама које су сами изабрали путем анкете која им је подељена. Анкетирани су родитељи деце типичне популације и деце са сметњама у развоју од првог до четвртог разреда ОШ „Вожд Карђорђе“ из Јакова. Занимљиво је било да су се ставови родитеља и учитеља поклопили у великом броју проблема везаних за пажњу и концентрацију код деце, недостатак радне меморије, лоша визуо-моторна контрола и проблеми са вербалном флуентношћу. Сви наведени предиктори потичу из групе егзекутивних функција и управо из тог разлога неопходно им је дати одређен приоритет у раду. На основу добијених података и детектованих проблема који су наведени у анкетама родитеља, осмишљене су следеће радионице са пет издиференцираних тема. Радионице спроведене од стране дефектолога требале су да дају одговоре родитељима како да помогну својој деци у раду

код куће са заједничком израдом методичко-дидактичке апаратуре од еколошког материјала и тиме побољшају одређене егzekутивне функције код деце.

Циљ и теме радионица

Сврха и циљ радионица је била подићи свест родитеља о важности правилног и континуираног вежбања као и израде адекватних методичко-дидактичких средства за рад код куће, како би се деци на што лакши начин помогло у савладавању академских постигнућа. Радионице су реализоване у току новембра и децембра 2022. године. Првобитно су их посећивали само родитељи, а затим и учитељи и васпитачи, са образложењем да приказан материјал може користити и васпитачима и учитељима као вид додатне методичке апаратуре код деце којој је неопходна помоћ у савладавању градива. Теме радионица су:

1. Стимулација развоја математичких вештина
2. Стимулација развоја вештине писања
3. Стимулација развоја моторних вештина
4. Стимулација развоја перцептивних вештина
5. Стимулација развоја пажње

Прва радионица „Стимулација развоја математичких вештина“

У оквиру прве радионице за родитеље који су детектовали код своје деце проблеме везане за математичке вештине које су повезане са логичко-математичким мишљењем, расуђивањем, успостављањем битних каузалних веза, успешно смо представили одређене вежбе које могу изводити у кућним условима са својом децом и дали смо конкретне примере за њихову израду и извођење. Родитељима смо приказали велики број примера за сваку вежбу појединачно, а у раду смо ограничени на приказ само два примера.

- Вежбе бројања (низ, двоструки низ, случајни распоред)
- Вежбе повезивања количине објеката са бројевима и цифрама
- Вежбе формирања бројног низа
- Вежбе конвертовања конкретног материјала у нумерички израз
- Вежбе упоређивања количине, претходник и следбеник
- Вежбе сабирања, одузимања...

Вежба за стимулацију развоја вештине бројања и вежбе повезивања количине објеката са бројевима и цифрама

Друга радионица „Стимулација развоја вештине писања“

Усвајање вештине писања се код деце типичног развојног тока одвија од појаве првих обриса писма око пете године до потпуног усавршавања у касној адолесценцији. Дете најпре користи цртеж, а потом покушава да имитира писање остављајући трагове по папиру. У току припремног предшколског периода користи такозвано „префонетско писмо“ које упућује на повезаност између написаних слова и гласова у речи. Постепено се уводи и фонемско писање које успоставља кооресподенцију између слова и гласа. Потпуну самосталност дете у писању остварује употребом различитих стратегија при организацији структуре текста, праћењу тока писања, кориговању грешака... Неке од стратегија су: визуелна, ортографска, фонетска, аналошка, морфолошка.

Друга радионица посвећена је примерима везаним за чин, вештине и тешкоће у писању јер су родитељи приметили проблеме код своје деце која су упућивала на дисграфично писање, гутање слова у писању, слова окренута као у огледалу и на основу тога затражили помоћ из ове области. Потрудили смо се да одговоримо на питања родитеља, да тешкоће у писању могу да се јаве услед сметњи у областима графомоторних, визуелних, аудитивних, језичких, али и у области метакогнитивних способности и на основу тога предложили и приказали вежбе из следећих области:

- Вежбе фине моторике
- Вежбе визуомоторне координације
- Графомоторне вежбе
- Вежбе правилног држања тела и оловке
- Вежбе писања прескриптуалних форми и слова на различитим тактилним подлогама
- Вежбе упознавања, препознавања и повезивања слова
- Вежбе уочавања првог слова у речи, повезивања предмета и првог слова у називу предмета
- Вежбе састављања речи по моделу

Приказаћемо само неке примере од наведених вежби.

Вежбе фине моторике и вежбе визуомоторне координације

Графомоторика

Графомоторика у почетку захтева позиционирање тела и руке, тачније инсистирање на правилном држању оловке. Понекад је неопходна подршка детету у виду штипаљке или гумице, какао би одржао правилну позицију држања оловке. Детету дајемо кинестетички модел писања одређеног слова вођењем и усмеравањем руке, дете превлачи прстом по различитим тактилним подлогама у облику слова. Употребљава се и визуелни модел покрета при писању, повлачењем руком по ваздуху или подлози, најпре у виду демонстрације, потом се заједно изводи активност. Пре самог чина писања слова, изводимо вежбе писања прескриптуалних форми које се односе на задатке повезивања тачака, бојења унутар контура слова или другог облика, праћења или повезивања непрекинутих линија, сликање прстима, додиривање осталих прстију палцем...

Држање оловке уз подршку

Трећа радионица „Стимулација развоја моторних вештина“

Трећа радионица је имала за циљ да помогне родитељима да уз помоћ приказаних вежби осмисле полигоне за успостављање боље равнотеже, правилног усклађивања покрета горње и доње мускулатуре, усклађивања визуомоторне контроле, као и прављење забавних игара за развој fine и грубе моторике код деце. Полазимо од вежби које обухватају велике мишиће тупа и екстремитета и односе се на активности као што су: ходање, нагло заустављање, окретање тела, трчање, шутирање лопте, скакање, провлачење....

- Вежбе постуралне контроле
- Вежбе координације покрета
- Вежбе статичке и динамичке равнотеже
- Вежбе за диференцирање покрета
- Вежбе за манипулативну спретност руку
- Вежбе визуомоторне координације

Кретање по линијама различитог облика и вежба избегавања препрека у простору

Четврта радионица „Стимулација развоја перцептивних вештина“

У оквиру четврте радионице родитељима су приказане вежбе из визуелних, аудитивних и тактилних области са мноштвом примера, а ми ћемо у овом раду приказати само неке од њих.

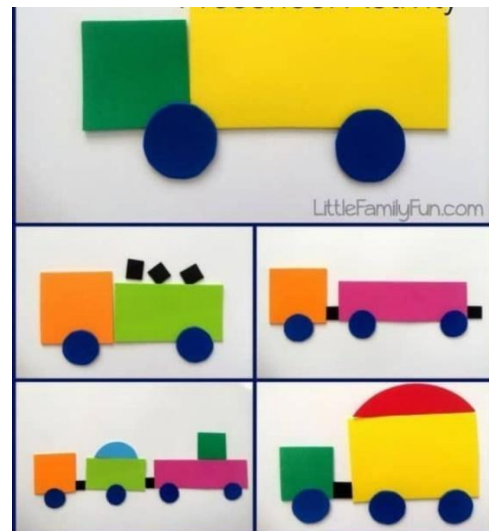
Област визуелних функција

Вежбе за развој кинестетичких облика (односе се на активности у којима дете идентификује одређени облик, независно од величине, боје, удаљености, оријентације...)

Вежбе визуелне дискриминације (односе се на идентификацију циљаних стимулуса у пару или групи. Циљани стимулуси могу да буду: објекти, слике, облици, слова...)

Вежбе визуелне организације (вежбе допуњавања слика, састављање целине на основу делова...)

Вежбе визуо-спацијалних способности (представљају позиционирање објекта у односу на посматраче и друге објекте нпр. шта је испред/иза/изнад/пored, а за децу која познају латерализованост десно/лево у односу на себе).

Вежбе визуелне организације

Област аудитивних функција

Аудитивне функције, односе се на вежбе репродукције садржаја или извођења налога на невербални аудитивни стимулус или вербални налог. Може да се мери и брзина извођења вежбе и да се увежбава ако је потребно. Постоје и вежбе аудитивне дискриминације у којима дете пореди парове звукова, тонова и ритмова и треба да каже да ли су исти или не.

Тактилно – кинестетичка област

Уколико је дете преосетљиво на додир пријаће му чвршћи додир, замотавање у простирке, притисак јастуцима или ваљање велике лопте по рукама, ногама и леђима детета. Одговарајуће су и игре пиринчем, разним зрневљем или песком смештеним у велике посуде тако да дете може да зарони руке. Може да се убади и нека играчка или више њих, па да их дете тражи. Пријају им и игре водом, затим, бојење и цртање прстима умоченим у боју.

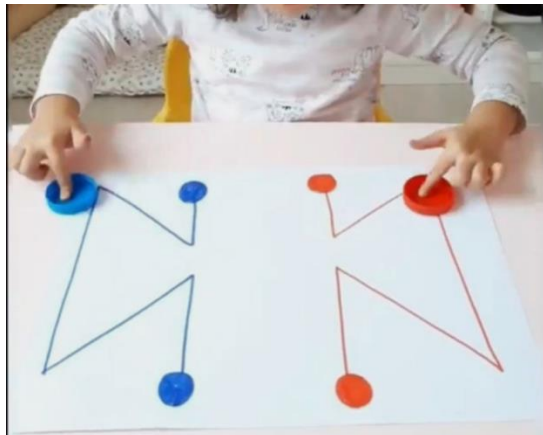
Тактилна стимулација

Пета радионица „Стимулација развоја пажње“

На основу анкетирања родитеља увидели смо да је најчешћи проблем код деце одсуство пажње и концентације. Ова радионица је била и најпосећенија од стране родитеља. Увели смо велики број примера и вежби какао бисмо помогли деци код куће и поставили јасне инструкције за њихово извођење. Нагласили смо да је важно користити кратке активности са унапред дефинисаним циљем. Потребно је да се постепено активности продужавају, а задатак усложњава. Приликом давања налога, гледа се директно у дете и користе се кратке, једноставне формулације. Уколико дете губи концентрацију, поновити више пута кључне речи налога, уколико се деси да прекине извођење активности, потребно је усмерити му руку ка материјалу. Код млађе деце, прелазак са једне активности на другу захтева време и може да се користи тајмер (означавао би крај једне и почетак друге активности). Приказане су вежбе из следећих области:

- Област фокусирања (селективности) пажње
- Област одржавања пажње
- Област алтерације (флексибилности) пажње
- Област дељења пажње

Вежба истовременог праћења
линија левом и десном руком

Вежба имитације покрета

Закључак

На обострано задовољство и родитеља и просветних радника, реализовано је свих пет радионица са позитивним исходом коме у прилог иду попуњени анкетни листови од стране родитеља. Родитељима су дате јасне смернице кроз конкретне примере израде и коришћења направљених дидактичких материјала у раду са својом децом у кућним условима. Предавање је било продуктивно јер је доста израђеног материјала донето и у школу. Оваквим начином рада родитељи су више времена провели у креативној изради материјала, учењу и примени истог у раду са својом децом, а деци се ово драгоцено искуство на помагању у изради материјала и употреби истог одразило на побољшање академских постигнућа у школи. Радионице су протекле у веселом и динамичном расположењу уз драматизацију одређених вежби и размену знања и вештина. Још једном се потврђује колико је важна сарадња између родитеља и просветних радника, као и да се уважавање проблема код деце, ослушкивање њихових потреба и уочавање њихових недостатака може унапредити добром сарадњом између родитеља и просветних радника.

Литература

1. Глигоровић, Милица,(2013) Клиничка процена и третман тешкоћа у менталном развоју, Универзитет у Београду, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.
2. Dauber, S.L., Epstein, J.L. (1989), Parent attitudes and practices of parent involvement in inner-city elementary and middle schools (Report No.33), U.S. Department of Education, Office of Educational Research and Improvement, Educational Resources Information Center (ERIC), February 2010.
3. Хрњица С., Рајовић В., Чолин Т., Крстић К., Допуновић, Д.(2004), Школа по мери детета, Институт за психологију Филозофског факултета, фондација „Save the Children“, Београд
4. Крстић Н.(1999), Основе развојне неуропсихологије, Институт за ментално здравље, Београд
5. Маћешић-Петровић, Д. (1996), Прогностичка вредност развоја когнитивних и праксичких способности као критеријума успешног третмана и едукације лако ментално ретардиране деце, Докторска дисертација, Дефектолошки факултет, Београд
6. Монтесори М. (2003), Упијајући ум, Београд: ДН Центар
7. Piaget J., Inhelder, B. (1986), Интелектуални развој детета, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
8. Sheridan, S., M., Kratochwill, T.R. (2007), Conjoint Behavioral Consultation: Promoting Family-School Connections and Interventions. London: Springer

S POZITIVNO ENERGIJO DO PRAVIH REZULTATOV

Barbara Kavčnik Rogelj, Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani,
barbara.kavcnik.rogelj@os-brezovica.si

Povzetek

V prispevku je opisano, zakaj je pozitiven pristop do poučevanja pomemben. Generacije učencev se spreminjajo, zato morajo učitelji spreminjati svoje stile poučevanja. Opisanih je 5 sodobnejših metod poučevanja, prav vse pa združuje to, da morajo učenci, da lahko pri njih sodelujejo, razmišljati s svojo glavo. S tem krepijo zaupanje v sebe ter pričnejo kritično razmišljati.

Summary

The paper describes why a positive approach to teaching is important. Generations of students are changing, so teachers must change their teaching styles. Five more modern teaching methods are described here, but all of them have in common the fact that the students have to think for themselves in order to participate in them. With this, they strengthen their confidence and begin to think critically.

Ključne besede: učenje, izobraževanje, pozitivna psihologija, sodobne strategije poučevanja

Učenje in izobraževanje

Večina strokovnjakov pravi, da je učenje širši pojem od izobraževanja, da je izobraževanje sestavni del učenja. Nekateri strokovnjaki poudarjajo, da sta to dva različna pojma – učenje je proces, izobraževanje pa dejavnost, v kateri se ta proces odvija.

Spomnimo se na zelo pomembno frazo: vzgoja in izobraževanje, ki jo uporabljamo zlasti v pedagogiki. Po tej frazi (vzgoja in izobraževanje) lahko sklepamo da je izobraževanje manj vredno od učenja, saj ne vzgaja (Blažič, 2003). Dejstvo pa je, da izvajalec izobraževanja vedno vzgaja s svojim zgledom (njegov odnos do vsebine, do svojega dela, do sebe in do drugih). Res pa je, da so učni cilji pretežno izobraževalni. Na številne učitelje so letele kritike, da samo izobražujejo. In večinoma so se učitelji izgovarjali na obsežen učni načrt, preveliko število udeležencev in druge pogoje dela. Zakaj je dobro vedeti, kakšna je razlika med učenjem in izobraževanjem? Pri izvajanju izobraževanja se lahko srečamo z udeleženci, ki so se v življenju veliko naučili priložnostno. Nekateri se tega ne zavedajo, drugi pa se. Slednji so lahko težavni za učitelja, ki tega ne upošteva. Učinkovit izvajalec izobraževanja se torej zaveda, da udeleženci veliko vedo in zato pozorno oblikuje cilje izobraževanja in prilagaja slog ter metode poučevanja trenutnemu položaju (Razdevšek-Pučko, 2008). V zadnjem času pa se pozornost strokovnjakov vedno bolj usmerja k učenju. Sodobna dognanja o motivaciji in motiviranosti nas učijo, da nikogar ne moremo ničesar naučiti, ampak mu lahko samo pomagamo pri učenju. Vse skupaj pa je povezano s psihologijo, ki se je dolgo časa ukvarjala z duševnimi boleznimi, z reševanjem problemov, krizami identitete, travmo in razvojnimi težavami.

V devetdesetih letih je Martin Seligman začel alternativno gibanje, ki ga je poimenoval pozitivna psihologija. Seligman pravi, da se mora psihologija namesto na reševanje težav osredotočiti na

ideje, ki vodijo do sreče, modrosti in razvijanja talentov. Tako danes pozitivna psihologija ljudem pomaga razvijati pozitivna čustva, vrline in osebne moči, ki vodijo do osebnega razcveta.

Človeku ne moreš zamenjati vijaka kot stroju

Ljudem ne uspe zaradi tega, ker bi odkrili in popravili lastne napake, temveč ker odkrijejo in razvijajo svoje talente. Tega se vse premalo zavedamo. Učenka, katere šibka točka je matematika, je pa talentirana za jezike, bo morala hoditi na dopolnilni pouk matematike, namesto da bi se učila jezike, kar jo veseli. Starši bodo od otroka zahtevali, da je manj površen, namesto da bi uvideli, kako dobro skrbi za domačo žival, in to še spodbujali. Tako nas vse življenje spremlja miselnost, da moramo popraviti lastne šibke točke.

Kaj pa, če se osredotočimo na stvari, ki delujejo?

A popravljanje šibkih točk nam gre težko od rok, ker smo nizko motivirani, ker dobivamo potrditve, kako slabi smo v tisti šibki točki, ker smo še sami globoko v sebi prepričani, da nam bo spodletelo. Zdaj pa obrnimo pogled in si predstavljajmo človeka, ki je dober v organiziranju dogodkov. V pozitivni psihologiji bomo pozornost usmerili v to, kaj mu pomaga, da je odličen pri organiziranju, in kako lahko te veščine še okrepi. Gledamo torej, kaj deluje, namesto kaj manjka. Krepitev stvari, ki delujejo, vodi v resnično mojstrstvo na nekem področju.

3 za 1

Ne le krepitev talentov, k osebnemu razcvetu pomaga tudi doživljanje pozitivnih čustev. Veselje, upanje, čudenje, hvaležnost, navdih, povezanost. Koliko od teh čustev doživimo, če popravljamo napake? Bolj malo. Med popravljanjem napak nas običajno spremljajo razočaranje, žalost, krivda, potrtnost, napetost. In to že samo po sebi vodi k manjši uspešnosti, saj se lažje učimo, če smo radovedni, kot pa, če smo napeti. Natančneje: psihologi so ugotovili, da moramo za vsako negativno čustvo doživeti tri pozitivna čustva, da izničimo učinek negativnega čustva. Pozitivna čustva pa bomo z večjo verjetnostjo doživljali v situacijah, ko krepimo talente, in ne, ko popravljamo napake.

Naslednjič raje pozitivno

V svoje življenje bomo prenesli več pozitivnosti, če se bomo preprosto osredotočili nanjo. Kot če si kupite rumeno jakno, potem okrog sebe kar naenkrat vidite veliko ljudi, oblečene v rumeno. Možgani delujejo selektivno. Si res želite naučiti kuhanja, če vam ne gre? Ne bi raje okrepili svojega znanja dela na vrtu, ki vam leži, in med učenjem doživeli več veselja, optimizma, radoživosti in radovednosti? To vam bo dalo prepotrebno energijo za vsakodnevne obveznosti (Marentič Požarnik, 2000).

Kako vse to doseči pri pouku?

V nadaljevanju je opisanih kar nekaj različnih metod, ki učencem pomagajo do boljših rezultatov. Predstavljajte si, da ostanete v dolgočasnem razredu z glasom učiteljev, ki vam odmevajo v ušesih in poskušate dvigniti veke, da bi bili pozorni na to, kar govorijo. Ni najboljši scenarij za noben razred, kajne?

Dandanes mnogi učitelji poskušajo svoje razrede čim bolj obdržati od tega scenarija in omogočiti svojim učencem, da se bolj vključijo v učenje, tako da najdejo različne pristope k poučevanju.

NA GLAVO OBRNJENO UČENJE

Normalni potek učenja, ki smo ga navajeni poteka, tako da predstavimo snov, potem vadimo in na koncu dobljeno znanje preverimo. Na glavo obrnjeno učenje pa poteka v obratni smeri. Najprej pri učencih preverimo njihovo znanje, tako da jim postavimo vprašanja, kot bi jih zastavil pri preverjanju. Primer: Kje je hladneje? Na severni ali južni polobli? Potem jim pustimo nekaj časa, da poskušajo odgovoriti na to vprašanje ali pa jim postavimo več podvprašanj, s pomočjo katerih zajamemo celotno snov. Ko učenci odgovorijo na zgornja vprašanja, jih skupaj preverimo. Po preverjanju pa jim predstavimo snov, o kateri so že celo uro razmišljali.

UČENJE S POMOČJO SOVRSTNIKOV

Učence razdelimo v skupine z enakim številom učencev. Snov, ki jo želimo vzeti v eni učni uri, razdelimo na toliko delov, kot imamo v razredu skupin. Vsaki skupini dodelimo določen del snovi, ki ga mora prebrati in na koncu predstaviti svoj povzetek in ugotovitve. V naslednjem koraku se med seboj dobijo posamezniki iz različnih skupin in ustvarijo skupino, v kateri si med seboj predstavijo vsak svoje povzetke in ugotovitve prej predelane snovi. Vsak posameznik nato naredi povzetek, kar je slišal od drugih in tako na koncu dobi razloženo celotno snov. Skupaj z učiteljem učenci na koncu preverijo, če ima posameznik zapisane oz. razume pomembne elemente snovi.

REŠEVANJE PROBLEMOM

Vedno se opiramo na resnične življenjske situacije. Zastavimo vprašanje in pustimo, da poskušajo učenci na različne načine priti do rešitve. Primer: V sobi je 22 ljudi in samo 6 stolov. Ti ljudje morajo v tej sobi en teden vsak dan po 6 ur poslušati predavanje. Kako bi rešil situacijo? Učenci poiščejo različne možnosti, ena izmed njih jih lahko pripelje tudi na to, da vsi sedijo na tleh oz. določeni ljudje plačajo, da sedijo na stolu. Iz tega izpeljemo snov za razlago različnih političnih ureditev v svetu (kapitalizem, komunizem, ...)

UČENJE S POIZVEDOVANJEM

Star rek: »Povej mi in pozabim, pokaži mi in se spomnim, vključi me in razumem« opisuje jedro učenja, ki temelji na poizvedovanju. Poizvedovanje je postopek iskanja resnice, informacij ali znanja z vprašanjem. To je ključ. Proces poizvedovanja se začne z zbiranjem informacij in podatkov z uporabo človeških čutov: vida, sluha, dotika, okušanja in vonja. Pomnjenje dejstev in informacij ni najpomembnejša veščina v današnjem svetu. Dejstva se spreminjajo in informacije so na voljo. Učenje, ki temelji na poizvedovanju, omogoča učencem, da oblikujejo razumevanje in potrebno za poglobljeno učenje. Takšno razumevanje močno poveča možnosti, da bodo učenci lahko koncept uporabili v novih situacijah. To povečuje verjetnost, da se ga bodo spomnili. Učne strategije, ki temeljijo na vprašanjih, služijo kot spodbuda za učenje, razmišljanje in spraševanje. Kako izgleda učenje na podlagi poizvedovanja v učilnici?

Vprašanje, načrtovanje in napovedovanje, preiskovanje, snemanje in poročanje ter premišljevanje. Učenci, ki so navajeni tradicionalnega poučevanja, jim bo morda nekaj časa neprijetno pri učenju na podlagi poizvedb, zato učitelji ne smejo prehitro obupati in morajo biti potrpežljivi. Učitelj jih mora voditi skozi postopek spraševanja. Postopek, ki mu sledijo: sledenje najboljšim dokazom, povezanim z bistvenim vprašanjem, kritično prepoznavanje temeljnih vprašanj, usklajevanje z vrstniki in poročanje z najboljšo rešitvijo bistvenega vprašanja. Če učenci ne želijo sodelovati v

nalogi, bodo porabili svoj čas za ugotavljanje, na koncu pa povedali točno tisto, kar si želi učitelj, kar pa spodbija namen učenja na podlagi poizvedovanja.

Ta razdelek podrobneje prikazuje pet korakov.

1. Spraševanje

Učenje, ki temelji na vprašanjih, je postavljanje vprašanj. Učence spodbujamo, da postavijo vprašanja, ki jim pomagajo odkriti, kako deluje svet. Ta vprašanja lahko postavlja učitelj ali pa jih oblikujejo učenci. Zastavljanje dobrih vprašanj zahteva prakso. Zato mora na začetku poizvedovanja učitelj modelirati vprašanja ter učence s tem naučiti in spodbuditi k pravilnemu postavljanju vprašanj. Ob učenju na osnovi poizvedb je potrebno oblikovati dve vrsti vprašanj: osnovno in temeljno.

Osnovna vprašanja: Bistvena vprašanja si običajno postavi in oblikuje učitelj. Učenci si lahko ustvarijo lastno vprašanje, če so že imeli izkušnje z učenjem, ki temelji na poizvedovanju in jim postopek ustreza. Učenci ustvarijo vprašanja (temeljna), ki jim bodo pomagali sestaviti odgovore na osnovno vprašanje. Na primer: Pri zgodovini ko se pogovarjamo o državljanski vojni, lahko učitelj postavi eno od naslednjih osnovnih vprašanj:

- Zakaj se borimo proti vojnám?
- Kako bi lahko politična vprašanja ali ideje kdaj postale pomembnejše od družinske zvestobe?
- Kako naša država prikazuje učinke državljanske vojne?

Temeljna vprašaja: Temeljna vprašanja so ponavadi vprašanja "kaj je". Učenci ustvarijo temeljna vprašanja s pomočjo možganske nevihte. S preiskavo in raziskovanjem dejanskih informacij iščejo odgovor na bistveno vprašanje. Učitelj jih bo morda moral oblikovati, da bodo ta postopek bolj razumeli. Število temeljnih vprašanj običajno znaša od šest do osem.

Primer: Osnovno vprašanje: Kako bi lahko politična vprašanja ali ideje kdaj postale pomembnejše od družinske zvestobe?

Temeljna vprašanja:

- Kakšne so bile politične stranke med državljansko vojno?
- Kakšne so bile podobnosti vsake stranke?
- Kakšne so bile razlike med strankami? · Katere so pomembne vrednote (osebne, politične, gospodarske itd.) tistega obdobja?
- Kakšna je bila družinska struktura v obdobju državljanske vojne?
- Kdo je imel politične vplive?
- Kakšen vpliv na družino so igrali ti vplivi?

Za učence je pomembno, da razumejo, da bistveno vprašanje poraja veliko majhnih temeljnih vprašanj. Zato je namesto, da bi poskušali dojeti celotno sliko, bolj pomembno naenkrat vzeti majhne koščke in jih na koncu zbrati v celoto.

2. Načrtovanje in napovedovanje

Pred začetkom učenja, ki temelji na preiskavi, učitelj učence seznani s temo. V tem času učitelj pomaga učencem ustvarjati vprašanja z modeliranjem: Kako ste prišli do tega zaključka? Kakšne so še druge možnosti? Ko se učenci seznanijo z gradivom, ustvarijo osnovno vprašanje, če ga učitelj ne posreduje. Prav tako razmišljajo in oblikujejo šest do osem temeljnih vprašanj. Učitelj

jih bo morda še vedno moral sam oblikovati, tako da zastavi odprta vprašanja: Kdo so bile nekatere politične sile tistega časa? Kako so vplivali na ljudi v tisti dobi? Pomembno je, da študenti razumejo, da je večje (osnovno) vprašanje sestavljanje manjših (temeljnih) vprašanj. Pred zbiranjem svojih informacij učenci ustvarijo seznam potrebnih virov, s katerimi lahko odgovorijo na svoja vprašanja in sporočijo svoje ugotovitve. Ti viri lahko vključujejo: računalnik, internet, programsko opremo, večpredstavnostna orodja, CD-ROM itd.

3. Raziskovanje

Pri tem koraku je pomembno, da učitelji učencem omogočijo dovolj časa za raziskovanje. Učitelj lahko olajša postopek z zbiranjem virov in postavljanjem odprtih vprašanj med preiskavami v skupini. Učenci imajo priložnost, da se premikajo po sobi in vidijo, kaj počnejo druge skupine. To ustvarja druge ideje, ki jih je mogoče vključiti v lastne preiskave. Učenci vodijo natančne zapise ali dnevnike, ki jih uporabljajo pri zbiranju informacij. Ta dnevnik jim omogoča tudi informacije o tem, kaj je med preiskavo delovalo in kaj ni; katera vprašanja so bila odgovorjena in katera ne. Vendar pa vsega znanja, ki je potrebno med preiskavami, ni mogoče pridobiti s poizvedovanjem. Pomembno je, da učitelj reče "ne" preiskavam, ki odstopajo od ciljev lekcije, ali preiskavam, ki niso pomembne za odgovor na bistveno vprašanje. Učenci, ki jih učitelj preusmeri, ostanejo osredotočeni na ustrezna vprašanja in raziskave.

4. Predstavitev in poročanje

Pri tem koraku učenja, ki temelji na poizvedovanju, učenci beležijo in poročajo o svojih ugotovitvah. Učenci lahko uporabljajo različne načine za predstavitev: sezname, preglednice, baze podatkov, grafične organizatorje, grafe, beležke... Učenci lahko za poročanje o svojih podatkih uporabljajo tudi obdelavo besedil, večpredstavnostne predstavitve, brošure, oglasne deske, grafike, umetniška dela, modele in portfolije.

5. Razmislek

Pri tem zadnjem koraku učenja, ki temelji na poizvedovanju, učenci razmišljajo s ponovnim pregledom bistvenih in temeljnih vprašanj. Če zbrani podatki ne bodo odgovorili na bistveno vprašanje, bo morda treba oblikovati več temeljnih vprašanj in jih raziskati. Za vsak projekt, ki temelji na poizvedovanju, se oblikuje rubrika, ki pomaga učencem pri vzdrževanju smeri.

Katere so prednosti učenja, ki temelji na poizvedovanju? Eden od pomembnih manjkajočih del v mnogih sodobnih šolah je skladen in poenostavljen postopek za povečanje znanja o predmetu od nižjih razredov do višjih razredov. Učenci pogosto težko razumejo, kako se različne dejavnosti v okviru določenega predmeta povezujejo med seboj. Veliko več zmede povzroči, ko učenec poskuša povezati različne predmete. Premalo truda je namenjenega definiranju pomembnih rezultatov na koncu šole in povezavi med različnimi predmeti. Učenje na podlagi poizvedb lahko pomaga pri vzpostavljanju teh povezav. Specifična vsebina, kot je fotosinteza, ima veliko večjo pomembnost za učence, če je postavljena v širši kontekst razumevanja medsebojne povezanosti sonca, zelenih rastlin ter vloge ogljikovega dioksida in vode. Vsebine socialnih študij, kot je industrijski razvoj, postavljene v kontekst medsebojnih sprememb v svetu, ki jih je ustvaril človek, lahko temu pomembnemu naravnemu procesu dodajo nove perspektive. Učenci se še vedno lahko naučijo vsebine tako naravoslovnih kot družboslovnih predmetov, vendar bodo skozi vrsto dobro

načrtovanih izkušenj doželi širši konceptualni kontekst in pridobili večje razumevanje. V konceptualnem okviru lahko anketno učenje in aktivno sodelovanje učencev pripelje do pomembnih rezultatov. Učenci, ki aktivno opazujejo, zbirajo, analizirajo in sintetizirajo informacije ter pripravljajo sklepe, razvijajo koristne veščine reševanja problemov. Te veščine se lahko uporabijo v prihodnjih situacijah, ki jih bodo učenci srečali tako v šoli kot v službi. Druga korist, ki jo ponuja učenje, ki temelji na poizvedovanju, je razvoj miselnih navad, ki lahko trajajo vse življenje in usmerjajo učenje in ustvarjalno razmišljanje.

METAKOGNICIJA

Učenje s pomočjo metakognicije je pomembno, da se učenci zavedajo kako se učijo, zavedajo se svojega znanja in razmišljajo o svojem razmišljanju. To lahko naredijo tako, da svoje razmišljanje naredijo »vidno«. Ko berejo določeno snov, razmišljajo hkrati, kaj se dogaja v njihovih možganih. Sprašujejo se kaj vidijo, katera vprašanja se jim postavljajo, kaj lahko med seboj povezujejo, kateri del snovi je pomemben za določeno razumevanje, kaj lahko povežejo s že dobljenim znanjem in katere zaključke lahko povežejo iz naučene snovi.

Učitelj lahko to preveri s pomočjo naslednjih vprašanj: Primer: branje zgodb pri slovenščini.

- Bil/a sem presenečen, ko se prebral
- S to zgodbo, sem se poistovetil z junakom ker....
- Ta zgodba, m je dala misliti, da ...
- Počutim se jezno/žalostno/vznemirjeno, ko ...
- Iz tega teksta sem se naučil/a ...
- Všeč mi je/Ni mi všeč kako se zgodba zaključí, ker ...

In druga bolj splošna vprašanja:

- Razmišljam, da....
- Opazil sem, da...
- Predstavljam si, da...
- To me spomni na...
- Pravkar sem se naučil, da ...
- Še vedno poskušam ugotoviti...

Zaključek

Pustimo učencem, da razmišljajo s svojo glavo. Zaupajmo jim, da konec koncev že nekaj vedo in jih pri tem spodbudimo ter jim s pozitivnim pogledom na njihovo mišljenje poskušamo pomagati pri kritičnem mišljenju. Omenjene strategije učenja za učitelja pomenijo dodatno delo, vendar se mora na koncu vsak zavedati, da le s pozitivnim pristopom pridemo do pravih rezultatov.

Viri in literatura

Blažič, M. et. al. (2003) Didaktika. Novo mesto: Visokošolsko središče. Inštitut za raziskovalno in razvojno delo.

Marentič-Požarnik, B. (2000) Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.

Razdevšek-Pučko, C. (2008) Psihologija učenja in poučevanja (Teze predavanj). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

У ТРАГАЊУ ЗА ЗНАЊЕМ

Аутор: Љиљана Цвијетић, Основна школа „Бранко Радичевић“, Бољевци

mail: ljiljana.p.jankovic@gmail.com

Апстракт: У раду су истакнуте смернице за креативан приступ обради наставних јединица из српског језика. Мотивисаност ученика је важна да би постојећа сазнања надоградили истраживачким радом, који није једносмерно, већ вољно изучавање предмета и обухвата више различитих области и приступа, које ученик сам бира. Сазнање и умење до којег ученик долази буди радозналост и побуђује интересовање за стицањем трајног знања. Рад детерминише симбол, као вишезначност кроз коју се испољавају различити приступи једној теми. Симболи из Библије и њихова мотивска кореспонденција са књижевношћу посебно су представљена кроз радионицу: „Сликање на камену“.

Кључне речи: симбол; умење; знање; јеванђеље; Библија; сликање; камен

Summary: This paper highlights guidelines for a creative approach to the processing of teaching units in Serbian, as a school subject.

Students' motivation to upgrade their existing knowledge with research work is very important, and is not a one-way operation, but a voluntary study of the subject and includes several different areas and approaches, which the student chooses himself. The knowledge and skills that the student acquires arouse curiosity and interest in acquiring permanent knowledge.

The work determines the symbol, as a multiplicity through which different approaches to one topic are manifested. Symbols from the Bible and their motif correspondence with literature were presented in a workshop: "Painting on stone."

Key words: symbol; art; knowledge; the Gospel; The Bible; painting; stone

УВОД

Хришћанска свест је снажно присутна у делима српске књижевности. Применом разноврсних књижевних жанрова кроз истраживачки рад представља се православна вера у корелацији са књижевношћу, историјом, ликовном уметношћу, грађанским васпитањем и географијом. Библијски текст није само илустративни наратив, већ је и залиха симбола, који се повезују са савременим, актуелним темама реалистичке поезике.

ОД ИДЕЈЕ ДО СПОЗНАЈЕ

Често нам се намеће питање: шта је мотивација и како је подстаћи код ученика који су затрпани преобимним градивом, великим бројем часова и свакодневним захтевима. Мотивација се односи на оно шта желимо, шта одаберемо и чему се посвећујемо, како бисмо остварили неки циљ. Проналажење узрока мотивације условљено је нашим понашањем, амбицијама, стандардима и потребама у непосредном окружењу.

Приликом планирања часа предавач треба да развија наставну јединицу, имајући у виду да код ученика треба да побуди пажњу, задовољство, сарадњу и потребу за сазнањем и да развије самопоуздање код деце.

Како доћи до идеје за реализацију часа је питање које ми се увек само наметне. Некада се инспирација појави из сновиђења, без размишљања, ниоткуда, као танана нит, на коју се истраживачким радом и залагањем, надоместе нове замисли, спајајући на први поглед неспојиво, недоречено, да би се на крају оваплотило у једној заокруженој целини, нудећи нов приступ и синтетишући један дубљи вид спознаје из другачије перспективе.

ПОЕТСКО~ЛИКОВНА РАДИОНИЦА СЛИКАЊЕ НА КАМЕНУ

Огледни двочас "Сликање на камену" реализован је са мешовитом групом заинтересованих ученика шестог и осмог разреда. Значајно је истаћи да су за учешће у овом пројекту били заинтересовани и ученици, који не показују велико интересовање за своје постигнуће у редовној настави што указује да овакви пројекти/часови додатно мотивишу не само талентовану децу, него и ученике који имају одређене потешкоће када је реч о мотивацији.

Тип часа је био комбиновани час (обрада и утврђивање кроз вежбање). Циљ часа је замишљен као потреба да се упозна, чува и развија властити национални и културни идентитет на делима српске књижевности и ликовне уметности кроз компаративни приказ уочених верских симбола; да се ученици оспособе да решавају проблеме и задатке у новим и непознатим ситуацијама и да изразе и образложе своје мишљење и дискутују са другима, развију мотивисаност за учење и заинтересованост за предметне садржаје. Задатак наставника је био да подстакне и развије стваралачко мишљење ученика кроз компарацију знања из српског језика, ликовне културе и веронауке.

Задаци часа који су ученицима дати имали су своје отелотворење у развијању поштовања према културној баштини и потребе да се она негује и унапређује; подстицању ученика на самостално језичко, литерарно, ликовно, али и сценско стваралаштво; васпитавање ученика за живот и рад у духу хуманизма, истинољубивости, солидарности и других моралних вредности, поштовања верских симбола и обичаја свих вера; развијање

патриотизма и васпитавање у духу мира, културних односа и сарадње међу људима кроз упознавање са верским симболима у књижевним делима и ликовном стваралаштву; упознавање ученика да хришћанско виђење света обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање указујући на поштовање различитости у савременом свету, али и у верским опредељењима; јачање уметничке писмености ученика кроз коришћење симбола у књижевности и ликовном стваралаштву.

У радионици је извршена кореалција три наставна предмета: српског језика и књижевности, ликовне културе и веронауке. Примењена су три облика рада: групни, индивидуални, раду у пару.

Наставне методе које су коришћене су: дијалошка, текстуална, комбинована, истраживачка метода, метода препознавања, метода уочавања, скицирања, мапирања, бојења, галеријска метода...

Наставна средства и потребни материјали који су били неопходни за реализацију часа су: камење, темпере, дрвене оловке, фломастери, лак на воденој бази, фломастери за керамику, папир за скице, фотографије осликаног камења.

Ученици су пратили упутства, замишљали, правили скице, сарађивали, учествовали у разговору, тражили савет.

Напомена: кроз ову радионицу оснажују се компетенције наставника:

K2- компетенције за поучавање и учење и K3-компетенције за подршку и развој личности ученика.

У уводном делу часа разговарали смо о симболици камена у књижевним делима.

Кроз читање појединих делова књижевних дела ученицима се указује на уочене симболе, који се могу сагледати не само у изабраним делима, него и на сваком кораку садашњице.

Чврстина, постојаност и неуништивост камена, који вековима одолева свим искушењима зла, нашла је одраз и у нашем креативном раду, где смо се потрудили да спојимо неспојиво и да дамо другачији одраз каменом обличју. Спајајући књижевност, православни катихизис и ликовну културу досегнули смо саму стваралачку бит из које се пркосно, као у песми *Отаџбина* Ђуре Јакшића, издигао велики бедем наших сновиђења и оваплотио дечјом стваралачком енергијом на каменој подлози. Полазећи од симбола камена који представља Исуса Христа његова значења су се сама надомештала и тражила своје остварење у књижевности. Од ходочашћа Савиног у циклусу песама Васка Попе *Усправна земља до Камене успаванке* Стевана Раичковића повезивала их је једна иста нит отелотворена у Мојсијевим речима:

1 ПЕТАР 2:4-7

- Кад дођете к њему, као камену живу, који је, истина, од људи одбачен, али од Бога изабран и прибран:
- И ви као живо камење зидајте се у кућу духовну и свештенство свето, да се приносе приноси духовни, који су Богу повољни, кроз Исуса Христа.

Камен је симбол Исуса Христа.

По Мојсијевом закону Јевреји извршавају смртну казну, тако што каменују.

Зашто је олтар од камена??

Јасна је симболика: камени олтар је Исус Христ.

Васко Попа у циклусу песама „Усправна земља“ представља лик Светог Саве који удара штапом о камен из кога треба да потече вода.

Од ученика се захтева да повежу своја сазнања из православног катихизиса и књижевности, како би разумели симбол камена.

Зашто Мојсије мора прво да удари камен да би потекла вода, а онда мора да каже камену да потече вода?

То симболизује први и други долазак Христов.

Композицију песме „Отаџбина“~Ђуре Јакшића чине три слике: високи камен који прети сунцу; пирамида која се из праха диже у небо и чврст бедем од којег се одбијају сви непријатељи земље Србије.

Симбол камена ученици су тражили у три строфе песме, уочавајући да су тврдоћа камена и његова постојаност кроз векове симбол отпорности и неуништивности српског народа, а огромна висина и смела претња сунцу, симбол снаге и пркоса.

Борећи се вековима за слободу и опстанак, српски народ је постао симбол отпора и пркоса многим завојевачима и својом дуговечношћу показао да је попут камена, неуништив и несаломив.

КАМЕНА УСПАВАНКА~ СТЕВАН РАИЧКОВИЋ

Ученици трагају за симболиком успаванке и камена и њиховом повезаношћу. Метафора у наслову песме *Камена успаванка* у свом оксиморонском споју садржи тишину и песму која води у сан. Камен симболизује вечност, а сан бекство од стварности, смрт, али и вечност. Успаванка је нежност, љубав, смиреност, спокојство, опуштеноост и зато траје вечно. Песник упућује позив на сан свевремени, да се све у природи окамени. Све треба зауставити да би се сачувао један савршен тренутак у коме ће се овековечити лепота и смисао људског постојања, да би се избегла смрт, зауставила пролазност.

Ученицима су дата упутства за реализацију радионице корак по корак. Ученици су на камену исписивали највише духовне вредности и касније образлагали свој избор. Определивали су се за писање следећих речи: истина, част, поштење, љубав, нада, праведност, великодушност, хуманост, искреност...

Корак по корак:

1. Пронађите камен одговарајуће величине и облик, оперите га и осушите;
2. Припремите боје (темпере, водене боје) или фломастере за рад на керамици/стаклу;
3. Припремите четкице различитих дебљина;
4. Направите скице на папиру;
5. Ако остављате природну боју камена као позадину, скицу можете правити и на самом камену;
6. Ако желите да вам позадина камена буде обојена, изаберите боју;
7. Када се позадина осуши, нацртајте скицу;
8. Затим следи сликање.

Када се боје осуше, прелакирајте безбојним лаком. Тако ће слика добити додатни сјај и биће заштићена од влаге.

Радови ученика се излажу у учионици и следи галеријско разгледање ученичких радова кроз осврт на уочене симболе сваког појединачног рада.

ЗАКЉУЧАК

Од идеје до спознаје је пут, који је несигуран, пун недоумица и недоречености.

Истраживањем симбола и њихове вишезначности појављује се читав сплет мотива, који своје облике налазе у књижевности, историји, веронауци, ликовној уметности, географији и многим другим областима синтетишући их у један несаломив бедем знања. Код ученика такав начин рада подстиче мотивацију и кроз радионичарски рад буди креативност и вољу за сазнавањем.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

1. Абот 2009: Х. П. Абот, *Увод у теорију прозе*, Београд: Службени гласник.
2. Деретић 2004: Ј. Деретић, *Историја српске књижевности*, Београд: Просвета.
3. Група аутора 1992: *Речник књижевних термина*, Београд: Нолит.
4. Принс 2011: Џ. Принс, *Наратолошки речник*, Београд: Службени гласник.
5. Свето писмо 2007: *Свето писмо Старог и Новог завјета*, Ваљево: Глас цркве.
6. Харингтон 1987: В. Харингтон, *Увод у Стари завјет*, Загреб: Кршћанска стварност.
7. Харингтон 1987: В. Харингтон, *Увод у Нови завјет*, Загреб: Кршћанска стварност.
8. Шевалије и Гебран 2001: Ј. Шевалије и А. Гебран, *Рјечник симбола*, Бањалука: Романов

МОТИВИСАЊЕ УЧЕНИКА КРОЗ ХРИШЋАНСКЕ ВРЛИНЕ И ПОДВИГ

Аутор: Александра Савановић, Основна школа „Вук Караџић“ Сурчин

Увод

Пре двадесет година у школски систем тадашње СР Југославије враћена је веронаука као обавезан изборни предмет. То питање изазвало је оштре дебате и велике поделе у јавности. Стога је веронаука као школски предмет специфична, јер исходи из општег права на слободу вероисповедања и комплексног права родитеља и деце да се она васпитавају у духу своје вере, која је суштински елемент идентитета личности.²⁷ Верска настава је предмет који се не оцењује бројчано, већ описно, што од вероучитеља захтева знатно више труда. Знамо да је код деце потребно створити осећање да се баве нечим значајним и омогућити им да стекну радост кад пронађу решења неког проблема, нешто сазнају или ураде. Због тога у садржајима са којима се деца упознају треба истацати оно што је занимљиво, уз указивање на њихову применљивост и значај за сналажење у свакодневним животним ситуацијама. На тај начин ће се код деце постепено градити ставови и вредности у односу на интелектуалну активност уопште, уз уверење да могу долазити до решења проблемских ситуација и сазнања првенствено ослањајући се на сопствене снаге.

Овај подухват сам спровела кроз шест задатака. Прва четири су била везана за врлине, а друга два задатка фокусирали су се на подвиге. У пројекту су учествовала три одељења осмог разреда и четири одељења седмог разреда (13 и 14 година). Прво смо помоћу апликације на телефону истражили колико времена проводе на друштвеним мрежама. Резултати су били заиста забрињавајући и сами ученици су били у стању шока, неки од ученика су били у озбиљној зависности од друштвених мрежа обзиром да су проводили и више од 10 сати на њима. Стога се родила идеја да се ученици мотивишу да то време и енергију преусмере на свој духовни развој. Наставне теме „Значај врлинског живота“ и „Подвижничко-евхаристијски етос“ пружиле су ми могућност да се ова идеја реализује. У овом пројекту ученици су сваке недеље добијали нови задатак који су се трудили да испуне. Резултати су били добри, педесеторо (50) ученика је успело да дође до циља.

²⁷ Вероучитељ у школи, Часопис за дидактичко-методичка питања верске наставе, Богољуб Шијаковић, Православни богословски факултет (2011)

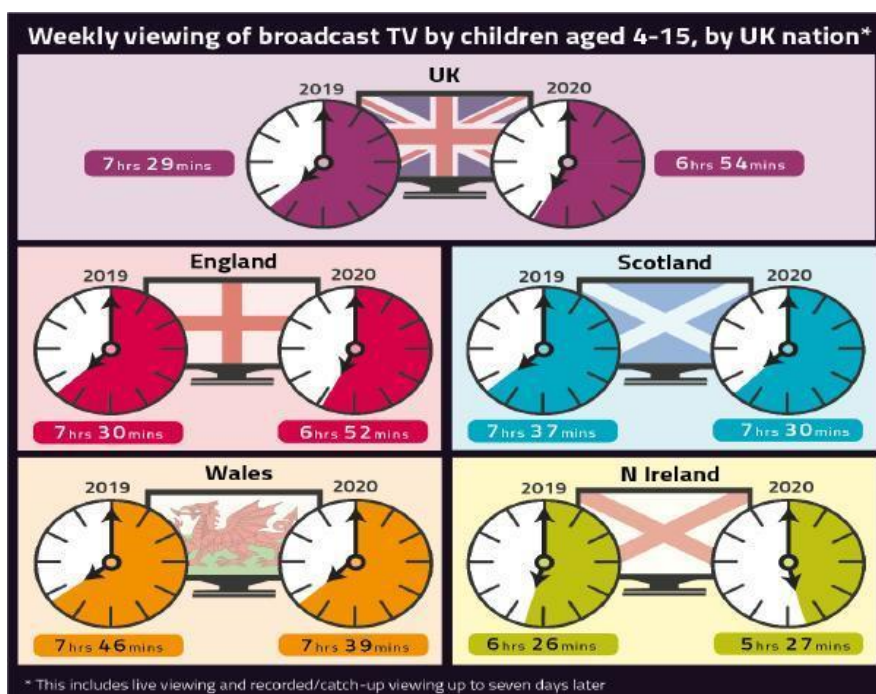
„Хришћанске врлине“ и „Подвижничко-евхаристијски етос“

Врлина (грч. ἀρετή, лат. virtus) је морална изврсност личности.

Наставне теме „Хришћанске врлине“ и „Подвижничко-евхаристијски етос“ искористила сам за развијање компетенција за целоживотно учење. Ученицима је предочено да су све људске врлине атрибути самог Бога и да треба да се трудимо да их развијамо, баш онкао као што је то радио и Господ Исус Христос. Хришћанске врлине нису посебно хришћанске у смислу да само хришћани знају за њих и да су само они упућени на то да их остваре. Напротив, не постоји посебан систем хришћанских врлина које би се разликовале од врлина духовног живота уопште.

Пратећи дешавања у свету, примећено је да деца широм света највише времена проводе уз електронске уређаје. Тако је у Великој Британији направљено истраживање где је између осталог приказано коришћење телевизије, а где деца у просеку проводе између шест и седам часова испред ТВ екрана.

Види:https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0025/217825/children-and-parents-media-use-and-attitudes-report-2020-21.pdfid

Слика 1

Ток спровођења подухвата:

Први задатак смо остварили у корелацији са предметом грађанско васпитање. Ученици са верске наставе и грађанског васпитања су били питани да наброје врлине и да се сви сложе да ли је нешто врлина или није. У овој занимљивој корелацији спонтано је долазило до расправе (нпр. нису се сви сложили да је скромност врлина), али су ученици уз примере који су наставници давали на крају правилно закључивали и уочавали грешке. Дошли смо до тога да су врлине: вера, уздржање, верност, дисциплина, скромност, смирење, радозналост, разборитост, ентузијазам, осећајност, искреност, одговорност, оптимизам, оданост, праштање, праведност, гостопримство, несебичност, независност, мудрост, савест и љубав као највећа од свих.

Други задатак је био да ученици уоче које врлине имају њихови другови из разреда и да дају примере. Тада се на часу осетила велика позитивна енергија. Сви су се добро осећали и они који су говорили врлине других и ђаци који су слушали о својим врлинама. Из учионице су изашли видно расположени уз коментаре да им се много допао час.

Трећи задатак је био да ученици сами открију које су њихове мане. Ово је био најтежи задатак, јер је требало да схвате шта је то што им се не свиђа у њиховој личности, шта би код себе желели да промене, шта је оно што другима смета у њиховом понашању.

Резултате које смо добили су мени били изненађујући. Нисам очекивала толики степен освешћивања. Сваки ученик је имао барем три ствари које је код себе желео да промени, а није знао како или није био довољно мотивисан. Највише су се жалили на лењост, недостатак концентрације, досаду, љубомору, незахвалност, очајање због недостатка скупочених материјалних ствари (ајфона, маркираних ствари...) и генералне незаинтересованости за учење, истраживање, али и за сам живот у будућности, летаргија.

Четврти задатак је био проналажење узрока који је био главни окидач за њихово незадовољство собом. Сами су закључили шта је највећи проблем. Највећи проблем је лежао у мобилном телефону и виртуелном свету. Виртуелни свет корисницима пружа наизглед савршени свет препун безбрижности. Међутим, врло лако се упада у замку, поготово ученици основних школа који још увек нису изграђене личности.

Оно што ме је највише охрабрило да наставим истраживање јесте тај вапај за променом који сам код ученика препознала.

Закључци овог задатка су били следећи:

Лењост – је произишла због зависности од телефона, па због тога не могу да постигну ништа друго да раде. Да би се мозак развијао потребни су му стимуланти и то мноштво ситних задатака који га свакодневно држе у форми. Од појаве мобилних телефона, посебно смартфона, наш мозак постаје прави лењивац. Самим тим су изгубили концентрацију, а школско градиво је постало досадно.

Мозак се не употребљава, већ само палчеви на рукама.

У виртуелном (лажном) свету свако може да се представи како жели да га други виде, могућности су невероватне, простор за манипулацију велик. Често заборављајући на ту чињеницу упадају у замку љубоморе и постају љубоморни на туђе „савршене“ животе, што

аутоматски повлачи незадовољство својим животом, умећем, изгледом... Из љубоморе је произишло и очајање због недостатка материјалних ствари (пример: Очај због немогућности куповине патика које коштају више од месечне зараде њихове мајке). Из овог стања произилази незахвалност према родитељима, као и према свему другом што им је пружено. То незадовољство и незаинтересованост им буде само бес и агресију.

Ученици су схватили да су упали у врзино коло из кога није лако изаћи.

На ову тему се надовезала наставна јединица „Подвижничко-евхаристијски етос“. Под подвигом се подразумева сваки напор и труд човека да се приближи Богу и уђе у заједницу са Њим тј. у Царство небеско.

Ученици су били мотивисани животима светитеља, који су личним примером показали како се практикује хришћански подвиг. Објашњено им је да се подвизи чине у складу са узрастом, како биолошким, тако и духовним.

Пети задатак је био духовни подвиг (изазов) који су ученици изабрали ради превазилажења проблема, а за стицање врлина. Искористили смо Божићни пост, који је идеално време да се посветимо духовности.

Бирање изазова је било веома забавно. Циљ је ученик постављао сам себи. Пре одређивања циља било му је предочено да је пожељно кренути од скромнијих циљева и постепено расти на тој лествици.

Најчешће су се одлучивали да у том периоду који посте смање тј. ограниче употребу друштвених мрежа на два сата. Било је и других подвига попут сређивања собе сваког дана у току поста, слушање родитеља, учење а да телефон буде у другој просторији, појачан тренинг, шетње два сата сваки дан, дружење са друштвом уживо.

Знамо да је планирање битан фактор па се од ученика тражило умеће планирања времена за учење и организација учења.

Шести задатак

Док смо проучавали животе светитеља, схватили су да светитељи попут св. Алимпија Столпника, св. Серафима Саровског своје подвиге нису чинили својом личном снагом него им је Бог помогао. Тако да им је следећи задатак био молитвено обраћање Богу да им да снагу да могу да издрже своје подвиге. На овом часу се причало о снази молитве. Свако је испричао неко своје искуство које је доживео када се искрено за нешто молио. Запазила сам да их је веома мотивисао рад у групама где су ученици кроз дискусију могли да процене успешност на свом духовном путу. Такође су идентификовали тешкоће (искушења) са којима су се сусретали, умели су да их превазилазе и да истрају у свом духовном напредовању (учењу).

Дискусија на овом часу је била занимљива, јер су се ученици сусретали са разним искушењима. Говорили су о кризама кроз које су пролазили, да је било момената када су били изузетно нервозни, тужни, да су плакали без разлога, али и о срећи кад су успели да

остваре циљ. Неки од ученика су одустали од циља, али су их други ученици мотивисали да наставе. На то сам била нарочито поносна. Ипак, нису сви наставили.

Долазак до циља

Ученици који су успели да уз пост издрже и подвиг који су себи зацртали, дошли су у цркву на Литургију и причестили су се. Тиме је испуњен циљ верске наставе.

Од двеста ученика који су почели са подвигом, њих педесеторо је дошло до циља.

Закључак

У концепту где се учење одређује као целоживотни процес изградње компетенција, настава и наставници добијају другачију функцију. Учење се организује као: учење ради стицања знања, учење како се делује, учење да се живи заједно и учење за цео живот. Основно полазиште савременог приступа учењу је да је то процес активне конструкције знања у одређеном контексту. Оно се одвија кроз интеракцију са конкретном физичком средином и социјалим окружењем, путем развијања односа размене и сарадње.²⁸

Верска настава је идеалан предмет за развијање ове компетенције, јер је сав њен садржај базиран на животу појединца у разним искушењима и ситуацијама. Такође постоји велика могућност за корелацију са свим осталим предметима, јер се прожима свуда.

У овом пројекту ученици су добили знање које могу да примене у било ком сегменту живота. Резултати су били фантастични. Ученицима се постепено побољшавала пажња и активирао се фокус за учење који је било скоро потпуно изгубљен. Било им је јасно да ни један подвиг није лак, али да истрајавање у њему доноси неописиву срећу и понос.

Они су схватили да се сваки проблем може решити, али и да не постоје инстант решења. Схватили су да не треба да очајавају због проблема ма колико он био тежак, него да се ухвате у коштац са њим, а после да уживају у плодовима свог рада.

²⁸ <https://www.savremena-osnovna.edu.rs/razvijanje-kompetencija>

СВЕТОСАВСКА ПРОСВЕТА – БОГОЧОВЕЧАНСКА ПРОСВЕТА СРПСКОГ СТИЛА И ИСКУСТВА (По Светом Авви Јустину Ћелијском)²⁹

Др Невенка Пјевач, о.ш. “Вук Караџић“, nevenka.pjevac@gmail.com

Резиме:

У светосавској просвети и план, и програм, и грађа, све је богочовечанско. Све су њене вредности божанске, и сви њени методи еванђелски. У њој је Бог увек на првом, а човек на другом месту. У личности Светог Саве имамо остварен програм богочовечанске просвете. Он се остварује практиковањем богочовечанских, еванђелских врлина. Тако је Свети Сава христочежњивим подвизима од смртног “перацио себе у бесмртног, од пролазног у непролазног, од несветог у Светог. За њега је чудесни Господ Исус био све у свему: све у души, све у срцу, све у животу, све у народу, све у држави. Без Христа: и живот, и срце, и душа, и народ, и држава нису ништа друго до смрт иза које нема Васкрсења. Осветивши и просветивши себе животом у Христу, Свети Сава је постао први градитељ једине истинске просвете у нашем народу: светосавске просвете, као богочовечанске просвете српског стила и искуства.

Кључне речи: Светосавље, просвета, богочовечанска, светосавска, Светитељ, Просветитељ

Summary:

Summary:

In “Svetosavlje” education, the plan, the program and the structure are all God-men. All its values are divine, and all its methods are evangelical. In it, God is always in the first place, and man in the second place. In the person of St. Sava, we have completed the program of religious education. It is being implemented by practicing God’s people, evangelical virtues. That is how Saint Sava transformed himself from the mortal to the immortal, from the transitory to the everlasting, from the unholy to the Holy. For him, the miraculous Lord Jesus was all in everything: everything in the soul, everything in the heart, everything in life, everything in the people, everything in the state. Without Christ: life, heart, soul, nation, and state are nothing but death beyond which there is no Resurrection. Sanctifying and enlightening himself with life in Christ, Saint Sava became the first creator of the only true education in our nation: Saint Sava's education, as God-men education of the Serbian style and experience.

Key words: Svetosavlje, Enlightenment, God-human, Svetosavska, Saint, Enlightener

Свети Сава је био “Наставник и Учитељ пута који води у живот вечни” кроз Свето Еванђеље Христово и кроз Христа, како се и пева овом најдивнијем српском Светитељу и

²⁹ Део магистарског рада „Богочовечанска просвета по Авви Јустину (Поповићу)“ др Невенке Пјевач, под менторством В.Пр.Митрополита др Амфилохија (Радовића), одбрањеног 2007. године на Богословском факултету у Београду.

Просветитељу у тропару на његов празник. Нема доброг дела, вечног доброг дела у историји српскога народа да не води духовно порекло од њега. Свети Сава био је првенствено “богочезњива и христочежњива душа”. То потврђује цео његов живот. Свети Авва Јустин Поповић је богомудро истицао да је срж и темељ таквог живота био светли Лик Господа Исуса Христа. Једино и само у чудесном и чудотворном Господу Христу, вечно живом и животворном Богочовеку. Позив за “задобијање Христа у ствари представља за Светога Саву позив на Светост и Светитељство”. “Човек без Христа, просвета без светости, култура без култа, људско слово без вечног Логоса, човеково знање без Божије Премудрости, земља без неба, хлеб без могућности претварања у Хлеб живота, Просветитељство без Светитељства, људско братство без вечног Очинства”³⁰, за Светог Саву је једно огромно ништа. Како је Свети Авва написао: „Без Христа Растко би заувек остао Растко, и никад не би постао и остао Свети Сава, света и бесмртна савест српскога народа.“

Све светосавске вредности, од прве до последње, изводе се из Христа, и своде се на Христа. Темељ светосавске просвећености је Оваплоћени Логос Божији, у коме се јавља прави Бог, Отац, Син и Дух Свети и остварује прави и пуни човек, Богочовек и права вера у Њега. Свети Сава поставља онај исти темељ знању и разуму кога су поставили Дух Свети, Свети Апостоли и Богоносни Оци. И не само да поставља темељ, већ и крај човековог усавршавања: бескрај, тј. вечне и бесмртне заједнице Бога и човека. То је оно чиме је Свети Сава просветио своје Отечество и преобразио свој народ у свети народ. То је непогрешива и вечна православна педагогика и методика.

Свети Сава је највећи српски Просветитељ, јер је највећи српски Светитељ. Он је Духом Светим родио и препородио своју духовну децу, Србе, и осветио их помоћу еванђелских врлина. Научен Светим Савом, наш је народ заувек изједначио појам просвете са појмом светости, појам просветитеља са појмом Светитеља. И све то оличио у Светом Сави као свом првом и највећем Светитељу и Просветитељу. Тако је Свети Сава градио и саградио Свету Србију.

А шта је то Света Србија? Свети Авва Јустин одговара: Света Србија - то је једно стално, непрекидно служење Богу. То је оно чудесно Еванђеље које објављује Господ Христос наредивши свима људима свих времена: “Иштите најпре Царство Божије и Правде Његове, а све ће вам се друго додати”!... И Света Србија, Немањинка Србија - шта је хтела? Она је хтела да освети свет. Она је себе изграђивала - како? Прво: помоћу свете школе. Јер просвета еванђељска, просвета Господа Христа, просвета Светосавска - шта даје човеку? Даје знање о Вечном Животу, даје знање о Истинитом Богу, даје знање о истинитом човеку, даје знање о смислу и циљу нашег земаљског живота. Али, не само знање; даје и свету силу да се то знање и знање претвори у живот, да с њиме живимо у овоме свету. Света школа, ето, то је главна радионица Свете Србије, громогласно је узвикивао Свети Авва Јустин.

³⁰ Митрополит Амфилохије, Основи православног васпитања, Св. Симеон Мироточиви, Врњачка Бања, 1993, 326..

Он, (Свети Сава), шта је урадио за нас? Он је као основну вредност друштва основао свету школу, свету школу, и то прогласио за идеал Срба. Основао је свету школу, свету породицу, свету државу. Он је онда пошао српском земљом, цео живот посветио Њему (Христу): да створи Свету Србију - Свету Србију помоћу Цркве и свете школе; не школе обичне, него свете школе... Јер школа без Христа, шта даје? Даје маскирано дивљаштво, учено дивљаштво, учено непоштење! Света школа даје - шта? Даје Вечну Истину, Вечну Правду и школује човека за Вечни Живот. То је права школа... Света школа, шта је то? То је она школа која је Светог Саву начинила Светим Савом, која је њега, младића, бегунца са царскога двора претворила у свето биће. То је истинска Школа, то је права школа, то је школа која ствара вечите Светитеље. Да, такву школу је основао у српском роду Свети Сава.³¹

Свети Сава је основао и имао за циљ свету школу, свету школу у којој се даје истинска просвета. А шта је истинска просвета? Истинска просвета је она која научи човека Вечноме Животу, која показује човеку да је овај наш земаљски живот људски кратак и дат човеку да њиме стекне Живот Вечни и бесмртни. То је света школа! Тој светој просвети учи само Господ Христос, Његово Свето Еванђеље и Црква Његова. Тој светој просвети учио је, и учи, и за њу се и дан данас моли Свети Сава. И зато, у ствари, Свети Сава и јесте Просветитељ, и главни Просветитељ српскога рода, српскога човека и српске историје.

Циљ живота и проповеди Светог Саве било је просвећивање човека унутарњом истином и Светлошћу, што му даје вечни смисао и одређује његово назначење у свету. По њему, народ постоји да би се осветио и просветио вечном истином Христовом и вечним животом. Без тога - народ је без вечне вредности; без тога - народ је поворка ходајућих лешева.³² “Светосавско Предање увек мери време и све што се у времену збива Вечношћу, никад обратно... Његова вечност је Богочовечност, тј. Личност Богочовека.”... Богочовек је унутрашњи кључ и критеријум за разумевање светосавске просвете. Цео живот светосавског човека тежи обожењу, охристовљењу, обогочовечењу.³³

Свети Авва пише: Ако би хтели да у неколико речи сажмемо и изразимо то Свето Еванђеље Светих Немањића, почевши од Светог Саве и Светог Оца његовог Симеона, то Еванђеље гласи: Христос пре свега и изнад свега! Све за Христа - Христа ни за шта! Свето Еванђеље Светог Саве, Свето Еванђеље Светих Немањића, ето Еванђеља Светог Кнеза и цара Лазара Косовског. Све што је ушло у нашу историју као саставни део њен, они (Свети Сава и свети косовски Кнез) мере непогрешном мером - мером видовданског Еванђеља и видовданске етике. Ако је просвета, није ли испуњена духом видовданског Еванђеља и видовданске етике, они је одбацују, јер није небеска, није истинска просвета... Јеси ли учитељ, ти си заиста народни учитељ ако си веран видовданском Еванђељу и одан видовданској етици...

³¹ Исто, 169.

³² У навечерје нашег шестотог Видовдана, Косовска етика, Предавање изговорено у видовданској емисији Радио Београда, 1939, 102.

³³ Митрополит Амфилохије, Основи православног васпитања, Св. Симеон Мироточиви, Врњачка Бања, 1993, 252.

Без овог Еванђеља и ове етике, нити је свештеник прави свештеник, нити учитељ прави учитељ, нити државник прави државник, нити војсковођа прави војсковођа.³⁴

Ова начела светосавске Просвете и поред свих историјских промена важила су и у Србији Лазаревића и Бранковића, а нарочито после Косовске трагедије. На овим начелима опстојавала је и преживела Србија Светог Саве све до краја 17. и половине 18. века, односно до времена великих сеоба Срба у аустроугарске крајеве. Сеобе су довеле до првог додира са “западном”, “нововековном културом”, која је изазвала кризу историјског народног бића и осиромашила га. Из оваквих промена ушло се у несрећни, “просвећени 19. век” и у “модерну” културу и просвету. За ову просвету “разум је главни арбитар и мерило врлине” човека, али и мерило самог Бога и онога што је Божије. У овом следовању здравом разуму држи се у ствари начела: “Човек је мерило свих ствари”.

Здрави разум европске просвећености донет је и установљен у Србији 19. века од стране Доситеја Обрадовића као основно гносеолошко и етичко начело. Овом европско-доситејевском лажном просвећеношћу затрован је вековима чуван народни етос српски. Оваква схватања лишила су дух српског народа прво богочовечанске дубине, а потом и светосавске висине којој је пропутио Пут за нас у Царство Небеско Свети Сава.

На раскрсници два света, са два супротстављена система живљења српски народ као на оштрици мача над провалијом одвајкада поставља себи једно те исто питање: Царство Небеско или царство земаљско? Ово питање практичније постављено могло би да гласи: европски човек или Растков (светосавски) Богочовек? Свети Авва Јустин о томе пише: Није ли човек задао себи растковска питања, будите уверени, још није изашао из животињског стадијума, још се није испилио у човека, јер само животиње не задају себи та питања. Живећи на жеравичној раскрсници између двеју култура, наш човек, захваћен растковским питањима, не може се смирити док одлучно не пође или путем европског човека или путем светосавског Богочовека. Јер шта по Светом Авви у ствари значи бити Православан? То значи: бити у непрестаном подвигу од човека ка Богочовеку, бити у непрестаном изграђивању себе богочовечанским подвизима.

А какво је стање данас у нашој Србији? Данас се у нашим школама потискује Свети Сава и брише из народног памћења, посебно младих нараштаја. Као да је главни циљ наше просвете да што више прикрије Христа у Светом Сави, да га потисне и истисне из њега и чудесног христоносца Светитеља Саву прикаже великаном без Христа. “У томе су најдаље отишли марксистичко-материјалистички заговорници “светитељства, тј. човековог савршенства, без Бога и против Бога, просвете без и против светости, просветитељства без и против Светитељства”.³⁵

На ову тему Свети Авва је непрекидно громогласно говорио и упозоравао и то још пре много деценија, из усамљених Ћелија ваљевских. Како су само пророчки и громовито звучале Аввине речи?! Шездесетих година, у време када није било дозвољено ни слободно

³⁴ У навечерје нашег шестстотог Видовдана – Косовска етика – Предавање изговорено у видовданској емисији Радио Београда, год. 1939, 102.

³⁵ Исто, 326.

мислити, а камоли слободно говорити и писати, Свети Авва је написао Меморандум - Истину о Српској Православној Цркви у комунистичкој Југославији, у коме је изнео стање у нашој Цркви и просвети. Овај текст објављен је тек 1990. године. У њему је Свети Авва изнео да се у нашем школству, од најнижег до највишег, врши систематско обезбожење ученика; “просвета - која је сва без и против Христа и Цркве; просветни радници којима је забрањено да изражавају своју веру и да одлазе у Цркву, који кришом крсте своју децу, славе Славу”. Ово време Свети Авва је назвао “ренесанс незнабожачког идолопоклонства”, “повампирено идоло-поклонство, повампирено незнабожачко многобоштво, повампирени фетишизам.” Као да у данашње време прозире вапио је он у свакој својој беседи: Светосавска, немањихка радионица, света школа, данас је погажена. Нема светог знања, нема свете школе! Шта их уче? Шта је то? Какав се то мрак лије кроз наше високе школе?!... Каква ми је то просвета која своди човека на мајмуна? Каква ми је то просвета која своди човека на стомак, на јело и одело? Каква ми је то просвета која човеку даје безбројне бестидне слике по позориштима, по биоскопима, и онда ђаци убијају из револвера своје наставнике?³⁶... Читамо у данашњим новинама страшне ствари о силецијама, о деци, и о ђацима од дванаест, петнаест, осамнаест година. Чуда праве, убијају милицајце, напаствују. Сва зла и нечувена дела чине. Ко то ради? Школа без Бога, школа која учи децу да су људи постали од мајмуна, од животиње. И тако све редом, и биоскопи, и позоришта, све то чему данас несрећни човек и несрећни Србин хрли и трчи. Ето, убија се омладина, убија се сваки човек који тим путем иде.³⁷

Аввина критика српске просвете и школства односила се пре свега на дух времена који је преовладао у њима. „Сви смо криви што се врши покољ српских душа и што ми прстом нећемо да макнемо, а за те душе одговарамо ми сви, сви, од чобанина на Шар-планини, до професора универзитета у Београду.”³⁸ Наша просвета одступила је од стаза које јој је утро Свети Сава. Време је показало да је оваква критика Авина показала своју оправданост. За здравље наше народне душе одговоран је сваки од нас, и највећи и најмањи, и најученији и најнеписменији, и највиђенији и најпониженији.³⁹

Отуда је у очувању народног духовног бића Свети Авва био непоколебљив. Он је из осаме ћелијског заточеништва громогласно упозоравао, критиковао, али и беспопштедно разобличавао све назадности, накарадности и странпутице “несрећних Срба”. Као духовни родитељ оштро и строго, али и вапајно-молитвено он је позивао “несрећне Србе” и враћао их на једино могући, светосавски пут. Хуманистичкој просвети Европе, просвети без светости, без Бога, без усавршавања и довршења Богочовеком као мером свих ствари, он је супротстављао светосавску просвету, богочовечанску, као једино могућу, као ону која се постиже по Богочовеку и у Богочовеку. Просветитељска делатност Авина проистекла је из његовог личног подвига. Сав његов живот, цела његова горостасна личност, лични пример,

³⁶ Исто, 135.

³⁷ Пасхалне беседе, 146.

³⁸ Исто, 27.

³⁹ Светосавље као философија живота, 56.

били су узор који је умртвљене душе српске препорађао и васкрсавао. Читав његов живот био је проповед васкрслог Богочовека, Сладчајшег Исуса, како га је он од миља називао.

Коме ћемо ићи: европском човеку или светосавском Богочовеку? Пођемо ли првом, претворићемо се у пролазног мољца; пођемо ли другом, претворићемо се у бесмртног творца светосавске богочовечанске културе.⁴⁰

Стављени на опасну вододелницу између две културе, зенице наше душе пече огњено питање: европски човек или светосавски Богочовек? Од одговора на то питање, зависи судбина наше народне душе и у времену и у вечности. Желите ли да душа нашег народа заблиста незалазном светлошћу; желите ли да од пролазне постане непролазна, од неславне - славна, од смртне - бесмртна, од временске - вечна, од човечне - богочовечна, онда изаберите светосавског Богочовека.⁴¹

У нашој народној историји Свети Сава је увек био и заувек остао највећи и незаменљиви народни вођ наш из смрти у бесмртност, из овог пролазног живота у живот вечни. Ми имамо у Светом Сави непогрешног и неустрашивог вођу богочовечанског прогреса, који душу нашу претвара у бесмртну и вечну, невидљиво је даноноћним молитвама води кроз ову хучну воденицу смрти и уводи у царство Христове бесмртности и вечности, где сва савршенства и све радости збратимљени живе. Само вођени и предвођени Светим Савом у борби са грехом и смртношћу, ми ћемо непрестано ићи из победе у победу, из победе над грехом у победу над смрћу, и тако, једино тако у овој људождерској воденици смрти осигурати себи бесмртност и у овом и у оном свету.⁴²

И зато је Свети Авва позивао српски народ ка преображењу. Преображењу које мења човека од грешника у праведника, од грешника у Светитеља. Преображењу које породицу чини светом, друштво светим. Велика преображајна сила позива нас - чему, коме? Учи нас - чему, коме? Учи нас да је човек створен да буде слуга Божји, да буде жива икона Божја у овом свету, створен по слици Божјој. Учи нас да породица треба да буде света. Учи нас да школа треба да буде света. Учи нас да народ треба да буде свет. Учи нас да држава треба да буде света. То је преображењски идеал (...), а то у ствари није друго него поновљено Еванђеље Светих Немањића. Шта су Свети Немањићи радили, почевши од Светог Саве па кроз триста година и надаље, кроз петсто, седамсто година, шта су радили? Стварали су свету српску породицу, стварали су свету српску школу, стварали су свети српски народ, стварали су свету српску државу.⁴³

Како је Свети Авва Јустин беседио: ... Ниси ти мољац Србине, ниси ти комарац! Ко си? Жива икона Божија, слика Божија жива. Погледај на свој оригинал, на Господа Христа. Такав треба да будеш, и ја и ти и сваки Србин, и сваки човек уопште... “Сваки прави Србин прави је само онда ако себе руководи духом Светога Саве, ако себе огледа у његовом

⁴⁰ Исто, 72.

⁴¹ Исто, 74.

⁴² Исто, 53, 54.

⁴³ Беседе на парастосу владици Николају Лелићком, манастир Ћелије код Ваљева, Нови дани, Београд, 1998, 35.

огледалу. Хоћеш да видиш какав си Србин: гледај себе у Светоме Сави, налази себе у њему... Па ако смо прави Срби да се држимо просвете светосавске, просвете у којој је Бог све и сва. Иначе, шта нам предстоји? Шта Србима предстоји без Светога Саве? - Распад, уништење.⁴⁴ Зато ми славио Светога Саву да би се научили тој правој просвети, тој истинској просвети.

Искуство које је наш народ стекао живећи у последњих педесет година, може се назвати “посебним”. Стање у нашем школству одражава праву слику стања нашег друштва. Идеологија која је манипулисала школством оставила је на њему, његовим циљевима, плановима и програмима, дубоког трага и до дана данашњег. Резултати овакве идеологије и оваквог школског система виде се и данас. Претрпевши пораз на свим пољима, духовном, моралном, економско-политичком, и уопште друштвеном, ми смо се у једном тренутку нашли у безизлазу. Ово искуство је, међутим, без обзира на сву трагичност, за нас било корисно, оплођујуће, подстрекавајуће. Оно би нам у будућности могло помоћи да пребродимо дубоку кризу у којој смо се нашли.

Зато је Свети Авва Јустин писао: Светосавље је ентелехија, врховни принцип, животворни принцип и сила наше душе, наше историје, нашег народа, нашег човека; оно је душа наше душе, срце нашег срца, живот нашег живота... Све што је истински велико, бесмртно и вечно, и у историји нашег народа и у животу сваког појединца, велико је, вечно је, само зато што је оваплоћење светосавског духа. Напустимо ли Светога Саву, ми ћемо напустити нашу величину и оно што нас чини великима, нашу бесмртност и оно што нас чини бесмртнима, нашу вечност и оно што нас чини вечнима.⁴⁵

И ви, браћо моја, земљаци моји, хоћете ли да будете достојни потомци Светога Саве? Онда - држите се овога Светога Храма, држите се душом ове Свете Цркве његове. Када невоље и муке ударе на тебе - ето светосавске тврђаве за тебе: склони се у њу, и душа ће ти остати читава и здрава, и за овај и за онај свет. Када лажи овога света вијају ум твој - ево свете школе светосавске: уђи у њу, и учи се у њој светој Истини Божјој, светом животу, бесмртном и вечном. Јер у овоме земаљском свету једино нас Црква Христова учи и једино нам она даје: Вечни Живот кроз Вечну Истину и Правду. То само она има, зато само она и може дати. Све друго у овоме свету води и заводи душу у поноре смрти, трулежи и пролазности.

Свети Саво, тим послом просвети свету Српску земљу, тим Богом просвети српску душу, тим Господом Христом просвети српског човека. Васкрсни нас из смрти, васкрсни нас из свих гробова наших, гробова које ми сами копамо себи и у које сахрањујемо себе. Васкрсни нас из мртвих као што си брата васкрсао из мртвих! Гле, заудара српска земља од лешева, духовних лешева, од лешева српских душа!

Народ српски још увек живи у трзајима муке и бола, али да се надамо и верујемо и да се молимо Господу, као што је то чинио Свети Авва Јустин Ћелијски, да... живеће и надживеће народ наш во вјеки вјеков. Амин.

⁴⁴ Исто, 1998, 29,161,167.

⁴⁵ Светосавље као философија живота, 121,122.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА:

1. Поповић, Ј. (1978). Философске урвине. Београд.
2. Поповић, Ј. (1953). Светосавље као философија живота. Минхен.
3. Поповић, Ј. (1998). Пасхалне беседе Преподобног Оца Јустина (Ћелијског). Београд.
4. Поповић, Ј. (1939). У навечерје нашег шестототог Видовдана - Косовска етика - Предавање изговорено у видовданској емисији Радио Београда.
5. Радовић, Митрополит Амфилохије (1993). Основи православног васпитања, Св. Симеон Мироточиви. Врњачка Бања.
6. Поповић, Ј. (1998). Беседе на парастосу владици Николају Лелићком, манастир Ћелије код Ваљева. Нови дани. Београд.
7. Пјевач, Н. (2009). Богочовечанска просвета по Оцу Јустину Поповићу, магистарски рад одбрањен на Богословском факултету у Београду, под менторством В.Пр.Митрополита др Амфилохија (Радовића) 2007.г. Храм Св.Вмч. Георгија. Нови Београд.

КРАЈ И БОГУ
И СВЕТОМ АВВИ ЈУСТИНУ ЋЕЛИЈСКОМ СЛАВА!

НАСТАВНА СРЕДСТВА КАО ФАКТОР МОТИВАЦИЈЕ УЧЕНИКА

Аутор: Милица Миленковић, Основна школа „Вук Караџић” Сурчин
mail: milenkovic.milica781@gmail.com

SUMMARY

This paper will present didactic media and their role in raising the quality of teaching. Student motivation is an important initiator of learning. The goal of education is to make learning an internal need and not an externally imposed obligation. With the development of society comes innovations in teaching, although inevitable and very important, they must not become the only focus, because traditional teaching has an equally important place in the teaching process. Regarding this, the importance of connecting innovation and tradition will also be the topic of this paper. This paper will discuss how and when teaching aids can be used and how they can awaken motivation.

Key words: *1. Learning, 2. Motivation, 3. Didactic media, 4. Innovation, 5. Tradition*

АПСТРАКТ

Циљ школе јесте да ученици схвате учење не као споља наметнуту обавезу, већ као своју унутрашњу потребу. Унутрашња мотивација игра велику улогу у васпитању и образовању младих, она представља један од главних покретача учења. Често се за побуду интересовања у настави користе различити дидактички медији, различита наставна средства. Квалитетно наставно средство пробудиће ученичку мотивацију за рад, створиће позитиван однос према истом, и доведиће до квалитетног и применљивог знања. У овом раду биће речи о томе како се и када наставна средства могу користити, те на који начин она могу подићи квалитет васпитано-образовног рада. Са развојем друштва, долазе и иновације у настави, иако неизбежне и веома битне, оне не смеју постати једини фокус, јер традиционална настава има једнако важно место у наставном процесу. С тим у вези, у наставни процес најбоље је увезати и оно што се временом показало као добро са оним што је актуелно и иновативно. Кључне речи: *1. Учење, 2. Мотивација, 3. Наставна средства, 4. Иновација 5. Традиција*

Увод

Наставна средства, јесу неизбежни елемент наставе, који сваки наставник користи у свом раду. Она заправо представљају посреднике у стицању знања. С тим у вези, добар одабир наставних средстава откључаће врата између ученика и знања. У *Лексикону образовних термина* (Пијановић, 2014:842) учење се дефинише као психички процес који доводи до релативно трајних промена на плану знања, доживљавања и/или понашања особе, а последица је њене активности и искуства. Мотивација је мост између ученика и учења, она може бити како унутрашња, тако и спољашња. Веома важан елемент наставног рада је избор садржаја и разноврсног материјала за самосталан рад ученика. То захтева од учитеља доста размишљања о раду, доста читања и припремања. Не постоји јединствена формула која су то средства најбоља, односно која ће довести до најбољих резултата, па је тако на

самом наставнику да испробавањем, али и познавањем својих ученика, открије своју јединствену формулу.

Чиниоци мотивације

Унутрашња/ интризнична мотивација за учење је склоп чинилаца који покрећу, регулишу и одржавају активности значајне за процес учења, чинећи га занимљивим, пријатним, забавним, узбудљивим без икакве посебне додатне награде. (Пијановић, 2014:835)

Спољашња/екстринзична мотивација је комбинација чинилаца који споља подстичу, усмеравају и одржавају понашање и активности значајне за процес учења, независно од интересовања, жеља и планова које ученик има. Чиниоци којима се постиже спољашња регулација активности учења могу бити из категорије поткрепљења и казне. (Пијановић, 2014:746)

У пракси су екстринзични чиниоци у највећој мери покретачи мотивације ученика што се често може видети на основу реакције ученика, али и родитеља на успех ученика. Знања која се стичу због страха од казне или жеље за наградом, нису једнако квалитетна, као знања која се стичу интересовањем и жељом за унапређивање и стицање нових знања, вештина и умећа.

Улога интересовања у настави и учењу је веома важна за крајње исходе ових процеса. Ако се школске активности темеље на интересовањима ученика, онда није потребна никаква спољашња присила у њиховој реализацији. Истраживања су показала да ученици који имају већу способност да надгледају и контролишу не само своје когнитивне процесе (памћење, опажање, мишљење), него и своје стратегије учења и решавање проблема (у смислу анализе њихове ефикасности у појединим ситуацијама), обично постижу боље резултате у учењу.

(Смиљанић, Садики, Ибрић, 2013:9)

Избор и примена наставних средстава у настави

Различити предмети, као и различите наставне теме, захтевају различите приступе при остваривању циља. Водећи се тиме, наставници имају слободу да сходно својим знањима, искуством и креативношћу, припреме наставна средства, која ће бити у функцији подизања мотивације, разумевања проширивања и продубљивања знања. Медији снажно подстичу сазнајни, мисаони, морални и естетски развој, оспособљавају ученике за коришћење различитих облика комуникације.

Не треба форсирати коришћење наставних средстава. Некада је добро направити паузу и уз што мање наставних помагала одржати час. Веома је бита комуникација са ученицима, размена мишљења и ставова, а за то су неопходни само добра припрема и добро вођење разговора.

У настави приликом бирања и примене наставних средстава прави рецепт је умереност. Умереност ће осигурати да ученицима не досаде бројне иновације које уводимо у наставни процес, те ће оне остати подстицајне и сврсисходне.

Приликом одабира средстава у настави пажња се усмерава на:

- Циљ часа

- Тип часа
- Интересовање ученика
- Материјалну опремљеност

Традиционална наставна средства

Некада је за час довољно пустити ученицима песму/композицију, испричати или прочитати занимљиву причу, која ће уколико буде добро осмишљена, усмерити ученичку активност на циљ часа.

Пример 1.- Приказ изгледа самостално направљеног наставног средства: *Гласови и*

штампана слова Зз и Вв (обрада), Српски језик, 1. разред

Заборављена слова

Заборављено слово јесте Вв, а уз њега и слово Зз. Ова слова знали су сви који су школу учили, али зла вила одлучи да се то заборави. Слово Зз и Вв остали су само глас, који се чује, али не и види. Недостајали су им сви, а поготово слова Тт и Ии. Нису више заједно са осталим словима били, па слово Зз поче да цвили. Вв је било снажније и веће па одлучи да драгој Зз да да мало среће. Вв је саставило много писама, а на њима, адреса је била свака учионица коју школа има. У том писму Вв вели да нема ни кућу са драгом да дели. Тражи дом у свескама и књизи па од помоћи учитеља, он зависи. Сваки учитељ одлучио је да помогне. Зато је сваки ученик научио нешто о томе. Ученици када буду знали како се пишу Зз и Вв, направиће им дом када год их пишу у раду свом.⁴⁶

Визуелни медији и текстуални медији

У Педагошкој енциклопедији 2 (Н. Поткоњак, П. Шимлеша, 1989:501–502) термин визуелизација одређује се као заједнички термин за поступке којима је циљ да се, уместо вербалног описивања, садржаји учења у настави учине што очигледнијим.

Уз помоћ ових медија, знања се стичу на очигледан начин, те су она трајнија и дубља. Који ће се визуелни материјали користити, зависи од природе градива одабраног за час, такође и од материјалне опремљености школе.

Препоручљиво је коришћење предмета из објективне стварности кад год се може. Визуелна средства се деле на дводимензионална и тродимензионална, а једна и друга могу бити статична и динамична (Вилотијевић, 2000). Дводимензионална статична средства су карте, слике, дијаграми, графикони, цртежи, скице, картограми, дијафилмови, дијапозитиви, а

⁴⁶ Овај текст намењен је за читање ученицима, с обзиром на то да нису савладана сва слова азбуке.

динамична – апликације, неми филмови, телевизијске емисије. Тродимензионална статична средства су разне колекције, рељефни модели, макете, а динамична – глобуси, телуријуми, динамични модели.

Текстуални медији су подгрупа у оквиру визуелних медија. Текстови су незаобилазно средство у настави. Могу се користити самостално, али и служити као допуна другим медијима (објашњење уз слике, шеме, цртеже...). Да би текстуални медији остварили наставну функцију, морају бити дидактички обликовани. Текст треба да буде логично систематизован, подељен на тематске целине и јединице, приступачан узрасту и логички повезан са претходним знањима ученика, илустрован цртежима, да има питања и задатке за вежбање (Вилотијевић, 2000).

Пример 2.- Приказ изгледа самостално направљеног наставног средства: *Наставна јединица: Безбедно коришћење дигиталних уређаја (утврђивање), Дигитални свет, 3. разред.*

Улога наставног средства је да подстакне мисаону активност у откривању веза и односа, заједничких карактеристика предмета и појава.

Аудиовизуелни медији – користе се за преношење информација које се примају преко два чула, вида и слуха (видео-траке, телевизијске емисије, филмови, јутјуб...), што омогућава да се оне потпуније доживљавају, схватају и дуже задржавају у памћењу. После гледања ових наставних садржаја, неопходно је да се са ученицима разговара о њима.

САВРЕМЕНА НАСТАВНА СРЕДСТВА

Развој друштва допринео је и развоју наставног процеса. Уз то омогућена је реализација часова посредством различитих техничких средстава.

Мултимедијална средства

Мултимедијални садржаји имају јак утицај на ученике, јер истовремено активирају чула, активност и мисаону активност, интересовање, критичко мишљење.

Учитељима су на располагању различити квивови, презентације, едукативни видео записи које могу сами креирати, или надоградити постојаће. Дакле, савремена настава нам је омогућила синтезу свега оног што се у традиционалној показало као квалитетно.

Пример 3.- Линк до самостално направљеног наставног средства: [Наставна јединица:](#)

[Упутство- редослед корака \(алгоритам\) - Зубе среди- воду штеди \(обрада\) Дигитални свет, 2. разред](#)

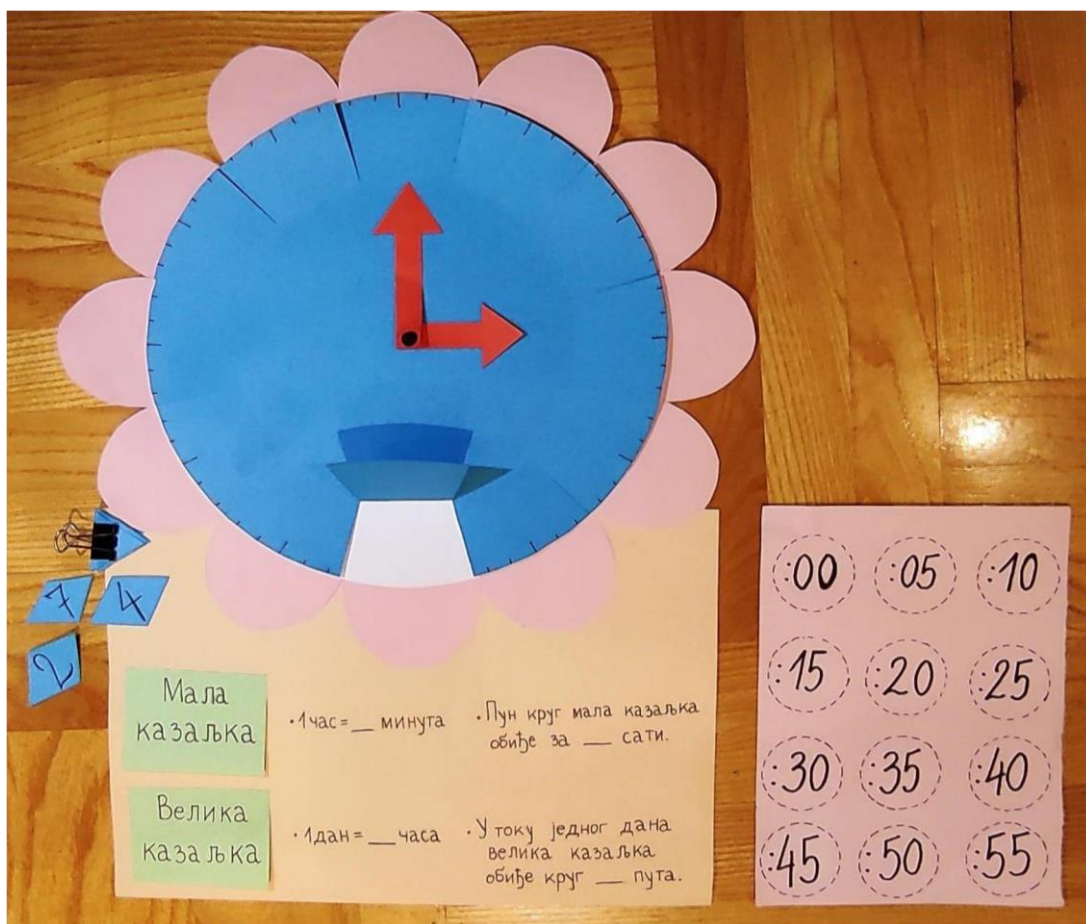
Пример 4.- Линк до самостално направљеног наставног средства: [Наставна јединица:](#)

[Саобраћај \(утврђивање\), Свет око нас, 2. разред](#)

Интерактивне белешке

Није само технологија оно што доноси промене, већ и поимање света и ученика. Од ученика се очекује не само да буде пасивни посматрач, већ активни учесник у настави. Како би се то постигло, уз помоћ наставних средстава можемо организовати различите радионице, експерименте и огледе.

Интерактивне белешке омогућавају ученицима да кроз сопствену активност стекну или утврде знања из одређених области. Овакав рад захтева синтетисање знања, истраживачки рад, критичко мишљење, евалуацију и наравно праћење упутстава за рад. Када ученици заврше своје белешке оне могу постати корисни подсетници којима се увек могу враћати.

Пример 4.- Приказ изгледа самостално направљеног наставног средства: *Наставна јединица: Мерење времена- часовник (утврђивање), Свет око нас 2. разред*

Литература:

Вилотијевић, М. (2000), *Дидактика*, Учитељски факултет, Београд
 Пијановић, П. (2014), *Лексикон образовних термина*. Учитељски факултет, Београд
 Смиљанић, Ј. (2013), Садике Т. и Ибрић, К., *Стилови, методе и стратегије учења*
 Шимлеша, П. и Поткоњак, Н. (1989), *Педагошка енциклопедија*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
<file:///C:/Users/hp/Downloads/Stilovi-metode-i-strategije-ucenja.pdf>, .посећен јануара 7, 2023

MOTIVACIJA MLAJŠIH PEVCEV V OTROŠKEM PEVSKEM ZBORU

Karmen Penko

Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani, Šolska ulica 15, 1351 Brezovica, Slovenija

karmen.penko@os-brezovica.si

POVZETEK

Motivacija mlajših pevcev v otroškem pevskem zboru, starih od 6 do 8 let, je odvisna od različnih dejavnikov. Motivacija za odločitev, da bodo obiskovali pevski zbor, je v veliki meri, poleg veselja do petja in vzpodbudnega domačega okolja, odvisna od osebnosti zborovodje in stika, ki ga ima s pevci. Tudi ogledi živahnih zborovskih nastopov sovrstnikov motivirajo otroke za vpis. Pomembna je motivacija na začetku pevske vaje, da se otroci upojejo z zanimivimi vajami, da je pesem predstavljena na privlačen način. Velik vpliv ima pri petju tudi sproščeno vzdušje in humor ter različni načini utrjevanja pesmi. Največja motivacija za nadaljnje petje je za pevca uspešen nastop.

Ključne besede: otroški pevski zbor, motivacija pevcev, vpis novih pevcev, zborovodja, pevske vaje

SUMMARY

The motivation of young singers in a children's choir (ages 6 to 8) depends on various factors. The motivation to join a choir largely relies on the joy of singing and supportive home environment as well as the conductor's personality and his/her relationship with singers. Watching lively stage performances by peers also motivates children to sign up. The introductory part of choir practices also determines the motivation – children warm up through interesting vocal exercises that make a song attractive. Relaxed atmosphere, humour and different approaches to song revision are also influential. The biggest motivation for the continuation of choir singing is a successful stage performance.

Key words: children's choir, singers' motivation, enrollment of new singers, choir director, choir practice

REZIME

Motivacija mlađih pevača u dečjem zboru, od 6 do 8 godina, ovisi o raznim faktorima. Motivacija za odluku o pohađanju zbora umnogome ovisi o osobnosti zborovođe i kontaktu koji ima s pevačima, osim o radosti pevanja i poticajnom kućnom okruženju. Gledanje živahnih zborovskih izvedbi vršnjaka također motivira decu za upis. Važna je motivacija na početku vežbanja pevanja, kako bi se deca navikla na zanimljive vežbe, a pesma bila prezentirana na atraktivan način. Velik utecaj na pevanje ima i opuštena atmosfera i humor te različiti načini učvršćivanja pesme. Najveći motiv za nastavak pevanja pevača je uspješan nastup.

Ključne reči: dečki zbor, motivacija pevača, registracija novih pevača, upravnik hora, pevačka praksa

1. UVOD

V Sloveniji ima v osnovni šoli pevski zbor posebno mesto, saj sta v Pravilniku o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole določeni 2 uri tedensko za otroški pevski zbor in do 4 ure tedensko za mladinski pevski zbor. Pevski zbor praviloma vodi zborovodja, ki je profesor glasbe in ima zbor v svoji delovni obveznosti. Na šolah je največkrat tako urejeno, da v času, ko je na šolskem urniku pevski zbor, ni drugih predmetov, niti krožkov.

Pri otroškem pevskem zboru se uvaja že dvoglasno petje, za kar otroci, stari 6 in 7 let, niso še dovolj zreli. Na naši šoli so se po uvedbi devetletke, ko so osnovno šolo začeli obiskovati že šestletniki, odločili, da ustanovijo otroški zbor samo za najmlajše učence. Otroški pevski zbor za 1. in 2. razred bi najmlajše pevce spoznal z zborovskim petjem, z enoglasnim petjem v njim primernem obsegu. Tak zbor je na naši šoli nastal pred 19 leti. Zbor sta prevzeli dve profesorici razrednega pouka, ki imata radi petje. Odločili sta se, da bodo vaje enkrat tedensko in da bo zbor za najmlajše na šoli deloval kot interesna dejavnost. Da bi se zbor ločil od otroškega zbora učencev od 3. do 5. razreda, je potreboval neko ime. In tako je nastal otroški pevski zbor Pojoči medvedki – saj se glas teh pevcev še razvija in nič hudega ni, če kdo še kdaj zabruna kot medvedek. In zato v zbor sprejmemo vse, ki se prijavijo, brez avdicije. Zbor ima pevske vaje že vsa leta ob sredah po kosilu, zato imajo vedno vsi 1. in 2. razredi na urniku ob sredah samo 4. ure pouka, da imajo vsi učenci možnost 5. uro priti na vaje. Kasnejša ura bi bila za tako male otroke gotovo prepozna.

Zaradi spremembe delovnega mesta ene od zborovodkinj ni mogla več imeti zbora, zato je druga nadaljevala sama. Vendar je to delo zelo zahtevno, sploh če si sam, saj zbor šteje (odvisno od leta) okrog 50 otrok, starih od 6 do 8 let. Zato sem se ji pred 9 leti pridružila še jaz – tudi jaz sem profesorica razrednega pouka, ki ima rada petje.

Imam veliko srečo, da ima kolegica končano glasbeno šolo za klavir in igranje res obvlada, tako da je klavir pri zboru njena domena, sama pa sem prevzela dirigiranje zboru, kar s presledki v svojem življenju počnem že od 17. leta.

In s klavirjem prehajam na temo te konference - motivacija mlajših pevcev v otroškem pevskem zboru.

Klavirska spremljava je velika opora in podpora pevcem pri petju, pri učenju nove pesmi. Pevec lahko svoj glas opre na klavir in tako poje veliko bolj točno. Klavir je tudi dodatna motivacija, ker z njim pesem zazveni. Otroke uči pesem brez klavirja oz. ga ob učenju uporabljamo samo kot podporo pri melodiji. Otroci že vedo, da ko bodo melodijo že lepo znali in razločno izgovarjali besedilo pesmi, bo klavir zraven zazvenel v polnosti. Takrat zbor ustane (pesem se učimo sede) in zapoje s spremljavo klavirja – in to je za tisto ura nekakšna nagrada pevcem. Poleg najine pohvale, seveda. In vse to je velika motivacija za naprej. Občasno kakšno ljudsko pesem kolegica spremlja tudi s harmoniko, kar še dodatno popestri izvedbo. Zbor včasih spremljam tudi s kitaro. Vsak instrument je dodatna motivacija za pevce. Tudi Orffovi instrumenti ... Vključili smo že starejše učence, da so pomagali, npr. z resonatorji.

Pevci vsako leto na prvi vaji dobijo nek simbol za dobrodošlico, kot vstopnico za zbor. Dobijo obešenke za okrog vratu ali nalepke ali sponke ... s sličico medvedka, ki poje. To še dodatno utrdi pripadnost zboru.

2. OGREVANJE IN UPEVANJE NA ZAČETKU VAJE

Motivacija ob začetku pevske vaje je gotovo zelo pomembna vsakič znova.

Kakšno je upevanje na začetku vaje, ali je zanimivo ali dolgočasno.

Zbor imamo vedno ob sredah po kosilu. Zato je največkrat prva vaja, da si z jezikom umijemo zobe – gotovo veliko bolj zanimivo, kot da bi rekle, da naredimo vaje za prožnost jezika.

Tudi preverjanje prisotnosti izpeljemo v glasbenem stilu. Zborovodkinja zapoje ime in priimek

pevca, on pa odpoje: »Tukaj sem!« Tako dobi vsak pevec svojo pozornost in možnost slišati svoj glas. Večkrat zapojemo tudi pozdrav oz. kar cel uvodni pogovor, ki ga pevci ponovijo. Pojemo na različne načine, da se s tem tudi že nekoliko upojejo. Stavke pretirano intoniramo, čustveno govorimo.

Pogosto vse potrebne vaje za ogrevanje in upevanje združimo v zgodbico, kjer pevci sodelujejo s ponavljanjem oz. so aktivno vključeni v zgodbo. Pevci vse ponavljajo za zborovodjo oz. delajo z njim.

Opisala bom primer vaje »vse v enem« z naslovom Gremo v šolo (povzeto po Ugovšek, 2016). Vaja je napisana zelo razširjeno, uporabljamo jo lahko samo po delih ali skrajšano ali z drugim naslovom (npr. Gremo na morje, Gremo v hribe, Obešanje perila, Cirkus ...):

- Zjutraj se s težavo zbudimo in večkrat preslišimo budilko. Budilka zveni drrrrrrr, jo ugasnemo. Se obrnemo na drugo stran, oponašamo spanje in smrčanje, budilka se spet oglasi drrrrrrr, jo ugasnemo in spimo naprej. Tretjič budilka zazvoni najglasneje. In vstanemo.
- Se pretegnemo in se gremo umiti. Odpremo pipo (šššššš) in si vodo pljusknemo v obraz, voda nas kar osupne. To naredimo 3-krat.
- Potem se obrišemo, si zmasiramo obraz in se gledamo v ogledalo ter se pačimo z obrazom (pri tem različno odpiramo usta in oči, delamo različne grimase, da razmigamo vse obrazne mišice).
- Umijemo si še zobe (oponašamo zvok ščetkanja) in grgramo vodo ter jo pljunemo v lijak.
- Se preoblečemo. Pižamo damo dol, oblečemo vsak del oblačila posebej, nogavice ... in gremo v kuhinjo.
- Na mizi nas čaka vroč kakav. Primemo skodelico in previdno pihamo kakav. Popijemo ga.

- Jemo namazan kruh z medom (nihče nas ne gleda, zato lahko pretirano meljemo z usti – delamo grimase). Med so ga nabrale pridne čebele, ena je ravno priletela v kuhinjo (oponašamo čebele zzzz in gremo z glasom gor in dol).
- Oblečemo si še jakno, zapremo zadrgo (zzzzzip), obujemo si čevlje na ježka (zvok), damo težko torbo na rame in pozdravimo mamo: »Adijo!«
- Tečemo po stopnicah navzdol, vendar se spomnimo, da nismo vzeli športne opreme, zato tečemo spet gor. Vzamemo športno, pozdravimo še papagaja in gremo spet po stopnicah dol. Zraven pojemo: »Po stopničkah gor, po stopničkah dol (v različnih tonskih višinah).
- Hodimo proti šoli in gremo skozi park. Veter začne pihati (šššššššš – spreminjamo dinamiko).
- Nasproti nam pride mamica z vozičkom, v katerem se joka dojenček na vso moč weee, weee, weeee...
- Zagledamo lepo cvetlico in jo poduhamo.
- V daljavi zaslišimo rešilca (wuuu, wuu ...) kako se približuje in se oddaljuje (glasneje, pojemajoče).
- Hodimo po listju (š š š š š).
- Stopimo na vejo in počti (pok) – ustrašimo se in zadržimo dih.
- Zebe nas, zato si grejemo roke (po trikrat kratko, intenzivno pihnemo v prezeble roke - kot bi rekli hu).
- Srečamo psa, ki voha (radovedni pes). Vohljamo s presledki. Vdihnjeni zrak za trenutek zadržimo, nato izdihnemo skozi usta.
- Zagledamo žogico in se je razveselimo (oooooo). Žogico primemo in jo vržemo visoko – z glasom (wiiiiii) oponašamo višino meta in padec žogice.
- Pridemo do prehoda čez železnico in z očmi oponašamo semafor na železniškem prehodu.
- Pride vlak in gre, ko se približuje, delamo glasneje, ko se oddaljuje vedno tišje (ču ču ču ...).
- Slišimo, kako v zvoniku bije ura din don din don.
- Ugotovimo, da smo že zelo pozni, zato hitro tečemo na vso moč v šolo; smo zelo zadihani.
- Se preobujemo, pozdravimo sošolce in se utrujeni usedemo na stol, kot da bi se vreča krompirja sesedla.
- Ko pride v razred učiteljica, se vzravnano usedemo pokonci.

3. MOTIVACIJA PRI UČENJU NOVE PESMI

Motivacija pred učenjem nove pesmi je pogosto preko zgodbe, s katero uvedemo pesem. Če se le da na humoren način, z najinimi igralskimi vložki. Npr: pesem o dečku, ki kliče zimo. sva predstavili tako, da sem jaz prišla na vajo vsa zavita v kapi, rokavicah. Bundi ... potem me je kolegica spraševala, da zakaj pa sem vsa zimsko zamaškarana, če pa vidim, da ni nobene zime zunaj. Sva se začeli prerekati, da saj je zadnjič rekla, da se bomo učili zimsko pesem in taka obleka paše k zimi. Potem je vzela telefon, kot ga vzame deček v pesmi, me poklicala in mi zapela pesem po telefonu, jaz sem pa s pretirano mimiko kazala strinjanje oz. nestrinjanje. Otroci zelo gledajo mimiko obraza in telesa, saj uživajo v smešnem pretiravanju.

Take stvari se zdijo otrokom potem tako smešne, da takoj vzamejo pesmico za svojo in čeprav je je potrebno večkrat ponavljati, to delajo brez občutka, da vadijo in utrjujejo. Posebej bi izpostavila pomen humorja tudi kdaj vmes, med vajo, saj smeh vedno da novih moči, novega veselja za nadaljnje petje. Npr. ko pojejo preveč tiho ali ko pojejo pregrobo, takrat dramatično ustavim petje in s kolegico s pretiravanjem oponašava njihovo petje, zraven daja še roke v žep in malo gledava vse naokrog, samo zborovodje ne ... to vedno sproži pri pevcih smeh, sprosti ozračje in da nov zagon za nadaljnje petje.

Kdaj prinesemo tudi kakšno plišasto igračko, ki predstavlja npr. žival iz pesmi in ta žival nas potem gleda in spremlja celo vajo, uporabimo jo tudi kot lutko, ki pokomentira petje ...

Ko postane utrjevanje pesmi dolgočasno, pevcem pa že popušča koncentracija, večkrat rečemo, naj zapoje pesem ali del pesmi samo 2. razred ali samo 1. vrsta ali samo dečki ... ali pesem zapojemo zelo tiho ali zelo glasno ali vzamem v roke namišljeni daljinec in s pritiskom na gumb jih »prižigam« in »ugašam«; ko so ugasnjeni, pojejo pesem samo v mislih, ko prižgem, pa pojejo naprej glasno.

Pevsko vajo običajno zaključimo tako, da pesem zapojemo stoje, s klavirsko spremljavo, kot da imamo nastop. Če se le da, pa tudi namignemo, kaj bomo peli prihodnjič. Včasih jim damo samo čisto majhno informacijo o novi pesmi in več »nočemo povedati«, tudi če npr. jaz kolegico zelo lepo prosim, naj pove še kaj, pa ona noče – kot sem že prej omenila, najini dramski vložki vedno dvignejo motivacijo in popestrijo dogajanje.

4. MOTIVACIJA UČENCEV ZA VPIS V PEVSKI ZBOR

Velik vpliv na to, da se otroci vpišejo na pevski zbor, je njihovo veselje do petja, ki je pogosto odvisno tudi od družine, predvsem od domačih izkušenj s petjem in tudi od vzpodbudnega domačega okolja in vzpodbude staršev, da otroci se pridružijo zboru.

Dobra motivacija za petje v pevskem zboru je tudi osebnost zborovodje. Zborovodja s svojo osebnostjo lahko pevce privabi ali odbije. Lahko jih navdušuje ali jim uniči veselje do petja.

Pri našem zboru je navadno tako, da je največ pevcev iz razredov, v katerih s kolegico poučujeva.

Na primer: v preteklem šolskem letu je bilo

iz 1.a 9 pevcev (poučuje kolegica zborovodkinja),

iz 1.b 7 pevcev (poučujem jaz),

iz 1.c 1 pevec (ne poučuje nobena od naju).

V letošnjem letu so ti pevci postali drugošolci in je statistika sledeča:

iz 2.a 16 pevcev (poučuje kolegica zborovodkinja),

iz 2.b 13 pevcev (poučujem jaz),

iz 2.c 6 pevcev (ne poučuje nobena od naju).

Zelo zgovorne so številke, kako vpliva domačnost z zborovodjo (v tem primeru je zborovodja tudi razredničarka) na število pevcev. Zanimivo je tudi, da je največ pevcev vedno iz razreda kolegice zborovodje, ki igra na klavir in ima klavir tudi v svojem razredu, kar pomeni, da v razredu veliko pojejo tudi med poukom. Dejstvo je, da je udejstvovanje pevcev v pevskem zboru zelo odvisno od veselja do petja, ki raste tudi s količino petja, ki aktivira dobre občutke.

Tudi v mojem razredu je zaznati veliko porast pevcev iz 1. v 2. razred. So pa iz mojega razreda vpisane samo deklice (vse razen ene), deček pa nobeden, ker so dečki v našem razredu vzgojno zelo težavni in bi po celem dopoldnevu pouka težko zdržali še na pevski vaji. Pojejo pa tudi dečki zelo radi, kar najbolj pokažejo, ko pojemo šolsko himno, ki jo je pred 3 leti skupaj s svojim možem pripravila naša učiteljica glasbe in zborovodkinja Valentina Ugovšek. Šolska himna zelo povezuje učence in zato smo se učiteljice odločile, da jo naučimo že učence 1.razredov, saj jo potem res posvojijo in vedno z veseljem in žarom zapojejo. Tudi to je velika motivacija za petje.

Če se vrnem na statistiko števila pevcev, je zanimivo, da je vedno v zboru več drugošolcev kot prvošolcev. Vprašala sem se, kaj je tista motivacija, da se drugošolci številčneje pridružijo zboru kot prvošolci. Letos je npr. v zboru 15 prvošolcev in kar 35 drugošolcev.

Sklepam, da je največja motivacija to, da vsako leto pred koncem šolskega leta pripravimo tradicionalen letni koncert OPZ Pojoči medvedki, na katerem se predstavimo sošolcem in učiteljem. Koncert navadno vodita dva pevca, ki kratko predstavita vsako pesem. Na njem zapojemo vse pesmi, ki smo se jih na pevskih vajah v tistem šolskem letu naučili. Na koncert povabimo tudi tretješolce, saj so mnogi med njimi preteklo leto peli v tem zboru, sedaj pa pojejo že pri otroškem pevskem zboru, ki je od 3.do 5.razreda. Na koncert povabimo tudi vodstvo šole, knjižničarke, svetovalne delavke in vse učitelje, če so takrat prosti, ker nastopamo dopoldan, saj nam je glavno, da se pevci pokažejo pred svojimi sošolci in učitelji. To jim veliko pomeni. In ker prvošolci slišijo, kako zbor poje in koliko vesele energije se čuti pri tem, se mnogi odločijo, da se prihodnje leto pridružijo zboru.

Da je toliko drugošolcev letos pri zboru, je pa vseeno svojevrsten fenomen, kar pripisujem temu, da smo letos drugošolci na prvi šolski dan pripravili kulturni program za sprejem prvošolcev. Za ta namen smo tako rekoč ustanovili projektni zbor, v katerem so bili vključeni vsi učenci 2. razreda. Skupaj, kot zbor, smo zapeli tri pesmi, ki smo jih vsi znali. Za mnoge je bilo to petje v zboru, sploh v tako številnem zboru (skoraj 80 otrok) edinstvena izkušnja, očitno zelo pozitivna in močna, saj so se mnogi takrat prijavili na pevski zbor in še sedaj radi hodijo na pevske vaje.

Otroci že točno vejo, kdaj je sredo, dan za Pojoče medvedke, saj me že zjutraj na hodnikih in tudi moji učenci v razredu sprašujejo, če bodo danes Pojoči medvedki.

5. MOTIVACIJA OB NASTOPU

Za pevce je tudi pomembno, kako jih motiviraš pred in med samim nastopom. Pred nastopom se navadno zberemo v eni učilnici, se upojemo, ponovimo pesmi za nastop. Pohvalimo jih, kako so lepo urejeni, saj se že pri vaji pogovorimo, kakšna obleka je primerna za nastop. Ponovno poudarimo, kako se na odru obnašamo, da gledajo mene - zborovodjo, in poudarim, da sem se posebej za njih lepo oblekla, da me bodo zagotovo radi gledali. In poudarimo, kako je v zboru pomemben čisto vsak pevec. Pomembno je, kako gre pevec na oder, kako gre dol z odra, saj takrat vidi publika v celoti še 2. in 3. vrsto.

Učimo jih, da je nastop in aplavz po njem največja nagrada za pevca. To jim res veliko pomeni, saj je vsak nastop velika motivacija za vztrajanje na pevskih vajah naprej.

Med samim nastopom je zborovodja zelo pomemben. Otroke mora že pred začetkom pesmi pripraviti, da ga gledajo. Pri mlajših pevcih je to kar težko, saj bi raje gledali po dvorani iz z očmi iskali znane obraze med publiko. Sami gibi dirigiranja morajo biti pri mlajših pevcih bolj izraziti, enako tudi obrazna mimika mora biti zelo izrazna, da gib podkrepi pesem in pevca podpre pri izvajanju pesmi.

6. IZBOR PESMI IN INTERPRETACIJA LE-TEH

Gotovo je za motivacijo pri petju pomemben tudi primeren izbor pesmi.

Pesmi izbiramo glede na letni čas, največ vesele, energične, živahne, vmes tudi kakšno umirjeno, vendar spevno. Zelo radi pojejo pesmi o živalih ...

Med vajami dodamo glasbene igre, ki vaje popestrijo in zbor še bolj povežejo. Npr, Čokolada, pri kateri izgovarjamo zloge podkrepljeno z gibom. Tudi afriško igro v krogu Pa ra ram pam pam zelo radi izvajajo, saj pesem vsebuje gibe, ko morajo sopevca med pesmijo požgečkati. Glasbene igre so odlična motivacija pevcem.

Pesmi vedno poskušamo še dodatno popestriti z dinamiko, da npr. en del pesmi pojemo tišje, enega glasneje ... Kakšno kitico zapojemo počasneje ali hitreje kot druge, da pesem ni monotona, da se dvigne tudi sama energija pesmi.

V pesem vnesemo enostavne koreografije, včasih tudi samo posamezen gib, ki sovпада z besedilom pesmi. Npr. pri besedi hiška smo dali roke nad glavo in s tem nakazali streho hiše. Pri vetru in glasu šc, šc, smo z rokami pokazali gibanje vetra. Pri rački smo dali roke, kot da so peruti. Pri kakšni pesmi pa tudi malo zaplešemo zraven. Pri pesmi o živalih so pevci imeli v rokah plišaste živali, o katerih so peli. Seveda je potrebno pri tem paziti, da tega ni preveč, saj je pri pesmi vedno najvažnejše petje, vse drugo je samo za popestritev. Otroci zelo radi pri petju kažejo gibe. Pomembno pa je, da so gibi enostavni, enotni za vse in da se jih sinhrono tudi izvaja, saj mora biti zbor kot eno.

7. ZAKLJUČEK

Mnoge motivacije, ki jih uporabljam pri pevskem zboru, lahko kot učiteljica razrednega pouka uporabim tudi v razredu pri glasbi, največ primerov motivacije pri upevanju in učenju nove pesmi ter utrjevanju le-te.

Velik cilj pri pevskem zboru in v razredu je vsakemu otroku približati petje, ga pri petju vzpodbujati, saj je to predpogoj, da si razvije svoj glas in da pri petju uživa ter si tako lepša tudi življenje. In raznovrstna motivacija ima zelo pomembno mesto pri doseganju vseh teh ciljev.

VIRI IN LITERATURA:

- Ugovšek, V. (2016). SEMINAR ZA VZGOJITELJE PEVSKA VZGOJA V VRTCU: KAKO, KJE IN KDAJ. Glasbena matica Ljubljana, 2-7.
- Žvar, D. (2003). Učni načrt: Izbirni predmet: Program osnovnošolskega izobraževanja: Pevski zbor. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, 5-7.
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (Uradni list RS, št. 57/07 z dne 29. 6. 2007), 16.

МУЗИКА И КРЕАТИВНИ ПОКРЕТ У ФУНКЦИЈИ ОБРАЗОВАЊА НЕВЕРБАЛНИХ УЧЕНИКА

Ана Николић, Наташа Мандић, Мирјана Калуђеровић
ОШ „Сава Јовановић Сирогојно”
ana.nikolic@skolasirogojno.edu.rs

Музика најчешће упућује на уживање и задовољство. Њена едукативна улога није занемарљива јер подстицајно делује на свеукупан развој детета. Музички елементи: звук, ритам, мелодија и хармонија, подстичу комуникацију, односе, учење, покретљивост, изражавање, организацију и друге вештине којим се задовољавају физичке, емоционалне, менталне, социјалне и сазнајне потребе. Музика је један од начина за откривање потенцијала и стимулацију развоја кроз повећавање мотивације и самопоуздања коришћењем интересовања и могућности.

Ученици са сметњама у развоју који немају развијен говор или он није у функцији комуникације, имају потешкоће да успоставе однос и изразе потребе. Код већине невербалних ученика, покрет је потенцијал који се користи за изражавање и унапређење социјалних вештина. Уз добро осмишљен процес, музика у комбинацији са покретом подстиче заједничку пажњу и заједничко ангажовање, има опуштајући ефекат, утиче на расположење и активира мотивацију, концентрацију, меморију, координацију и позитивно емоционално стање. Са усвајањем вештина, смањује се музички подстицај чиме се покреће генерализација.

Креативним покретом открива се начин на који можемо помоћи детету да победи лични осећај стида-повучености, усамљености-себичности и сл. и који спречава позитивну социјалну интеракцију и комуникацију с циљем да користи изражавање целим телом или покрете уз музику да пренесе емоције, да увиди своја емотивна искуства као јединствене начине како их може поделити, а да их други људи могу протумачити. Употребом различитих начина представљања деца побољшавају способност да одговоре потребама тела и да тумаче телесне сигнале. Боље повезују висцералну обраду емоција са свесном представом. То је интегрисан осећај тела и емоција који доприноси потпуном осећају себе, као емоционалног, социјалног и когнитивног бића. Интегрисан систем омогућава деци да прихватају друге и буду прихваћени кроз дељење искуства и демонстрацијом уз социјалну когницију.

Кључне речи: музика, покрет, комуникација, социјалне вештине

Music and creative movement in the function of education of non-verbal students

Music most often refers to enjoyment and pleasure. Its educational role is not negligible because it has a stimulating effect on the overall development of a child. Musical elements: sound, rhythm, melody and harmony all encourage communication, relationships, learning, mobility, expression, organization and other skills that meet physical, emotional, mental, social and cognitive needs. Music is one of the ways to discover potential and stimulate development by increasing motivation and self-confidence by using interests and opportunities.

Students with developmental disabilities who do not have developed speech or it is not in the function of communication, have difficulties to establish a relationship and express their needs. For most non-verbal learners, movement is a potential used to express and improve social skills. With a well-designed process, music in combination with movement encourages joint attention and joint engagement, has a relaxing effect, affects the mood and activates motivation, concentration, memory, coordination and a positive emotional state. As skills are acquired, the musical stimulus is reduced, which triggers generalization.

The creative movement reveals the way in which we can help the child to overcome personal feelings of shame-withdrawal, loneliness-selfishness, etc. which prevents positive social interaction and communication with the goal of using whole-body expression or movement to music to convey emotions, to see their emotional experiences as unique ways to share them, and to be interpreted by other people. By using different ways of representation, children improve their ability to respond to the needs of the body and to interpret body signals. They better connect the visceral processing of emotions with the conscious representation. It is an integrated sense of body and emotions that contributes to a complete sense of self as an emotional, social and cognitive being. An integrated system allows children to accept others and be accepted through sharing experience and demonstration with social cognition.

Key words: *music, movement, communication, social skills*

УВОД

Изражавање емоција кроз покрет даје низ перспектива. Са одрастањем, развијање језичких вештина, социјалних сазнања, саморегулација су значајни изазови са којима се деца сусрећу. Физичка искуства која се стичу су нераздвојива од сазнања и емоција.

Терапија покретом је једна од психотерапијских метода, каналише стрес и трауме кроз покрете и тело. Термин терапија покретом обухвата низ теорија и техника, све полазе од претпоставке да је тело директно повезано са менталним здрављем, одговоре траже у испитивању везе између телесних осећаја и свесне процене емоција. Резултати истраживања употребе покрета тела у оквиру социо-емоционалног изражавања указују на значај интегрисаног емоционалног система (Јонес, Сара, 2015).

У раној фази одрастања, пружајући деци време и простор да експериментишу својим покретима даје им се могућност да спознају своја телесна и емоционална искуства. Током овог развојног периода, способност рекогниције, регулације и експресије емоција је таква да је покрет често претставља алтернативни начин испољавања и заступања емоција.

У првим месецима проведеним у школи, деца често користе гестове, фацијалну експресију и простор да пренесу основне емоције. Временом почињу да комуницирају једни са другима и да инкорпорирају заједничке емоционалне концепте и репертоар покрета у друштвено-емотивне ситуације. Њихова способност за рекогницију, регулацију и експресију емоција може се препознати праћењем њихових покрета. Способност обсервације и репродукције комплексних покрета постаје софистициранија.

ПОКРЕТ У УЧИОНИЦИ

Увођење терапије покретом у оквиру школског курикулума за децу са развојним сметњама може да допринесе социо-емоционалном развоју (Обреновић, 2021). Спознаја сопствених искустава просторно је ограничена породичним окружењем и уском друштвеном заједницом. Емоционално изражавање, вербално и слободним покретима, у познатом окружењу и у интеракцији са познатим особама, углавном детету не претставља проблем. Међутим, у новом окружењу, са новим особама имају нови задатак-открити нове образце понашања и реаговања који резултирају социјалним успехом (прихватити друштво и бити прихваћен у друштву). Један од циљева терапије покретом, у раду са децом са сметњама у психофизичком развоју, је откривање начина на који можемо помоћи детету да победи лични осећај стида-повучености, усамљености-себичности који спречавају позитивну социјалну интеракцију и комуникацију.

Значај искуства које деца стичу преко свог тела увек су била начела прогресивног образовања, заснована на развојној психологији. Деца најпре уче кроз физичку активност. Након тог стадијума укључују своја стечена искуства кроз физичке активности у своје менталне стратегије. Ово самоиницијативно експериментисање је суштина когнитивног развоја и мора се одвијати кроз конкретне акције у контексту интеракције између когнитивног, емоционалног, физичког и социјалног развоја. Испитивање дечије свесности о сопственом телу и емоционалном изражавању има за циљ да подстакне бољу комуникацију између телесних осећања и процене свести (Биел, Песке, 2005). Зато је развојно-интеракцијски приступ ефикасан у унапредјивању развоја деце. Према овом приступу дете не може да се сусретне са когнитивним изазовима школе без сусрета са емоционалним и социјалним захтевима.

У учионицама деца обично искусе нека негативна искуства, док се не прилагоде новим условима. Код деце код које преовладава туга, анксиозност или ниско самопоштовање може доћи до инхибиције вештина потребних за обављање одређених когнитивних задатака. Деца која приступају когнитивним задацима са поверењем и задовољством су често у стању да користе флексибилне стратегије са лакоћом. Ова запажања показују да негативни утицаји спречавају појединце да стичу непоходне облике сазнања, и показују како сазнање утиче и како би требало да подстакне образовни програм и емоционални и социјални развој деце.

У учионици деца уочавају везу између телесног изражавања и апстрактних концепата емоција. Препознавање израза лица у циљу јачања социјалних сазнања, је кључни део препознавања сличности између себе и других. Материјали у учионици: пазл, књиге, лутке... доприносе богатству окружења за испитивање емоционалних израза у свакодневном контексту. Једноставне емоције :срећа, туга, љутња или узбуђеност могу се препознати и о њима се може разговарати, употребом материјала у учионици. Када емотивне стратегије спонтано настају, деца су у изазову да прикажу различите емоције или да посматрају и опонашају експресије међусобно. Како се дечији вокабулар развија, деца могу да погоде емоцију на основу израза лица наставника. Деца испољавају једноставне емоције користећи фацијлну експресију и њихови вршњаци препознају те емоције. На крају деца користе изражавања целим телом или покрете уз музику да пренесу емоције. Увиђају своја емотивна искуства као јединствене начине како их могу поделити ,а да их други људи могу протумачити. Овај процес је један од начина да деца процене емоционална искуства, увиде различитост темперамента и емоционалног опсега међу својим вршњацима.

Терапија покретом доприноси развоју метода и теорија за приступ учењу које укључује кретање, тело и емоције. Користи невербална средства емоционалног изражавања. Ученици у терапији користе покрет за креирање система значења и репрезентације које се односе на животна искуства. Користећи овај проширен концепт комуникације, деца повезују гестове и покрет у невербални начин представљања емоционалног искуства. Могу креирати репертоар заједничких покрета који је уграђен у активности и интерактивне игре. Студије су показале да спонтано гестикулирање помаже деци у учењу и памћењу математичких појмова. Такве студије показују да гест може да понуди алтернативу, поред језика да људи организују апстрактне концепте (Томчић, 2019). Употреба говора у сарадњи са покретом може да обезбеди начин за подстицај социјалног развоја уз наглашавање моћи вербалне комуникације. Развија се заједнички систем симболике који користи и тело и језик за представљање слика, предмета или концепата који су од значаја за свако дете.

Кроз терапију покретом терапеут помаже да се прошири емоционални и телесни репертоар детета доследним коришћењем и понављањем ритмичких структура. Током времена покрети се мењају: брзина протезања, ниво или квалитет покрета сто зависи од способности соматских изражавања. Уз препознавање унутрашњих емоција и потреба ученик може да одговори на емотивна искуства и да их регулише. Он осећа да зависи од сопственог тела у току суочавања са новим изазовима и спознаје своје границе. Овим се развија упознавање себе и промовише позитивна телесна слика. Побољшавање свесности тела је централни циљ терапије покретом у оквиру наставног плана и програма, односи се на социјалне, емоционалне и когнитивне изазове. Људи који боље реагују на соматске маркере лакше доносе когнитивне одлуке и преузимају безбедне ризике. Побољшање свести о телесним стањима и узбуђењима корелира са бољим предиктивним схватањем приликом одговора на стимулусе.

Плес у терапији покретом подстиче учесника да вежба сензорну свест, да организује своје импулсе и интернализује контролу. Током времена деца уче да је било какав покрет прихватљив и може представљати задовољство. Слободан покрет омогућава деци да играју уз музику без обавезе повезивања репрезентације са њиховим покретом. Некој деци је удобније кретање савијањем ка поду., други уживају у усправном стајању уз једноставно мрдање главом или уживају користећи целокупно тело у простору и тако трошећи енергију.

Прихватање свих покрета ослобађа децу да следе своје инстинкте и усклађују се са соматским сигнаlima свог тела, а не да траже спољашњу визију својих тела и покрета. Током школске године деца посматрају и прате сигнале међусобно и једни друге копирају у изводјењу покрета. Евентуално, деца не употребљавају увезбан покрет током одређеног временског периода и одлучују да га касније укључе у репертоар покрета и изразе то кроз игру.

СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА

Како дечији покрет и емоционална изражајност постају све више социјалне, то је корисно за испитивање како деца формирају ране односе. Теорија осећајног везивања доприноси теорији и техникама плеса- терапије покретом, да буду корисне кад су деца склона сепарацији (издвајању). Теорија осећајног везивања претпоставља да рана искуства са наставницима одликују дечије односе са вршњацима током живота. Рана комуникација између детета и наставника је реципрочна и више базирана на физичком ангажовању у којем наставник рефлектује искуства детета. Дете развија разумевање узрока и последице упознајући како нечији акт потиче изнутра и одраз је сопствених намера. То помаже детету да користи своје сопствене акције и да тумачи акције других и тако развија способност емпатије. Пажљиви и ангажовани наставници уклапају и доводе у склад своје тело и фацијалну експресију са дететовим.

У циљу развијања социјалног сазнања овај процес је од кључног значаја за ученике који повезују своја емоционална искуства са оним која имају њихови вршњаци. Када деца уђу у учионице они проширују своја искуства повезивања кроз веће социјално окружење. Током овог процеса одвајања дете унапређује свој осећај да је оно ентитет одвојен од његовог наставника или породице и да мора да развије стратегије копирања (Греенспан, 1998). У раној фази процес повезивања почиње са невербалном комуникацијом. Деца могу да укажу на свој интерес пратећи друго дете кроз простор и имитирајући његов покрет, као и гестове и акције на објектима у учионици. Ово усклађивање са децом током плеса наставља се данима пре него што вербални језик уђе у игру. Нека деца су боља у усклађивању тела и фацијалне експресије од друге деце. Поред тога, прилагођена деца могу да усмере своје покрете или да изазову правац игре на начине који су узбудљиви, сигурни и природни. Мање успешна деца не усклађују своје телесне активности са другима или можда сувише близу имитирају активности других прелазећи физичке границе. Процес огледања или пресликавања поред терапијског рада одвија се и кроз све социјалне интеракције.

Наставници доприносе овом процесу повезивања изазивајући децу да посматрају једни друге, доносе закључке о својим и туђим емоцијама пратећи знаке тела, покрета или језика. Коришћење геста и покрета као прихватљивог начина комуникације у учионици омогућава деци да кроз покрет и метафору изразе ствари које не могу изразити језички. Како откривају ове емоције, дечији повезани покрети почињу да се укључују у тело у потпуности. И ако су многи емоционални изрази универзални деца имају тенденцију да користе различите облике, простор и делове тела да пренесу емоције. Учитељ може ово искористити да укаже на јединствене аспекте емоционалне експресије. Одражавање емоционалних искустава било речима или покретом помаже детету да схвати да су му емоције видљиве, разумљиве и поштоване. Студије показују да у екстремним случајевима емоционалног и социјалног поремећаја као што је аутистични спектар поремећаја, оштећено емоционално

препознавање може бити побољшано инструкцијама на задацима као што је читање фацијалне експресије. Овакав налаз нас наводи да истражујемо даље улогу природе и флексибилности у емоционалном развоју и развоју социјалне когниције код млађе деце.

ЗАКЉУЧАК

Када се наставни план и програм бави социјалном когницијом и емоционалним изражавањем, деца спонтано показују своју радост у заједничком разумевању репертоара покрета и емоционалних концепата користећи више начина репрезентације. Током њиховог уживања у остваривању овог задатка, они показују како је и визуелно и психички моћно видети себе и друге у организованом облику (сви у истим позама). Као и у процесу повезивања, емоционални и социјални развој зависе од виђења својих сопствених акција или телесних експресија рефлектованих на другим телима. Изнад једноставног заједничког формирања постављања тела у исти полажај, деца постају способна да се удружују заједно, међусобно разумеју и споразумеју, за веома софистициране групе покрета. Вршњачка подршка је моћан начин учења који је у складу са идејом да повезивање или огледање, и на социјалном и на нервном нивоу омогућава деци да развију социјалну когницију.

Познато је да деца са нижим когнитивним способностима имају проблема у разумевању и учествовању у социјалном пољу кроз интеракције са другим особама. Посматрањем, подстицањем и усмеравањем деце да се ослободе и једноставно реагују, изражавају своје емоције кроз покрете и гестове, доприноси побољшању комуникативних способности и повећању социјалних интеракција. Када дете прихвати друге и буде прихваћено, осећа се слободније и преузима иницијативу у комуникацији и интеракцији са другима. Доживљај успеха је јак фактор који утиче на мотивацију. Даје допринос у изводјењу групног перформанса, ужива у сарадњи и осећају припадности, а такође и у подучавању нових чланова групе.

Кроз наставни план и програм развија се језик, покрет и вештине сарадње код деце, кроз подстицање изражавања идеје и импулса. Употребом различитих начина представљања деца побољшавају способност да одговоре потребама тела и да тумаче телесне сигнале. Боље повезују висцералну обраду емоција са свесном представом. То је интегрисан осећај тела и емоција који доприноси потпуном осећају себе, као емоционалног, социјалног и когнитивног бића. Интегрисан систем омогућава деци да прихватају друге и буду прихваћени кроз дељење искуства и демонстрацијом уз социјалну когницију. Ова успешна афективна искуства која укључују покрет, репрезентацију и експресију ће помоћи деци да разумеју будућа физичка когнитивна, емоционална и социјална искуства која их чекају.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Томчић Л. (2019): “Могућности подстицања креативности ученика”. Филозофски факултет, Одсек за педагогију – докторске академске студије педагогије Универзитета у Новом Саду
2. Обреновић М. (2021): “Учење покретом ради лакшег памћења”. Вараждински учитељ- дигитални стручни часопис за одгој и образовање (4/5)
3. Lindsey Biel and Nency Peske (2005). Raising a Sensory Smart Child :The Definitive Handbook for Helping Your Child With Sensory Processing Issues
4. Stanley I. Greenspan (1998). The Child With Special Needs :Encouraging Intellectual and Emotional Growth
5. Jones K., Sara (2015): „Teaching students with disabilities: A review of music education research as it relates to the individuals with Disabilities Education Act“. Update: Applications of Research in Music education (34)
6. <http://health.usnews.com/health-news/family-health/brain-and-behavior/articles/2008/07/17/music-as-medicine-for-the-brain>

ЈАЧАЊЕ КОМПЕТЕНЦИЈА УЧЕНИКА КРОЗ ЈАВНЕ НАСТУПЕ У ВАННАСТАВНИМ АКТИВНОСТИМА

Аутори: Јелена Марковић, ОШ „Вук Караџић“, Сурчин

Сања Колешан, ОШ „22.октобар“, Сурчин

Е-маил: jelena0302@gmail.com, kolesan22.oktobar@gmail.com

Сажетак: У раду ће бити представљене ваннаставне активности (Трибина ученичких парламената и Такмичење у беседништву) које мотивишу ученике и омогућавају им развој многих међупредметних компетенција. Биће приказане све предности оваквог начина рада и наведене активности за постизање циља, а то је: развој функционалног знања, вештина, навика, мотивисаност, срећа и задовољство ученика, а и наставника. Описом ових ванаставних активности показује се зашто ученици радо долазе и учествују у њима. Скретуће се пажња и на аутономију наставника у оквиру наставног процеса, која наставнику омогућава да реализује садржаје програма наставе и учења, а и на креативне наставнике који проналазе решења и улажу велики напор за унапређивање наставног процеса.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: учење 1, мотивација 2, компетенције 3, слобода 4, здравље 5, срећа 6

Summary: This paper will present extracurricular activities (Student Parliament Forum and Oratorical Contest) that motivate students and enable them to develop many cross-curricular competencies. It will also present all the advantages of this way of working and demonstrate some activities for achieving the goal like: the development of functional knowledge, skills, habits, motivation, happiness and satisfaction of both students and teachers. The description of these extracurricular activities will show the reason why the students enjoy participating in them. The focus will also be on the teacher's autonomy within the teaching process, which enables them to successfully meet the requirements of the teaching and learning program, as well as to creative teachers who find solutions and make great efforts to improve the teaching process itself.

KEY WORDS: learning 1, motivation 2, competences 3, freedom 4, health 5, happiness 6

Увод

Учење је забавно и узбудљиво када се наставни програм уклапа са интересовањима и способностима ученика. Уколико наставник поучава на адекватан и креативан начин, ако је окружење позитивно и када постоји добра комуникација свих учесника у наставном процесу мотивација долази сама. Једино тако наставник ученицима пружа квалитетна образовна искуства. Постизање овог циља је значајно за успех сваког ученика, али и школе

у целини. Значајна компонента образовног искуства је окружење у коме се одвија настава. Како најчешће код нас то окружење изгледа?

Учионице су облику правоугаоника са чврстим зидним површинама и великим стакленим прозорима попуњене таблама за писање и паноима. Осветљење и вентилација су често неадекватни. А клупе и столице неудобне. Чврсте површине и паралелни зидови су често узрок акустичних проблема. У оваквим условима 25 или више људских бића треба да у одређеном временском року савлада и усвоји одређене наставне садржаје. Наставници су у проблему, јер се од њих очекује да подучавају на другачији начин, а околности тј. окружење је остало непромењено деценијама. Како би наставници могли да предају, а ученици да уче и да се сви осећају добро и да одлазак у школу представља радост неопходно је осмислити окружење. Да би наставници били успешни у промени амбијента потребно је да имају способност да креативно размишљају и жељу да спроведу промене.

Мотивисање ученика променом окружења

Прелазак са разредне на предметну наставу за дете може бити фрустрирајућ. Зато се свако од наставника у оквиру свог предмета труди да створи подстицајно окружење за рад на часовима редовне наставе и посебно у оквиру ваннаставних активности. Деца воле игру, глуму, маскенбал, уз све то имам среће да се мој кабинет налази близу свечане сале са позорницом. Тако ја користим ту zgodnu прилику да часове често изводим на сцени. Захваљујући великој колекцији различитих костима није тешко осмислити одећу старих Грка и на позорници започети час.

Коришћење сцене има више улога и значаја, поред мотивишућег деловања за усвајање знања, сцена је одлична за развој самопоуздања и вежбање изговора. Део наставне јединице везане за културу Грчке посвећен је грчком говорнику Демостену. Наводи се детаљ из његовог детињства, да је муцао и да је тај недостатак уклонио тако што је сваког дана вежбао са устима пуним каменчића да гласно изговара речи које су му биле проблематичне. Ову наставну јединицу пажљиво предајем одељењима у којима се налазе деца са сметњама у говору.⁴⁷ Један од начина је да се успостави контакт очима како би се дете у тренутку док изговара речи и реченице осећало сигурно и без стреса.⁴⁸

⁴⁷ Ситуације које поспешују муцање: сложенија реченица, недоумица при избору одговарајуће речи, осећај да се нема довољно времена за одговор на неко питање, непажљив слушалац, комуникација са неким ко је важан (родитељ, наставник, особа супротног пола) извор: [https://www.logopediliste.rs/wp-content/uploads/2015/05/sta-je-mucanje.pdf\(13.1.2023\)](https://www.logopediliste.rs/wp-content/uploads/2015/05/sta-je-mucanje.pdf(13.1.2023))

⁴⁸ Ситуације које умањују муцање: • говоре с другом особом углас (не чују себе на уобичајен начин и умањују когнитивни стрес у одабирању речи ослањајући се на другу особу и на вероватно познату реченицу), имитирају нечији глас или говор, користе неку од говорних техника за постизање течног говора. извор: [https://www.logopediliste.rs/wp-content/uploads/2015/05/sta-je-mucanje.pdf\(13.1.2023\)](https://www.logopediliste.rs/wp-content/uploads/2015/05/sta-je-mucanje.pdf(13.1.2023))

„Реци ми – заборавићу, покажи ми – запамтићу. Укључи ме – научићу. “, Ксун Зи, кинески конфучијански филозоф, 3. век п.н.е.⁴⁹

За потребе оваквог часа костимирам се и тако започнем час. Ученике ова промена изненади, али их врло брзо и опусти. Лагано изгубе осећај да су на часу и сва пажња је усмерена на позорницу. Дешавања на позорници ученицима привуку пажњу и створе жељу да се и они опробају на сцени. Позовем их да из кутија извуку костим и да изађу на позорницу. Сами бирају реченицу коју ће изговорити, да се увере да није ништа страшно и тешко. Покушавамо као Демостен, само без каменчића у устима, да гласно изговарамо речи које су компликоване. Свако дете добије прилику да изађе на сцену и да гласно изговори реч, реченицу. Као што костиме извлачимо из кутија, тако и речи извлачимо из шешира. Врло брзо несигурност и страх од јавног говора и наступа нестају. Постоје ученици који су незаинтересовани на почетку часа и одбијају сарадњу, али позитивна атмосфера је заразна и до краја часа они своју пажњу усмере на сцену и правилан изговор реченица.

Зашто је важан говор?

Људи се по говору разликују од осталих живих бића. Већи део времена ми комуницирамо код куће или на радном месту, у школи. Статистике показују да у току дана мушкарац изговори око 30 000 речи а жена duplo више⁵⁰. Иако живимо у ери писања порука и мејлова, усмена комуникација је и даље у предности и људи радије бирају да са неким причају уживо. Дакле, говор је јако важан, јер показује саговорнику ко смо. Сократ је говорио: „Проговори да знам ко си“. Тако нам ученици кроз говор и обраћање показују колико вреде, колико су речити, начитани, сигурни или несигурни

Аутентичне активности за мотивисање ученика

*Дозволите својим ученицима да уче путем ангажовања у аутентичним активностима колико год је то могуће.*⁵¹

Такмичење у беседништву је била аутентична активност. Она се углавном одржавају на Правном и Богословском факултету где чак постоје предмети посвећени вештини лепог говора. У основним школама ова врста такмичења не постоји, тачније није постојала док пре седам година нисам одлучила да проучим пропозиције, посетим неке од такмичења у беседништву и да се обратим удружењу Пријатељи деце општине Сурчин да ми дају подршку за такав подухват. Подршку ми је прво пружио директор. Упознат је био са тим и Ученички парламент. Врло позитиван пријем и прихватање ме је охрабрило да изаберем тему и осмислим пропозиције. Тема је била мисао Иве Андрића „Живот нам враћа само оно што другима дајемо“. Тему су писали ученици седмог и осмог разреда. У писању беседа су са ученицима сарађивали наставници српског језика на литерарним секцијама. Рад на

⁴⁹(Убовић.2002.стр.73)

⁵⁰<https://www.youtube.com/watch?v=Bp7KuUfCTkw> (7.1.2023)

⁵¹(Брофи,2015.стр. 66)

изговарању те беседе сам са ученицима вежбала на секцији Млади историчари и на секцији верске наставе са вероучитељима. Одржано је школско такмичење, изабрана су два представника школе која ће даље представљати школу на општинском такмичењу. Удружење *Пријатељи деце општине Сурчина* је својом подршком помогло у организацији општинског такмичења. Послало је позиве свим школама на територији општине Сурчин, обезбедило је да у жирију буду познати глумци, адвокати, професори са Богословског факултета, а такође и награде и дипломе за све учеснике такмичења. Имали смо сцену, беседнике, жири и тај аутентичан осећај да радимо нешто посебно.

Слика бр. 1 Такмичење у беседништву 2021. године, извор: приватна архива

Да сам рекла ученицима да желим да им исправљам говор вероватно не бих имала толико заинтересованих ни на сцени ни у публици. Такмичење у вештини лепог говора за тај узраст је необично, подстицајно и корисно. На овај начин стичу самопоуздање и уче како да комуницирају и да својом речитошћу, ставом, гласом покажу колико вреде.

Пријатељи деце општине Сурчин, подршка ученицима и наставницима

Године 2004. је општина Сурчин издвајањем из општине Земун формирана као самостална општина. Од тада су такмичења почела да се одржавају о оквиру нове општине, али такмичења из области уметности и даље су се реализовала у оквиру општине Земун. У жељи да нам ова такмичења буду доступнија одлучили смо да 2008. године оснујемо удружење, *Пријатељи деце општине Сурчин*, које је организатор тих такмичења. *Пријатељи деце општине Сурчин* је удружење које је настало са циљевима у области права деце и младих, промоције и заштите тих права, заступања интереса деце и младих ради унапређења рада са децом и младима и за децу и младе који се организује у општини Сурчин. Самим тим

учествује у подршци реализације општинског Такмичења у беседништву, а као иницијатор и реализатор Трибине ученичких парламената, о којима говоримо на овој конференцији.

Пре одржавања такмичења у беседништву, Јелена Марковић, наставник историје и ја као учитељ, али и као секретар удружења *Пријатељи деце општине Сурчин* сарађивале смо на више начина, а све у циљу унапређивања наставничких компетенција. Упознајући се са Јеленином жељом да реализујемо такмичење у беседништву сетила сам се реченица из аутобиографије Михајла Пупина (2017):

Тада, на Светог Саву, држао сам своју прву беседу. Успех је био силан. Моји вршњаци, враголани, овога пута се нису засмејавали. Напротив, занимао их је мој говор... А моја мајка, она је плакала од радости. Учитељ је само климао главом, а попа остао као у чуду. Обојица се сложише да је школа у Идвору већ мала за мене... (стр. 18)⁵².

Као што видмо кроз беседу можемо да сагледамо знање, вештине и ставове особе која је изговара.

Трибина ученичких парламената

Трибина ученичких парламената школа са територије општине Сурчин настале је са жељом да омогућимо ученицима да на занимљив начин развијају знања, вештине и ставове, али и да процене своје компетенције у односу на компетенције ученика других школа. Они тада представљају себе и своју школу кроз припремљену презентацију и кроз примену знања, вештина и ставова решавају проблемске ситуације које су им постављене.

Слика бр. 2 Трибина ученичких парламената 2019, извор: приватна архива

⁵²(Пупин, 2017, стр. 18).

Учешћем на трибини ученици имају прилику да развијају следеће компетенције: комуникацију, компетенцију за учење, одговорно учешће у демократском друштву, естетичку компетенцију, одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу, рад са подацима и информацијама, решавање проблема, сарадњу, дигиталну компетенцију. Трибина се реализује у Дечјој недељи и тема је везана за мото Дечје недеље или за актуелна дешавања и све су проистекле из циљева Удружења.

Теме трибина које су до сада реализоване:

- *Школа као породица*, 2014;
- *Ученички парламенти као креатори климе подршке породици – изазови и могућности*, 2015
- *Нећу да бригам, хоћу да се играм*, 2016;
- *АКЦИЈА! Међугенерациска пријатељства – мој допринос*, 2017;
- *Моје право да живим срећно и здраво - за одрастање без насиља*, 2018;
- *Деца и медији*, 2019;
- *Утицај епидемије COVID – 19 на остваривање права детета*, 2021;
- *Моје је право да живим здраво*, 2022.

Све теме подстичу ученике на развој одговорног учешће у демократском друштву. Само жеља за учествовањем на трибини показује да је ученик одговоран и да активно учествује у животу школе и општине, а кроз понашања ученика могло се видети да су аргументовано заступали ставове и уважавали мишљења других. Учешћем на трибини ученик је могао да упозна себе и да развије самопоуздање које је веома важно јер утиче на оптимизам, амбицију, решавањем проблема. Учествујући на трибини ученик не само што развија одређене компетенције, већ мора и да их поседује. Сарадња је једна од компетенција која је заступљена и у припреми за учешће на трибини, а и на самој трибини. Ученици треба да припреме заједничко излагање о теми, да на основу компетенција које поседују поделе задатке и улоге сваком члану тима. Да би се припремили за разговор, треба да поседују одређене дигиталне компетенције (информатичку, али и информациону писменост), да знају да користе дигиталну технологију, али да имају критички став према садржају до којег долазе, да воде рачуна о изворима на које наилази, односно да знају да дођу до потребних информација и података и да њих примене у излагању и размени мишљења. Свака нова тема ученика подстиче да дође до информација са којима се до тада, можда, није сусретао. На тај начин ученик проширује своје знање, али и развија ставове о тој теми. Сваки тим добија могућност да своје ставове о датој теми презентује на начин на који жели и да нас тако упозна са њима. Да ли ће то бити ППТ презентација, приказ на хамеру или на неки други начин, то је избор самог тима. Кроз припрему презентације ученици развијају, али и показују колико поседују естетичку компетенцију. Видевши различите начине презентовања, организовања садржаја ученици имају прилику да развијају ову компетенцију. Одговоран однос према здрављу присутан је у свим темама које су обрађиване, ипак, кроз неколико њих је посебно истакнут и ученици су показали да поседују

знања и ставове потребне за успешан развој ове компетенције. Последњом темом смо желели да чујемо размишљања ученика на тему екологије. Водитељ трибине, Јелена Марковић, подстакла је ученике да размишљају о: животној средини, правима деце која су угрожена загађењем животне средине, еколошким променама које су настале деловањем човека, одрживим навикама учесника трибине којима доприносе очувању животне средине.

Закључак

Околности у којима ученици одрастају се брзо мењају, па захтевају промене и наставног процеса. Ипак, он се не мења брзином којом би требало. Зато је важно спроводити ваннаставне активности у којима ученици на њима интересантнији и ближи начин развијају знања, вештине и ставове. Беседништво и Трибина ученичких парламената развијају компетенције ученика које ће им помоћи у сналажењу у будућем животу. Када једнога дана постану лекари, посластичари, економисти или трговци њихов успех ће зависити од њиховог говора. Моћи ће да представе своје идеје на разумљив, изражајан и занимљив начин. Адвокат ће бити уверљивији на суђењу захваљујући свом начину излагања, лекар ће ефикасније комуницирати са пацијентима, трговац ће бити у стању да представи производ за који ће купци бити спремни да уложи свој новац. Радећи са ученицима усавршавале смо и свој говорни израз, њихове говорне навике и наше су се заједнички развијале. Успостављајући добре говорне навике ослободили смо их да се у бућем животу изразе на прави начин.

Литература

- Брофи Џ. (2015), Како мотивисати ученике да уче, Сlio, Београд
Пупин, М. (2017), Од пашњака до научењака, Алгоритам, Београд
Убовић, Д. (2002), Мисли за сваки дан, Невен. Београд
Гордон, Т. (2001), Како бити успешан наставник, Креативни центар. Београд
<https://www.youtube.com/watch?v=Bp7KuUfCTkw> (7.1.2023)
[https://www.logopediliste.rs/wp-content/uploads/2015/05/sta-je-mucanje.pdf\(13.1.2023.\)](https://www.logopediliste.rs/wp-content/uploads/2015/05/sta-je-mucanje.pdf(13.1.2023.))

УЧЕНИЦИ У ИСТОРИЈСКИМ УЛОГАМА – У ПРОЈЕКТУ ДВОРСКА КАНЦЕЛАРИЈА

Павле Павловић, Десета гимназија Михајло Пупин; pavle.pavlovic@xgimnazija.edu.rs

Драгана Мишић, Шеста београдска гимназија; misic62@gmail.com

Резиме: Пројектна настава пружа наставнику слободу креирања метода и техника рада које омогућавају другачије окружење, али и мотивисаност оних којима је активност намењена, а то су ученици. Добро бирана тема која се развија подстиче мотивацију и ангажовање циљне групе (ученика), а такође може да обухвати и шире исходе, као што је развијање вештина које откривају сакривене таленте.

Кључне речи: пројектна настава, ученик, мотивација, калиграфија, развијање вештина

Summary: Project teaching gives a teacher freedom to create work methods and techniques that enable a different environment, but also the motivation of those to whom the activity is attended, and those are the students. A topic well chosen that is further developed increases the motivation and engagement of the students involved, but also can include other outcomes, such as developing skills to discover hidden talents.

Key words: project teaching, student, motivation, calligraphy, skill development

У времену у којем се од наставника тражи да наставу историје обогати занимљивим и интерактивним садржајем, пројектном наставом и сличним индивидуалним и групним радом, а уз несмањивање обавеза које намеће план и програм, задатак је изузетно тежак. Често нема времена да се реализују предвиђени садржаји. Као да увек недостаје још мало времена да се испуне исходи, али и ученицима посвети више пажње. Наставни план је такав какав је. Наставнику остаје да домишља и промишља како да те изазове помири. Добро је да одабир пројектне наставе може да се прошири изван учионице, али и да укључи ученике других школа, до заједничког рада (продукта) који обухвата простор више градова. Ово може да звучи као скуп лепих, скоро утопистичких жеља, али је изводљиво. Као што је свака нова ствар прешла пут од маште до стварности, тако је и ова идеја почела као плод маште, коју ћете моћи да оживите.

Нови облици nastave javљају se sa novim nastavnim planovima, увођењем ИТ у процес nastave, али и бројним конференцијама које су повезале nastavnike и омогућиле размену искустава у учионици. Појавиле су се базе часова (попут Креативне школе, Дигиталног часа, Ваннаставних активности, Сазнали на семинару – применили у пракси...) које су ширем аудиторијуму пружиле нове идеје. ЗУОВ је институција која све прати (<https://zuov.gov.rs/>).

Дворска канцеларија је назив радионице која је реализована у два наврата као део истоименог пројекта под покровитељством Центра за промоцију науке. Идеја пројекта је била да ученици у својим окружењима науче да пишу средњовековном ћирилицом, упознају се са писаним изворима средњовековне Србије и својим радом допринесу очувању културе и историје средњовековне српске државе. Пројекат је реализован током две године 2017. и 2018. Дао је могућност повезивања школа из више градова, али и афирмацију калиграфске технике писања која је данас готово заборављена. Ученицима је дато упутство у покретима калиграфског писања ћирилице, да би они потом у својим школама вежбали и припремали се за оно што је био производ пројекта. Сваки ученик је могао да проба вештину калиграфског писања, а они који су били најуспешнији приступили су писању. Прве године то је била Есфигменска повеља, а друге су приступили писању писама. Прве године се преписивао правни акт, а друге године ученици су били у „историјским улогама“ у историјском времену. Узраст ученика није био битан за реализацију пројекта.

Прве године је уз подршку ЦПН, Регионални центар у Смедереву, организована радионица Дворска канцеларија деспота Ђурђа Бранковића, која је окупила 15 основних и средњих школа. Резултат је био сајт са информацијама о начину функционисања средњовековног двора, дворске канцеларије и упутства за писање сваког ћириличног слова. (Прилог 3) Уз то настало је око 15 преписа чувене Есфигменске повеље деспота Ђурђа Бранковића у аутентичној размери. Прво су се наставници школа у Смедереву, Београду, а и шире „повезали“, а боље је рећи „мотивисали“ за реализацију. Са ученицима је то било много лакше. Њихова мотивација се заснива на „новим садржајима“ које они лако усвајају. Пројекат је финансијски покрио потребе набавке пера, мастила и хартије за писање. Повеља је преписивана у размери 1:1 а коришћена је матрица издате повеље. (Павле Ивић, Војислав Ј. Ђурић, Сима Ћирковић, Есфигменска повеља деспота Ђурђа, Београд. 1988.) Касније се укључио Музеј у Смедереву и уприличена је изложба свих преписа повеље. Аутори пројекта су овим показали да шира заједница има велико интересовање за школске активности и да се они могу успешно уклопити културну активност и ван школе. Наставници су учешћем у овом пројекту своје ученике укључили у активности које су изашле из оквира учионице и показали им вредност њиховог ангажовања.

Данас је лепо сећање да је то, рекло би се, трајно забележено. Потребно је само посетити сајт Регионалног центра за професионални развој у образовању Смедерево и на страни 45 сајта налази се траг о овом пројекту (<https://www.rcsmed.edu.rs/?start=539>)- Наравно да постоји траг и о завршној манифестацији (<https://www.rcsmed.edu.rs/?start=506>). Највећи

утисак је свакако да је иза ових радионица је остало скоро стотину пера у рукама деце која су наставила да се играју калиграфијом.

Друге године, уследио је наставак сарадње са ЦПН, овог пута Регионалних центара у Крагујевцу и Ужицу. Дvorsка канцеларија се овог пута бавила кореспонденцијом у средњем веку. У пројекту је учествовало преко 20 основних и средњих школа из 6 градова у Србији и српска гимназија у Будимпешти. Свака школа је преузимала улогу дворске канцеларије једне историјске личности или племића из локалне традиције. Смештени у време напада султана Мурата II на Србију деспота Стефана Лазаревића у јесен 1425. године, ученици су писали писма у духу времена и размењивали информације и упозорења о очекиваном нападу. На тај начин су имали прилику да се ставе у улогу савременика историјских догађаја, да осете проток времена и неизвесност коју је то време носило, али и да се упознају са појединостима у вези са припремом земље за рат. Ова динамична радионица је иза себе оставила преко 50 ручно састављаних писама са калиграфским ћириличним словима, а поједина чак и воштаним печатима. Вештину калиграфског писања употпунили су новом улогом „актера у догађају“. Пројекат је финансијски покрио трошкове пера, мастила и хартије, али и обиласка Беле Цркве Каранске, Светог Ахилија у Ариљу и све то уз демонстрацију средњовековног витештва Витешке дружине Свети Архангели. Мало је рећи да су ученици били одушевљени. Сасвим ново искуство, али и ново виђење средњег века. Готово амбијентална настава.

Када прође време, остају трагови. Данас у дигиталном добу и облику остају доступни свима и у свако време. О почетку пројекта известио је Регионални центар за професионални развој у образовању Ужице.

- <https://www.rcu-uzice.rs/index.php?limitstart=340;>
- [https://www.rcu-uzice.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=249:pocela-realizacija-projekta-dvorska-kancelarija&catid=34&Itemid=120\)](https://www.rcu-uzice.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=249:pocela-realizacija-projekta-dvorska-kancelarija&catid=34&Itemid=120)

А они који су били део ове активности повезани су групом преко актуелних друштвених мрежа.

Радионице су биле праћене сајтом (<https://dvorskakancelarija.wixsite.com/korespondencija>) (Прилог 1), који је био садржајно богат и служио је као заједничка платформа за све учеснике пројекта у обе године. На њему је осим упутства за калиграфију постојала велика база информација о свим појединостима које су помогле да ученици боље разумеју период у којем су се нашли. Садржај је био представљен уз бројна графичка решења која су подударна средњовековној естетици. Ученици су користили сајт као учило и ван пројекта, као и инспирацију за сопствен рад, што нам је било посведочено више пута.

Искуство учења историје кроз креативне радионице које за циљ имају што ближе и прецизнију реконструкцију прошлости уз помоћ фрагмената доступних кроз истраживање

показало је велики утицај на развој ученика. Многи су наставили да користе вештине стечене у радионицама у даљем школовању, а вредност развоја креативности и изражаја код ученика су неизрециви. Оно што је постало очигледно да је тематика и садржај занимљив и ученицима коју су у настави већ прешли преко ових лекција. Осим тога, овакве радионице могуће је смештати у било коју епоху и користити исте методе да се обради било који период. Радионица је била и одлична прилика да дође до међупредметне сарадње, јер су се уз историчаре укључивали и наставници књижевности, ликовне културе, веронауке и других предмета. Локалне културне и образовне институције су такође показале изванредно разумевање и интересовање и радо уступале просторије ученицима и излагали ученичке радове у склопу својих редовних активности.

То је укратко изнето искуство на основу реализованог пројекта. Сплетом околности, пројекат није реализован и наредних година, али то није спречило даље развијање основне идеје и продубљивање потенцијала оваквих активности. Пре свега, уочено је да је сличан вид индивидуалног и групног рада са ученицима могућ и у другим епохама осим средњег века. Управо јер је преписивање повеља и креативно писање кореспонденције између властеле могло лако да постане рад са наративним изворима у антици или раној модерној историји. Стављање ученика у улогу писара, који су у свакој епоси биле личности са јединственом перспективом, а веома често занемарени у историјском наративу, даје им јединствен увид у епоху, улогу образованих и писмених људи у друштву, као и процес настајања извора који ће допасти у руке историчара (Прилог 2). Могућности за корелације са другим предметима постају неизмерљиве. У овом контексту, могућност историчара да кроз овакве пројекте помогну очување вештина које су у изумирању је огромна, па у неку руку и обавезујућа.

Без обзира да ли кореспонденцију воде римски легионари са удаљених граница царства са својим породицама, или се ради о званичној преписци државника, можда о приватној преписци заљубљених у ренесансној Италији, у коју год епоху да сместимо своје писаре њихов рад нуди огроман потенцијал за учење. Да би успешно обавио задатак, ученик мора да се упозна са примерима кореспонденције у епохи у којој се налази, да правилно анализира стилске специфичности епохе, као и уобичајену форму. Да би његов рад био у правом контексту, ученик мора да познаје историјско окружење у којем треба да се нађе, свакодневни живот, етикецију и начин обраћања, облик и начин писања и још прегршт детаља који помажу да писање буде што приближније аутентичном. Епоха коју је обрадио добија нову димензију која далеко превазилази оно што ученик може да замисли кроз наставу историје у учионицама.

Ако претпоставимо да су ученици успешно реконструисали историјску кореспонденцију, наставник ће располагати са јединственим скупом „наративних извора“ из неке прошле епохе, које сада може да користи да покаже ученицима методолошки приступ који имају историчари када проучавају наративни извор и на основу њега стварају историјски наратив. Презентовање резултата таквог истраживања помоћиће развоју критичког мишљења и

расуђивања код ученика, што је свакако један од циљева наставе историје. Код ученика млађих разреда, рад на стварању и тумачењу наративних извора на овај начин, помаже да лакше пређу на праве наративне изворе који такође могу да се користе у развоју критичког расуђивања. Уколико би се ученици окуражили да покушају да користе друге језике, или чак „мртве језике“, попут латинског, старогрчког, староегипатског или стрословенског, то би утисак био много дубљи и свеобухватнији.

Методи писања могу такође бити разлити. У зависности од могућности и околности, рад може бити прилагођен. Комплетне активности се могу реализовати дигитално, уз помоћ различитих садржаја, платформи и алата. Уколико би се рад спроводио у непосредном раду, онда је могуће степен аутентичности кориговати према могућностима. Да ли ће се користити хартија, папир или кожа, да ли ће се писати оловкама, фломастерима или калиграфским перима, све може бити остављено на избор наставнику. Не треба се плашити доступности или приступачности јер је највећи део материјала могуће наћи у већини књижара или у специјализованим уметничким радњама, све по, углавном, приступачним ценама. У сваком случају, наше искуство је да ученици покажу још више ентузијазма ако добију материјал који је другачији од онога на који су навикли. Зато смо за потребе поменутих радионица ми користили хартију која имитира пергамент и гушчија или ћурећа пера за писање. Сваки ученик је добио по једно перо као поклон за учешће.

Не треба занемарити и могућност међугенерациске сарадње. Ученици који су више година учествовали у радионицама су постали својеврсни мајстори и помогли су неизмерно у обучавању нових учесника да брже усвоје вештине писања. Тако је постигнута сарадња која је превазишла оквире радионице. Учесће на оваквим радионицама је постало платформа за дружење и размену идеја, а свакако је мотивисало и нас да наставимо са продубљивањем радионица и ширењем идеја.

Потребно је нагласити који су бенефити и тешкоће када настојите да креирате подстицајно окружење којим мотивишете ученике, али и себе, и којим јачате компетенције ученика и наставника. Потребно је да се склопи више чинилаца од састављања тимова, међусобне комуникације, поделе обавеза, али и да имате групу ученика који ће тим наставника да следе, али и сами буду активни учесници. Планирање је само прва фаза. Искуство говори да је тешко предвидети све ситуације. Још је теже идеју проширити према другим колегама и за вас непознате ученике. Тешко је обезбедити материјална средства како би се „покриле“ основне активности и материјал доставио свим учесницима правовремено. Свакако је проблем што обично нема времена за додатно ангажовање, већ оптерећених, ученика. Највећу мотивацију увек даје садржај, који је наменски биран, који је динамичан и којим ће учесници „везати“ за идеју и активно радити на реализацији. Локални извори, традиција и споменици су непроцењиво благо које у томе помаже.

Било би сувише да примером покажемо како би оваква пројектна настава остварила све међупредметне компетенције, али је довољно рећи да су искуства различитих школа које су

узеле учешћа показале да их је могуће све остварити. Вишеструка корист оваквог пројекта није условљена бројем учесника нити амбициозношћу планираног исхода или циља пројекта. Чак и ако се зацртани циљ не оствари, уложен труд и овладане вештине остају заувек. Могућност да се рад у радионици прилагоди обавезама ученика, омогућава да се активности распореде током целе године. Осим иницијалног упознавања са свим елементима радионице и показивања основних вештина, наставник заправо и не мора да ангажује додатно време како би пратио рад ученика, што је додатно важно у времену када смо оптерећени бројним обавезама.

Извори и литература:

Павле Ивић, Војислав Ј. Ђурић, Сима Ћирковић, Есфигменска повеља деспота Ђурђа, Београд, 1988.

www.zuov.gov.rs

www.dvorskakancelarija.wixsitw.com/korespondencija

www.rcsmed.edu.rs

www.rcu-uzice.rs

Прилози:

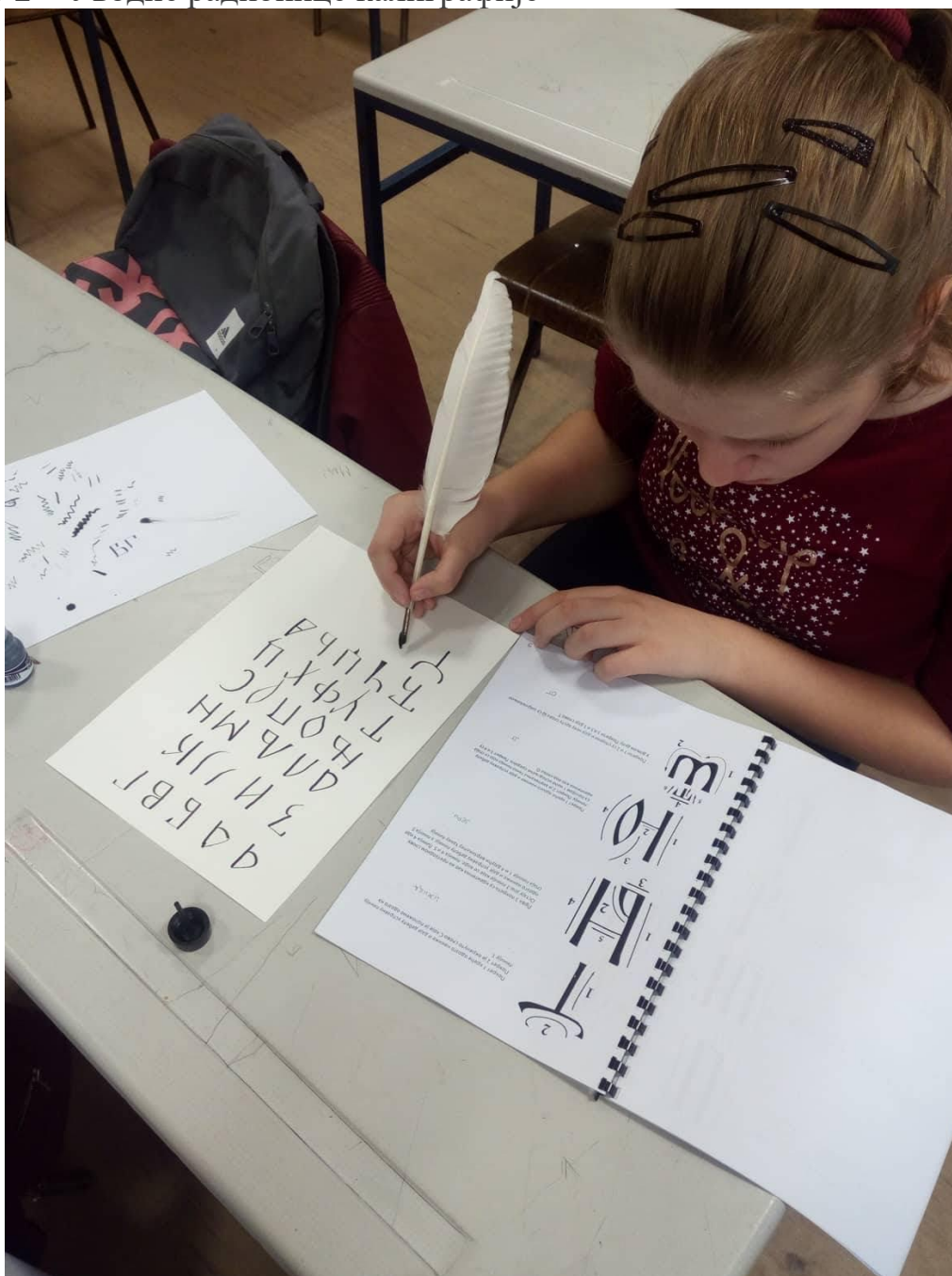
Прилог 1 – Сајт који је пратио радионице

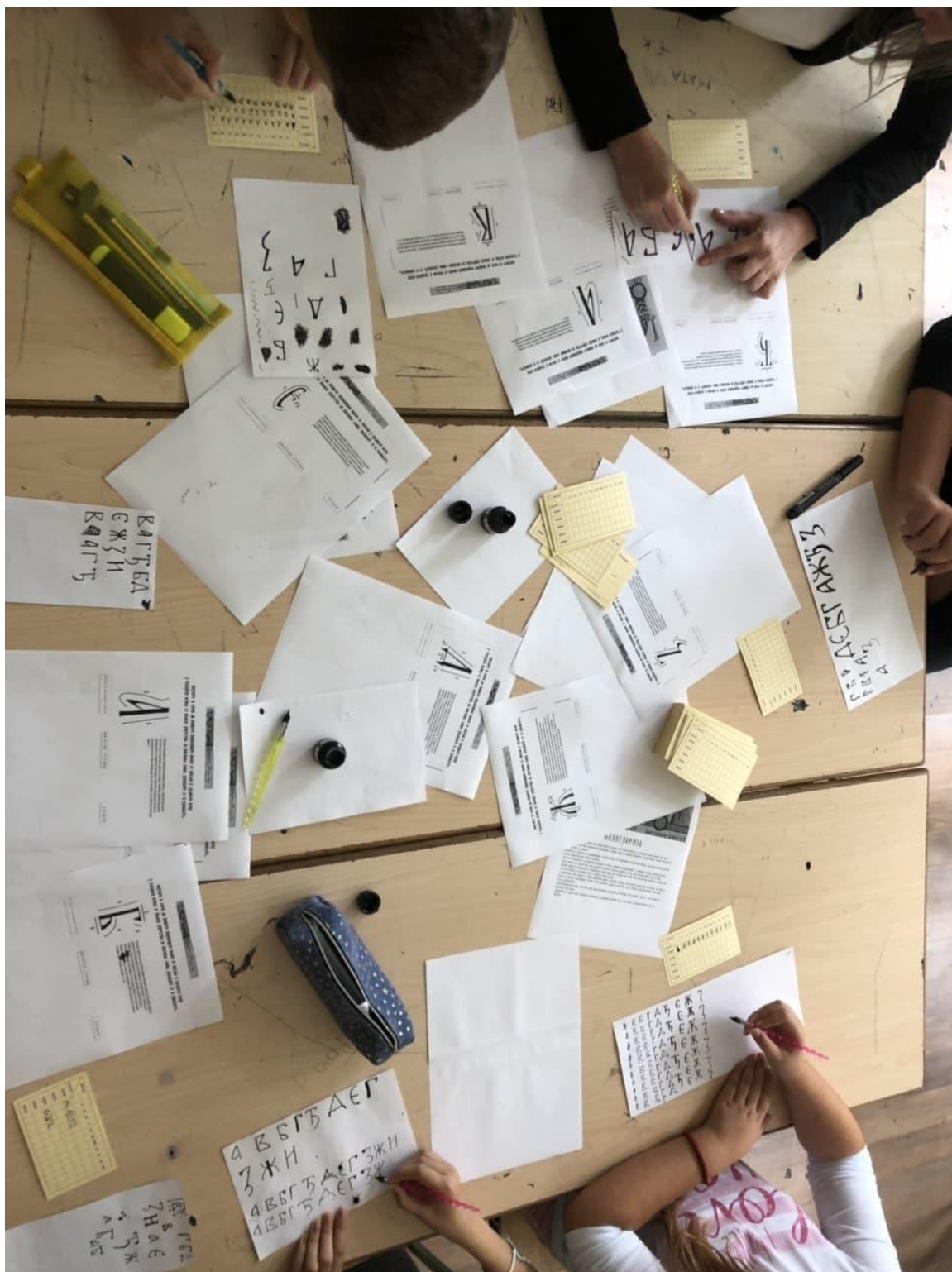
Слика 1: Насловна страна сајта. Извор:

<https://dvorskakancelarija.wixsite.com/korespondencija> (14. 1. 2023.)

Прилог 2 – Уводне радионице калиграфије

Слика 2: Ученици увежбавају слова – Радионица у Београду. Извор: Приватна архива

Слика 3: Ученици увежбавају слова – Радионица у Крагујевцу. Извор: Приватна архива

Прилог 3 – Детаљно упутство за писање калиграфских ћириличних слова

Покрет почиње главном линијом број 1, креће од врха и спушта се наниже, други покрет такође креће од врха спајањем са главном линијом благим закривљењем на почетку, и касније већим да би се спојио са главном линијом број 1.

Слика 4: Пример упутства за писање слова. Извор:
<https://dvorskakancelarija.wixsite.com/korespondencija> (14. 1. 2023)

ELEMENTI GLEDALIŠKE IMPROVIZACIJE KOT MOTIVACIJA PRI POUKU

Marjeta Leskovec

Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani, Šolska ulica 15, Brezovica

marjeta.leskovec@os-brezovica.si

POVZETEK

Gledališka improvizacija je ustvarjanje dialogov brez dramske podlage, scenarija. Potekati mora spontano. Glavni elementi gledališke improvizacije – impro ustvarjanja so gibalni izraz, čustveni izraz ter gradnja lika in pripovedovanje zgodb, ki jih potem nadgrajujemo skozi vaje iz posameznih področij. Otrokom v šoli omogoča malo drugačen, bolj aktiven način odzivanja in predelovanja vseh informacij in življenjskih situacij ter jih uči javnega nastopanja, kako se znajti v nepričakovanih situacijah, jim omogoča povezovanje s podobno pa tudi drugače mislečimi, razvija boljšo samopodobo, spodbuja sprejemanje in razumevanje drugačnosti, ipd. Ena največjih kvalitete impa, je sprejemanje napak in možnost njihovega popravka ter zavedanje, da napake lahko popravimo. V šoli lahko pri pouku izvajamo mnoge impro vaje, odvisno, katere cilje želimo z njimi doseči. Lahko je cilj spoznavanje imen, sprostitev, ogrevanje in uporaba telesa in glasu, urjenje odzivov, ustvarjanje skupinske energije, sprejemanje idej drugih, vzpostavitev zasnove prizora in še mnogi drugi. Izvajanje vaj improvizacijskega gledališča zagotovo pripomore k večji povezanosti učencev in jih motivira, da k šolskemu delu pristopijo bolj pogumno in se ne ustavijo ob prvem neuspehu, temveč ga z vsem, kar se naučijo skozi impro vaje, spremenijo v uspeh ali pa ga brez obžalovanja pustijo za sabo in nadaljujejo naprej na drugačen način.

Ključne besede: improvizacijsko gledališče, vaje, javno nastopanje, povezanost učencev, uspeh

REZIME

Pozorišna improvizacija je stvaranje dijaloga brez dramske osnove, scenarija. Trebalo bi da bude spontano. Glavni elementi pozorišne improvizacije su pokretno izražavanje, emocionalno izražavanje, izgradnja karaktera i pripovedanje, koji se zatim nadograđuju kroz vežbe iz pojedinih oblasti. Omogućava deci u školi malo drugačiji, aktivniji način reagovanja i obrade svih informacija i životnih situacija, uči ih javnom govoru, kako da se snađu u neočekivanim situacijama, omogućava im da se povežu sa istomišljenicima i ljudima različitog mišljenja, razvija bolju sliku o sebi, podstiče prihvatanje i razumevanje razlika itd. U današnje vreme i u današnjoj školi, kada nije dozvoljeno mnogo grešaka, moraš da budeš uspešan sve vreme, jer se to od tebe očekuje, a možda je jedan od najvećih kvaliteta impro-a prihvatanje grešaka i mogućnost njihovog ispravljanja i saznanja da se greške mogu ispraviti. U školi možemo da izvodimo mnoge improvizovane vežbe tokom časova, u zavisnosti od toga koje ciljeve želimo da postignemo sa njima. Cilj može biti učenje imena, opuštanje, ogrevanje i korišćenje tela i glasa, vežbanje odgovora, stvaranje grupne energije, prihvatanje ideja od drugih, uspostavljanje dizajna scene i mnogi drugi. Izvođenje improvizacijskih pozorišnih vežbi svakako doprinosi većoj povezanosti

učenika i motiviše ih da hrabrije pristupe šolskom poslu i da se ne zaustavljajo na prvom neuspehu, več da sve što nauče kroz vežbe improvizacije pretvoro u uspeh ili da ga napuste bez žaljenja iza njih i nastave dalje na drugi način.

Ključne reči: improvizaciono pozorište, vežbe, javni nastup, povezanost učenika, uspeh

SUMMARY

Improvisation in theater is a creation of dialogues without a layout, a script. It must be spontaneous. The main elements of theater improvisation (i.e. impro) are: expression through movement, expression of emotion, character building and storytelling. These are built upon drama activities focused on specific areas. Improvisation at school enables learners a different, more active way to respond and process information and life situations. They also learn how to perform in public, how to deal with unexpected situations. It enables them to connect with people that are either like-minded or of a different opinion. It improves their self-image, encourages open-mindedness and acceptance of differences, etc. In modern times, when modern school discourages mistake making to promote continuous success in order to oblige others, the most important quality of improvisation is that it accepts mistakes and provides an opportunity to correct mistakes as well as builds an understanding that they, indeed, can be corrected. During lessons at school we can make use of many improvised drama activities depending on our aims. We can aim at introducing first names, simply relaxing, warming-up and using body and voice, reaction skills, building team spirit, accepting others' ideas, creating scene layout, and other. Participating in improvisational drama activities certainly enhances cohesion among learners and encourages them for a brave approach to school work, where they either overcome failure and turn it into success or, on the other hand, leave it behind without regrets and continue in a different way.

Keywords: improvisational theater, exercises, public performance, students' connection, success

UVOD

Na naši šoli ima gledališče kar precej dolgo in bogato tradicijo. Dramski krožek poteka vsako leto najmanj v eni skupini, v zadnjih letih pa celo v dveh. Razpisan je predvsem za učence od 5. razreda dalje. V zadnjih letih več pozornosti posvečam tudi improvizacijskemu gledališču. Metod improvizacijskega gledališča sem se v glavnem naučila v Pionirskem domu – Centru za kulturo mladih. To je javni zavod na področju kulture in vodilna institucija na področju izvenšolskih dejavnosti za otroke, ki deluje v Ljubljani od leta 1963. Večkrat so že organizirali seminarje, največ v obliki delavnic za učitelje, s tematiko improvizacijskega gledališča. Ker sem vsako leto dobivala zelo pozitivne odzive otrok pri dramskem krožku na impro vaje, sem začela uporabljati določene tehnike gledališke improvizacije tudi pri pouku.

1 KAJ JE IMPROVIZACIJSKO GLEDALIŠČE

Improvizacijsko gledališče ali krajše poimenovano impro je oblika gledališča, ko igralci, v razredu učenci, ustvarjajo dialoge in/ali predstave spontano, brez dramskega teksta ali scenarija. Poleg dialoga razvijajo tudi gib z različnimi improvizacijskimi vajami.

Tehnike gledališke improvizacije lahko uporabljamo v zelo različne namene kot so: trening komunikacije, povezovanje skupine, spoznavanje sebe in drugih, priprava igralcev za predstavo, način učenja in pomnenja, učenje strpnosti do drugih in še mnoge druge.

Ključno pri uvajanju improvizacije v skupino je varno okolje. Okolje, kjer se lahko vsak posameznik neomejeno ustvarjalno izrazi. To je prostor, kjer smo vsi enakopravni, tudi učitelj – mentor je v enakopravnem položaju z otroki. To je tudi prostor, kjer spodbujamo spontanost, tveganje, pogum, deljeno odgovornost, zavzetost, spodbudo.

2 POMEN IMPROVIZACIJSKEGA GLEDALIŠČA

Največji pomen improvizacije je, da so dopuščene napake ali celo neuspehi. Pravzaprav so celo zaželeni. Napake so tiste, ob katerih se zabavamo, smejimo, hkrati pa so vir navdiha za nove poskuse, možnost spremembe, vedno znova priložnost za nov začetek. Sprejemanje napak in možnost njihovega popravka je ključni element za uporabo improvizacijskih tehnik pri pouku. Šola je v današnjem času naravnana tako, da napake in neuspehi niso dovoljeni. Učence je še vedno strah in sram pred napačnimi odgovori, vsaka napaka te lahko stane dobre ocene, ocene so pomembne za vpis na srednje šole...

Če jih skozi improvizacijsko gledališče uspemo naučiti, da napake lahko popravijo, naredijo stvari boljše, drugače, potem je to zelo močen vir motivacije za izboljšavo svojega šolskega dela.

3 UVOD V IMPRO

Impro lahko uvedemo v šoli kadarkoli in kjerkoli. Začnemo ga uvajati postopoma. Lahko ga izvajamo s katerokoli skupino, pa naj so to učenci prvega ali pa devetega razreda, srednje šole, fakultete ali pa odrasli. Ko začnemo delati s skupino/razredom, začnemo najprej z igrami za imena, s katerimi »prebijemo led«, vzpostavimo neke prve odnose med otroki. Nato lahko uporabimo igre za osvajanje prostora. Pri tem je dobro, da vaje izvajamo v različnih prostorih: v učilnici, zunaj, v telovadnici, na odru...praktično kjerkoli. Za tem ali pa praktično hkrati, sledijo vaje za ogrevanje in uporabo glasu. Potem pa se, starosti primerno, lotimo impro disciplin – kratkih iger z nekaj pravili in nalogami, znotraj katerih potem kreiramo vedno nove in nove situacije.

4 IMPRO VAJE – IGRE

Opisala bom impro vaje, ki jih napogosteje uporabljam v razredu. Zadnjih petnajst let učim v prvem in drugem razredu. Učence sprejemam in sem z njimi v obeh razredih.

4.1 VAJE ZA IMENA

Imena v krogu – stojimo ali sedimo v krogu. S prstom pokažemo na nekoga in povemo svoje ime. Otrok, na katerega smo pokazali, naredi enako proti nekemu drugemu. Po določenem času zamenjamo – iztegnemo prst in povemo ime tistega, v katerega kažemo. Lahko izbiramo še druge možnosti, npr., da tisti, na katerega kažemo, pove ime onega, ki

ima iztegnjen prst ali pa najdemo še druge variacije. Dobrodošlo je, da dovolimo prišepetavanja, smeh ob zmoti...

Imena s pridevnikom - to je zelo zabavna igra spoznavanja imen, saj pri predstavitvi otroci svojemu imenu dodajo nek pridevnik (zaželeno da je smešen, zabaven) npr. muhasta Maja. Lahko naredimo tudi tako, da pred svojim imenom dodajo samo nek zvok in/ali gib. Ostala pravila so enaka kot pri prvi vaji. Zelo zanimivo je, če dodamo še to, da skupina ponovi ime in gib/zvok za vsakim. Pri tej vaji pa ne spodbujamo pomoči, če se nekdo ne spomni takoj, kako bi predstavil svoje ime, temveč mu damo dovolj časa.

Zombiji – stojijo v krogu, nekdo je v sredini – ta je zombi. Zombi se počasi, z iztegnjenima rokama približuje eni osebi. Ta oseba mora intenzivno gledati eno osebo v krogu, ki ga reši tako, da pove eno ime v krogu – lahko tudi svoje. Zombi se zdaj obrne proti temu, katerega ime je bilo izrečeno. Ta se pa zdaj reši spet tako, da nekoga pogleda, ta pa potem reče, h komu naj se zombi usmeri. Otrokom je igra zelo všeč, saj se lahko pačijo v vlogi zombijev, se nasmejijo različno odigranim vlogam zombijev, skupina se povezuje na ta način (*Priročnik za pedagoge - Metode improvizacijskega gledališča kot nov pristop k razvoju mladega gledališkega občinstva*, 2018).

4.2 VAJE ZA OGREVANJE GLASU

1,2,3,aaaaa - Otroci stojijo v krogu in imajo sklonjene glave. Skupaj preštejemo do tri – nato dvignemo pogled in se zagledamo v nekoga v krogu. Če se dva spogledata istočasno, kriče stečeta iz kroga. Če se ne spogledamo z nikomer, ne zbežimo. Igro lahko spremenimo tako, da lahko kričimo kot kakšna žival ali pa kričimo poljubne besede. Otroci se vedno pri tej vaji zelo zabavajo, vedno je veliko smeha. Dovoljeno jim je, kar v šoli sicer ni zaželeno, kričanje – in to z velikim veseljem izkoriščajo. Čeprav se pa nemalokrat zgodi, da si ne upajo kričati naglas, ker je očitno že zakoreninjeno v njih, da se ne kriči. Pri vaji poudarjamo uporabo trebušne prepone, saj je cilj, da se naučijo govoriti s pomočjo celotnega govornega aparata in ne zgolj iz grla.

Metanje zvokov - Stojijo v krogu, nekdo naredi en zvok in ga usmeri proti enemu izmed soigralcev v krogu. Dobro je, vsaj na začetku, da usmeritev nakaže tudi z gibom rok proti tistemu, ki mu je »vrgel« zvok. Soigralec zvok čim bolj identično »ujame« (ponovi) in nato poda naprej svoj zvok. To je zabavna vaja, s katero ogrevamo glas, ter spodbujamo k igrivosti in sproščenosti.

Mehiški val - Igra Mehiški val je podobna metanju zvokov, le da potuje zvok (zraven je lahko tudi gib) do prvega sosedu na levi ali desni in tako naprej, čim hitreje. Ko pride zvok/gib nazaj do tistega (1 krog), ki je začel, ga le-ta ponovi, sosed pa si izmisli novega in ga pošlje levemu ali desnemu sosedu, odvisno v katero smer se igramo (*Priročnik za pedagoge - Metode improvizacijskega gledališča kot nov pristop k razvoju mladega gledališkega občinstva*, 2018).

4.3 VAJE ZA GOVORNO SPOROČANJE

Atomčki - Udeleženci se ob glasbi gibljejo po prostoru. Ko nekdo zakliče neko število – na primer tri, se morajo udeleženci združiti v skupine oz. molekule po tri. Kdor ostane sam, je končal z igro. V skupinah se predstavijo drug drugemu. Pri tem predstavljanju lahko uvajamo različne načine predstavljanja – predstavi se kot majhen otrok, starček, kot da te lulat, kot da si zaspan... Otroci se ob teh različnih načinih zelo zabavajo, sprostijo in pozabijo, da vadijo nastopati pred občinstvom.

Kdo sem jaz - Še ena odlična igra, pri kateri otroci na sproščen način vadijo govorno nastopati in postavljati vprašanja. Na samolepilne listke napišemo ime znane osebe (lahko sošolca/ke), nato ga prilepimo svojemu sosеду na čelo tako, da ga ne vidi. Posedemo se v krogu in vsakdo lahko sprašuje tako, da mu ostali odgovarjajo z DA/NE. Vsakdo lahko sprašuje le, dokler mu odgovarjajo z DA. Ko je odgovor NE začne s spraševanjem naslednji v krogu. Tudi tu je možnih več variacij – listek ima samo eden, listke imajo na hrbtih in se sprehajajo po razredu, ter sprašujejo oz. odgovarjajo in potem na koncu vsak pove, kdo misli, da je....

Fotografija - Izberemo manjšo skupino učencev. Le-ti bodo na naš znak (ponavadi jim damo deset sekund za pripravo) »zamrznili« in prikazali fotografijo – vsak ima na tej fotografiji svojo vlogo. Tu je možnosti več. Ali jim vloge in tudi kraj, kjer je bila »fotografija posneta« določimo in potem ostali ugibajo njihove vloge in kraj posnetka ali pa jim pustimo prosto domišljijo. Zadnja možnost po navadi pride na vrsto pri tistih, ki imajo že nekaj izkušenj s tovrstnimi vajami. Zanimivo je, če vajo nadgradimo tako, da opazovalci pripovedujejo zgodbo o nastanku fotografije – kaj se je dogajalo prej npr. Najbolj izkušeni bodo vpletli tudi čustva portretirancev. Vaja spodbuja raznolikost v položajih in vlogah ter sodelovanje, na drugi strani pa učenci urijo govorno sporočanje z opisovanjem fotografij in oseb na njih (*Priročnik za pedagoge - Metode improvizacijskega gledališča kot nov pristop k razvoju mladega gledališkega občinstva*, 2018).

ZAKLJUČEK

V delu z učenci neizmerno uživam. Posebej sem zadovoljna, ko vidim, da tudi oni sproščeno, iskriivo sodelujejo v dejavnostih, ki jih pripravim. V največje zadovoljstvo mi je, ko opazujem njihovo odpiranje in rast v dejavnostih, ki so jim v začetku predstavljale težave, bodisi da so bili zelo sramežljivi, zaprti vase ali enostavno zadržani pred neznanim. Največji napredek v komunikaciji naredijo ravno tisti učenci, ki so karakterni bolj mirni, zaprti vase, tihi. Njihovi občutki ob izvajanju vaj so v večini primerov zelo pozitivni. Če sprva občutijo negotovost, morda celo nelagodje, vsi po vrsti po izvedbi vaj zagotavljajo, da so občutki zdaj veliko prijetnejši, kot ob začetku. Ob tem spoznajo, kako zelo smo si v določenih stvareh podobni in da imamo oz. delamo vsi enake napake, ne glede na to ali je nekdo odličen ali povprečen učenec. In ravno ta enakopravnost lahko tistim s slabšo učno

ali splošno samopodobo pripomore k izboljšanju le-te, saj se uči vedno znova popravljati, izboljšati svoje »napake«, ki so v improvizacijskem gledališču dovoljene. Kar nekajkrat so k dramskemu krožku prijavili tudi učenci, ki imajo določene težave, kot so npr. učenci z ADHD motnjo, učenci s čustvenimi težavami, aspergerjevim sindromom. Vedno se je izkazalo, da je za njih sodelovanje v dramskem neka sprostitelj, da zelo radi hodijo in da so bili najbolj zvesti obiskovalci dramskih uric.

Z gledališkim delom bom nadaljevala tako v dramskem krožku, kot v razredih, ki jih bom poučevala, saj kot zapisano, vidim veliko pozitivnih stvari, ki jih učenci pridobijo. Če so od prvega razreda naprej vajeni izvajati impro vaje in jih z leti nadgrajevati, jih zagotovo lahko z njimi motiviramo, da tudi druge dejavnosti sprejmejo z manj strahu, v njih vidijo oz. poiščejo zabavne elemente, ter k šolskim obveznostim pristopijo z več poguma, kot če bi bili prepuščeni sami sebi. Prav tako pa se lahko razred še bolj poveže kot skupnost.

VIRI IN LITERATURA

Priročnik za pedagoge—Metode improvizacijskega gledališča kot nov pristop k razvoju mladega gledališkega občinstva. (2018). Pionirski dom - Center za kulturo mladih.

КРЕАТИВНОСТ НАСТАВНИКА У ТРЕНИНГ ЦЕНТРУ У КИНИ У ПРИПРЕМИ И РЕАЛИЗАЦИЈИ ЧАСА КОЈИ МОТИВИШЕ УЧЕНИКЕ

Аутор: Златко Нинковић, ПУ „Смајли“
мејл: zlatkoninkovic@outlook.com

Сажетак: Предмет рада је припрема и реализација часа енглеског језика у тренинг центру у Кини. Рад је заснован на вишегодишњем личном искуству аутора. У раду су описане неке идеје које се могу употребити на часу како би час био занимљив деци и како би се створила атмосфера која покреће и мотивише децу за рад.

Кључне речи: енглески језик, тренинг центар, Кина.

Summary: The subject of the paper is the preparation and realization of English language classes in a training center in China. The work is based on many years of personal experience of the authors. The paper describes some ideas that can be used in class, to make the class interesting to children and to create an atmosphere that moves and motivates children to work.

Keywords: English language, training center, China.

1.0 Увод

“Не планирати, значи планирати неуспех”- Бенџамин Френклин

“Не планирати, значи планирати неуспех”, а чак и одличан план без адекватне припреме не значи много. Реализација часа који мотивише ученике заснована је на правовременом планирању и дуготрајној припреми наставног материјала, а то само значи да је улога наставника у припреми таквог часа изузетно велика.

2.0 Предмет, циљ и метод рада

Предмет рада је припрема и реализација часа енглеског језика у тренинг центру у Кини.

Циљ рада је примењен (апликативан). Замишљено је да се кроз примере прикаже које су могућности за примену различитог садржаја на часу како би исти био што интересантнији ученицима, као и колика је улога наставника у свему томе.

Метод рада је емпиријски јер је заснован на богатом искуству, у овом случају личном, током неколико година бављења послом наставника енглеског језика у Кини.

3.0 Тренинг центар као вид образовне институције у Кини

Тренинг центар у Кини се може дефинисати као приватна школа која ради по принципу централе и франшиза. Централа обезбеђује обуку за запослене у франшизи, подршку у раду, набавку наставног материјала, наставни план и програм и дозвољава употребу свог брэнда у ширењу пословања.

Рад је заснован на малим групама. Углавном су то групе до 12 ученика који су приближно истог узраста и сличног предзнања. Ради се 5 дана недељно, али је рад од среде до недеље. Распоред је организован у складу са обавезама деце у државним школама и вртићима, тако да током три радна дана наставник има један или два двочаса дневно, док их викендом има до 5. Неки оптималан распоред за наставника је да има 6 или 7 група и да са сваком групом ради два пута недељно. Школска година једне групе се рачуна по броју часова курса који прати изабрану литературу.

За групу су задужена два наставника:

- главни наставник који осмишљава час, припрема домаће задатке, пише свој план и који је задужен да спроводи већ припремљен план и програм;
- асистент наставника који је задужен са комуникацију са родитељима, проверу домаћег, припрему неког додатног материјала и сваку евентуалну помоћ током самог часа.

Тренинг центри углавном мотивишу ученике за рад у виду награде. Ученици скупљају звезде током наставе које у сваком тренутку могу да замене на рецепцији тренинг центра за жељени производ у тој вредности. Ценовно скупљи производ вреди више звездица па ученик не може тако лако доћи до тог производа. За нешто добро ученик добија звездицу, за нешто мање добро губи звездицу. То је суштина, док сваки наставник појединачно одлучује како ће примењивати тај систем.

4.0 Употреба савремене технологије у настави

Тренинг центри су јако добро опремљени. Поред једне класичне табле за писање која је или бела пвц табла или стаклена, свака учионица поседује рачунар, пројектор и интерактивну таблу. Интерактивна табла је повезана са рачунаром и служи као површина за преглед садржаја, тако да је наставнику лако да прикаже неки видео, припремљене слике, презентације или било који други материјал.

Што се софтвера тиче, то зависи од саме централе. Ако се тако нешто користи, а то опет зависи од изабраног издавача, то је обезбеђено и франшизама како би се максимално олакшао рад наставнику. Софтвер можемо поделити у две категорије:

- ActiveTeach је назив за програм који долази од стране издавача чија се литература користи. Он прати књигу, али и дозвољава употребу флеш картица или аудио материјала који се користе на одређеној страни. Такође, у зависности од издања може да садржи и план за час који обухвата кључне речи и реченице, као и ток самог часа. Овај пратећи софтвер је много скуп, и усб који добија наставник је заштићен од копирања. Употреба овог програма у настави је препоручљива.
- ActiveInspire је програм који се користи за прављење презентација. Употреба овог програма као и било ког другог за презентације није обавезна, али доста олакшава саму организацију часа. Не треба истицати да се једном направљена презентација

може искористити неограничен број пута, као и да се може по потреби мењати. Приказ на интерактивној табли у овом програму дозвољава писање прстом, оловком или показивачем, па је погодан и за писање или цртање у свакодневној употреби уместо обичне табле.

Треба напоменути да школа обезбеђује и штампаче који су у наставничким просторијама. Наставнику је дозвољено да штампа без било какве надокнаде докле год има струје или докле год штампач ради, тако да уз употребу савремених технологија наставник има све ресурсе да осмисли час који би мотивисао ученике.

5.0 Час који мотивише ученике

“Учење није продукт наставничког предавања, учење је продукт активности оних који уче”- Џон Холт

Ако се водимо овом мишљу, наставник је неко ко треба да осмисли низ тих активности како учење не би било досадно и како би деца учила кроз игру. Те активности могу бити различитог садржаја у зависности од циљева часа.

5.1 Декорисање учионице

На самом почетку неопходно је створити пријатан амбијент за учење. То је поготово значајно ако је у питању новоотворена школа и потпуно празна учионица. Стварање места интересантног деци за долазак наставник је постигао декорисањем учионице разним налепницама, мотивационим порукама и тематским сликама. Што се тиче налепница, наставник је на врата ставио налепнице великих дрвених бојица и поздрав добродошлице. Учионица је претворена у башту. Залепљене су руже на доњим деловима зидова, изнад њих лептири а изнад звезде. Између лептира и звезда, наставник је залепио тематске слике са неколико енглеских речи на свакој. Те слике су деци биле интересантне јер су их стално посматрали и изговарали речи које су недавно научили или су их знали од раније. Залепљен је алфавет и бројеви од 0 до 9. Испод интерактивне табле стављена је слика на којој шампион подиже пехар и мотивациона порука на енглеском и кинеском.

5.2 Мултимедија

Што се мултимедије тиче, пријатна атмосфера је стварана поналажењем адекватне музике на интернету. У зависности од потребе, некад се то користило само као музика, а некад и као видео материјал, па су ученици могли и да виде појмове које уче. Такође, у зависности од теме часа на интернету је тражен видео који описује неку конкретну ситуацију. Тако су ученици имали прилику да виде како се пиле излеже из јаја, видео како изгледа када некоме помажемо, да уче о рециклирању или о употреби четири магичне речи.

Литература које је коришћена за три курса је структурно иста. Прва страна сваке области је уводна страна и она говори које ће се речи учити у тој области. Пошто је на тој страни кључна била само једна реч, наставник је ту реч користио у комбинацији са наученим бојама. Реченица на тој страни је била увек иста и гласила је да се пронађе тај предмет. Наставник је за ту сврху користио управо такве слике. Или је нашао готове слике на интернету ако је требало да се пронађе рецимо тобоган или је бојио тражени појам и сакривао га на слици. Тако је бојио рибе и сакривао по морском дну или пужеве које је сакривао по башти. Изгуби се много времена да се направи тако нека слика, али ученици су волели да траже сакривене предмете. Кад је та једна реч била лопта, направљена је мета која је гађана. А кад је та реч био ресторан, било је потребно пронаћи исте или различите ресторане. Такође, наставник је спремио макету куће која се спаја сечењем, савијањем и лепљењем и само је написао ресторан изнад главног улаза. То је углавном била активност коју су ученици радили за домаћи.

5.3 Игре уз употребу флеш картица

Када су се на другој и трећој страни сваке области училе нове речи, углавном су коришћене игрице уз употребу унапред припремљених флеш картица. Прво су учене речи уз показивање картица и пуштање аудио фајлова, а у другом делу часа су коришћене разне игрице уз трчање, скакање, гађање или развијање концентрације:

- Наставник поређа слике по поду, ученици скачу поред и изговарају речи поред којих тренутно стоје;
- Наставник поређа слике, изговара једну реч, ученици треба да дотрче и дотакну појам који је изговорен;
- Наставник поређа слике, изговара један појам који ученици треба да погоде меканом лоптицом;
- Наставник поређа слике у круг, изговара реч, ученици из средине круга треба да дођу до те речи. Овај кружни распоред наставник је углавном користио да мења распоред слика;
- Наставник поређа слике, изговара комбинацију речи, ученици треба да слушају и понове изговорену комбинацију додиривањем слика.
- Наставник поређа слике и ученици затворе очи. Он једну слику склони иза леђа и промеша распоред преосталих. Ученици отварају очи и треба да погоде која слика недостаје.

5.4 Учење у реалној примени

Четврта страна сваке области је била резервисана за употребу претходно научених речи и реченица. Иако је то нешто рађено на часу, иако је то исто било и за домаћи, то је уједно било и полазна основа за сваки угледни час који се одржавао пред родитељима након сваке

две пређене области. За ове часове наставник је често спремао и играчке. Тако су ученици уз употребу фигурица као чланова породице, објеката попут зграде и куће и коцкица различитих боја представљали своју фамилију и на инсистирање наставника изговарали и повезивали по 3-4 реченице. Или су учили објекте у граду и њихов међусобни положај помоћу мини објеката састављених од коцкица. Ученици су волели да померају те објекте по замишљеним улицама и показало се да су тако много лакше усвојили нове речи. Ако је учено о храни, наставник је припремао умањене флеш картице и инсистирао да се створи дијалог као из ресторана или из продавнице. Ако је учено о времену и одећи, наставник је инсистирао да се изговори правилна комбинација о томе какво је време и шта се тада носи. Ако је учено о деловима тела и чулима, наставник је инсистирао да се показивањем слика изговори правилна реченица.

5.5 Игре за развијање когнитивних способности

У првом нивоу ученици су научили и алфавет и по неколико речи на свако слово. У другом и трећем нивоу наставник је инсистирао да вежбају спеловање и преписивање. На основу тога ученици су били у стању да одиграју и неке игрице које су садржале само речи. Тако је наставник у склопу презентације скоро увек имао припремљено и нешто тог типа.

- Груписање: парни и непарни бројеви, воће и поврће, одећа за топло и хладно и било шта што је могло да се разврстава по категоријама;
- Сортирање по дефинисаном критеријуму: углавном по алфавету ако је у питању скуп задатих речи или од најмањег до највећег броја;
- Повезивање: идеално за спајање делова реченице или за повезивање неког појма са његовим значењем;
- Тражење речи: исписане су речи које је требало пронаћи у мрежи слова;
- Игре меморије: овде је наставник правио разне комбинације: пронаћи две исте слике, пронаћи слику и реч, пронаћи три исте слике. Играло се или појединачно, један по један ученик или по тимовима где су чланови тима смели да помажу једни другима.

5.6 Забавни садржаји који се не понављају

Било је часова који по наставној јединици нису били шаблонски, а опет је требало осмислити и мало забаве у учионици.

Ако се уче предлози, наставник је поставио објекте испред свих и позвао ученику да стану испод стола, на столицу или у кутију.

Како објаснити укусе? Тако што ће свако од ученика пробати и слатко и слано и кисело и љуто. Наставник је за ту сврху припремио со, шећер, паприку и лимун.

А како испоштовати тему часа и објаснити да је добро пробати неке нове ствари пре него што кажемо да то не волимо да једемо или радимо? За ту сврху наставник је припремио материјал и са ученицима правио сутлијаш.

6.0 Закључак

Направити презентацију, припремити флеш картице и сав остали материјал који се користи у настави нимало није једноставан процес. Распоред часова у тренинг центру је дозвољавао да се све то уради у току радног времена, јер и припрема часа такође спада у обавезу наставника. Наравно, како време одмиче, гомила се припремљен материјал, али увек се нађе нешто да се измени. Колико год други наставници сматрали да је то узалудно, аутор овог рада није на то обраћао пажњу. Он је видео да на тај начин олакшава одржавање, часа а и приметио је да се деци свиђа такав приступ. Вишегодишње искуство у тренинг центру, аутор је применио и током последње године боравка у Кини кад је променио радно место и радио у вртићу.

НАЧИНИ ЗА ПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ ЕМОТИВНИХ ПРЕПРЕКА РАДИ ПОДИЗАЊА МОТИВАЦИЈЕ ЗА УЧЕЊЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА КОД УЧЕНИКА ПРВОГ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Љиљана Цветковић,
ОШ „22. октобар”, Сурчин
cvetkoviclj@yahoo.com

Апстракт: Ниска мотивација, ниско самопоштовање, анксиозност, интровертност могу "укључити" афективни филтер и створити 'менталну блокаду' који спречава да се градиво усвоји. У овом раду осврнућемо се на премошћавање афективних филтера и начине превазилажења менталне блокаде код ученика првог разреда као и на неке говорне активности које ће помоћи у томе. Фокус ће бити на подучавању говорних вештина, јер ученици првог разреда основне школе још увек нису оспособљени да владају вештином читања и писања. Неоспорно је да се начин наставе умногоме изменио у односу на традиционални, углавном фронтални рад, где је наставник био носилац наставног процеса. У последњим деценијама интерактивни приступ настави је преузео примат. То подразумева укључивање ученика у расправе о проблемима, а самим тим и у дијалог. На примеру једне лекције из уџбеника за први разред основне школе, приказаћемо више техника које у значајној мери могу унапредити традиционалне облике рада у учионици, отклонити или бар ублажити афективни филтер и значајно утицати на усвајање знања и примену наученог у свакодневном животу.

Кључне речи: афективни филтер, ВАК теорија, интерактивне технике, говорне вештине

Summary: Low motivation, low self-esteem, anxiety, and introversion can "turn on" the affective filter and create a "mental block" that prevents comprehensible inputs/material to be assimilated. In this paper, we will look at the ways for weakening affective filters and overcoming mental blocks with first-grade students, and present some speech activities that may be helpful. The focus will be on teaching speaking skills, because primary students of this age still don't possess reading and writing skills. It is undeniable that the way of teaching has changed a lot, compared to the traditional, mostly frontal work, where the teacher was the master of the teaching process. In recent years, the interactive approach to teaching has prevailed. This implies encouraging students into particular topics or problem discussions, and stimulating them to participate in speaking activities. For example, in a lesson from a textbook for the first grade of primary school, we will show several techniques that can significantly improve the traditional forms of work in the classroom, remove or at least weaken the affective filter and significantly influence not only the acquisition of knowledge but also its application in their future life.

Key words: affective filter, VAK theory, interactive techniques, speaking activities

Увод

Усвајање језика је најуспешније уколико се стимулише у право време. Међутим, при раду са ученицима на раном узрасту, наставници могу наићи на разне препреке и суочити се са различитим изазовима.

Својевремено се страни језик у Србији учио почев од петог разреда основне школе, када су ученици већ достигли одређени ниво друштвене и емотивне зрелости. Знали су да читају и пишу, да визуелно препознају оно што је написано и на основу тога препознају непознату реч, науче је и евентуално је примене у одређеном контексту. Сада се први страни језик учи од самог почетка школовања, упоредо са описмењавањем у оквиру свог матерњег језика, те су наставници често у дилеми како да испуне време и задрже пажњу тако мале деце, а да на крају осете задовољство што су притом испунили и предвиђене циљеве и исходе.

У овом раду ће зато бити фокус на подучавању говорних вештина, јер ученици првог разреда основне школе још увек нису оспособљени да владају вештином читања и писања.

Овај рад обрадиће тему разумевање говора и вештине комуникације и медијације у оквиру функционално-прагматичке компетенције на основном нивоу. Затим ће представити статус ове компетенције у образовању, распрострањеност у настави и учењу страних језика, као и у уџбеницима. Такође ћемо се позабавити и темом формалног образовања према закону Републике Србије, односом између стандарда, исхода и програма, са посебним акцентом на стандарде постигнућа за страни језик који су у вези са поменутих постулатима. У финалном делу рада критички ће се приступити анализи поменутих стандарда на примеру неких уџбеника за први разред основне школе.

Формално образовање према закону Републике Србије

Закон о општем образовању Републике Србије из 2013. године ставио је акценат на нови приступ у настави и учењу. Наиме, дефинисане су компетенције као исходи учења које за циљ имају да припреме ученике за функционалну примену знања стеченог у учионици. Са напретком технологије, медија и интернета, јавља се потреба о коначном искорачењу из традиционалних оквира.

На основу Правилника о плану наставе и учења за први циклус основног образовања и васпитања и програму наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања⁵³ неки од основних циљева су нпр. давање и тражење основних информација о себи и другима, разумевање и давање једноставних упутстава и налога, прикладно прихватање и одбијање позива за учешће у заједничкој активности а који се односе искључиво на говорну комуникацију. Притом треба узети у обзир и неке од кључних међупредметних

⁵³ „Службени гласник РС”, број 88/17

компетенција, које имају за циљ примену стечених знања у даљем животном делању. Нарочито су за наставу страних језика важне комуникација и интеркултурна компетенција.

Управо због тога, за наставнике страних језика велики је изазов освешћивање ученика, али и родитеља, о важности стицања ових вештина, јер кроз стицање свести о свом националном и културном идентитету и учењем поштовања туђег, чак и ученици из маргиналних друштвених група постају мотивисанији за учење више страних језика и њихових културних обележја. Из тога даље произлазе и остале компетенције, као што су развој дигиталних вештина, друштвене одговорности итд. Ученици, такође, уче да комуницирају асертивно и ненасилно у растућој разноликости друштава и да, користећи адекватан језик, решавају међусобне сукобе.

У тежњи ка имплементацији школског знања у реалном контексту, Стандарди (2017: 3) дефинишу три специфичне компетенције које ученик, сходно својим могућностима, треба да развије током школског образовања:

1. Функционално-прагматичка: представља комуникативну компетенцију која обухвата разумевање писаног текста, разумевање говора, писано изражавање, усмено изражавање, вештину комуникације и медијације (Стандарди 2017: 15).
2. Лигвистичка: односи се на познавање и разумевање начина на који се језик користи и обухвата фонолошко-фонетска, правописна, лексичка, семантичка, граматичка (морфосинтаксичка) знања (Стандарди 2017: 15).
3. Интеркултурна: односи се на учење културних специфичности заједнице чији језик желимо да научимо и оспособљавање за објективно сагледавање тих одлика, као и њихово упоређивање са матичном културом (Стандарди 2017: 13).

У овом раду акценат ћемо ставити на усмено изражавање на основном нивоу. Главне потешкоће у подучавању говора представљају мотивациони проблеми, као што су: ученици се стиде да говоре страни језик, плаше се да погреше, буду критиковани; студенти немају довољно развијен вокабулар а ни опсег говорних средстава за решавање комуникацијских проблема.

Нови трендови у настави страних језика налажу да није довољно пуко увежбавање стандардних дијалога на задату тему тзв. *drilling*, јер је немогуће научити говорити без удубљивања у стварне ситуације. Такође је важно развити опште језичке, интелектуалне, когнитивне способности ученика, као и радити на менталним процесима који су основа савладавања комуникације на страном језику, као и емоцијама ученика, њиховој спремности за комуникацију, култури комуникације у различитим врстама колективне интеракције. Многи лингвисти су тај афективни домен препознали као веома битан те су усмерили своја истраживања управо ка том проблему.

Афективни домен у суштини представља опште емотивно стање које утиче на перцепцију и продукцију оних који уче страни језик, а такве емоције могу да створе филтер за учење страног језика који се у стручној литератури назива *афективни филтер*.

Иако се истраживања везана за афективни домен у учењу страног језика одавно спроводе, хипотеза афективног филтера (енгл. Affective Filter Hypothesis) први пут је

постављена седамдесетих година прошлог века (Dulay & Burt, 1977), да би је касније детаљно разрадио професор Стивен Крашен.

Хипотеза афективног филтера представља Крашенов став да одређени број 'афективних варијабли' игра олакшавајућу, али не узрочну улогу у усвајању другог језика (Крашен, 1982). Ове варијабле укључују: мотивацију, самопоуздање, анксиозност и особине личности. Крашен сматра да су ученици са високом мотивацијом, самопоуздањем, добром сликом о себи, ниским нивоом анксиозности и екстровежности боље опремљени за успех у усвајању другог језика. Ниска мотивација, ниско самопоштовање, анксиозност, интровертност могу "укључити" афективни филтер и створити 'менталну блокаду' која спречава да се разумљиви инпути⁵⁴/градиво усвоје/и. Другим речима, када је филтер „укључен” то отежава усвајање језика. С друге стране, позитиван утицај је неопходан, али сам по себи није довољан да би се остварило стицање знања.

У својој хипотези афективног филтера Крашен сматра да наши педагошки циљеви не треба да укључују само пружање тзв. "разумљивих инпута" тј. обезбеђивање разумљивог начина преношења информација, већ и стварање *ситуације* која подстиче низак ниво филтер⁵⁵.

Да би се то постигло, неопходна су два услова. Први је - обезбедити разумљиво градиво (инпут) који садржи $u + 1$, тј. структуре мало напредније од тренутног предзнања ученика (u), и друго, низак или слаб афективни филтер који дозвољава "инпут"-у да буде прихваћен⁵⁶. По њему „Делотворне идеје“ су идеје о игрању улога, коришћењу новина као наставно средство, драматизација и сл.⁵⁷ Штавише, новија методика је као примарни циљ поставила смањење анксиозности ученика.

На основу наведених проблема у настави говора, поставља се циљ - ако је могуће, уклоните те проблеме. Немогуће је научити говорити без ураћања у стварне ситуације, само уз помоћ измишљања стандардних дијалога на одређену тему. Интерактивни приступ настави подразумева укључивање ученика у расправе о проблемима, а самим тим и у дијалог.

У наставку рада, позабавићемо се неким начинима који ће олакшати рад са ученицима почетницима стварањем позитивне атмосфере у одељењу, а који ће сигурно утицати и на смањење афективног филтера.

⁵⁴ engl. comprehensible input

⁵⁵ Krashen D. Stephen, Principles and Practice in Second Language Acquisition (1982) - First internet edition July 2009, str.39

⁵⁶ Krashen D. Stephen, Principles and Practice in Second Language Acquisition (1982) - First internet edition July 2009, str.40

⁵⁷ Krashen D. Stephen, Principles and Practice in Second Language Acquisition (1982) - First internet edition July 2009, str. 7

Предлог активности за превазилажење емотивних препрека

*Telling is not teaching and listening is not learning. Фронтално предавање није предавање а слушање није учење.*⁵⁸

При осмишљавању активности треба имати у виду да је изузетно важно створити подстицајну атмосферу у одељењу која ће опустити ученике, умањити њихову несигурност и анксиозност и стимулисати мотивацију за учење. Стога је препоручљиво да се традиционални, фронтални рад користи што мање, а да се примат преда интерактивним техникама. Такође, треба узети у обзир и постулате ВАК теорије по којој ученици, у зависности од типа личности, усвајају градиво на различите начине:

- Визуелни - реагују на слике, видео-материјале, илустрације, воле да цртају;
- Аудитивни - причљиви су, воле расправу и рад у групи, уче слушањем, воле да презентују;
- Кинестетички - воле покрет, динамику, глуму, радо уче помоћу рачунара да би учење потпомогли додиром;

1. Рад на познатој бајци

Зашто је важно да наставник одабере познату причу, бајку? Одговор лежи у томе што се код ученика на тај начин подиже ниво самопоуздања и смањује анксиозност јер имају осећај да они већ нешто знају о тој теми, позната им је радња и ликови, те могу, на основу предзнања, да схвате значење нових речи, да их лакше усвоје. Поред тога, духовите приче у виду стрипа подстичу машту али и критичко размишљање. Управо тако наставник већ ствара подстицајну атмосферу и мотивише ученике да радо учествују у предвиђеним активностима. Приказаћемо то на примеру једне лекције из уџбеника за 1. разред основне школе, где су аутори искористили познате бајке да би обрадили одређене граматичке јединице и успут научили ученике основним животним вредностима (Values).⁵⁹

На пример, у бајци *Музичари из Бремена*, сликовно је приказано како магарац тугује јер му се покидала жица на гитари. Другари из бенда га теше и предлажу му да најпре пева са њима, затим свира трубу или бубњеве. Међутим, он је у свим активностима безуспешан. Коначно, петао се досети и извади длаку из магиног репа да би је искористио као жицу и поправио гитару. Сви весело настављају да свирају заједно.

Ово је сјајан пример начина обраде:

1. назива животиња (*What is this? It's a donkey, a rooster, a dog, a cat...*);
2. назива музичких инструмената (*What is this? It's a guitar, a trumpet...*);
3. императива (*Sing with us, play the trumpet/drums with us*);

⁵⁸ Fuentealba, R. & Russell, T. (2020). Telling is not Teaching, Listening is not Learning: New Teacher Education Practices from a Critical Friendship. https://edtechbooks.org/textiles_tapestries_self_study/chapter_24

⁵⁹ Bertarini & Huber, The Story Garden 1, Енглески језика за 1.разред основне школе, Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2022.

4. глагола can/can't (*Can the donkey sing? No, he can't; Can he play the...? Yes, he can/No, he can't*);
5. придева (Is the donkey happy/sad?).

Такође, један од исхода овог начина рада је да ученици науче неке од основних животних вредности "*Never give up*" - *Никада не одустај*, "*Help a friend in need*" - "*Помози пријатељу у невољи*" чиме већ развијају неке од кључних компетенција излистаних у Закону о основама образовања и васпитања ("Сл. гласник РС", бр. 88/2017) - Комуникација, сарадња при решавању проблема - на основу којих ученике треба усмеравати да самостално или консултујући друге особе (вршњаке, наставнике, родитеље) преиспитују начин решавања проблема, алтернативне начине решавања, поштују правила заједничког рада, те да је важно да разумеју како то што науче могу користити у комуникацији са другима, у тимском раду, при решавању проблема.

Конечно, причу је могуће и одглумити, при чему ће се укључити и кинестетици који ће заборавити на страх од неуспеха, критике од стране осталих учесника, јер се активност одвија у сигурном окружењу (сафе енвиронмент) у оквиру групе. На основу горе наведеног сама бајка представља "инпут" тј. оно што је ученицима већ познато, а обрада вокабулара, императива као и поука приче представљају сегмент "+1".

2. Стикери за евалуацију

Један од изазова при раду са ученицима на овом узрасту је и како вредновати њихов рад и "оценити" их појединачно. То се може постићи на њима занимљив начин, неприметно, без стреса уз помоћ разнобојних стикера, смајлића, звездица и слично. За први тачан одговор ученик добија нпр. зелени стикер, за два тачна одговора нпр. наранџасти и на крају за три добија црвени. Немојте се плашити да ћете заборавити ко је колико тачних одговора дао, јер они ће вас сами подсетити. То ће их сигурно мотивисати да се потруде да добију "најбољи" стикер. Наставник ће на крају часа на припремљеној табли за стикере залепити уз име сваког ученика његов стикер и сви ће имати увид у своју активност, а и сам наставник ће лакше вредновати њихов рад.

3. Сливовни диктат

Сливовни диктат је још један подстицајан начин увежбавања новог градива, али и вредновања ученичког рада. Конкретно на примеру горе поменуте бајке, наставник може осмислити захтеве попут: *Draw a white cat, brown dog, two blue trumpets, three red guitars, happy/sad (emoticon) и сл.* Уз овакав вид рада, ученици ће увежбавати и вокабулар (боје, бројеве), заборавити на анксиозност, а и схватити важност поуке да треба делити ствари са другарима (бојице) и бити део тима.

Закључак

Настава у савременој школи данас више него икада мора бити организована тако да покреће ученике на активности које развијају њихове способности и интересовања и оспособљавају за будућност, односно за свет рада и занимања. Нарочито је важно да наставници, као носиоци наставног процеса на самом почетку школовања, подигну свест о важности упознавања са неким другим језицима, културама и да код ученика првог разреда створе

основу за интеркултурну компетенцију која ће их касније оспособити за комуникацију и сарадњу да би постали одговорни чланови друштвене заједнице. Стога је препоручљиво да традиционални, фронтални рад препусти примат интерактивним техникама. При осмишљавању активности треба имати у виду да је изузетно важно створити подстицајну атмосферу у одељењу која ће опустити ученике, умањити њихову несигурност и анксиозност и стимулисати мотивацију за учење.

БИБЛИОГРАФИЈА И РЕФЕРЕНЦЕ

- Krashen D. Stephen (1982). Principles and Practice in Second Language Acquisition - First internet edition July 2009;
- Fuentealba, R. & Russell, T. (2020). Telling is not Teaching, Listening is not Learning: New Teacher Education Practices from a Critical Friendship.
https://edtechbooks.org/textiles_tapestries_self_study/chapter_24
- Сузић Р (2015). Језичка анксиозност и успешност учења енглеског језика у вишим разредима основних школа, докторска дисертација, Филозофски факултет, Универзитет Нови Сад; <https://www.cris.uns.ac.rs/DownloadFileServlet/Disertacija144586238995298.pdf>
- Стандарди (2013). Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, *Стандарди општих међупредметних компетенција за крај средњег образовања*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја
- Стандарди (2017). Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, *Општи стандарди постигнућа за крај основног образовања за страни језик*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
- Bertarini & Huber (2022). The Story Garden 1, Енглески језик за 1.разред основне школе, Београд, Вулкан издаваштво, Вулкан знање.

PODSTICAJNO OKRUŽENJE I IZAZOVI OBRAZOVANJA U NOVOJ SREDINI- MOJE ISKUSTVO IZ KINE

Autor: Sajma Šabanović

mail: sabanovic.sajma@gmail.com

Javna predškolska ustanova „Đina Vrbica“ / Podgorica/Crna Gora

Ključne riječi

- motivacija
- prostorno uređenje vrtića
- fizička aktivnost
- intrinzična motivacija
- identifikacija
- introjekcija
- sistem nagrade

Sažetak

U ovom radu ćemo pokušati da dočaramo dio izazova vezanih za obrazovanje sa kojima smo se susreli tokom našeg četverogodišnjeg boravka u Kini, Peking.

Vrtić kao prva instanca obrazovanja i vaspitanja igra veoma važnu ulogu u razvoju djece, kako fizičkom tako i mentalnom, socijalnom..Od posebnog je značaja sama organizacija prostora i svih unutrašnjih i spoljašnjih sadržaja, koji omogućavaju i podstiču da nam djeca usvoje razne vještine i znanja. To se isto odnosi i na škole. Fizička aktivnost je u toku boravka u školi, vrtiću je korak naprijed prema lakšoj socijalizaciji, toleranciji, razumijevanju, empatiji... Nova sredina i novi jeziku nas uvijek nauče da cijenimo druge kulture, a da više poštujemo i volimo svoju.

Online nastava donosi niz novih izazova, koji su ipak bili neko posebno iskustvo.

Key words

- motivation
- physical activity
- intrinsic motivation
- identification
- introjection
- reward system

Summary

In this paper, we will try to illustrate some of the challenges related to education that we encountered during our four-year stay in China, Beijing. Kindergarten, as the first instance of education and upbringing plays a very important role in the development of children, both physical and mental, social... Of particular importance is the organization of the space and all internal and external contents, which enable and encourage our children to adopt various skills and knowledge. The same applies to schools. Physical activity during the stay in school, kindergarten is a step forward towards easier socialization, tolerance, understanding, empathy... A new environment and a new language always teach us to appreciate other cultures, and to respect and love our own more.

Online learning brought a number of new challenges, which were nevertheless a special experience.

Šta je to podsticajno okruženje?

Prije nego što uopšte počnemo da govorimo o podsticajnom okruženju u inostranstvu, i nekim izazovima koje dolaze sa tim, trebamo se malo podsjetiti šta je to uopšte podsticajno okruženje, kako mi kao roditelji, nastavnici možemo da pomognemo u njegovom kreiranju i primjeni.

Tu se, sada nameću razna pitanja. Prije svega- Kako motivisati djecu? Kako motivisati nas, nastavnike, roditelje? Kako izgraditi bezbjedno okruženje za djecu i nastavnike?

Svi znamo da to nije posao pojedinca, već kompletne zajednice. Naša težnja je da nam djeca izađu iz škole sa raznim vještinama, naučnim saznanjima, ali isto tako želimo izgrade osjećaj pravednosti, empatije, tolerantnosti, samopouzdanja, odgovornosti prema sebi i drugima.

Imajući u vidu višegodišnje iskustvo rada u školi, kao i trenutno iskustvo rada u vrtiću, nekako uvijek dolazim na onu početnu tačku, po meni najvažniju, a to je prihvatanje različitosti i uvažavanje različitosti. Od izuzetne je važnosti da se djeca osjećaju sigurno, prihvaćeno, da imaju osjećaj pripadnosti zajednici. Zato je važno, da škola prije svega, kreira i prati kulturu međusobnog uvažavanja, i konstruktivne saradnje, kao i sprovođenje preventivnih aktivnosti u cilju zaštite od nasilja i diskriminacije.

Roditelji i njihova uloga u obrazovanju i vaspitanju

Da bi razvoj bio uspješan, djetetu je potrebno sigurno i podsticajno okruženje, koje ga razumije i podržava; okruženje u kome se oseća spokojno, kome pripada, u kojem može da istražuje, uči i bude uspješno. Ljubav, pričanje, igranje, čitanje sa djecom ima veliki uticaj na to kakav će odnos naše dijete kasnije izgraditi prema drugima, njihove komunikacijske sposobnosti, kao i sposobnosti samokontrole.

S druge strane nepažnja i nedovoljan rad sa djecom u najranijem uzrastu, razvojno nepovoljna kućna atmosfera, i problematično okruženje, mogu znatno uticati na razvoj djeteta. Istraživanja usmjerena na analizu negativne atmosfere u kući u kojoj odrasta dijete do svoje treće godine ukazuju na niz razvojnih problema koji se kasnije mogu pojaviti, kao npr: loš razvoj govora, problematično ponašanje, anksioznost...

Vrtić po mjeri djeteta

Djeca su jedinstvena bića sa jednakim pravima da se njihova jedinstvenost prepozna i uvaži, ona su kompetentna i bogata potencijalima i treba da budu ostvarena, zadovoljna i srećna. Neophodno je da se osjećaju bezbjedno, ali ne prezaštićeno i preregulisano, već sigurno da će se njihove potrebe, interesi i interesovanja uvažavati i podržavati. Trebalo bi da se osjećaju kao pripadnici zajednice i da budu okružena dovoljno poznatim, a istovremeno novim izazovima. Mnogoj djeci polazak u vrtić je prvo iskustvo u većim grupama vršnjaka, kao i prvi susret sa autoritetom ili autoritetima sa kojim nemaju neku ličnu ili intimnu povezanost kao što imaju u svojoj porodici. Zato je jako bitno da se dijete nađe u sigurnom i stabilnom okruženju, jer tek tada može tragati za izazovima i sticati nova znanja i umijeća.

Svi znamo da mijenjanje mjesta stanovanja utiče kako na nas odrasle tako i na našu djecu. Posebno u koliko je ta promjena drastična u smislu jezika, kulture, stila života... Jasno je da sve što je prisutno u dječjem okruženju, pa čak i prostorno uređenje, poručuje djeci kako se u njemu živi. „Važnost podsticajnog okruženja navodi i Hendrick (1986 i navodi): Sve što je prisutno u dječjem okruženju, pa čak i prostorno uređenje, poručuje djeci kako se u njemu živi. Materijali koji su održavani i smješteni na otvorenim policama govore im da su vrijedni njihove pažnje i da se njima mogu samostalno poslužiti, a prazno mjesto, nastalo na polici, olakšava im da ih nakon upotrebe vrate tamo gdje pripadaju.“ (98 str. B. P. Sočo- kontekst ustanove za rani i predškolski odgoj i

obrazovanje- holistički pristup).. većina autora ističe izuzetnu važnost kvalitetnog fizičkog okruženja, te pridaju važnost to na to kako taj prostor podstiče interakcije među djecom odnosno zajedničke susrete kao i kakav je taj prostor koji treba biti sličan porodičnom domu - ugodan i topao.

Po dolasku u Peking naš, tada trogodišnji, sin je trebao da pođe u vrti, a kćerka u drugi razred osnovne škole.. Kako nam internacionalni vrtići nijesu bili dostupni, mi smo se odlučili za državni-internationalni vrtić. Što bi značilo da svi, ili skoro svi vaspitači dobro poznaju engleski jezik. Što tada nije bio slučaj, a i da je, ne bi našem trogodišnjaku to bilo od velike pomoći, jer nije tada poznavao ni jedan strani jezik. Ono što je bilo interesantno jeste da je u grupi koja je brojala 30 djece, on bio jedini stranac. Ali sa tri vaspitača u grupi, koji konstantno rade sa djecom, plus jedan koji dolazi na ispomoć, to se nije osjetilo. Nastava je organizovana tako da su fizičke aktivnosti bile od izuzetnog značaja. Ukoliko bi se desilo da je dan loš, imali su unutrašnji poligon koji se sastojao od raznih sprava/ preko zida za penjanje, mosta od konopca, preko bicikala za balansiranje i mnogih drugih, Zašto baš ovo napominjem? Djeca provode od 8-10 sati u vrtiću ili školi, i zato što je nastava kako u vrtićima tako i u školama koncipirana tako da djeca moraju svakodnevno da imaju fizičke aktivnost, kako ciljano usmjerene, tako i one koje se sastoje od samostalne igre djece.

Slika 1. Prikaz poligona i unutrašnjih sprava

To je izuzetno pomoglo našem djetetu u usvajanju novog jezika, jer se kroz igru sa njima lakše uklopio, i lakše prihvatio promjene. Uz igru sa svojim vršnjacima ide jednostavnije i brže usvajanje jezika i prihvatanje različitosti, od jezika, preko ishrane do ostalih svakodневnih aktivnosti. Šta smo mi kao roditelji mogli da uradimo da naša djeca lakše usvoje strani jezik? Uz nastojanje da odražavamo svakodnevni kontakt sa drugarima iz vrtića, organizovali smo razne 'play dates'- odnosno sastanke za igru sa najbližim drugarima, ne bi li se što brže usvojio jezik i došlo do uzajamnog razumijevanja. Djeca u toj dobi jako brzo uče, tako da smo mi već za nekih par mjeseci došli do toga da naš sin bolje vlada kineskim jezikom od nas, a mi smo konstantno učili.

Takođe je važno pometnuti i fizičku aktivnost u školama. Naime, naša djeca su imala pored redovne nastave fizičkog obrazovanja, takozvani 上操 (shangcao) gdje je cijela škola u isto vrijeme, vani , ukoliko bi to dozvoljavali vremenski uslovi, radila gimnastiku. Takođe su imali i obavezan čas plesa, i vannastavne aktivnosti koje nude sport. Međusobna interakcija, socijalizacija, razumijevanje, empatija, i još mnoge druge osobine su se razvijale kroz fizičke aktivnosti.

Škola i školsko okruženje

Motivacija za učenje u nastavi u Kini nije novina među edukativnim studijama. Međutim nije dovoljno pažnje posvećeno koji su sve to činioci koji utiču na motivaciju. Ja ću vam navesti tri činioca-porodica, spoljašnja sredina i porodica. „Kao što ste vjerovatno čuli, kineski učenici su

pod velikim pritiskom da budu dobri u školi, što dolazi od roditelja. Mogli bi pomisliti da su djeca, u stvari, motivisana strahom od kazne ili obećanom nagradom. Ili da su nastavnici naročito strogi i da prave veći pritisak na učenike dajući im više testova i zahtijevajući veću poslušnost.

Ovo u stvari nije slučaj. Prema studiji koju su sproveli Wang i Pomerantz među Američkim i Kineskim adolescentima tražeći od njih da se izjasne koliko se slažu (od 1 do 5) sa različitim izjavama o svojim motivacijama za učenje:

Intrinzična (unutrašnja) motivacija (npr. „Radim domaći jer mi je zabavno“), identifikacija („ Radim domaći jer mi je to važno.“), introjekcija („ Radim domaći jer ću se sramiti samog sebe.“) i vanjska („Radim domaći jer ću biti u nevolji ako to ne učinim.“)

Ova studija je otkrila da Kineski studenti zapravo imaju veći indeks relativne autonomije- tj. naveli su više intrinzičnih i identifikacijskih razloga od Američkih adolescenata. „ (Intrinsic motivation in Chinese students/ Cleverlands by Lucy Crehan)

Ono što je važno istaći je uporan rad. Konstantno vježbanje presudno je za izvrsnost. Kada dijete jednom bude izuzetno dobar u nečemu, bilo da je to u matematici, klaviru, plivanju- to dijete dobija pohvale, divljenje što razvija samopouzdanje, i nezabavnu aktivnost čini zabavnom. Samim ti djeca žele da rade još više. Uporan i konstantan rad upravo dolazi iz same kulture i složenosti jezika. Uzmimo samo u obzir činjenicu da djeca do 4 razreda se opismenjavaju. To znači, da bi stekli onu osnovnu pismenost ,oni dnevno uče, u početku, od 10-20 Kineskih karaktera, koji se kasnije usložnjavaju. Prosječno obrazovani Kinez zna oko 8000 karaktera, dok većina posjeduje znanje od oko 6500 karaktera.

Sistem nagrađivanja je od izuzetne važnosti za obrazovanje u Kini. U školi, koju su naša djeca pohađala, to je bio jedan izuzetno dobro osmišljen sistem. Ne samo nagrađivanja, već i kompletnog rada.

Navešću vam samo primjer rada aktiva nastavnika engleskog jezika. Naime, oni su imali poseban sistem rada, prije svega to što je nastavnik morao biti NATIVE SPEAKER- izvorni govornik toga jezika, preko izuzetno sadržajnih i zanimljivih udžbenika, vannastavnih aktivnosti do sistema nagrađivanja. Jednom mjesečno se birao SCHOLAR OF THE WEEK- đak mjeseca, a na kraju godine- SCHOLAR OF THE YEAR- đak godine. Iz svakog odjeljenja svih razreda. Ti đaci mjeseca su dobijali diplomu od škole, medalju i gledanje filma u školskom bioskopu, uz kokice i određeni sok. Đaci godine su dobijali isto to uz posebnu diplomu od direktora škole i mogućnost da ne polažu završni ispit iz engleskog jezika, jer su ostvarili najbolje rezultate. To je djecu motivisalo tako da bi se desilo da nekada imaju i po nekoliko učenika istog odjeljenja koji bi bili proglašeni i nagrađeni. Vremenom, većina djece uspiju da budu bar jednom proglašeni.

Sl.2 Slike proglašenja đaka mjeseca

Online nastava

Početak 2020. godine, kako već znamo, dolazi do epidemije izazvane virusom Covid-19. Zbog jake zaraznosti, virus se širio velikom brzinom, što je dovelo do stoge kontrole epidemije unutar kineskog kopna. “Kako je već u velikom jeku bio jedan on najvećih Kineskih praznika „Spring Festival – Prolječni Festival“, mnogi Kinezi su već bili daleko od svog doma, posla škole.... Zbog politike zaključavanja, mnogi se nijesu mogli vratiti na vrijeme za posao ili školu, što je donijelo velike izazove za kineski narod. Posebno za nastavnike i đake koji su se morali prilagoditi učenju i podučavanju putem interneta. Čak se i nacionalni ispit, jedan od najvažnijih u kineskom obrazovanju morao odložiti. „ (Analysis on the influence of the epidemic on education in China). Tako da se prešlo na takozvanu online nastavu. To je za nas predstavljalo veliki izazov, prije svega jer su svi video ili audio zapisi bili na Kineskom jeziku. Dolazilo je do situacije da djeca slušaju čas, gledaju video, ali da ne razumiju ništa. Na svu sreću, razvoj tehnologije nam je donio i puno olakšica. Mi bi snimali video zapise, pa ih prevodili preko glasovnih prevodilaca. Poslije ogledanog predavanja, djeca bi radila domaći zadatak, i kačili ga na online učionicu kreiranu za svakog nastavnika posebno. Ne moram vam reći da bi nam prevodilac ponekad neskladno i netačno preveo, što bi značilo da smo morali i po nekoliko puta da popravljamo domaći i da šaljemo. Nastavnici su imali razumijevanja, jer je zaista bilo izazovno odgledati i razumjeti kompletno predavanje na Kineskom jeziku. Bilo je tu i frustracija ali i osjećaja zadovoljstva kada bi smo odradili uspješno zadate zadatke. Kažem -bi smo- jer smo svi zajedno slušali predavanja, da bi pomogli da djeca što bolje razumiju sadržaj koji im je poslat.

Slike 3: Online nastava

Sve ove poteškoće ili olakšice su nas naučile da život nije jedna ravna putanja, već oscilatorna linija po kojoj svakodnevno hodamo i prilagođavamo se upravo tim oscilacijama. Prije svega, naučili smo se strpljenju, čekanju u redovima i po nekoliko sati, toleranciji, vrednovanju različitosti i međusobnom uvažavanju. Tek kada izađemo iz, takozvane, komfor zone, mi u stvari jasno vidimo svoje potencijale, mogućnosti i prilike. Kako mi tako i djeca. Jer su i oni shvatili da odrastanje i učenje u internacionalnom okruženju otvara vrata novim iskustvima koja su itekako važna za dalji intelektualni i emocionalni razvoj.

Literatura:

Petrović- Sočo B. (2007.) Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje- holistički pristup, Zagreb : Mali profesor

[https://www.ssatuk.co.uk/blog/motivation-chinese-students/-](https://www.ssatuk.co.uk/blog/motivation-chinese-students/)
Intrinsic motivation in Chinese students

[https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/9150164-](https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/9150164) Analysis on the influence of the epidemic on the education in China

MOTIVACIJA V PRVEM RAZREDU OSNOVNE ŠOLE

Andreja Mudronja

Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani, Šolska ulica 15, Brezovica

andreja.mudronja@os-brezovica.si

POVZETEK

Osebni razvoj je del procesa zorenja našega značaja. Začne se v otroštvu in se nadaljuje vse življenje. Seveda so nekatere osebnostne lastnosti precej statične, prirojene in težko spremenljive. Na nekatere vpliva okolje, lahko pa jih oblikujemo in razvijamo sami, če želimo. Tudi učitelj v prvem razredu ima močan vpliv na razvoj značaja, na počutje otroka v šoli, na njegov interes in zanimanje za svet ter željo po novem znanju, razmišljanju, izzivih. Osebnostni razvoj zajema spremembe osebnostnih lastnosti, skozi katere gre človek v življenju. Nekatere od teh prilagoditev oseba izvede zavestno sama, lahko pa jih sprožijo tudi zunanje okoliščine in vplivi. Z osebnostnim razvojem in s tem povezano osebno rastjo lahko dosežemo številne cilje in prednosti. Če je otrok motiviran, če ga skušamo motivirati tudi skozi sproščanje, čuječnost in igro, naredimo učitelji ogromno v njegovem razvoju. Zelo pomembna je učiteljeva empatija do otrok, kajti le tako ga lahko motivira, mu pomaga, ga razume.

KLJUČNE BESEDE: otrok, motivacija, čuječnost, empatija, ustvarjanje, sproščanje, igra

REZIME

Lični razvoj je deo procesa sazrevanja našeg karaktera. Počinje u detinjstvu i nastavlja se tokom života. Naravno, neke osobine ličnosti su prilično statične, urođene i teško ih je promeniti. Neki su pod uticajem okoline, ali možemo sami da ih dizajniramo i razvijemo ako to želimo. Čak i učitelj u prvom razredu ima snažan uticaj na razvoj karaktera, na dobrobit deteta u školi, na njegovo interesovanje i interesovanje za svet i njegovu želju za novim saznanjima, razmišljanjem, izazovima. Razvoj ličnosti uključuje promene u osobinama ličnosti kroz koje osoba prolazi u životu. Neka od ovih prilagođavanja svesno vrši sama osoba, ali ih mogu pokrenuti i spoljašnje okolnosti i uticaji. Ličnim razvojem i povezanim ličnim rastom možemo postići mnoge ciljeve i prednosti. Ako je dete motivisano, ako pokušavamo da ga motivišemo i kroz opuštanje, svesnost i igru, učitelji čine mnogo u njegovom razvoju. Veoma je važna empatija nastavnika prema deci, jer jedino tako može da ih motiviše, pomogne, razume.

KLJUČNE REČI: dete, motivacija, svesnost, empatija, stvaranje, opuščanje, igra

SUMMARY

Personal development is part of the process of maturing our character. It begins in childhood and continues throughout life. Of course, some personality traits are quite static, inborn and difficult to change. Some are influenced by the environment, but we can design and develop them ourselves if we want to. Even the teacher in the first grade has a strong influence about the development of character of the child's well-being at school, about his interest and about his involvement in the world around him, his desire for learning, thinking, and taking challenges. Personality development includes changes in personality traits that a person goes through in life. Some of these adjustments are made consciously by the person himself, but he can also be triggered by external circumstances and influences. With personal development and related personal growth, we can achieve many goals and advantages. If the child is motivated and we try to motivate him also through relaxation, mindfulness and play, teachers do a great deal in his development. The teacher's empathy towards the children is very important, because empathy is the only way we can motivate them, help them, understand them.

KEY WORDS: child, motivation, mindfulness, empathy, creation, relaxation, play

Uvod

Po izobrazbi sem vzgojiteljica predšolskih otrok in delam kot druga strokovna delavka v 1. razredu osnovne šole. Pred več kot tridesetimi leti sem začela delati s to starostno skupino kot vzgojiteljica v mali šoli. Že takrat sem se srečevala z izzivi, kako motivirati, spodbuditi, pritegniti 5–6 let stare otroke, ki prihajajo iz zelo različnih okolij, z različno zrelostjo, spodbudami in različnimi izkušnjami ter nenazadnje tudi predznanjem. Čeprav so v resnici ti otroci še zelo majhni, so po drugi strani že tako veliki in zreli, da se da z njimi ogromno narediti in jim podati veliko znanja. Včasih so kot gobe, ki vpijajo znanje in nove informacije. Včasih pa so malčki, ki bi se samo še igrali, tekali, se lovili in tekmovali, kdo je glasnejši od koga. Ko smo v Sloveniji uvedli devetletni program osnovne šole, sem se odločila, da bom nadaljevala svoje delo s to starostno skupino v šoli, saj v tem neizmerno uživam.

Kot vzgojiteljica v 1. razredu se zavedam, da imam pomembno vlogo pri izobraževanju in ozaveščanju učencev o stvareh, ki v življenju štejejo. Poučevanje ni le prenos znanja in veščin. Poskrbeti moram tudi za čustveni in socialni razvoj učencev. Eden glavnih ciljev je, da se skupaj z njimi v razredu počutim dobro in da imamo prijetne odnose.

Želim, da se otroci veselijo življenja in trudim se, da jim dajem prave razloge za to. Zato vedno znova razmišljam, kako jih motivirati, jih spodbuditi, pa vendar ohranjati čim dlje v njih njihovo otroštvo, veselje, razigranost, naivnost in poštenost.

Motivacija je temeljnega pomena, če želimo katerokoli dejavnost izvajati z zanimanjem in navdušenjem. Motiviran otrok bo imel več volje do učenja, raje bo sodeloval v učnem procesu in se bo bolj potrudil, da doseže določen cilj. Seveda pa ima pri učenju in interesu velik vpliv tudi domače okolje. Naloga nas učiteljev, vzgojiteljev in staršev je, da spodbujamo otrokovo domišljijo, cenimo njegovo prizadevanje in mu to tudi povemo, mu pomagamo, da si izbere uresničljive naloge oziroma da mu zadamo naloge, ki jih bo zmogel opraviti.

Vrste motivacij

Poznamo več vrst motivacij. Kot dve najpomembnejši se pojavljata notranja in zunanja. Notranja motivacija je prirojeno in naravno nagnjenje za razvoj naših notranjih sposobnosti prek učenja, za katerega ni potrebna zunanja spodbuda. To pomeni, da se notranje motiviran človek ne oklepa zunanjih ciljev, kot so nagrada, dobra ocena, priznanje in uveljavitev v javnosti, saj so zanj značilne notranje motivacijske spodbude (radovednost, interesi, vznburjenje, zanos, pozitivna samopodoba).

Za zunanjo motivacijo so značilne zunanje motivacijske spodbude, ki izhajajo iz okolja, so posredne, uporablja jih nekdo od zunaj (starši, učitelji, sošolci, vrstniki), da bi z njimi sprožil motivacijski proces. Zunanje motiviran človek deluje zaradi zunanjih posledic (pohvala, graja, nagrada, kazen, preverjanje in ocenjevanje), sama dejavnost ga ne zanima. Delo je le sredstvo za doseganje dobrega in ogibanje slabemu (Macuh, 2009).

Kako pripomoremo k boljši motivaciji učencev

Nihče ne more povsem motivirati drugega. Starši in učitelji lahko s prigovarjanjem in z oblikovanjem pozitivnega mišljenja pripomoremo, da se otrok loti dela.

1. Pozitivna povratna informacija. Vsak najmanjši otrokov napredek moramo opaziti in pohvaliti. Spodbujajmo ga, da je dobro, da vztraja pri delu, pa čeprav je zelo zahtevno.
2. Spominjanje na prejšnje uspehe. Preden se otrok loti nove naloge, ga opomnimo, kako uspešen je bil pri prejšnjih.
3. Zastavljanje stvarnih ciljev. Otroka opozarjajmo na cilj, ki si ga je zadal. Pogovorimo se, kako bo opravljena naloga pripomogla k njegovi osebnostni rasti.
4. Ustvarimo pričakovanje. Otroka spodbujamo, naj nam zaupa svoja pričakovanja in možne rešitve. Tako si otroci oblikujejo stvarna pričakovanja in ne posegajo po realno nedosegljivih ciljih, pri katerih bi izgubili motivacijo.

5. Uporabljajmo igre in ustvarjalne dejavnosti.

6. Krepimo otrokovo samopodobo.

Motivacija postaja sestavni del kakovostnega dela učiteljev v šoli. A pogosto je okrnjena, ker smo učitelji preveč obremenjeni; predvsem z delom, ki ni neposredno povezano z delom z učenci v razredu (birokratsko delo in prenatrpani učni programi).

Sodobna šola v primerjavi s tradicionalno šolo preteklih desetletij zahteva večjo prožnost, s tem pa ne samo miselni, temveč tudi strokovni preskok pri delu z mladimi, ki si želijo motiviranega odprtega učitelja, dovzetnega za novosti in sodoben način dela v razredu.

S kaznovanjem in podkupovanjem nikakor ne dosežemo nekih dolgoročnih uspehov. Otrok pa ni vedno preprosto motivirati, zato nalogo naredimo zabavno in smiselno, včasih je treba spremeniti tudi cilje; npr. pospravljanje učilnice lahko spremenimo v tekmovanje s časom med učenci, kdo več in hitreje pospravlja, ga primerjamo s pospravljanjem prejšnji dan. Vse otroke po dobro opravljeni nalogi vedno pohvalimo. Samo motivirani učenci sodelujejo, sprašujejo, razmišljajo, vrednotijo, ustvarjajo.

Če želimo povečati otrokovo motivacijo za neprijetne naloge, moramo biti potrpežljivi. Otrok ne bo čez noč vzljubil neprijetnih nalog. Potrebno bo veliko pohvale, potrpežljivosti in zunanega stimuliranja, zato ne smemo prezgodaj odnehati. Sčasoma bo otrok spoznal, da so tudi neprijetne naloge sestavni del življenja. Motivacija je eden od ključnih dejavnikov za uspeh učnega procesa.

Pot do telovadnice:

- Igrajmo se detektive.

Saj veste, detektiv mora delati tako, da ga nihče ne zasači pri njegovem delu. Torej mora hoditi in se gibati tako, da je popolnoma neopazen. Mi bomo zdaj detektivi. Meni boste sledili tako potihoma, da ne bom nikogar slišala in ne opazila, da ne hodi točno za menoj.

- Sledimo rjavim ploščicam

Na hodniku so položene bele ploščice, vmes pa so rjave. Otrok mora priti do jedilnice samo po rjavih ploščicah. Njegova pozornost mora biti usmerjena ves čas do jedilnice na barvo in njihovo gibanje usklajeno z barvo (stopiš lahko samo na rjavo ploščico).

- Usmerjanje pozornosti pred začetkom ure, ko so glasni

Dvignem kazalec in rečem "Uuuuu, nekaj slišim." Vedno je par otrok, ki to opazi in opozorijo še druge. Sama se z dvignjenim kazalcem proti ušesu delam, kot da želim nekaj slišati, pa ne

morem, ker so glasni. Tako na hitro ustvarim tišino in zanimanje in v trenutku si izmislim, kaj sem poslušala; npr svoje dihanje. Naj še zdaj oni slišijo svojega.

- Iskanje prvega glasu in učenje nove črke

Pripovedujem jim izmišljeno zgodbo, kjer morajo sami ugotoviti, kaj govorim in jo nadaljevati. "Pek peče preste po pet para, pa pride polivaj in pravi....."

Ali pa grem na potovanje in kaj in koga bom vzela s seboj npr: kovček, kapo, košaro..., nato sledi zapis črke

Motivacija pri koslu; mnogo otrok zavrača hrano, ki jim ni všeč po barvi

- Ob določeni hrani si izmislim zgodbico, kaj se je zgodilo npr. z lečino juho, da je postala tako rjave barve in prev nič privlačna, vendar pa najboljša juha ta dan

Sprostitvena vzgoja

Sama se skozi celotno šolsko leto pogosto poslužujem sprostitvene vzgoje oz. sprostitvenih trenutkov med učnim procesom. Otroku moramo že zgodaj omogočiti spoznavanje jasnega izražanja njegovih čustev kot tudi prepoznavanje in spoštovanje čustev drugih. Seznanj naj se s svojim telesom in duševnostjo. Ustvari naj ljubeč odnos do samega sebe in do drugih.

Danes otroku primanjkuje tišine in umirjenosti, poglobljanja v igro, doživljanja z vsemi čutili, ukvarjanja z eno samo stvarjo naenkrat. Aktivna igra zahteva zbranost otroka, sposobnost poglobitve, potrpežljivosti, predanosti in ustvarjalnosti. Zdrav duševno neobremenjen otrok je po naravi sproščen. Kaže zanimanje za okolje, pri igri in sprejemanju novega znanja se preda v celoti, ukvarja se »sam s seboj«. Sproščenost je torej najbolj naravno stanje, saj se telo z napetostjo odziva le, kadar opazi nevarnost. Otrok ne potrebuje samo abecede in poštevance, ampak sposobnost črpati življenjsko moč, smisel za lepoto, ustvarjalnost, uživanje v malenkostih.

Cilj sprostitvene teorije je, da otroke seznanimo, da je sprostitvev človekovo naravno stanje, pomembno za naše telesno in duševno zdravje.

Čuječnost

V prvem razredu se zelo upiram tudi na čuječnost. Pojem čuječnost izhaja iz angleškega izraza »mindfulness«. Slovar slovenskega knjižnega jezika (2000) izraz »čuječnost« razlaga kot »pazljivost, skrbnost, opreznost«. Je način zavedanja svojega doživljanja, ki ga spremlja odnos sprejemanja, odprtosti in radovednosti. Zavedamo se svojih misli, čustev, telesnih občutkov in

namer ter zunanjega dogajanja, ne da bi se poskušali doživljanju izogniti, ga zadržati ali ga kako drugače spreminjati.

Izraz »mindfulness« pa je v angleškem slovarju (cambridge dictionary, b.d.) razložen kot trening usmerjanja pozornosti na svoje telo, misli in občutke v sedanjem trenutku, z namenom ustvariti občutek mirnosti. Za nekaj trenutkov si dovolimo opazovati svoje doživljanje takšno, kakršno je.

Sprostitutvena vzgoja in čuječnost veliko prispevata k razvoju otrokovih ustvarjalnih zmogljivosti, zato bi morala postati sestavni del današnjega vzgajanja. Zakaj že v prvem razredu? Za razvoj samostojnega in samozavestnega človeka, ki se zaveda sebe, svojega telesa, okolice, ki bo sposoben živeti odgovorno, zavedajoč se življenjskih vrednot.

Če želimo ustvariti pozitivno razpoloženje v razredu, je pomembno, da si zagotovimo pozornost učencev takrat, ko se ura začne. Sami pa se odločimo, v kateri del učne ure vnesemo vaje iz čuječnosti. Najbolj učinkovito je vključiti vaje pri prvi učni uri kot uvodno motivacijo, da gredo stran slabe misli in skrbi, ki jih učenci morda prinesejo s seboj v šolo. Izberemo različne vaje, ki jih po potrebi prilagajamo glede na počutje učencev in jih lahko izvajamo ob meditacijski glasbi.

Kako urimo čuječnost v razredu

Na začetku leta, ko začnem izvajati vaje, učencem na enostaven način razložim, kaj pravzaprav pomeni čuječnost. Pred začetkom vaj izklopim vse naprave, ki bi nas utegnile zmotiti pri delu. Teh vaj ne počnem zato, da bi nemirne učence spremenila v mirne. Tišina ob izvajanju vaj čuječnosti je le dober stranski učinek, ni pa končni cilj urjenja. Povem jim, da smo ob izvajanju vaj tiho zato, da lahko naš notranji glas sliši zunanjo okolico.

Če vaje v razredu ne delujejo, če učencem vaje niso zanimive, z njimi prekinem oziroma se jih lotim kako drugače. Poskušam pa biti spodbudna in vztrajna. Učencev ne silim izven njihove ravni udobja. Želim, da se zabavamo, da je v razredu sproščeno in prijetno vzdušje. Moje zavedanje je, da z vajami pomagam učencem, da se uspešneje osredotočijo in premagajo stresne situacije, še posebej prve dni, ko se šele navajajo na šolo, na novo okolje, sošolce, učitelje.

Z učenci izvajam vaje, pri katerih se učimo usmerjanja pozornosti in zavedanja zaznav iz zunanje okolice (npr. zaznavanje zvokov/vonjev/barv/okusov, pozorno opazovanje itn.). Sledijo vaje, pri katerih opazujemo in se učimo zavedanja notranjega dogajanja (najprej občutkov v telesu, nato misli in čustev). Ena izmed osnovnih in ključnih vaj pri razvijanju čuječnosti je usmerjanje pozornosti na dihanje in zavedanje dihanja. Otroci se preko te vaje naučijo opazovati svoj dih, ne da bi ga poskušali nadzorovati in spreminjati. Če je vaja pravilno izvedena, se otrok usmeri samo na trenutni dih, ne na prejšnjega ali naslednjega, ne spreminja samega dihanja (ga ne umirja ali pospešuje ali pogloblja). Vaja ima tudi namen umirjanja. Mlajšim otrokom lahko po vaji razložimo, kako naše misli in telo skušajo nadzorovati naše dihanje (ob opazovanju ga nehoti upočasnimo, poglobimo ...). Začnemo s krajšimi vajami, ki jih nato lahko podaljšujemo. Pri vseh

sledečih vajah otroke vodimo z navodilom: Opazuj svoje dihanje, ko potuje skozi tvoje telo. Pozoren bodi na vdih – kako zrak vstopa skozi tvoj nos, gre po telesu in kako ga izdihneš skozi usta. Ne poskušaj spreminjati svojega dihanja, samo opazuj, kako dihaš. Ne razmišljaj nič drugega. Če tvoje misli zbežijo drugam, je to povsem običajno in ni narobe. Predaj se in se počuti umirjeno in varno.

Ko želim otroke umiriti, pridobiti njihovo pozornost, izvajam različne vaje za čuječnost. Preko čuječnosti otroci spoznavajo, da je sprostitve nekaj naravnega in pomembnega za naše telesno in duševno zdravje.

Vaje za urjenje čuječnosti v šoli

Čuječe doživljam svoje telo

1. Prizemljitev: Poglej okrog sebe. Najdi in poimenuj 5 stvari, ki jih lahko vidiš, 4 stvari, ki se jih lahko dotakneš, 3 stvari, ki jih lahko slišiš, 2 stvari, ki ju lahko vonjaš, 1 stvar, ki jo lahko okušaš (Rehberger idr. 2020).

2. Gora: Stoj pokonci, stopala postavi v širino bokov. Roki naj bosta ob telesu. Predstavljaš si, da si gora: visoka, mirna, negibna, dostojanstvena. Sonce, dež, oblaki, nevihta in sneg pridejo in grejo. A gora ostaja enaka, mirna in nespremenjena. Tudi ti si lahko kot gora. Miren in nespremenjen kljub vsemu okrog tebe in v tebi. Bodi gora (prav tam).

Čuječe diham

1. Mravljica: Na začetku šolskega leta vsem učencem podarim namišljeno mravljico. Vsak si jo pospravi kjerkoli v telovadnici in tam jo tudi vedno najde. Najpogosteje jo uporabim pred koncem športne vzgoje. In sicer; otrok si gre po mravljico in se z njo uleže na hrbet. Po mojih navodilih se mravljica sprehaja po otrokovem telesu. Mravljico si položi na prsni koš in opazuje, kako se dviguje in spušča ob njegovem dihanju. Globoko vdihne skozi nos in počasi izdihne skozi usta. Otrok vso pozornost usmeri na dihanje, pri tem mu pomagam: “Ko vdihneš, se tvoj trebuh dvigne, in ko izdihneš, se trebuh spusti. Opazuj, kako se mravljica na tvojem trebuhu dviga in spušča, ko počasi in enakomerno dihaš.”

Včasih se mravljica sprehaja po otrokovem telesu. Tako otrok prepozna svoje dele telesa in si sam predstavlja, kje ga žgečka, ko se mravljica sprehaja po njem. Včasih mravljica otroku pripoveduje, mu pove, da je enkraten, da je edinstven. Včasih mu kaj prinese, zapoje ... Skratka, z mravljico želim otroka umiriti, pozornost preusmeriti na njegovo dihanje, na poglobitev v lastne misli, poslušanje namišljene glasbe ali pesmi, ki mu jo mravljica zapoje, na njeno pripovedovanje,

da je prijazen, da je vesela, da je izbral prav njo, da ga pozna, da pomaga drugim ... Na koncu otrok pove, kako se je počutil.

2. Morska zvezda: Močno razširi prste ene roke. Odlično! Pravkar si naredil morsko zvezdo. S kazalcem druge roke nežno obriši prste na roki, ki predstavlja morsko zvezdo. Začni pri palcu in počasi obriši vsak prst posebej, navzgor in navzdol, navzgor in navzdol. Medtem ko s kazalcem drsiš med prsti, svojo pozornost usmeri na dihanje. Vdihni, ko greš s prstom navzgor, in izdihni, ko se spuščaš navzdol. Večkrat ponovi (Rehberger, 2020).

Čuječe spremljam svoje misli in čustva

1. Vreme: Za začetek se ulezi na hrbet, lahko pa tudi sedeš na stol ali na tla. Naj ti bo udobno! Zapri oči in položi roke na trebuh. Trikrat globoko vdihni in izdihni. Opazuj, kako se tvoj trebuh dviga in spušča z vsakim vdihom in izdihom. Dihaj enakomerno, v svojem ritmu. Če ti pozornost odtava, jo ponovno usmeri na trebuh, ki se z dihanjem dviga in spušča. Sedaj usmeri pozornost na to, kako se počutiš. Kakšno je vreme v tebi? Se počutiš toplo, sončno in sproščeno? Je morda znotraj tebe vetrovno, deževno ali nevihtno? Se je pojavila strela? Ne razmišljaj preveč. Ne glede na to, kakšno je trenutno tvoje vreme, si zapomni, da se vreme ves čas spreminja. Nebo je zjutraj morda oblačno, popoldne pa se že utegnejo kazati sončni žarki. Se je spremenilo ali je ostalo enako? (prav tam)

Zaključek

Smatram, da bi se moral vsak učitelj ne glede na razred, ki ga poučuje, zavedati, da šola ni samo izpeljava učnega programa in posredovanja znanja, ki je zapisano v knjigah. Ko zaznamo, da je v razredu popustila koncentracija, je smiselno za nekaj minut prekiniti šolsko delo in pozornost otrok preusmeriti na kaj bolj zabavnega. Mnogokrat naredimo več za otroke, če kakšno življenjsko manj pomembno temo obravnavamo – jaz pravim "le na pol" – in ta dragoceni trenutek časa posvetimo zgolj njim, jih zmotiviramo, sprostimo, z njimi naredimo krajšo dihalno sprostitevno vajo ali minutko za gibanje, ali pa jim odgovorimo na vprašanje, ki jim je ta trenutek pomembno.

Ne smem pa pozabiti najpomembnejšega – kot vzgojiteljica se moram tudi sama počutiti sproščeno, kreativno, pogumno in srečno, da lahko na takšen način tudi poučujem. Zato je najpomembnejši korak vzgojitelja/učitelja, ki želi spremeniti svoj način dela v izpopolnjujočega in bolj sproščenega, da začne pri sebi – se začne zanimati za svet okoli sebe, za svoja občutenja, da začuti, da je prisoten tukaj in zdaj. Takšna naloga je zahtevna, zato je zanjo potreben čas. Nesrečen, nezadovoljen učitelj, vzgojitelj nikoli ne more ponuditi učencem tega, kar jim lahko ponudi psihično stabilen in zadovoljen učitelj.

Če želimo, da otroci ne izgubijo motivacije, morajo razumeti, da napaka ni neuspeh, ampak priložnost za izboljšanje in učenje ter iskanje novih rešitev. Doumeti morajo, da je življenje

nenehen učni proces in da se jim ni treba bati napak. Zato jih znova in znova spodbujam, naj sodelujejo, naj dvignejo roko, postavijo vprašanje ali odgovorijo na moje vprašanje. Zame ni neumnih vprašanj in neumnih odgovorov. So lahko le napačni, narobe zastavljeni ali razumljeni, večkrat tudi zabavni, da se jim pristrčno nasmejimo. Ogromno na tem področju lahko dosežemo in doprinesemo k razvoju otrok z vajami čuječnosti in spoznavanja samega sebe.

Literatura

Macuh, B. (20. 8. 2009). Kako motivirati sebe in učence za aktiven pouk. Šolski razgledi.

Pridobljeno na <https://www.solski-razgledi.com/e-sr-prispevek.asp?ID=177>

Mendler, A. N. (2020). Motivacija v razredu. Orodja in strategije za učinkovitejše poučevanje. Ljubljana: Založba Rokus Klett.

Rehberger, T., Novak, B., in Pfajfar, M. (2020). Čuječnost: kratke vaje za otroke. Kranj: Center za krepitev zdravja Kranj, OZG OE ZD Kranj.

СТРИП - ПУТУЈУЋА МОТИВАЦИЈА КРОЗ НАСТАВНЕ ПРЕДМЕТЕ

Аутор : Мерима Јовановић, ППУ „Kindergarden ” Београд

mail: merimajovanovic.drinka@yahoo.com

САЖЕТАК

У овом чланку ће бити представљени разлози и значај увођења стрипа како би се унапредио наставни час и процес учења, а учионица претворила у простор среће, хумора, забаве, игре и спонтаности којом се стрип намеће. Биће приказане све предности оваквог начина рада и да је увођење стрипа могуће спровести у раду са децом у основној школи, па и у вртићу са децом предшколског узраста. Кроз деље примере биће истакнут значајан допринос оваквих радионица тако да наставници могу испланирати, осмислити и учествовати на креирању истих. Биће наведене све активности за стварање стрипа.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: 1. Учење, 2. Забава, 3. Спонтаност, 4. Игра, 5. Интеракција, 6. Срећа.

SUMMARY

This article will present the reasons and importance of the introduction of comics in order to improve the lesson and the learning process in order to turn the classroom into a space of happiness, humor, fun, play and spontaneity with which the comic imposes itself. All the advantages of this way of working will be shown and that the introduction of comics can be implemented in work with children in elementary school, and even in kindergarten with children of preschool age. Through children's examples, the significant contribution of such workshops will be highlighted so that teachers can plan, design and participate in their creation. All the activities for creating the comic will be listed.

KEY WORDS: 1. Learning, 2. Fun, 3. Spontaneity, 4. Play, 5. Interaction, 6. Happiness.

УВОД

Игра и забава је нешто што је важно ученицима. Ако је та игра усмерена од стране креативног учитеља и наставника онда ће они од учионице направити маштаоницу. Познато је да деца воле да цртају и границе деље маште не постоје. Она су радознала и уживају да се изразе оловком, бојицом и речима, да им сваки ликовни рад буде посебан, на свој начин оригиналан и јединствен. То можемо применити у стрипу.

Наједноставнија могућа дефиниција стрипа је да је то кратка прича од неколико кадрова у низу. Управо та најкраћа форма стрипа представља највећи изазов како најмлађима тако и

професионалним уметницима. У пар кадрова потребно је испричати неку занимљиву причу која садржи аутентичан сценарио, хумор и цртеж. Речи су често неизбежне, али врло су занимљиви и невербални стрипови који су разумљиви. У свакодневном окружењу кратка форма стрипа видљива је како у прехрамбеној, тако и у индустрији забаве, а све присутнија је у школским уџбеницима. О стрипу се учи у настави Ликовне културе у основној школи, али је заступљен са малим бројем часова за објашњавање основних елемената. Приповедање у сликама је захтеван процес, попут филмске режије.

КАКО НАПРАВИТИ СТРИП

Стрип је добио име по енглеској речи „strip“, што значи трака, каиш. Један цртеж чини квадратну траку, низ квадратних трака чини стрип-каиш, а неколико повезаних каишевих трака чини стрип таблу (траку). У уџбенику Ликовне културе за 1.разред основне школе даје се наједноставније објашњење стрипа и упутство. Стрип је низ цртежа који чине причу у сликама, односно стрип чине цртежи у низу. Разговор јунака стрипа записан је у облачићима. Понекад слике могу да буду довољне да опишу неки догађај и без речи. Ручно прављени стрипови захтевају алат за цртање и бојење. То су: графитна оловка, танки фломастер (дебљине од 0,5 до 0,7), фломастери у боји, дрвене бојице, хемијске оловке и слично. Хартија на којој ће дете цртати је папир формата А4 до блока број 5. Да ли ће стрипови бити црно-бели, или у боји зависи од креативног детета, учитеља и самог задатка. Данас постоје онлајн програми и апликације за прављење стрипова који могу бити корисни јер поједностављују део посла који наставници или деца морају да ураде. У

Вебциклопедији^[1] су представљени веб – алати који прихватају писмо српског језика. На Интернету Википедије може се пронаћи о историји настанка стрипа, који све жанрови постоје у којим земљама је најраспрострањенији и где се код нас у Србији налазе стриповне школе.

СТРИП У НАСТАВИ

О стрипу се учи у настави Ликовне културе, у основној школи и у гимназији. На Факултету примењених уметности у Београду, стрип се изучава у оквиру примењене графике, а на

Факултету драмских уметности у Београду изучава се у оквиру сценаристике. Постоје и курсеви стрипа у Београду, Новом Саду, Лесковцу.

Слика 1 - „ Међународни конкурс Стрип-каиш 2022 “ – 1.место

Константин Лука Јовићевић, 6 година

Слика 2 - „ Међународни конкурс Стрип-каиш 2022“, Индивидуална похвала

Сава Стоиљковић, 9 година

Слика 3 - „КоронаИШ конкурс “Стрип-каиш 2020

Давид Константиновић, 14 година

Форма стрипа се може применити скоро у свим наставним предметима, поготово што ученици на стрипове реагују изузетно позитивно, а учење постаје занимљивије.

На слици 1, предшколац је у форми стрип-каиша илустровао басну „Два јарца“. На претходним активностима деца су се упознала са стрипом, његовим елементима. Циљ активности је био да прочитану басну или причу нацртају у форми стрипа кроз три до четири кадра. Понуђене басне : „Пас и његова сенка“, „Лисица и гавран“, „Зећ и корњача“, „Два јарца“. Са успешним радовима деца су конкурисала на међународном конкурс где је предшколац у својој категорији освојио 1. место. Дете овог узраста још увек није научило Азбуку и писање, па је изостао текст у облачићима.

На слици 2, школарац 4. разреда основне школе је на часу одељенског старешине цртао добро и лоше понашање на школском одмору. Ученици су нацртане стрипове искористили да са учитељицом напишу „Правила понашања“, а успешне ликовне радове пошаљу на међународни конкурс где је ученик у својој категорији освојио индивидуалну похвалу.

На слици 3, ученик 8. разреда је ликовним језиком изнео своје виђење живота у време ванредног стања у доба короне. На „КоронаИШ“ конкурс могли су да учествују сви узрасти од 5 до 18 година и да у нанизаним слицицама изнесу своје запажање, своје страхове, наде, мисли, да се ослободе психолошких проблема.

Слика 4 - Стрип „Невоље с Рокијем и друге приче о дечјим правима“

На слици 4, приказан је стрип који је настао 2013. године као додатак уџбенику за 6. разред основне школе за предмет Грађанско васпитање у Црној Гори. Идеалан пример креирања овог стрипа и нових начина приступа проучавању садржаја грађанског васпитања је доступан на Интернет страници ²<http://www.hracion.org/wp-content/uploads/HRA-strip-web.pdf>.

С трип има велики значај у учењу енглеског језика у предшколском и млађем школском узрасту. Читањем дијалога на енглеском језику ученик постаје активан прималац у савладавању страног језика. Учење на овај начин постаје интересантније. Математика је такође погодна за стрип, за лакше или интересантније приказивање појединих математичких појмова. У првом разреду основне школе се учи цртање стрипа од 4 кадра. Затим то може бити прича са испремештаним сликама, па да дете исприча причу. Приказивање приче цртежом који су деца читала на часу српског језика или приказати најинтересантније делове неке лектуре и слично. Форма стрипа се може применити готово у свим наставним предметима, јер ученици свих узраста на стрипове реагују изузетно позитивно, привлачан им је и занимљив. Садржаји лекција у свим предметима могу се прилагодити и приказати у форми стрипа. Стрип се одликује у брзини читања и лаког савладавања радњи кроз нацртане сличице, а тада дете брже и лакше памти неке садржаје. Стрип може бити коришћен у уводном, главном и завршном делу часа као илустрација, као извор информација и савладавања новог градива за подстицање разговора и дискусије. Ево неких примера који могу бити почетна идеја за цртање стрипа за следеће предмете. Познавање природе и друштва- Живот под Турцима, Косовска битка, Краљевић Марко. Историја – Винчанско писмо, Лепенски вир, Колосеум у Риму. Физика – Архимед и Еурека! Алберт и Милева Марић, Никола Тесла. Биологија – Прасак и настанак планете Земље.

Математика – Римски бројеви, или како су настали релацијски знаци. Музичка култура – Бетовен, музички инструмент фрула. Ликовна култура – Пећинско сликарство, Фрида Кало. Верска настава – Божић, Ускрс, Растко Немањић – Свети Сава. Екологија – Дете чувар планете, рециклажа, сортирање отпада. Ваннаставне активности – осликавање свакодневних тема везаних за школу и онога што нас окружује до задатих тема за учешће на ликовним конкурсима републичког и међународног карактера.

Наука и супермоћи

Наука и супермоћи

Запажање учитеља :

Деца су брзо схватила елементе стрипа, а касније све чешћом применом истог на нашим часовима, они су са лакоћом могли да решавају илустрацију неке песме или текста из Буквара, најинтересантније делове лектире и слично. На слици број 5, види се изложба стрипова које су ученици на часу одељењског старешине сами осмисли. Умели су да на основу нацртана 3 кадра испричају шта су нацртали и зашто су такав наслов дали. Временом смо увежбавали и начине бојења, тако да је ова фотографија управо оно што су савладали у 1.разреду.

Слика 5 – Стрип –каиш, слободна тема

ЗАКЉУЧАК

Стрип може послужити као наставно средство које „освежава“ наставу, као средство које креира занимљиве задатке, презентује наставне садржаје на необичан начин. Наравно, предност коришћења стрипа је што се у њега може „упаковати“ свака озбиљна тема. Стрип у настави може бити од велике помоћи при учењу многих садржаја, може бити вид забаве, интелектуалне и језичке игре. Стрип треба да буде присутан у настави и због хумора, краткоће и спонтаности којом се намеће.

Са педагошке стране, стрип има огромне могућности као занимљив алат који побољшава мотивацију за учење. То је форма која, у зависности од теме, може бити саставни део сваког час. Због свог визуелног дела, стрип може боље објаснити неке ситуације, појаве, а због текстуалног дела отклонити сваку нејасноћу. Цртање ослобађа децу страха и развија њихову машту, а то доприноси да сваки рад буде посебан, на свој начин оригиналан и јединствен. Креативни учитељи, наставници ће знати да то искористе и примене у свом

раду, ослушкујући потребе деце са којима раде на унапред одређеним садржајима које је одредило Министарство просвете.

ЛИТЕРАТУРА :

Церић, Х.. (2013). Скандал у облачићима – Како користити стрип на настави ?. Сарајево : Центар за напредне студије.

Гачић Д. (1990). Стрип у школи – средство и циљ. Савремена методика наставе хрватског или српског језика .

Милутин М., Гордана М. (2013). Ликовна култура 1. Уџбеник за први разред основне школе .Београд : Логос.

Лука Новели .Архимед и његове ратне машине.Ружно паче.

Лука Новели . Ајнштајн и временске машине. Ружно паче.

Ана Паризи. Чаробни бројеви и звезде луталице. Први кораци у науци. Ружно паче

[1] <http://vebciklopedija.zajednicaucenja.edu.rs/multimedija/strip>

²<http://www.hracion.org/wp-content/uploads/HRA-strip-web.pdf>.

[1] <http://vebciklopedija.zajednicaucenja.edu.rs/multimedija/strip>